

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av upphovsrättslagen och lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att upphovsrättslagen (404/1961) och lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) ändras. Genom lagändringarna genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019. Direktivet främjar användningen av digital teknik, gränsöverskridande användning av verk, en större tillgång till verk och en fungerande upphovsrättsmarknad.

Genom lagändringarna genomförs även Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/789 av den 17 april 2019 om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av sändarföretagens onlinesändningar och vidareändringar av radio- och tv-program och om ändring av rådets direktiv 93/83/EEG (direktivet om onlinesändningar). Genom detta direktiv främjas en bredare spridning av televisions- och radioprogram med ursprung i andra medlemsstater i Europeiska unionen och licensiering av upphovsrätt och närstående rättigheter till verk och annat skyddat material som ingår i programmen.

Dessutom föreslås det att utövande konstnärers ensamrätt till bildupptagningar utvidgas.

Det föreslås att lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation ändras så att det till lagen fogas en ny bestämmelse enligt vilken de bestämmelser som tas in i det nya 6 a kap. i upphovsrättslagen ska tillämpas i stället för de ansvarsbestämmelser som gäller vissa tjänsteleverantörer.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Beredning	3
2 EU-rättsakernas målsättning och huvudsakliga innehåll	5
2.1 Direktiv (2019/790)	5
2.2 Direktivet om onlinesändningar (2019/789)	14
3 Nuläge och bedömning av nuläget	16
3.1 Nuläge	16
3.2 Ändringar som krävs på grund av direktivet	17
3.3 Direktivet om onlinesändningar	32
3.4 Nationella regleringsbehov som inte hör ihop med direktivet	33
4 Förslagen och deras konsekvenser	34
4.1 De viktigaste förslagen	34
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	40
5 Alternativa handlingsvägar	62
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	62
5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater	69
6 Remissvar	74
7 Specialmotivering	78
7.1 Lagen om ändring av upphovsrättslagen	78
7.2 Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation	128
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	128
9 Ikraftträdande	129
10 Verkställighet och uppföljning	129
11 Förhållande till budgetpropositionen	131
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	131
LAGFÖRSLAG	148
1. Lag om ändring av upphovsrättslagen	148
2. Lag om ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation	165
BILAGOR	166
PARALLELLTEXT	166
1. Lag om ändring av upphovsrättslagen	166
2. Lag om ändring av om tjänster inom elektronisk kommunikation	196

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Bakgrunden till beredningen av propositionen är EU-rättsakter (nedan Europeiska unionen eller EU) som förutsätter genomförande. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden (nedan *direktivet*) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/789 om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av sändarföretagens onlinesändningar och vidareändringar av radio- och tv-program och om ändring av rådets direktiv 93/83/EEG (nedan *direktivet om onlinesändningar*) utgör den sista delen av ett mer omfattande projekt bestående av fem olika lagstiftningsförslag, som Europeiska kommissionen genomför i syfte att modernisera upphovsrätten och som har varit en viktig del av kommissionens strategi för den digitala inre marknaden.

Den långsiktiga visionen för strategin är att utveckla den inre marknaden på detta område, uppdatera bestämmelserna så att de motsvarar verkligheten i den digitala tiden, se till att de kreativa branscherna i Europa förblir konkurrenskraftiga samt att bibehålla en god balans mellan upphovsrätt och andra allmänna politiska mål, som utbildning, forskning, innovation och behoven för personer med funktionsnedsättning.

Av Europeiska kommissionens meddelande av den 11 oktober 2016 ”En rättvis, effektiv och konkurrenskraftig europeisk upphovsrättsbaserad ekonomi på den digitala inre marknaden” (COM(2016) 592 final¹) framgår det att lagstiftningsförslagen innehåller åtgärder för att förbättra tillgången till innehåll runt om i Europeiska unionen, för att anpassa inskränkningarna i upphovsrätten till digitala och gränsöverskridande miljöer samt för att uppnå en välfungerande upphovsrättsmarknad.

1.2 Beredning

Beredningen av EU-rättsakterna

Den 14 september 2016 lämnade Europeiska kommissionen ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om upphovsrätt på den digitala inre marknaden (COM(2016) 593 final²) och ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av programföretagens onlinesändningar och vidareändringar av tv- och radioprogram (COM(2016) 594 final³). Till förslagen hör en konsekvensbedömning i tre delar (SWD(2016) 301 final⁴) och ett sammandrag av den (SWD(2016) 302 final⁵).

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0592&from=nl>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0593>

³ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2016/0594/COM_COM\(2016\)0594_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2016/0594/COM_COM(2016)0594_EN.pdf)

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52016SC0301>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2016:0302:FIN:SV:PDF>

Behandlingen i Europaparlamentet och rådet beskrivs i EU:s webbportal till EU-rätten, för direktivets del på <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=CELEX:32019L0790&qid=1588110257333> och för direktivet om onlinesändningars del på <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588109747990&uri=CELEX:32019L0789>.

Samråd om EU:s lagstiftningsförslag ordnades på nationell nivå, och utifrån samråden utarbetades U-skrivelser till riksdagen. Direktivet behandlades i U-skrivelse U 63/2016 rd och direktivet om onlinesändningar behandlades i U-skrivelse U 61/2016 rd. I december 2018 lämnades en kompletterande U-skrivelse om direktivet (UK 38/2018 rd) till riksdagen.

Beredningen av propositionen

För beredningen tillsattes den 4 juni 2019 en tjänstemannaarbetsgrupp med uppgift att bereda en regeringsproposition med lagändringar till följd av direktivet och andra revideringsbehov i samband med det. I arbetsgruppen ingick tjänstemän från justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet, kommunikationsministeriet samt undervisnings- och kulturministeriet. Genomförandet av direktivet och genomförandet av direktivet om onlinesändningar slogs senare samman av tidsmässiga skäl. Arbetsgruppens mandattid gick ut den 17 september 2021.

Under beredningen hördes ett stort antal intressenter i flera skeden (<https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM018:00/2019>). Utöver de samrådsmöten och workshoppar som var öppna för alla ordnades det även många diskussioner om olika sakfrågor i mindre grupper. Beredningsarbetet behandlades också regelbundet i delegationen för upphovsrättsärenden. En remissbehandling av utkastet till regeringsproposition ordnades i utlåtandetjänsten (diarienummer VN/2245/2020). Utkastet till regeringsproposition var på remiss från den 27 september till den 31 oktober 2021. Remissvaren behandlas nedan i avsnitt 6 i motiveringen.

För att göra en närmare bedömning av remissvaren ordnades i november 2021 två rundabordsamtal under ledning av forsknings- och kulturminister Antti Kurvinen.

Eftersom genomförandet av artikel 17 i direktivet inverkar på tillhandahållandet av informationssamhällets tjänster på den inre marknaden gjordes en anmälan på förhand om bestämmelserna i 6 a kap. i enlighet med direktiv (EU) 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Svarstiden till kommissionen gick ut den 13 januari 2022. I kommissionens svar framkom inga hinder på grund av direktivet om tekniska föreskrifter.

I februari 2022 ordnades ett omfattande samrådsmöte med intressentgrupperna om den fortsatta beredningen av regeringspropositionen.

Undervisnings- och kulturministeriets tjänstemän med ansvar för upphovsrättsfrågor har svarat för den fortsatta beredningen av regeringspropositionen efter remissbehandlingen. För att bistå tjänstemannaberedningen ingick ministeriet vid den fortsatta beredningen av propositionen ett uppdragsavtal om sakkunnigtjänster med juris kandidat Jukka Liedes.

2 EU-rättsakternas målsättning och huvudsakliga innehåll

2.1 Direktiv (2019/790)

Syftet med direktivet är att modernisera EU:s rättsliga ram för upphovsrätten, och det är den mest betydande reformen sedan 2001 års upphovsrättsdirektiv ("informationssamhallsdirektivet" (2001/29/EG)).

Direktivet utgör en del av meddelandet från Europeiska kommissionen 9.12.2015 "Mot en modernare och mer europeisk ram för upphovsrätten". I meddelandet ansågs det nödvändigt att anpassa och komplettera unionens befintliga upphovsrättssystem på vissa områden så att en hög skyddsnivå för upphovsrätt och närstående rättigheter bibehålls. De reformer som ingick i meddelandet var direktivet om läsnedsättning (EU) 2017/1564 och förordningen om läsnedsättning (EU) 2017/1563, förordningen om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden (EU) 2017/1128 samt direktivet om onlinesändningar (EU) 2019/789 och direktivet (EU) 2019/790 från 2019.

I skäl 2 av direktivet konstateras att direktivet som har antagits inom området för upphovsrätt och närstående rättigheter bidrar till att den inre marknaden fungerar, ger rättsinnehavarna en hög skyddsnivå, underlättar klareringen av rättigheter och skapar en ram inom vilken verk och andra skyddade alster kan användas. Denna harmoniserade rättsliga ram bidrar till en väl fungerande inre marknad, och stimulerar innovation, kreativitet, investeringar och produktion av nytt innehåll, även i den digitala miljön, i syfte att undvika fragmentering av den inre marknaden. Det sistnämnda eftersträvas genom vissa bestämmelser i direktivet som gäller gränsöverskridande användning av skyddat innehåll.

Direktivet moderniserar och kompletterar Europeiska unionens nuvarande rättsliga ram för upphovsrätten, som bland annat omfattar direktiven 96/9/EG (databasdirektivet), 2001/29/EG (informationssamhallsdirektivet), 2006/115/EG (direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter), 2009/24/EG (datorprogramdirektivet), 2012/28/EU (direktivet om anonyma verk) och 2014/26/EU (direktivet om kollektiv förvaltning av upphovsrätt) och som även grundar sig på direktiv 2000/31/EG (direktivet om elektronisk handel). I direktivet ingår också en hänvisning till direktiv (EU) 1564/2017 (läsnedsättningsdirektivet).

I direktivet används om innehavare om upphovsrätten och närstående rättigheter uttrycket rättsinnehavare. Bestämmelserna om upphovsrätten i upphovsrättslagen har skrivits så att om rättsinnehavare används uttrycket *upphovsman*. Bestämmelserna som gäller upphovsmannen tillämpas på innehavare av närstående rättsinnehavare enligt 5 kap. genom att hänvisa till de tillämpninga bestämmelser om upphovsrätten. Upphovsmannen kan genom avtal överlåta sin rätt helt eller delvis. Bestämmelserna om upphovsrätt tillämpas på motsvarande sätt för de överlåtna rättigheters del på mottagare av rättigheterna, såsom förläggare, producenter och distributörer. Upphovsmannen kan befullmäktiga en annan att representera denne i verkställandet eller övervakandet av sina rättigheter.

Direktivet fastställer regler för anpassning av vissa undantag från, och inskränkningar i, upphovsrätt och närstående rättigheter (nedan "inskränkning") till digitala och gränsöverskridande miljöer samt åtgärder för att underlätta viss licensieringspraxis bland annat vad gäller spridning av utgångna verk och andra skyddade alster.

Direktivet innehåller bestämmelser om vissa tvingande inskränkningar av upphovsmannens ensamrätt. Bestämmelserna grundar sig på den uttömmande förteckningen över tillåtna inskränk-

ningar i informationssamhallsdirektivet. På närstående rättighet enligt artikel 15 tillämpas dessutom en inskränkning läsnedsättningsdirektivet (EU) 2017/1564. Genom direktivet uppdateras bestämmelserna så att de motsvarar dagens behov, och de görs till vissa delar tvingande. Bestämmelser om nya tvingande inskränkningar finns dessutom i artiklarna 3, 5 och 8 i direktivet. I artiklarna ingår nya inskränkningar i upphovsrätten som möjliggör text- och datautvinning, användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning samt användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner när det inte finns någon representativ kollektiv förvaltningsorganisation.

I direktivet föreskrivs det att det upphovsrättsliga skyddet inte omfattar någon typ av mångfaldigande av bildkonstverk vars skyddstid har upphört att gälla. Dessa inskränkningar inkluderades i direktivet först under trepartsförhandlingarna efter krav från Europaparlamentet. Direktivet innehåller även bestämmelser om en ny närstående rätt för förläggare av presspublikationer och skyldigheter för leverantörer av online innehållstjänster som förmedlar innehåll som dess användare lagrat i tjänsten till allmänheten. Vissa inskränkningar som tillåts enligt informations-samhallsdirektivet föreslås göras tvingande. Till dessa hör inskränkningar till förmån för citat, kritik och recension samt användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte.

Direktivet innehåller också bestämmelser om transparens i fråga om avtal mellan upphovsmän och utövande konstnärer, om lämplig och proportionell ersättning till upphovsmän och utövande konstnärer samt om upphovsmännens och utövande konstnärers rätt till redovisning eller om rätten till återkallande av överlåtelse när upphovsmannen har överlåtit ensamrätten eller en exklusiv användningsrätt till en tredje part som inte utnyttjat rättigheten.

Artiklarna 1—2. Allmänna bestämmelser. I direktivet fastställs regler som syftar till ytterligare harmonisering av den unionsrätt som är tillämplig på upphovsrätt och närstående rättigheter inom ramen för den inre marknaden, med särskild hänsyn till digital och gränsöverskridande användning av skyddat innehåll.

Direktivet fastställer också bestämmelser om undantag från, och inskränkningar i, upphovsrätt och närstående rättigheter, om underlättande av licensiering samt bestämmelser som syftar till att säkerställa en välfungerande marknad för utnyttjande av verk och andra alster. Utom i de fall som anges i artikel 24, som uttryckligen gäller ändringar av tidigare direktiv, ska detta direktiv inte på något sätt påverka befintliga bestämmelser i de direktiv som nu är i kraft på området, särskilt direktiv 96/9/EG, 2000/31/EG, 2001/29/EG, 2006/115/EG, 2009/24/EG, 2012/28/EU och 2014/26/EU.

Punkt 1 av artikel 2 i direktivet innehåller definitioner på vad som avses med 1) forskningsorganisation, 2) text- och datautvinning, 3) kulturarvsinstitution, 4) presspublikation, 5 informationssamhällets tjänster och 6) onlineleverantör av delningstjänster för innehåll.

Artiklarna 3—4. Text- och datautvinning. Direktivet innehåller två bestämmelser om text- och datautvinning, en som gäller utvinning för forskningsändamål och en annan som gäller utvinning för andra ändamål. Artikel 3 innehåller en tvingande inskränkning för forskningsändamål när det är fråga om mångfaldigande av verk eller utvinning av innehåll från en databas inom ramen för text- och datautvinning. En förutsättning för att inskränkningen ska tillämpas är att forskningsorganisationen eller kulturarvsinstitutionen har laglig tillgång till det skyddade alstret. Laglig tillgång innebär att ett verk eller något annat skyddat alster är tillgängligt med rättsinnehavarens tillstånd eller fritt på internet utan att tillgången har begränsats. Målet har varit att möjliggöra text- och datautvinning utan att förläggarna kan förhindra det med hjälp av avtal eller med tekniska medel. Upphovsmannen har inte rätt till ersättning för datautvinning i vetenskapligt syfte. Artikel 3 i direktivet ger medlemsstaterna möjlighet att införa bestämmelser om

en mer omfattande inskränkning för datautvinning med stöd av de inskränkningar i upphovsrätten som fastställts i informationssamhällsdirektivet.

Artikel 4 i direktivet kompletterar artikel 3 med en inskränkning av upphovsrätten för andra ändamål än forskningsändamål, när det är fråga om mångfaldigande av verk eller utvinning av innehåll från en databas inom ramen för text- och datautvinning. Artikel 4 ingick inte i kommissionens ursprungliga förslag, utan inkluderades i direktivet efter krav från Europaparlamentet och rådet.

Den största skillnaden mellan artiklarna 3 och 4 är att artikel 3 inte gör det möjligt att begränsa datautvinning med hjälp av avtal eller tekniska medel, medan det enligt artikel 4 inte finns några hinder för att rättsinnehavarna bestämmer över sina verk genom att fastställa begränsningar eller förutsättningar för datautvinning med hjälp av avtal eller tekniska medel. Vid datautvinning för vetenskapliga ändamål är det dessutom tillåtet att permanent behålla alster som erhållits vid datautvinning och ge tillgång till dem för verifiering av forskningsresultat. Enligt artikel 4 får däremot verk och andra alster som mångfaldigats inom ramen för datautvinning för andra ändamål endast behållas så länge det är nödvändigt för datautvinningsändamålet.

Artikel 4 möjliggör även nationella kompensations- eller ersättningsarrangemang vid en inskränkning i upphovsrätten. Däremot kan medlemsstaterna inte utfärda bestämmelser om ersättning som hänför sig till artikel 3. Avsaknaden av en hänvisning i artikel 3 till möjligheten att införa bestämmelser om en inskränkning från skyddet för datorprogram är högst sannolikt ett tekniskt fel. Å andra sidan täcker datorprogramdirektivets bestämmelser om en tvingande inskränkning i fråga om baklängeskonstruktion en del av de situationer där data utvinns ur datorprogram men inte alla.

Artikel 5. Användning av verk och andra alster i digital och gränsöverskridande undervisningsverksamhet. Enligt artikel 5 i direktivet ska medlemsstaterna föreskriva om inskränkningar som möjliggör digital användning av verk och andra alster i illustrativt syfte inom undervisning, förutsatt att denna användning äger rum under en utbildningsinstitutions ansvar i lokaler tillhörande denna eller på andra platser eller inom en säker elektronisk miljö som endast är åtkomligt för utbildningsinstitutionens elever eller studenter och lärarkår och att en sådan användning åtföljs av angivande av källan, inbegripet upphovsmannens namn, om inte detta visar sig vara omöjligt. Medlemsstaterna får dock föreskriva att en sådan inskränkning inte ska tillämpas i fråga om exempelvis särskilda användningsändamål eller typer av verk, såsom material som främst är avsett för utbildningsmarknaden eller notblad, förutsatt att lämpliga licenser som tillåter de åtgärder som avses i punkt 1 i artikeln och som täcker utbildningsinstitutionernas behov och särdrag finns lätt tillgängliga på marknaden.

Syftet med dessa bestämmelser är att klargöra att det ökande antalet digitala användningsformer inte påverkar tillämpningen av de inskränkningar som fastställts i informationssamhällsdirektivet. Vid användning inom undervisning gäller en harmonisering dock enbart den ovannämnda digitala användningen och endast undervisning i en avgränsad grupp, medan informationssamhällsdirektivet tillåter mer omfattande inskränkningar i upphovsrätten till förmån för undervisning. Enligt artikel 5 i direktivet är det upp till medlemsstaterna om det ska föreskrivas att kompensation eller ersättning ska betalas för användningen.

I artikeln föreskrivs det också att användningen anses äga rum i den medlemsstat där utbildningsinstitutionen är etablerad. Således har elevens studie- eller skolgångsplats ingen betydelse. Denna lösning främjar möjligheterna till distansundervisning på den digitala inre marknaden.

Artikel 6. Bevarande av kulturarvet. Direktivet förutsätter att medlemsstaterna föreskriver om en inskränkning till förmån för bevarandet av kulturarvet på så sätt att kulturarvsinstitutioner får framställa kopior av verk som finns permanent i deras samlingar, oavsett form eller medium.

Artikel 7. Gemensamma bestämmelser. Enligt bestämmelsen ska en avtalsbestämmelse som strider mot undantagen i artiklarna 3, 5 och 6 vara utan verkan. Dessutom anges det i artikeln att artikel 5.5 (trestegstestet) i direktiv 2001/29/EG ska tillämpas på de undantag och inskränkningar som föreskrivs i direktivet. I artikel 7.2 föreskrivs dessutom att artikel 6.4 första, tredje och femte styckena i informationssamhallsdirektivet, som gäller tillämpning av tekniska åtgärder i fråga om vissa inskränkingsbestämmelser, ska tillämpas på artiklarna 3—6 i det här direktivet när det gäller text- och datautvinning, användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning och användning för kulturarvsinstitutioners bevarandeändamål.

Artiklarna 8—10. Kulturarvsinstitutioners användning av utgångna verk. Direktivet främjar kulturarvsinstitutioners användning av utgångna verk genom att det föreskrivs om ett system motsvarande systemet med avtalslicens som gör det möjligt att ansöka om licens för användning av verk, vilken också kan vara massanvändning. Med hjälp av systemet med avtalslicens kan kollektiva förvaltningsorganisationer som företräder rättsinnehavarna bevilja tillstånd även för sådana rättsinnehavares del som inte direkt företräds av de aktuella organisationerna. En förutsättning är att den kollektiva förvaltningsorganisationen, på grundval av sitt mandat, är tillräckligt representativ i fråga om rättsinnehavare avseende den typ av verk eller andra alster som avses och de rättigheter som är föremål för licensen och att alla rättsinnehavare garanteras lika behandling i förhållande till licensvillkoren.

Därtill ska medlemsstaterna föreskriva om en inskränkning i upphovsrätten, som tillämpas på sådana typer av verk eller andra skyddade alster i fråga om vilka en kollektiv förvaltningsorganisation saknas. Det är till exempel vanligt att upphovsmän till datorspel och datorprogram samt videor som är fritt tillgängliga för allmänheten online inte har organiserat sig i medlemsstaterna, varför det saknas en representativ kollektiv förvaltningsorganisation som företräder denna typ av verk.

Licensieringssystemet och inskränkningen som gäller utgångna verk ska endast tillämpas i de fall rättsinnehavaren inte har meddelat att han eller hon vill utesluta sina verk eller andra alster från licensieringssystemet eller från tillämpningen av inskränkningen. Denna lösning garanterar därmed att rättsinnehavaren kan välja att effektivt förhindra att ett verk används inom ramen för inskränkningen i upphovsrätten eller avtalslicensen.

I lösningen med en avtalslicens är utgångspunkten att licensen ska sökas i den medlemsstat där kulturarvsinstitutionen är etablerad. Licensen har gränsöverskridande verkan inom hela Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I de fall där en inskränkning i upphovsrätten tillämpas är utgångspunkten att användningen anses äga rum uteslutande i det land där kulturarvsinstitutionen är etablerad.

Enligt artikel 10.1 i direktivet ska Europeiska unionens byrå för immateriella rättigheter (EUIPO) upprätta en webbportal med information om utgångna verk och deras användning, så att rättsinnehavarna kan ta reda på om deras verk eller andra alster har bedömts vara utgångna, om dessa verk används av kulturarvsinstitutioner och hur de om de så önskar kan använda sin rätt att förbjuda användning eller få ersättning för användningen.

Artikel 11. Dialog mellan berörda parter. Bestämmelsen gäller medlemsstaternas skyldighet att samråda med rättsinnehavarna, de kollektiva förvaltningsorganisationerna och kulturarvsinstitutionerna inom varje sektor innan de fastställer specifika krav för när ett verk ska anses vara

utgången (artikel 8.5), och de ska uppmuntra en regelbunden dialog mellan organisationer som representerar rättsinnehavare och användare för att öka relevansen och användbarheten i det licensieringssystem som anges i artikel 8.1 och för att säkerställa att skydd för rättsinnehavare som avses i kapitel II är effektiva.

Artikel 12. Kollektiv licensiering med utsträckt verkan. Artikel 12 innehåller en allmän bestämmelse om förutsättningarna för medlemsstaternas nationella system med avtalslicens och motsvarande nationella system med kollektiv licensiering med utsträckt verkan. Bestämmelsen infördes i direktivet under rådets behandling och ingick inte i kommissionens ursprungliga förslag.

Syftet med bestämmelsen har för det första varit att klargöra rent nationella avtalslicenslösningars förhållande till bestämmelserna i artikel 8 om gränsoverskridande system för avtalslicenser för möjliggörande av användning av utgångna verk. En annan viktig orsak till bestämmelsen var Europeiska unionens domstols dom i målet Soulier & Doke C-301/15, där EU-domstolen ansåg att Frankrikes kollektiva arrangemang i fråga om utgångna verk utgjorde en inskränkning i upphovsrätten som stred mot EU-rätten och där det förutsattes att upphovsmännen i ett sådant arrangemang informeras om licensen och användningen av verk. Den argumentation som användes i domslutet bidrog även till en oro för att det system med avtalslicens som tillämpas i de nordiska länderna inte är tillåtet. Direktivets bestämmelse innehåller ett krav på att upphovsmännen ska informeras. Kravet har dock mildrats på så sätt att även om informationsåtgärder ska vidtas för att informera rättsinnehavarna om licensieringsmöjligheten och möjligheten att använda förbudsrätten, från och med en rimlig tidsperiod före det att ett verk används inom ramen för licensen, så behöver inte varje upphovsman informeras personligen. Informationsåtgärderna ska dock vara effektiva.

Med undantag för artikel 8 innehåller direktivet inte någon skyldighet att på nationell nivå införa system som möjliggör kollektiv licensiering med utsträckt verkan.

Artikel 13. Förhandlingsmekanism. Enligt artikel 13 ska medlemsstaterna säkerställa att parter som möter svårigheter i samband med licensieringen av rättigheter när de försöker ingå ett avtal i syfte att tillgängliggöra audiovisuella verk via tjänster för beställvideo kan förlita sig på hjälp från ett opartiskt organ eller från medlare. I direktivet förpliktas medlemsstaterna också att underrätta kommissionen om åtminstone den källa där relevant information om de anlitade medlarna finns att hämta.

Artikel 14. Bildkonstverk som är fria för var och en att använda. Enligt artikeln ska medlemsstaterna när skyddstiden för ett bildkonstverk har upphört att gälla föreskriva att allt material som härrör från målfaldigandet av ett sådant verk inte omfattas av upphovsrätt eller närstående rättigheter, såvida inte det material som härrör från detta målfaldigande är originellt i det avseendet att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse.

Artikel 15. Skydd av presspublikationer vid onlineanvändning. Direktivet skapar på unionsnivå ett harmoniserat rättsligt skydd för presspublikationer när det gäller onlineanvändning av leverantörer för informationssamhällets tjänster. Med presspublikation avses i direktivet en samling av i huvudsak litterära verk av journalistiskt slag, men som även kan innefatta andra verk eller alster. Däremot omfattas inte tidskrifter som publiceras för vetenskapliga eller akademiska ändamål av närstående rättigheten. Närstående rättigheter omfattar endast onlineanvändning av presspublikationer, inte analog användning av dem eller någon annan digital användning än onlineanvändning. Skyddsformen tillämpas dessutom endast på kommersiellt utnyttjande, inte på enskilda personers privata eller icke-kommersiella användning. Syftet är att säkerställa att skyddsformen inte påverkar den civila dialogen i exempelvis sociala medier.

Målet för bestämmelsen är att tillämpa skyddet på sådana kommersiella tjänster som utnyttjar innehåll som producerats av tidningsförläggare i sådan omfattning att konsumenterna inte har behövt läsa den ursprungliga nyheten på tidningsförläggarens webbplats. Exempel på sådana tjänster är mediebevakning och nyhetsaggregatorer. I direktivet föreskrivs således ett minimikrav enligt vilket enskilda ord eller mycket korta utdrag inte kan omfattas av skyddet. Direktivet tar inte direkt ställning till om sökmotorer på internet är sådana tjänster i informationssamhället som behöver tidningsförläggarnas tillstånd för att återge presspublikationer. Enligt direktivet får närstående rättigheten dock inte utvidgas till att gälla hyperlänkingsåtgärder. Skyddstiden för en presspublikation är två år, och den kan inte komma att omfattas av skyddet på nytt i ett senare skede.

Enligt direktivet är syftet med närstående rättigheten förförläggare av presspublikationer, utöver att skydda tidningsförläggarnas investeringar från orättvis konkurrens, att garantera tillgången till tillförlitlig information och att bekämpa falska nyheter.

Närstående rättigheten för förläggare av presspublikationer ska även ses mot bakgrund av att presspublikationer i många av unionens medlemsstater inte är skyddade till följd av att de i egenskap av samlingsverk saknar originalitet. Tidningsförläggarna har varit tvungna att stödja sig på rättigheter som överlåtits av upphovsmän eller fotografer, vilket enligt förläggarna ofta har lett till att det har varit svårt att försvara rättigheterna i en domstol.

Artikel 16. Krav på rimlig kompensation. Enligt direktivet kan medlemsstaterna föreskriva att förläggare på grundval av överlåtelse av rättigheter har rätt till lagenlig kompensation för användning med stöd av en inskränkning i upphovsrätten. Bakgrunden till bestämmelsen är EU-domstolens mål Repobel C-572/13, där domstolen ansåg att sådan lagstiftning i en medlemsstat som möjliggjorde lagenlig kompensation på grundval av överlåtna rättigheter stred mot gemenskapslagstiftningen. Enligt direktivet får det likaså i nationell lagstiftning föreskrivas om det regelsystem som gäller rättigheter avseende offentlig utlåning av exemplar av verk.

Artikel 17. Skyddat innehåll som används av onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll. Enligt artikel 17 vidtar en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll en åtgärd som innebär en överföring till eller ett tillgängliggörande för allmänheten när den ger allmänheten tillgång till upphovsrättsskyddade verk eller andra skyddade alster som har laddats upp av användarna, varför onlineleverantören ska erhålla tillstånd av rättsinnehavarna. Medlemsstaterna ska föreskriva att tillståndet även omfattar åtgärder som vidtas av användarna av tjänsterna när de inte agerar i kommersiellt syfte eller när deras verksamhet inte genererar betydande intäkter.

När det inte finns något tillstånd ska tjänsteleverantörerna ansvara för otillåten överföring av upphovsrättsskyddade verk och andra alster till allmänheten, såvida inte tjänsteleverantörerna har gjort vad de har kunnat för att erhålla ett tillstånd och för att säkerställa att verk för vilka rättsinnehavarna har försett tjänsteleverantörerna med nödvändig information inte är tillgängliga, eller under alla omständigheter efter att ha mottagit en tillräckligt välgrundad underrättelse från rättsinnehavarna har agerat snabbt för att omöjliggöra åtkomst till de verk som underrättelsen gäller eller avlägsna dem från sina webbplatser, och har gjort vad de har kunnat för att motverka framtida uppladdningar.

Enligt direktivet får de åtgärder som tjänsteleverantörer vidtar inte strida mot artikel 15 i direktivet om elektronisk handel, enligt vilken medlemsstaterna inte får ålägga tjänsteleverantörerna en allmän skyldighet att övervaka den information de överför eller lagrar, och inte heller någon allmän skyldighet att aktivt efterforska fakta eller omständigheter som kan tyda på olaglig verksamhet.

Enligt direktivet avses med onlineleverantör av delningstjänster för innehåll ”en leverantör av en av informationssamhällets tjänster som har som huvudsyfte eller ett av sina huvudsyften att lagra och ge allmänheten tillgång till en stor mängd upphovsrättsskyddade verk eller andra skyddade alster som laddats upp av dess användare, som leverantören ordnar och marknadsför i vinstsyfte”.

Enligt skäl 61 till direktivet är syftet med bestämmelsen att minska den rättsliga oklarheten om huruvida tjänsteleverantörer ägnar sig åt upphovsrättsligt relevant tillgängliggörande för allmänheten och om de behöver inhämta tillstånd från rättsinnehavarna för det innehåll som laddats upp i tjänsten av användarna. Denna oklarhet påverkar rättsinnehavarnas förmåga att avgöra om och på vilka villkor deras verk och andra skyddade alster används samt deras möjligheter att få en lämplig ersättning för denna användning.

Bakgrunden till bestämmelsen är frågan om huruvida sådana tjänster som Youtube ska ha ett motsvarande ansvar för det innehåll som tillhandahålls i deras tjänster som det ansvar som innehållstjänster, såsom Spotify, har. Enligt skäl 62 i direktivet handlar det om att onlinetjänster för delning av innehåll konkurrerar på samma marknad som innehållstjänster och att de direkt eller indirekt använder detta innehåll i kommersiellt syfte. Denna typ av tjänster kan därmed inte anses vara passiva på det sätt som avses i direktivet om elektronisk handel i förhållande till det innehåll som lagras i tjänsten, eftersom de skräddarsyr innehållets synlighet och utnyttjar det i kommersiellt syfte. Bedömningen av om en tjänst är en sådan onlinetjänst för delning av innehåll som avses i definitionen bör grunda sig på kriterierna i definitionen.

Genom artikel 17 främjas även rättsinnehavarnas ställning avsevärt genom att rättsinnehavarna möjligheter att bestämma över användningen av sina verk stärks, antingen genom att det beviljas tillstånd att använda verken eller genom att användningen av dem förbjuds. En skillnad jämfört med nu gällande rätt är att bestämmelserna säkerställer att rättsinnehavarna, utöver att begära att material som kränker upphovsrätten avlägsnas (så kallad *take-down*), även har rätt att begära att sådant material inte laddas upp på nytt (så kallad *take-down and stay-down*).

Artikel 17 i direktivet stärker även användarnas ställning eftersom samarbetet mellan onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll och rättsinnehavare enligt direktivet inte får leda till att det inte går att få tillgång till verk eller andra alster som laddats upp av användare och som inte gör intrång i upphovsrätt och närstående rättigheter, inbegripet när sådana verk eller andra alster omfattas av en inskränkning i upphovsrätten. Därför föreskrivs det i direktivet att tjänsteleverantörerna i samarbete med rättsinnehavarna ska behandla klagomål från användarna som gäller omöjliggörande av åtkomst till material som användarna laddat upp i tjänsten. Användarna ska kunna föra sådana meningsskiljaktigheter till ett opartiskt tvistlösningsförfarande utanför domstol. Sådana tvister, som även kan gälla tillämpningen av inskränkningar i upphovsrätten, ska också kunna föras till domstol.

I direktivet förutsätts det dessutom att medlemsstaterna tillåter de inskränkningar som anges i informationssamhallsdirektivet och som gäller citat, kritik och recensioner eller användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte. Syftet är att säkerställa att användarnas yttrandefrihet förverkligas i hela unionen på ett sådant sätt att det råder balans mellan å ena sidan de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt yttrandefriheten och den konstnärliga friheten, och å andra sidan äganderätten, inbegripet immateriella rättigheter. I direktivet förutsätts det dessutom att klagomål som rör avlägsnande av innehåll som användare har laddat upp i en tjänst ska vara föremål för mänsklig granskning och att rättsinnehavarna ska motivera sin begäran om att avlägsna en fil som en användare har lagrat i en tjänst eller sin begäran om att förhindra tillgången till den. I direktivet betonas det även att rättsmedlen ska vara snabba och effektiva.

Artiklarna 18–23. Upphovsmännens och utövande konstnärers ställning i avtalssituationer. Kapitel 3 i direktivet innehåller bestämmelser som syftar till att stärka upphovsmäns och utövande konstnärers position i avtalsförhållanden som gäller användning av upphovsrätten. Bestämmelserna omfattar endast ursprungliga upphovsmän och utövande konstnärer, och den position som bestämmelserna ger kan inte överlåtas eller överföras till någon annan. Kapitel 3 i direktivet har som mål att skydda upphovsmän och utövande konstnärer, som är i en svagare position, i förhållande till aktörer som utnyttjar verk och andra alster, och som är i en starkare position. Enligt direktivet uppstår detta behov av skydd däremot inte om avtalsmotparten agerar som slutanvändare och inte själv utnyttjar verket eller framförandet i kommersiellt syfte. Detta kan vara fallet till exempel i vissa anställningsavtal.

Bestämmelserna i kapitel 3 i direktivet tillämpas inte heller till den del upphovsmannen eller den utövande konstnären har befullmäktigat en kollektiv förvaltningsorganisation att förvalta hans eller hennes rättigheter. Direktivet inverkar inte heller på förhållandet mellan upphovsmän och utövande konstnärer samt kollektiva förvaltningsorganisationer, om vilket det föreskrivs i direktivet om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Vidare tillämpas bestämmelserna inte heller på upphovsmän till datorprogram, för vilkas del rättigheterna automatiskt överförs till arbetsgivaren i enlighet med artikel 2.3 i datorprogramdirektivet.

Skyddet för upphovsmän och utövande konstnärer uppnås genom att det föreskrivs om principen om lämplig och proportionell ersättning, om anpassning av ersättningen och om det transparenskrav som riktas mot användarna och som gäller rapporteringen om utnyttjandet, genom att alternativa tvistlösningsförfaranden främjas och genom att det föreskrivs om upphovsmannens och den utövande konstnärens rätt att återkalla överlåtelsen av en rättighet om den som har rätt att utnyttja ett verk inte utnyttjar verket eller den utövande konstnärens framförande.

Principen om lämplig och proportionell ersättning. Enligt skäl 73 till direktivet bör ersättning till upphovsmän och utövande konstnärer vara lämplig och proportionell i förhållande till det faktiska eller potentiella ekonomiska värdet på de licensierade eller överlåtna rättigheterna, med beaktande av upphovsmannens eller den utövande konstnärens bidrag till verket eller alstret i sin helhet och alla andra omständigheter i det enskilda fallet, till exempel praxis på marknaden eller det faktiska utnyttjandet av verket. Enligt direktivet ska vid införlivandet av den princip som fastställs i direktivet i nationell rätt det stå medlemsstaterna fritt att använda olika mekanismer och beakta principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen.

Avtalsanpassningsmekanism. Enligt direktivet ska det stå medlemsstaterna fritt att använda olika mekanismer och beakta principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen.

Enligt direktivet ska avtalsanpassningsmekanismen endast tillämpas på upphovsmäns och utövande konstnärers första avtalsmotpart eller, om rättigheten till exempel i samband med överlåtelse av affärsverksamhet har överförts till någon annan, på den till vilken rättigheten därmed har överförts. Däremot kan mekanismen inte tillämpas på andra parter i avtalskedjan till exempel på så sätt att mekanismen skulle tillämpas på intäkter som licenstagare får med stöd av ett tillstånd som beviljats av avtalsmotparten. Detta innebär att en skådespelare kan göra anspråk på ytterligare ersättning av exempelvis en filmproducent, men inte av till exempel en biograf eller ett TV-bolag. Avtalsanpassning kan tillämpas på såväl engångsersättningar som royaltybaserade avtal, även om det är uppenbart att royaltybaserade avtal mer sällan kommer att omfattas av anpassningsmekanismen, eftersom den royalty som upphovsmannen får vanligen ökar i takt med att verkets kommersiella avsättning ökar.

Transparenskrav. Transparenskravet innebär att upphovsmän och utövande konstnärer regelbundet, minst en gång per år, och med hänsyn till de särskilda förhållandena i varje sektor har rätt att få aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av deras verk och framföranden från sina avtalsmotparter. Om dessa rättigheter i ett senare skede har licensierats vidare ska medlemsstaterna säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer eller deras representanter, på begäran, ska erhålla ytterligare information från underlicenstagare om deras första avtalsmotpart inte förfogar över all den information som skulle behövas. Medlemsstaterna får själva bestämma om upphovsmän och utövande konstnärer kan begära information direkt av underlicenstagare eller genom upphovsmannens eller den utövande konstnärens avtalsmotpart. Medlemsstaterna får också sådant handlingsutrymme att den administrativa börda som rapporteringen medför kan beaktas. Medlemsstaterna får besluta att rapporteringskravet inte tillämpas i de fall bidraget från upphovsmannen eller den utövande konstnären inte är betydande med hänsyn till verket eller framförandet som helhet, såvida inte informationen behövs för att ersättningen ska kunna anpassas. Medlemsstaterna får även föreskriva att mer detaljerade bestämmelser om genomförandet av transparenskravet finns i kollektiva avtal, förutsatt att dessa avtal uppfyller direktivets villkor i fråga om transparenskravet.

Alternativt tvistlösningsförfarande. Direktivet förutsätter att tvister som gäller transparenskravet och avtalsanpassningen ska kunna bli föremål för ett frivilligt förfarande för alternativ tvistlösning. Medlemsstaterna ska även säkerställa att organisationer som representerar upphovsmän och utövande konstnärer får inleda sådana förfaranden på särskild begäran av en eller flera upphovsmän eller utövande konstnärer. Med andra ord kan organisationer som representerar upphovsmän och utövande konstnärer inte utan en sådan särskild begäran representera en upphovsman eller utövande konstnär i ett alternativt tvistlösningsförfarande. Det krävs även att medlemsstaterna säkerställer att möjligheten att använda sig av ett frivilligt förfarande för alternativ tvistlösning eller av en representant vid ett sådant förfarande inte hindras i förväg genom ett avtal.

Rätt till återkallande. Enligt direktivet ska en upphovsman eller utövande konstnär ha rätt att återkalla överlåtelsen av rättigheterna eller ensamrätten till ett verk om verket inte utnyttjas. Den rätt till återkallande som föreskrivs i direktivet gäller fall där rättigheterna eller ensamrätten inte utnyttjas över huvud taget. Medlemsstaterna ges stort spelrum när det gäller rätten till återkallande och tidsfrister som ska tillämpas i fråga om olika typer av verk. Medlemsstaterna ska föreskriva att återkallandet endast får utövas efter en rimlig tid efter det att ett licensavtal ingåtts eller rättigheter överlåtits. Upphovsmannen eller den utövande konstnären ska underrätta mottagaren av överlåtelsen och fastställa en lämplig tidsfrist inom vilken utnyttjandet av de licensierade eller överlåtna rättigheterna måste ske. Medlemsstaterna har handlingsutrymme när det gäller att fastställa dessa tidsfrister.

Medlemsstaterna får också föreskriva att upphovsmän eller utövande konstnärer kan välja att upphäva avtalets exklusiva karaktär i stället för att återkalla överlåtelsen av rättigheterna, varvid avtalsmotparten fortfarande har icke-exklusiv rätt att utnyttja verket eller det skyddade alstret.

Enligt direktivet ska rätten till återkallande inte tillämpas om det faktum att rättigheterna inte har utnyttjats till övervägande del beror på omständigheter som upphovsmannen eller den utövande konstnären rimligen kan förväntas avhjälpa. Medlemsstaterna ges stort handlingsutrymme i samband med genomförandet av rätten till återkallande, eftersom medlemsstaterna kan beakta de särskilda förhållandena i olika sektor och olika typer av verk och framföranden, upphovsmännens eller de utövande konstnärernas bidrag och dess proportionella betydelse samt alla de upphovsmäns och utövande konstnärers legitima intressen vilka påverkas av att en enskild upphovsman eller utövande konstnär tillämpar rätten till återkallande. Medlemsstaterna kan även bestämma att verk inte ska omfattas av rätten till återkallande om det är fråga om verk

med flera upphovsmän, eller föreskriva att återkallandemekanismen endast kan tillämpas inom en viss tidsram. Dessutom kan medlemsstaterna föreskriva att det får göras undantag från rätten till återkallande i enlighet med villkoren i ett kollektivt avtal.

Artiklarna 24—31. Slutbestämmelser. Artiklarna innehåller bestämmelser om ändring av informationssamhallsdirektivet och databasdirektivet, om förhållandet till undantag och inskränkningar som föreskrivs i andra direktiv, om en övergångsperiod för tillämpningen av det transparenskrav som gäller upphovsmäns rättigheter på avtal från och med den 7 juni 2022, om en tillämpningsperiod som omfattar alla verk som skyddas av nationell lagstiftning som är i kraft den 7 juni 2021 eller senare, om skydd av personuppgifter, om införlivande senast den 7 juni 2021, om översyn åren 2024 och 2026 samt om ikraftträdande av direktivet efter det att det har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning (17.4.2019).

2.2 Direktivet om onlinesändningar (2019/789)

Genom direktivet om onlinesändningar moderniseras de bestämmelser i satellit- och kabeldirektivet (direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel) som gäller inhämtande av de upphovsrättsliga tillstånd som behövs för utsändning och vidaresändning av radio- och tv-program. Syftet med de direktiv som reglerar utsändningarna har varit att skapa ett europeiskt audiovisuellt område. Genom direktivet om onlinesändningar tar Europeiska unionens lagstiftning i detta avseende ett steg i en mer teknikneutral riktning.

Artiklarna 1—2. Allmänna bestämmelser. Direktivet innehåller bestämmelser om skyddade objekt samt definitioner av anknutna tjänster, vidaresändning, kontrollerad miljö och direktinvisering.

Artikel 3. Tillämpning av ursprungslandsprincipen på anknutna onlinetjänster. Dessa anknutna onlinetjänster omfattar till exempel tjänster som ger tillgång till radio- och tv-program på ett strikt linjärt sätt samtidigt som utsändningen samt tjänster som inom en fastställd period efter utsändningen ger tillgång till radio- och tv-program som sändarföretaget har sänt tidigare (så kallade catch up-tjänster). Till anknutna onlinetjänster hör även tjänster som ger tillgång till material som berikar eller på annat sätt breddar radio- och tv-program som sänds av sändarföretaget. Det kan vara fråga om till exempel förhandsvisning, utökning, komplettering eller recension av det berörda programmets innehåll. Som anknutna onlinetjänster räknas däremot inte exempelvis tjänster som ger tillgång till individuella musikaliska verk eller audiovisuella verk, musikalbum eller videor, exempelvis beställvideotjänster. Direktivet ger därmed visshet om rättsläget så till vida att sändarföretag kan förvärva rättigheter för anknutna onlinetjänster på samma sätt som de för närvarande förvärvas för utsändningar via markbundna nät eller satellit.

Artiklarna 4—5. Vidaresändning av radio- och tv-program. Med vidaresändning avses enligt direktivet om onlinesändningar en samtidig, oförändrad och oavkortad vidaresändning av den ursprungliga utsändningen, som genomförs av en annan part än det sändarföretag som gjorde den ursprungliga utsändningen. Direktivet har som mål att bredda begreppet vidaresändning så att även annan vidaresändning än den som sker via kabel beaktas i EU-lagstiftningen. Direktivet gör det därmed möjligt att vidaresända ursprungliga utsändningar från en annan medlemsstat förutom via kabel även via IPTV-nätverk eller i andra kontrollerade miljöer där antalet mottagare är bestämt. Detta innebär att begreppet vidaresändning inte omfattar fri vidaresändning online. I artikel 2.2 i direktivet konstateras att det sätt på vilket den part som genomför vidaresändningen erhåller de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidaresändningen inte är av betydelse för den upphovsrättsliga bedömningen av verksamheten.

På sändarföretagens anknutna onlinetjänster tillämpas ursprungslandsprincipen, som innebär att en utsändning ska anses ha skett uteslutande i den medlemsstat där sändarföretaget är etablerat. Ett tillstånd gäller dock i hela Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om inte något annat avtalats. Vid prissättningen ska ändå användningens faktiska utsträckning beaktas. För tv-programmens del är ursprungslandsprincipen begränsad till att endast gälla nyhets- och aktualitetsprogram och egna produktioner som finansieras helt av sändarföretaget.

Artikel 6. Medling. Medlemsstaterna ska säkerställa att det är möjligt att begära stöd från en eller flera medlare som anges i artikel 11 i direktiv 93/83/EEG om inget avtal ingås mellan den kollektiva förvaltningsorganisationen och operatören av en vidaresändningstjänst eller mellan operatören av en vidaresändningstjänst och sändarföretaget i fråga om tillstånd till vidaresändning av sändningar.

Artikel 7. Vidaresändningar av en ursprunglig sändning med ursprung i samma medlemsstat. Direktivet om onlinesändningar gäller tillgången till program över geografiska gränser, men för tydlighetens skull konstateras det i artikel 7 att medlemsstaterna även kan tillämpa bestämmelserna i fall där utsändningen inte sker över geografiska gränser. Detta har varit viktigt eftersom det i fråga om vidaresändningar förutsätts att upphovsmännens tillstånd skaffas genom om obligatorisk kollektiv förvaltning. En modell med enbart obligatorisk kollektiv förvaltning är inte möjlig utan stöd från EU-lagstiftningen.

Artikel 8. Överföring av program genom direktinjicering. Direktivet innehåller dessutom en bestämmelse om utsändning av program genom en metod för direkt överföring, så kallad direktinjicering. Bestämmelsen gäller fall där ett sändarföretag inte självt sänder program, utan programmen överförs direkt till en annan aktör, en signaldistributör, som ansvarar för utsändningen av programmen. Enligt direktivet anses sändarföretaget och signaldistributören delta i en enda överföring till allmänheten, för vilken de ska inhämta tillstånd från rättsinnehavarna. Enligt direktivet får medlemsstaterna i dessa fall även fastställa ordningen för inhämtande av tillstånd från rättsinnehavarna.

Bestämmelsen ger nationellt handlingsutrymme för särskilda arrangemang i de fall där två olika organisationer tillsammans är sändarföretag och förvärvet av rättigheterna till programmen därmed medför särskilda behov. Syftet med bestämmelsen är att den klargör om det är fråga om två separata verksamheter med självständig rättslig betydelse eller en enda verksamhet. Enligt direktivet är det inte fråga om två verksamheter, utan parterna deltar i en enda, upphovsrättsligt relevant, överföring till allmänheten. Enligt skäl 20 i direktivet bör sändarföretagets och signaldistributörens deltagande i en enda överföring till allmänheten inte ge upphov till gemensamt ansvar för sändarföretaget och signaldistributören för den överföringen till allmänheten.

Det är också skäl att notera att om signaldistributörer enbart tillhandahåller sändarföretagen tekniska resurser, i den mening som avses i rättspraxis från Europeiska unionens domstol, för att säkerställa eller förbättra mottagandet av utsändningen, bör signaldistributörerna inte anses delta i en specifik överföring till allmänheten. Denna anmärkning i skäl 20 härrör från Europeiska unionens domstols ITV-avgörande (607C/11, punkt 29) enligt vilket ”användandet av ett sådant tekniskt tillvägagångssätt ska (...) begränsa sig till att bibehålla eller förbättra mottagningskvaliteten på en redan befintlig sändning, och får inte utgöra en annan sändning än denna”.

I skäl 21 i direktivet klargörs en situation där sändarföretag överför sina programbärande signaler direkt till allmänheten och samtidigt även överför dessa signaler till andra företag genom den tekniska processen direktinjicering. Då utgör sändningarna från dessa andra företag en separat överföring till allmänheten, vid sidan av den som sändarföretaget genomför. Den tekniska

processen direktinjicering används till exempel för att säkerställa signalernas kvalitet vid vidareändringar. I sådana situationer ska bestämmelserna om vidareändring i direktivet om onlinesändningar och i satellit- och kabeldirektivet tillämpas.

Artikel 8 förefaller därmed erbjuda medlemsstaterna en möjlighet att utforma fungerande rättsliga lösningar för sådana fall där det uppstår tjänster där två aktörer i enlighet med bestämmelsen i direktivet deltar i en enda överföring till allmänheten.

Artiklarna 9—14. Slutbestämmelser. Artiklarna 9—14 innehåller slutbestämmelser som inbegriper ändringar av satellit- och kabeldirektivet (93/83/EEG), bestämmelser om översyn av direktivet 2025, övergångsbestämmelser, bestämmelser om införlivande av direktivets bestämmelser samt bestämmelser om ikraftträdande av direktivet efter det att det har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning.

3 Nuläge och bedömning av nuläget

3.1 Nuläge

Inskränkningar av upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

Upphovsrättslagen innehåller ett flertal inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt. Inskränkningarna avser bland annat användning i undervisningssyfte, verksamheten i arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer samt sändningsverksamhet. Det finns inga bestämmelser om inskränkningar för parodi och motsvarande användning. Bestämmelserna har traditionellt tolkats snävt och det har varit möjligt att komma överens om något annat i fråga om dem. Endast möjligheten att framställa exemplar i tillgängligt format för personer med läsnedsättning är tvingande, och dessa bestämmelser är också tillämpliga i gränsöverskridande situationer.

Upphovsrättslagen innehåller också flera bestämmelser om avtalslicens som gäller begränsade användningssituationer. Det finns inga särskilda bestämmelser om tillämpningen av avtalslicenser på gränsöverskridande situationer. I lagen ingår inga bestämmelser om allmän avtalslicens.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

Upphovsmannens ställning i avtalssituationer regleras i den gällande lagen i fråga om förlagsavtal, offentliga framföranden och avtal om filmning. Bestämmelserna är dispositiva. I lagen ingår också en möjlighet till jämkning av oskäliga avtalsvillkor. I lagen ingår inte någon allmän rätt att få redogörelse om utnyttjandet av ett verk eller att återkalla en överlåtelse av rättigheter. I lagen ingår inte heller någon rätt till skäligen ersättning för användning av ett verk.

Upphovsrätten närstående rättigheter

Den gällande lagen innehåller bestämmelser om närstående rättigheter i fråga om utövande konstnärer, producenter av ljudupptagning, producenter av bildupptagningar, sändarföretag, fotografer och framställare av databaser, men inte om rättigheter i fråga om tidningsförläggare. Lagen innehåller också föråldrade bestämmelser om pressmeddelanden. I lagen ingår också en inskränkning som gäller artiklar om dagsaktuella frågor.

Direktivet om onlinesändningar

Lagen innehåller bestämmelser i enlighet med satellit- och kabeldirektivet om vidareändring av sändningar. Bestämmelsen om avtalslicensen om vidareändring och licensiering av den är

redan i sin nuvarande form helt neutral både i förhållande till den teknik som används vid den ursprungliga utsändningen och den teknik som används i vidareändringen. I bestämmelserna ingår dock vissa bestämmelser som tillämpas endast på kabelsändningar. På grund av den obegränsade karaktären av avtalslicensbestämmelsen om vidareändring är den tillämplig även på ursprungliga sändningar med ursprung i Finland, men det är känt att bestämmelsen inte har använts på sådana sändningar.

Lagen har inte innehållit några bestämmelser om anknutna tjänster eller om förfarandet för direktinjicering.

Onlinetjänster för delning av innehåll

I nuläget förverkligas upphovsmannens möjlighet att hävda sin upphovsrätt i en digital miljö någorlunda. I upphovsrättslagen ingår t.ex. en möjlighet att få information om vem som laddat upp ett visst innehåll som kränker upphovsrätten på nätet och en möjlighet att sända ett kravbrev för ersättande av gärningen.

I lagen ingår också bestämmelser om rätten att, i syfte att förbjuda fortsatt kränkning av upphovsrätten, föra talan mot den som gör material som påstås kränka upphovsrätten tillgängligt för allmänheten samt bestämmelser om rätten att kräva att ett teleföretag ska avbryta åtgärder genom vilka material som påstås kränka upphovsrätten görs tillgängligt för allmänheten. När den som påstås ha gjort en kränkning är okänd, kan domstolen på ansökan av upphovsmannen eller dennes företrädare vid vite ålägga mellanhanden att förhindra att det material som påstås kränka upphovsrätten görs tillgängligt för allmänheten.

I lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) ingår också bestämmelser om tjänsteleverantörens ansvarsfrihet i vissa situationer. Ansvarsfriheten vid lagring av information enligt den lagen baserar sig på att tjänsteleverantören anses vara en neutral tredje part, medan den användare som lagrar innehåll i lagringstjänsten eller innehållsleverantören svarar för det innehåll som de lagrat i tjänsten. Lagringstjänsten kan åberopa ansvarsfrihet endast om tjänsteleverantören inte är medveten om det olagliga innehållet och om tjänsteleverantören vid en kränkning av upphovsrätten omedelbart efter att ha fått en anmälan om olagligt innehåll av rättsinnehavaren vidtar åtgärder för att omöjliggöra åtkomst till innehåll som lagrats i lagringstjänsten.

Upphovsrättslagen innehåller dock inte någon uttrycklig skyldighet att söka tillstånd för sådant innehåll som en tjänsteanvändare laddat upp i en onlinetjänst för delning av innehåll.

3.2 Ändringar som krävs på grund av direktivet

Direktivet förutsätter att vissa ändringar görs i den nationella lagstiftningen i Europeiska unionens medlemsstater, men lämnar dock ett visst nationellt handlingsutrymme. Medlemsstaterna får göra de ändringar som direktivet förutsätter i enlighet med sin lagstiftningspraxis. De bestämmelserna som i huvudsak innehåller handlingsutrymme gäller detaljerna i genomförandet av huvudförpliktelserna (artiklarna 5, 8—12, 15 och 18—23). I direktivet finns dessutom vissa bestämmelser som överlåter den nationella prövningen i fråga om ändringarna helt till medlemsstaterna (artiklarna 9 och 16).

Inskränkningar i upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

Användning inom undervisning. Upphovsrättslagen begränsar upphovsmannens ensamrätt endast i ringa utsträckning till förmån för undervisning och forskning. Bestämmelserna i 14 §

2 mom. i upphovsrättslagen tillåter framställning av exemplar av verk som framförs av lärare eller elever genom direkt upptagning av ljud eller bild för tillfälligt bruk i undervisningsverksamhet. Enligt 3 mom. i den paragrafen får i prov som ingår i studentexamen eller liknande prov tas in delar av ett offentliggjort verk eller, om verket inte är omfattande, hela verket. Däremot har det till exempel enligt de kollektiva förvaltningsorganisationernas tolkning inte ansetts att användning av verk för övning inför studentprovet ska omfattas av inskränkningen i upphovsrätten, och därför har det funnits ett behov att separat avtala om detta.

Enligt 18 § i upphovsrättslagen får mindre delar av litterära eller musikaliska verk återges eller, om ett sådant verk är av mindre omfång, hela verket som en del av ett tryckt samlingsverk avsett för undervisning då det gått fem år från det år då verket gavs ut. För sådan återgivning har upphovsmannen rätt till ersättning. Enligt 21 § får verk framföras offentligt vid undervisning, men bestämmelsen gäller inte sceniska verk eller filmverk.

Enligt 54 a § i upphovsrättslagen tillämpas inte bestämmelserna i på undervisningsverksamhet som utövas i förvärvssyfte.

I Finland ligger tyngdpunkten på licensbaserade lösningar, bland annat med hjälp av kollektiva licenser med utsträckt verkan, det vill säga ett avtalslicenssystem. Avtalslicenssystemet gör det möjligt för kollektiva förvaltningsorganisationer för upphovsrätt, såsom Kopiosto, att för alla upphovsmäns räkning inom en viss bransch avtala om användning av verk i undervisningsverksamhet. Enligt 14 § 1 mom. i upphovsrättslagen får ”exemplar av offentliggjorda verk med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § framställas för användning i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning och användas i detta syfte för överföring till allmänheten på annat sätt än genom utsändning i radio eller television”. Avtal om fotokopiering i undervisningssyften ingår i enlighet med avtalslicensbestämmelsen i 13 §.

Direktivet förutsätter att medlemsstaterna föreskriver om en inskränkning i fråga om användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning. En avtalsbestämmelse som strider mot de föreskrivna undantagen ska vara utan verkan.

Direktivet ger dock medlemsstaterna möjlighet att behålla eventuella avtalsbaserade lösningar, såsom det avtalslicenssystem som används i Finland. Eftersom systemet är avtalsbaserat garanterar inte systemet med avtalslicens enligt 14 § 1 mom. i upphovsrättslagen på det sätt som direktivet förutsätter att licenserna i alla situationer faktiskt täcker utbildningsinstitutionernas behov och särdrag.

Då man bedömer den finländska lagstiftningens förhållande till de krav som direktivet ställer ska man också beakta de olika avtalsförhållandena som helhet. Förutom villkor i avtal som ingåtts utifrån avtalslicenssystemet ska man dessutom även beakta andra relevanta avtal som gäller nyttjanderätt till material.

I avtalslicensvillkoren ställs noggranna villkor för användning och avtalas om ersättningar. I villkoren anges i regel betydligt striktare begränsningar av möjligheterna att använda verk än i bestämmelsen i lagen, som har formulerats på en allmän nivå. Upphovsmannen har i enlighet med 14 § 4 mom. i upphovsrättslagen även möjlighet att förbjuda användningen av sitt verk i undervisning. Om upphovsmannen utövar sin förbuds rätt kan verket inte användas trots det avtal som ingåtts med den kollektiva förvaltningsorganisationen. Enligt nämnda bestämmelse har upphovsmannen till ett verk som ingår i ett televisions- eller radioprogram dock inte förbuds rätt.

Vid anskaffning av tryckt material uppstår det inget avtalsförhållande med rättsinnehavaren. Däremot ska man i fråga om digitalt material beakta eventuella anskaffningsavtal, det vill säga

villkor som gäller så kallade direkta licenser som är primära i förhållande till avtalslicenser. Användningen inskränks eller styrs emellertid också av allmänna villkor eller av villkor som rättsinnehavarna ensidigt ställer för användningen av material. Ur lärarnas synvinkel kan den nuvarande situationen med olika licenser och tillstånd vara komplicerad. Avtalsvillkoren kan också leda till att undervisningsanordnaren inte kan ordna undervisning enligt grunderna för läroplanen.

I den finska lagstiftningen görs för närvarande inte en åtskillnad enligt EU-lagstiftningen mellan å ena sidan virtuell eller fysisk undervisning i klassrum eller annanstans och å andra sidan undervisning som är öppen för allmänheten.

Artikel 5 gäller endast användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning. Bestämmelsen i 14 § 1 mom. i upphovsrättslagen gäller användning av verk såväl inom undervisningsverksamhet som inom vetenskaplig forskning. Det har alltså ingen stor betydelse om det är fråga om undervisningsverksamhet eller forskningsverksamhet. Undervisnings- eller forskningsverksamhet kan ske i samband med forskningsverksamhet och vetenskaplig forskning bedrivs i anslutning till undervisningsverksamhet.

Dessutom gäller artikel 5 i direktivet endast digital användning av verk, vilket begreppsmässigt är mer omfattande än användning på nätet. Bestämmelsen omfattar därmed också till exempel användning av så kallade whiteboardtavlor eller andra digitala verktyg i närundervisning för studerande.

Enligt 21 § 1 mom. i upphovsrättslagen får verk framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning. Enligt 3 mom. gäller bestämmelsen emellertid inte sceniska verk eller filmverk. Under de senaste årtiondena har det etablerats en uppfattning om att vilket som helst audiovisuellt material anses vara ett filmverk. Att filmverk och sceniska verk inte kan framföras i undervisningen som andra verk svarar inte mot de nuvarande behoven och den aktuella praxisen.

Artikel 5 i direktivet omfattar även överföring till allmänheten av audiovisuellt material i digitalt format. Audiovisuellt material har en allt större betydelse i undervisningen och nya tyngdpunktsområden, såsom mediekompetens, förutsätter att även audiovisuella material kan framföras i undervisningen. Av detta följer att det i upphovsrättslagen behöver föreskrivas en inskränkingsbestämmelse som kompletterar avtalslicensen och som tryggar användningen av ett verk illustrativt syfte inom undervisningen i sådana fall då något annat har överenskommit i ett avtal. Upphovsmannens förbuds rätt enligt systemet med avtalslicens gäller inte användning med stöd av en inskränkingsbestämmelse. Dessutom behöver användningen av videor i undervisningen säkerställas genom en lagändring. Direktivet överlåter till medlemsstaterna att bestämma om ersättning ska betalas till upphovsmännen.

Text- och datautvinning. Upphovsrättslagen innehåller inga inskränkningar i upphovsrätten vad gäller datautvinning, medan direktivet innehåller både allmänna bestämmelser om datautvinning och bestämmelser som särskilt gäller datautvinning i forskningssyfte. I överensstämmelse med direktivet ska bestämmelser om sådana inskränkningar i upphovsrätten fogas till upphovsrättslagen.

Användning av kulturarvsmaterial. Upphovsrättslagens 16 § motsvarar den tvingande inskränkningen enligt artikel 6 i direktivet för att trygga bevarandet av verk i kulturarvsinstitutioners samlingar. Däremot innehåller upphovsrättslagen inte bestämmelser om någon sådan inskränkning i upphovsrätten som skulle möjliggöra den användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner som avses i direktivet. I 16 d § finns en avtalslicensbestämmelse, men den gäller alla slags verk oberoende av om de är utgångna eller inte. Bestämmelsen och tillstånd som beviljas

med stöd av den har emellertid ingen gränsöverskridande verkan. Det är möjligt att behålla avtalslicensbestämmelsen som ett nationellt avtalslicenssystem enligt artikel 12 i direktivet.

Inskränkningar för att trygga yttrandefriheten. Artikel 17.7 i direktivet förutsätter att medlemsstaterna säkerställer att alla användare i varje medlemsstat kan tillämpa vissa sådana inskränkningar i upphovsrätten som syftar till att trygga yttrandefriheten. Hänvisningen i artikel 17 i direktivet till användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte hänvisar tydligt till inskränkningen enligt artikel 5.3 k i informationssamhällsdirektivet. Den finska upphovsrättslagen innehåller inga inskränkningar i upphovsrätten i fråga om karikatyrer, parodier och pastischer. Lagen inskränkningar i upphovsrätten bör kompletteras till denna del.

Däremot motsvarar inte inskränkningen av användningen av citat, kritik och recensioner enligt artikel 17.7 a i direktivet någon enskild inskränkning i upphovsrätten i artikel 5 i informations-samhällsdirektivet. I EU:s officiella meddelanden som publicerats i samband med antagandet av direktivet betonades det bland annat att man genom direktivet säkerställer användarnas möjlighet att använda mem, vilket påverkar tolkningen av denna punkt. Allra tydligast hänvisar nämnda artikel 17.7 a till artikel 5.3 d i informationssamhällsdirektivet, som gäller den så kallade citaträtten. Bestämmelser om citaträtt finns i 22 och 25 § i upphovsrättslagen.

I fråga om recensioner gäller dessutom artikel 5.3 c i informationssamhällsdirektivet som tillåter mångfaldigande av pressen, överföring till allmänheten eller tillgängliggörande av utgivna artiklar om aktuella ekonomiska, politiska eller religiösa ämnen eller av verk eller andra alster av liknande slag i radio- eller televisionssändningar eller användning av verk eller andra alster i samband med nyhetsrapportering, i den utsträckning som är motiverad med hänsyn till informationssyftet. Artikel 5.3 e i informationssamhällsdirektivet tillåter användning av verk bland annat för att garantera ett korrekt genomförande eller en korrekt rapportering av ett administrativt, parlamentariskt eller rättsligt förfarande och artikel 5.3 f tillåter användning av politiska tal samt utdrag ur offentliga föreläsningar eller liknande verk eller alster i den utsträckning som är motiverad med hänsyn till informationssyftet. Dessutom är det klart att artiklarna 5.3 h och 5.3 i i informationssamhällsdirektivet kan ha en stor praktisk betydelse med tanke på verkställandet av yttrandefriheten. Artikel 5.3 h tillåter användning av verk, till exempel arkitektoniska verk eller skulpturer, avsedda att vara stadigvarande placerade på allmän plats, och artikel 5.3 i gäller inkluderande av underordnad betydelse av ett verk eller annat alster som del i ett annat material.

Användning av utgångna verk vid kulturarvsinstitutioner. Direktivet förutsätter att medlemsstaterna i fråga om utgångna verk i kulturarvsinstitutioners samlingar föreskriver om kulturarvsinstitutionernas möjlighet att framställa exemplar av verk och tillgängliggöra verken för allmänheten genom avtal som ingås med kollektiva förvaltningsorganisationer som representerar rättsinnehavarna. Om någon bransch inte har en representativ organisation som kan bevilja tillstånd i fråga ska medlemsstaterna säkerställa att användningen är möjlig med stöd av en inskränkning i upphovsrätten.

I Finland finns det inga särskilda bestämmelser om utgångna verk och avtalslicenser har ingen gränsöverskridande verkan på det sätt som direktivet förutsätter. Dessutom förutsätter direktivet nationella bestämmelser om förfarandet vad gäller information, inklusive information via den databas som inrättas vid EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO), om licensavtal som ingåtts och användning med stöd av licenser eller inskränkningar i upphovsrätten.

Användning av avtalslicens nationellt. Direktivet tillåter nationella system som grundar sig på kollektiva licenser med utsträckt verkan. Det avtalslicenssystem som används i Finland är ett exempel på ett sådant kollektivt licenssystem med utsträckt verkan genom vilket organisationer som representerar upphovsmän och andra rättsinnehavare med stöd av ett bemyndigande i lagen

kan avtala om användningen av verk också för sådana upphovsmäns eller andra rättsinnehavares räkning som organisationen inte har fått fullmakt av.

Enligt artikel 12 i direktivet är förutsättningen för sådana nationella arrangemang att dessa endast tillämpas inom väl avgränsade användningsområden där det är så betungande och opraktiskt att inhämta tillstånd från enskilda rättsinnehavare att den erforderliga licensieringstransaktionen blir osannolik till följd av de egenskaper som kännetecknar användningen eller typerna av verk eller andra alster. Dessutom ska det säkerställas att en sådan licensieringsmekanism skyddar legitima intressen för de rättsinnehavare som inte direkt företräds av organisationen.

I den finska upphovsrättslagen tillämpas avtalslicenssystemet på det sätt som direktivet förutsätter endast för vissa ändamål i situationer som särskilt anges i lagen. Danmark och Sverige har dessutom redan rätt länge tillämpat ett allmänt avtalslicenssystem där kollektiva förvaltningsorganisationer har kunnat bevilja licenser rätt fritt utan någon särskild i lag angiven koppling till ett visst användningsändamål. Syftet med det allmänna avtalslicenssystemet har varit att möjliggöra erhållande av nödvändiga tillstånd dynamiskt på ett sätt som motsvarar marknadens behov utan att det behöver föreskrivas om en ny avtalslicensbestämmelse för varje enskilt fall.

Detaljerna i systemen har emellertid varierat i de olika länderna. I Danmark förutsätter ett avtal som grundar sig på det allmänna avtalslicenssystemet ett administrativt beslut om godkännande av det behöriga ministeriet i varje enskilt fall, och i samband med det bedöms det om förutsättningarna för beviljande av avtalslicens uppfylls. I Sverige tillämpas däremot inte en sådan bedömning från fall till fall, utan systemet verkar i stor omfattning basera sig på en självreglering av branschen.

Även i Finland har man övervägt att utveckla ett allmänt avtalslicenssystem. Direktivet utesluter inte möjligheten att föreskriva om en allmän avtalslicens, om lagstiftningen garanterar att licenser endast beviljas inom väldefinierade användningsområden. Därmed skulle åtminstone ett system enligt den danska modellen vara förenligt med direktivet och skulle möjligen i ett senare skede kunna genomföras också i Finland, förutsatt att de resurser för förfarandet för godkännande av avtal som systemet kräver kan garanteras och att systemet enligt andan i artikel 12 i direktivet innehåller tillräckliga garantier för att säkerställa upphovsmännens tillgång till information och deras andra rättigheter.

Dessutom förutsätter direktivet att man för att skydda rättsinnehavarnas intressen föreskriver om följande särskilda skyddsåtgärder: 1) den kollektiva förvaltningsorganisationen bör vara tillräckligt representativ när det gäller typerna av verk eller andra alster och de rättigheter som omfattas av licensen i medlemsstaten i fråga, 2) alla rättsinnehavare bör garanteras likabehandling, också i fråga om villkor för licensen, 3) rättsinnehavare, som inte har gett fullmakt till den organisation som beviljar licensen, kan när som helst enkelt och effektivt lämna sitt verk eller annat alster utanför licensieringsmekanismen, och 4) berättigade och ändamålsenliga informationsåtgärder riktas till rättsinnehavarna innan licensieringen genomförs både på en allmän nivå om den kollektiva förvaltningsorganisationens lagstadgade möjlighet att licensiera verk och om enskilda licensieringsavsikter samt om rättsinnehavarnas rättighet att ansöka om ersättningar från den kollektiva förvaltningsorganisationen eller förbjuda den kollektiva förvaltningsorganisationen från att licensiera sina verk.

Bestämmelsen i 26 § i upphovsrättslagen ställer allmänna villkor för avtalslicensorganisationernas verksamhet. I fråga om representativitetskriteriet föreskrivs det i paragrafen att organisationen ska företräda ”ett flertal upphovsmän till i Finland använda verk inom detta område” eller,

om en avtalslicensorganisation godkänns gemensamt för ett visst användningsområde ska ”organisationerna företräda *en betydande del* av de upphovsmän till verk inom olika områden, som har rättigheter till de verk som används med stöd av en avtalslicensbestämmelse”. Lagen fastställer inte närmare hur representativitetskriteriet ska tillämpas. Avtalslicenssystemets utvidgningsfunktion, det vill säga den funktion som utvidgar avtalet till att också omfatta sådana rättsinnehavare som inte har gett någon fullmakt till organisationen, ska ha en kompletterande roll.

Det fastställs inte närmare hur stor del av upphovsmännen inom en viss bransch som ska bemyndiga den kollektiva förvaltningsorganisationen att förvalta deras upphovsrätt för att det ska kunna anses att den kollektiva förvaltningsorganisationen uppfyller det representativitetskriterium som avses i lagen. Representativiteten bedöms som en helhet då det fattas beslut om att en kollektiv förvaltningsorganisation ska godkännas som avtalslicensorganisation. Representativitetskriteriet innebär inte att man bland flera potentiella avtalslicensorganisationer godkänner den mest representativa, utan vid bedömningen av representativiteten ska man även beakta antalet fullmakter, vilken betydelse de upphovsmän och verk som företräds genom fullmakt har i förhållande till det användningsområde eller det användningssätt som licensieras. Ibland kan representativitet uppnås endast genom att två eller flera organisationer godkänns att licensiera inom ett visst användningsområde eller användningssätt.

Enligt skäl 48 i direktivet ska man vid bedömning av representativitetskriteriet beakta såväl typerna av verk som de rättigheter som licensen gäller. Dessutom förutsätter direktivet att medlemsstaterna fastställer de krav som organisationerna ska uppfylla för att de ska anses vara tillräckligt representativa, med beaktande av den kategori av rättigheter som förvaltas av organisationen i fråga, organisationens förmåga att förvalta rättigheterna på ett ändamålsenligt sätt, den kreativa sektor där den är verksam och huruvida organisationen omfattar ett betydande antal rättsinnehavare för den relevanta typen av verk eller andra alster som har gett ett mandat som möjliggör licensiering av den relevanta typen av användning, i enlighet med direktiv 2014/26/EU. I detta avseende kan bestämmelserna i 26 § upphovsrättslagen anses vara förenliga med direktivets krav.

Bestämmelserna i 26 § 5 och 6 mom. i upphovsrättslagen är förenliga med direktivets krav om lika behandling.

I fråga om genomförandet av förbudsrätten ska det beaktas att i Finland används avtalslicenssystemet också ibland i situationer där inskränkningar i upphovsrätten är tillåtna enligt internationella avtal och enligt EU-lagstiftningen och då upphovsmännen inte kan utöva förbuds rätt. Direktivet gäller emellertid endast användning av avtalslicenssystemet i sådana situationer där upphovsmännen har ensamrätt med stöd av lag. Detta framgår av artikel 12.4 i direktivet. En sådan ensamrätt uppstår inte när möjligheten till en inskränkning i upphovsrätten utnyttjas.

Enligt direktivet ska rättsinnehavare som inte tillhör en kollektiv förvaltningsorganisation enkelt och effektivt kunna lämna sitt verk eller annat alster utanför licensieringsmekanismen. I upphovsrättslagen ingår inte bestämmelser om hur rättsinnehavaren ska förfara för att utöva sin förbuds rätt. Kännetecknande för avtalslicenssystemet är att eventuella krav ska framställas till den kollektiva förvaltningsorganisationen. I regel informerar de kollektiva förvaltningsorganisationerna på sina webbplatser och eventuellt också användarna direkt, ifall rättsinnehavaren utövar sin förbuds rätt. Upphovsrättslagen hindrar emellertid inte rättsinnehavaren från att utöva sin förbuds rätt även direkt i förhållande till användaren.

När det gäller rättsverkningarna av utövandet av förbudsrätten bör man dessutom beakta kopplingen till bestämmelserna i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt (1494/2016). I 8 § i den lagen föreskrivs det att en rättsinnehavare har rätt att återkalla, helt eller delvis, en fullmakt

genom att anmäla detta till den kollektiva förvaltningsorganisationen. I paragrafen föreskrivs även om en maximilängd för uppsägningstiden, och man kan bedöma att den är förenlig med direktivets krav på en rimlig uppsägningstid. Enligt paragrafen inverkar inte återkallelsen av fullmakten på villkoren för licenser som har beviljats före uppsägningstidens utgång, inklusive villkor som gäller licensens giltighetstid.

Enligt den praxis som avtalslicensorganisationerna följer beviljas licenser i regel för ett år åt gången, och därför är risken för att situationen ska bli orimlig för rättsinnehavarna i praktiken antagligen mycket liten. Licensvillkoren kan också innehålla sådana bestämmelser om vilka effekter en förbuds rätt som meddelats av upphovsmannen har på licensavtalet genom vilka man säkerställer att förbuds rättens rättsverkningar uppstår inom rimlig tid, kanske till och med omedelbart efter det att anmälan om utövande av förbuds rätten inkommit. Dessutom ska det beaktas att lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och 26 § i upphovsrättslagen tryggar rättsinnehavarens rätt att få ersättning för användning. I stort sett kan man bedöma att branschens nuvarande praxis i detta avseende är förenlig med direktivet.

Däremot innehåller upphovsrättslagen inga bestämmelser om informationsåtgärder som avtalslicensorganisationerna ska vidta på förhand och som ska gälla både förvaltningsorganisationernas möjlighet att licensiera verk med stöd av lag och avsikter gällande enskilda licenser. I praktiken informerar kollektiva förvaltningsorganisationer om möjligheten att bevilja licenser på sina webbplatser, men inte om sina avsikter att bevilja enskilda licenser.

I samband med ändringarna av upphovsrättslagen finns det dessutom anledning att harmonisera upphovsrättslagen och lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt till den del som det är fråga om att få upphovsrättsersättningar av den kollektiva förvaltningsorganisationen. Enligt 26 § 5 mom. i upphovsrättslagen förfaller rätten till individuell ersättning, om inte yrkande på sådan ersättning bevisligen har framställts inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket framställningen av exemplaren av verket eller överföringen eller utsändningen av verket har skett. I 27 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt föreskrivs det att om utestående upphovsrättsersättningar inte kan fördelas till en rättsinnehavare inom tre år från utgången av den räkenskapsperiod då upphovsrättsersättningarna inkasserades anses ersättningarna vara upphovsrättsersättningar som inte kan fördelas, förutsatt att den kollektiva förvaltningsorganisationen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att identifiera rättsinnehavarna i enlighet med 26 § i den lagen. Om ersättningarna inkasseras först efter användning leder 26 § 5 mom. i upphovsrättslagen till att rättsinnehavarens rätt till ersättning förfaller redan före minimitidsfristen enligt 27 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Därmed är det nödvändigt att ändra bestämmelserna i upphovsrättslagen för att garantera den minimitidsfrist som föreskrivs i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

Förhandlingsmekanism för att säkerställa tillgång till beställvideotjänster

I Finland finns det inget särskilt organ som hjälper till vid avtalsförhandlingar när leverantörer av beställvideotjänster har svårigheter att få användningstillstånd av producenter av audiovisuella verk för att göra verken tillgängliga för allmänheten. Genomförande av direktivet verkar emellertid inte förutsätta en ändring av upphovsrättslagen eller någon annan lag, eftersom direktivet inte innehåller något absolut krav på att en ny mekanism eller ett medlingsorgan ska inrättas. Som ett alternativt sätt för tvistlösning kan till exempel medling tillämpas. Till exempel är det möjligt att få en medlare genom Centralhandelskammaren eller Advokatförbundet.

Bildkonstverk som är fria för var och en att använda

I 49 a § i upphovsrättslagen föreskrivs det om skyddet för fotografers närstående rättigheter. Tillämpningen av närstående rättigheter även på fotografier av konstverk har inte begränsats och därmed kan närstående rättigheter gälla sådana fotografier som återger konstverk som inte omfattas av upphovsrättsligt skydd. Direktivet förutsätter en ändring av 49 a § i upphovsrättslagen, eftersom enligt artikel 14 i direktivet ska medlemsstaterna när skyddstiden för ett bildkonstverk har upphört att gälla föreskriva att allt material som härrör från mångfaldigandet av ett sådant verk inte omfattas av upphovsrätt eller närstående rättigheter.

Närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer

I 50 § i upphovsrättslagen finns det en specialbestämmelse om pressmeddelanden, enligt vilken ett pressmeddelande, som enligt avtal tillhandahålls av en utländsk nyhetsbyrå eller korrespondent i utlandet, inte utan mottagarens tillstånd får göras tillgängligt för allmänheten genom press eller radio innan tolv timmar förflutit efter offentliggörandet i Finland.

Enligt skäl 55 i direktivet bör begreppet utgivare av presspublikationer förstås så att det innefattar tjänsteleverantörer, till exempel nyhetsutgivare eller nyhetsbyråer, när de ger ut presspublikationer i enlighet med vad som avses i direktivet. Därmed överlappar tillämpningsområdet för 50 § i upphovsrättslagen bestämmelserna om närstående rättigheter i direktivet. Eftersom 50 § i upphovsrättslagen avviker från de harmoniserade närstående rättigheter som föreskrivs i artikel 15 i direktivet, bör paragrafen ändras så att den motsvarar bestämmelserna i artikel 15 i direktivet.

Tidningar eller tidskrifter kan omfattas av upphovsrättsskydd till den del som de material som ingår i dem åtnjuter skydd i upphovsrättslagen som verk, fotografier eller andra skyddade objekt. Traditionellt har det ansetts att kortare nyheter inte uppnår verkshöjd och att de därmed inte åtnjuter upphovsrättsligt skydd. Tidningar och tidskrifter innehåller dock också en stor mängd material som skyddats med upphovsrätt eller närstående rättigheter. En tidning eller tidskrift kan också få skydd som ett samlingsverk, om man genom att slå samman verk eller delar av verk som ingår i en tidning har uppnått ett litterärt eller konstnärligt samlingsverk. Upphovsrätten tillhör den fysiska person, vars kreativa arbete har åstadkommit ett självständigt och originellt samlingsverk. Om personen i fråga arbetar i en tidnings- eller tidskriftsredaktion, kan personens upphovsrätt övergå till förläggaren inom ramen för anställningsförhållandet. Upphovsrättslagen föreskriver inte uttryckligen om i vilken omfattning rättigheterna övergår till arbetsgivaren.

I 23 § i upphovsrättslagen föreskrivs det om en inskränkning i upphovsrätten enligt vilken det får intas artiklar i religiösa, politiska eller ekonomiska dagsfrågor i tidningar eller tidskrifter ur andra tidningar eller tidskrifter, om förbud mot eftertryck inte har utsatts i dem. Bestämmelsen grundar sig på Bernkonventionen, sådan den löd reviderad 1948, och som Finland hade anslutit sig till (FördrS 3/1963). I artikel 9 i Bernkonventionen finns en bestämmelse om det skydd som ska tillämpas på tidningar och tidskrifter. Enligt punkt 2 i den artikeln kan aktuella texter som behandlar ekonomiska, politiska eller religiösa frågor återges i tidningar och tidskrifter, om ingen reservation uttryckligen angående återgivning av dem har gjorts. Enligt artikel 9.3 omfattar det skydd som avses i konventionen inte dagens nyheter eller diverse information som till sin natur är vanliga tidningsmeddelanden. Dessutom är enligt artikel 10.1 i konventionen korta citat i alla unionsländer tillåtna i tidnings- och tidskriftstexter, också i form av pressöversikter.

Sedermåra har Bernkonventionen reviderats så att ovan nämnda artikel 9 har slopats. I Bernkonventionen från 1971, som Finland har anslutit sig till, (FördrS 79/1986), ingår särskilda bestämmelser som är tillämpliga på tidnings- och tidskriftstexter. Utgångspunkten för dessa konventionsbestämmelser är att trygga informationsförmedlingen. Enligt artikel 2.8 i konventionen tillämpas skydd enligt konventionen inte på dagsnyheter eller olika slags faktauppgifter som till sin karaktär endast är pressmeddelanden. Enligt artikel 10.1 i konventionen är också citat från ett verk som lagligen gjorts tillgängligt för allmänheten, inklusive citat i form av en pressöversikt från tidnings- och tidskriftstexter, tillåtna med förutsättningen att återgivning följer god sed och att den görs endast i den omfattning som återgivningens syfte berättigar till.

I fråga om skyddet av tidningar och tidskrifter kan rättsläget i Finland anses basera sig på Bernkonventionen om skydd av litterära och konstnärliga verk, och den anger även ramarna för skyddet av tidnings- och tidskriftstexter enligt EU-lagstiftningen. I fråga om Bernkonventionen bör särskilt beaktas förutsättningarna om att citat bör vara förenliga med god sed samt är tillåtna i den omfattning som syftet berättigar, vilket lämnar ett visst handlingsutrymme för de medlemsstater som har förbundit sig till avtalet.

Den inskränkning som föreskrivs i 23 § i upphovsrättslagen verkar dock i fråga om upphovsrätten delvis gälla samma sak som närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer enligt direktivet. Därför bör det bedömas om det är möjligt att bevara upphovsrättsinskränkning i fråga. Någon sådan inskränkning i upphovsrätten som skulle motsvara inskränkning i Bernkonventionen från 1948 nämns inte i informations samhällsdirektivet. Det faktum att denna inskränkning är historiskt vedertagen och att företrädare för informationsförmedlingsbranscherna inte motsätter sig den talar för att bestämmelsen ska bevaras.

Förläggarens rätt till rimlig kompensation

Enligt artikel 16.1 i direktivet kan medlemsstaterna föreskriva att förläggare har rätt till en andel av kompensation som betalats med stöd av en rättighet som överlåtits. Eftersom artikeln inte är förpliktande för medlemsstaterna, är det inte nödvändigt att ändra upphovsrättslagen på grund av bestämmelsen.

Kompensation för kopiering för enskilt bruk delas mellan rättsinnehavargrupper enligt undervisnings- och kulturministeriets beslut. I detta sammanhang bör man komma ihåg att kompensationen för kopiering för enskilt bruk inte är en subjektiv rättighet, utan ett system som grundar sig på summarisk rättvisa. Kompensation för kopiering för enskilt bruk enligt 26 a § i upphovsrättslagen betalas i praktiken endast till ursprungliga rättsinnehavare, det vill säga upphovsmän, utövande konstnärer eller ägare av närstående rättigheter till upphovsrätten, och inte för en rätt som överlåtits till en annan på basis av en överlåtelse av upphovsrätt.

I enlighet med artikel 16.2 i direktivet hör arrangemang som gäller rättigheter avseende offentlig utlåning till medlemsstaterna. Enligt 19 § i upphovsrättslagen kan upphovsmannen inte överlåta till en annan sin rätt till ersättning för utlåning, och rätt till ersättning för utlåning uppstår inte för förläggaren med stöd av förlagsavtal.

Samma hinder att utbetala ersättningar till andra än de ursprungliga rättsinnehavarna förekommer inte i fråga om ersättningar som föreskrivits i samband med andra inskränkningar i upphovsrätten.

Onlinetjänster för delning av innehåll

Artikel 17 i direktivet ändrar inte begreppet överföring till allmänheten, och därför påverkar bestämmelsen inte de rättigheter som föreskrivs i 2 § i upphovsrättslagen. Definitionen av onlineleverantör av delningstjänster för innehåll i artikel 2.6 i direktivet innehåller emellertid alla relevanta förutsättningar för att bedöma när tjänsten ska anses vara sådan att det uppstår ett ansvar för tillgängliggörande för allmänheten av innehåll i tjänsten. Sådana kumulativa förutsättningar är att tjänstens huvudsakliga syfte eller ett huvudsakligt syfte är att bevara ett stort antal upphovsrättsskyddade verk som användarna laddar upp i tjänsten och att göra dem tillgängliga för allmänheten, samt att tjänsten organiserar och marknadsför verken, det vill säga främjar och gör reklam för verken i fråga i förvärvssyfte.

Det främsta syftet med artikel 17 i direktivet är att precisera vilket ansvar onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll har för upphovsrättsligt skyddade alster som gjorts tillgängliga för allmänheten i tjänsten. Lagstiftningen i Finland känner inte till begreppet onlineleverantör av delningstjänster för innehåll, och därför bör nya bestämmelser om sådana tjänsteleverantörer tas in i lagstiftningen.

Syftet med den nya regleringen är att skapa jämlikare verksamhetsförutsättningar när det gäller onlinetjänsterna för innehåll och onlinetjänsterna för delning av innehåll och säkerställa att onlinetjänsterna för delning av innehåll inte kategoriskt kan åberopa bestämmelserna om ansvarsfrihet och undvika skyldigheten att inhämta de tillstånd som behövs av upphovsmännen.

Eftersom onlineleverantörerna av delningstjänster för innehåll kommersiellt utnyttjar innehåll som användarna har lagrat i tjänsten, är det motiverat att kräva särskild omsorgsfullhet av dessa tjänsteleverantörer för att säkerställa att innehåll som kränker upphovsrätten inte görs tillgängligt för allmänheten i tjänsten.

Det är samtidigt fråga om speciallagstiftning i förhållande till bestämmelserna om värdtjänsters ansvarsfrihet enligt direktivet om elektronisk handel, som i Finland har genomförts genom lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014). Utgångspunkten för lagen i fråga är emellertid värdtjänstens ansvarsfrihet i enlighet med direktivet om elektronisk handel, där tjänsteleverantören anses vara en neutral tredje part, medan den användare som lagrar innehåll i lagringstjänsten eller innehållsleverantören svarar för det innehåll som lagras i tjänsten. Artikel 17 i direktivet ändrar denna utgångspunkt. I enlighet med direktivet ska en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll anses göra verk eller annat skyddat material tillgängligt för allmänheten. Därmed anses inte tjänsten vara passiv i förhållande till sådant innehåll som användare lagrar i tjänsten, eftersom tjänsteleverantören ordnar och marknadsför innehåll i vinstsyfte.

Denna utgångspunkt avviker från det rådande rättsläget i Finland, eftersom lagringstjänsten i det nuvarande rättsläget kan åberopa ansvarsfrihet om tjänsteleverantören inte är medveten om olagligt innehåll och omedelbart efter att ha fått ett domstolsbeslut eller, i fråga om kränkning av upphovsrätten, en anmälan om olagligt innehåll av rättsinnehavaren, vidtar åtgärder för att förhindra tillgång till innehåll som lagrats i lagringstjänsten. Bestämmelserna i direktivet kan dock anses utgöra sådan särskild reglering som måste genomföras genom speciallagstiftning.

Enligt artikel 17.2 i direktivet ska tjänsteleverantören inhämta tillstånd av rättsinnehavarna för överföring av innehåll till allmänheten. Detta baserar sig på att en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll anses utföra en upphovsrättsligt relevant handling då leverantören erbjuder allmänheten tillgång till en tjänst där ett stort antal material som kränker upphovsrätten har lagrats.

Tillstånd som inhämtas av tjänsteleverantören anses enligt artikel 17.2 i direktivet omfatta åtgärder som vidtas av användarna förutsatt att användarna inte agerar i kommersiellt syfte och att deras verksamhet inte genererar betydande intäkter.

Utgångspunkten för bestämmelsen är sannolikt att skydda icke-professionella användare och främja en fungerande upphovsrättsmarknad. I praktiken är det svårt för kollektiva förvaltningsorganisationer och andra centrala aktörer på licensieringsmarknaden att föra licensförhandlingar med icke-professionella användare. För det första är det svårt att prissätta licenser och fastställa marknadsvärdet med tanke på verksamhetens utgångspunkter och för det andra skulle det stora antalet transaktioner förorsaka praktiska problem. Därför anses det i direktivet att det är ändamålsenligt att det är tjänsteleverantören som ska skaffa behövliga licenser, eftersom användarnas möjlighet att använda upphovsrättsligt skyddat material i tjänsteleverantörens tjänst är till fördel för tjänsteleverantören och ligger i dennes intresse.

Bestämmelsen i fråga hindrar inte användaren från att inhämta tillstånd som också omfattar åtgärder som vidtas av onlineleverantören av delningstjänster för innehåll och hindrar inte heller onlineleverantören av delningstjänster för innehåll från att inhämta tillstånd som också omfattar användare som är professionellt verksamma.

Enligt artikel 17.2 i direktivet ska tjänsteleverantören få tillstånd av de upphovsmän som avses i artikel 3.1 i informationssamhallsdirektivet och av de innehavare av närstående rättigheter som avses i 3.2 i det direktivet. Bestämmelsen förutsätter inte tillstånd för framställning av exemplar. Att direktivet inte nämner tillstånd för framställning av verk baserar sig sannolikt på att sådan framställning av ett verk som krävs för överföring till allmänheten eller tillgängliggörande för allmänheten av annat material är i en underordnad ställning i förhållande till användningen i fråga och därmed nödvändigtvis ingår i tillståndet att göra verket tillgängligt för allmänheten.

Informationssamhallsdirektivet gäller inte skydd av datorprogram och skydd av databaser, som det föreskrivs om i andra direktiv. Dessa lämnas därför i princip utanför tillämpningsområdet för artikel 17 i direktivet, liksom också de närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer som föreskrivs i direktivet samt sådana skyddsformer som föreskrivs enbart på nationell nivå, i Finland till exempel skydd för närstående rättigheter av fotografier och katalogskydd. Det verkar rätt ologiskt att bestämmelserna ska tillämpas i fråga om andra typer av verk än de som omfattas av informationssamhallsdirektivet. Å andra sidan verkar direktivet, liksom andra direktiv inom upphovsrättsområdet, vara ett så kallat minimidirektiv. Medlemsstaterna får utfärda mer omfattande bestämmelser än vad direktivet kräver, förutsatt att dessa inte står i konflikt med direktivet och annan EU-rätt.

Enligt artikel 17.3 tillämpas inte bestämmelsen om ansvarsfrihet vid lagring av information i artikel 14.1 i direktivet om elektronisk handel på omständigheter som omfattas av tillämpningsområdet för den nämnda artikel. På basis av bestämmelsen är det nödvändigt att i lagstiftningen klargöra förhållandet mellan direktivets bestämmelser om befriande av ansvar och bestämmelserna om ansvarsfrihet för lagringstjänster i direktivet om elektronisk handel.

I artikel 17.4 föreskrivs om tjänsteleverantörens ansvar och förutsättningarna för att befria sig från ansvar. Enligt artikel 17.4 ska onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll ansvara för överföring av verk till allmänheten såvida inte tjänsteleverantörerna kan visa att de har gjort vad de har kunnat för att erhålla ett tillstånd och i enlighet med höga branschstandarder för god yrkessed har gjort vad de har kunnat för att säkerställa att specifika verk och andra alster för vilka rättsinnehavarna har försett tjänsteleverantörerna med relevant och nödvändig information inte är tillgängliga, och under alla omständigheter efter att ha mottagit en tillräckligt välgrundad

underrättelse från rättsinnehavarna har agerat snabbt för att omöjliggöra åtkomst till de underrättade verken och alstren eller avlägsna dem från sina webbplatser, och har gjort vad de har kunnat för att motverka framtida uppladdningar. I artikel 17.5 i direktivet preciseras hur skyldigheterna i artikel 17.4 ska bedömas mot bakgrund av proportionalitetsprincipen.

Artikel 17.4 i direktivet har förståtts så att den i enlighet med den nuvarande lagstiftningen förutsätter snabba åtgärder för att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna innehåll som gör kränker upphovsrätten. Dessutom förutsätts åtgärder som garanterar att sådant innehåll inte på nytt kan bli tillgängligt. Den senare kan förstås som en skyldighet att filtrera innehåll som laddas upp i tjänsten.

I artikel 17.8 konstateras att tillämpningen av artikeln inte får leda till någon allmän övervakningsskyldighet. Dessutom föreskrivs i artikel 1.2 att direktivet inte på något sätt ska påverka befintliga bestämmelser bland annat i direktivet om elektronisk handel. Enligt artikel 15 i direktivet i fråga får medlemsstaterna inte ålägga tjänsteleverantörerna en allmän skyldighet att övervaka den information de överför eller lagrar, och inte heller någon allmän skyldighet att aktivt efterforska fakta eller omständigheter som kan tyda på olaglig verksamhet.

Det bör emellertid beaktas att direktivet om elektronisk handel inte hindrar EU-lagstiftare från att införa andra filtrerings- eller övervakningsskyldigheter än allmänna övervakningsskyldigheter.

Enligt artikel 17.7 får samarbetet mellan onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll och rättsinnehavare inte leda till att det inte går att få tillgång till verk eller andra alster som inte gör intrång i upphovsrätt och närstående rättigheter, inbegripet när sådana verk omfattas av en inskränkning.

Dessutom förutsätter direktivet att medlemsstaterna inför de inskränkningar i upphovsrätten som godkänts i gemenskapslagstiftningen gällande citat, kritik och recensioner och tillåter användning i karikatyr-, parodi- och pastischsyfte. I motiveringen till bestämmelsen hänvisas det endast till att syftet är att direktivet inte ska påverka tillämpningen av de inskränkningar i upphovsrätten som garanterar användarnas yttrandefrihet. Informationssamhållsdirektivet föreskriver om flera inskränkningar i upphovsrätten som gäller dessa frågor. Lagstiftningen i Finland innehåller inga inskränkningar i upphovsrätten till förmån för karikatyrer, parodier och pastischer.

Artikel 17.8 i direktivet förutsätter bestämmelser om skyldigheten för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll att på rättsinnehavarnas begäran ge information om leverantörens praxis för avlägsnande av innehåll samt om användning som sker med stöd av licensavtal. Den finska lagstiftningen innehåller inga bestämmelser som kan jämföras med dessa, förutom bestämmelserna om användarnas rapporteringsskyldighet i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation innehåller bestämmelser om ett anmälningsförfarande bland annat i fråga om material som kränker upphovsrätten. Lagens 184 § innehåller bestämmelser om förutsättningarna för ansvarsfrihet för lagringstjänster. I 187 § föreskrivs det om innehållsproducentens rättssäkerhet. Enligt paragrafen ska en leverantör av informationssamhällets tjänster som med stöd av 184 § 1 mom. 2 punkten har gjort information oåtkomlig utan dröjsmål underrätta innehållsproducenten om detta skriftligen eller på elektronisk väg så att meddelandets innehåll inte ensidigt kan ändras och så att det finns tillgängligt för parterna. I meddelandet ska orsaken till att informationen spärrats nämnas och upplysning ges om innehållsproducentens rätt att föra ärendet till domstol.

Förfarandet enligt 187 § saknar emellertid ett krav på spärrning av material på förhand, och en förutsättning för ansvarsfrihet är inte heller att åtgärder vidtas för att få tillstånd att använda verk av upphovsmannen, krav på åtgärder för att identifiera innehåll eller bedömningar som genomförs av en människa, garantier för att inget annat än material som kränker upphovsrätt tas bort och att till exempel material som används med stöd av en inskränkning i upphovsrätten eller ett avtal inte tas bort samt en skyldighet att meddela tjänstens användare (innehållsproducenten) om dennes rätt att använda verk med stöd av inskränkningar som fastställs i EU-lagstiftningen. I lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation föreskrivs inte heller om särskilda alternativa tvistlösningsmetoder.

I 189 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation föreskrivs det om spärrning av material som kränker upphovsrätten eller närstående rättigheter. Enligt bestämmelsen kan den som innehar upphovsrätten eller närstående rättigheter kräva att en leverantör av informations-samhällets tjänster gör material som kränker upphovsrätten oåtkomligt. Enligt paragrafen ska yrkandet först framföras till den innehållsproducent vars material yrkandet gäller. Om innehållsproducenten inte kan identifieras eller om denne inte utan dröjsmål avlägsnar materialet eller gör det oåtkomligt, kan yrkandet framföras till leverantören av informations-samhällets tjänster genom en anmälan enligt 191 §. Paragrafen innehåller inte på det sätt som förutsätts i artikel 17.4 b åtgärder för att det material som en rättsinnehavare anmält inte i fortsättningen ska kunna lagras i tjänsten.

Enligt direktivet behöver rättsinnehavarna i fortsättningen inte nödvändigtvis anmäla var det innehåll som gör intrång i upphovsrätten finns, utan tillräckliga uppgifter för att identifiera sådant innehåll som gör intrång i upphovsrätten. Informationen kan vara lokaliseringssuppgifter, en referensfil om det innehåll som rättsinnehavaren äger och utifrån vilken tjänsteleverantören i sin tjänst kan identifiera material som gör intrång i upphovsrätten i fråga, eller ett digitalt fingeravtryck som hjälper till att identifiera verket. I 189 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation finns inga bestämmelser som ålägger en skyldighet för tjänsteleverantören att på förhand identifiera och göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt för allmänheten i tjänsten.

I 191 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation föreskrivs det om anmälans form och innehåll. Enligt paragrafen ska en anmälan som innehåller ett yrkande om att material ska avlägsnas göras skriftligen eller på elektronisk väg så att anmälans innehåll inte ensidigt kan ändras och så att den finns tillgänglig för parterna. Bestämmelserna om innehållet i anmälan motsvarar till stor del det som kan förutsättas enligt artikel 17 i direktivet.

I 192 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation föreskrivs det om en skyldighet för en leverantör av informationssamhällets tjänster att utan dröjsmål underrätta innehållsproducenten om att material som denne lämnat har gjorts oåtkomligt samt sända innehållsproducenten en kopia av den anmälan som ligger till grund för åtgärden. Paragrafen innehåller även bestämmelser om innehållsproducentens bemötande om innehållsproducenten anser att materialet utan grund har gjorts oåtkomligt. Även artikel 17 i direktivet förutsätter att innehållsproducenten ska kunna motsätta sig att materialet gjorts oåtkomligt.

I 193 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation föreskrivs det om en skyldighet att återställa material, om ett bemötande som uppfyller kraven i 192 § har lämnats inom föreskriven tid. Då får leverantören av informationssamhällets tjänster inte förhindra att det material som specificerats i bemötandet återställs och hålls åtkomligt, om inte något annat följer av en överenskommelse mellan tjänsteleverantören och innehållsproducenten eller av en domstols eller annan myndighets förordnande eller beslut. Bestämmelsen är inte i alla avseenden förenlig med kraven i direktivet, eftersom samarbete mellan tjänsteleverantören och rättsinnehavaren och

därtill knutna arrangemang som gäller identifiering av verket och spärrning av tillgång enligt artikel 17.7 i direktivet inte får leda till att tillgång till sådant material, som inte gör intrång i upphovsrätt förhindras. En lösning enligt 193 § i ovannämnda lag verkar i övrigt också lämpa sig dåligt med tanke på det direkta ansvar som onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll har för överföring till allmänheten enligt artikel 17 i direktivet.

Enligt 194 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation kan oriktiga uppgifter i en anmälan eller i ett bemötande leda till skyldighet att ersätta den skada som detta orsakar. Enligt bestämmelsen föreligger dock inte ersättningsskyldighet eller också kan den jämkas, om den som lämnade uppgiften hade grundad anledning att anta att uppgiften var riktig eller om den oriktiga uppgiften hade endast ringa betydelse med beaktande av innehållet i anmälan eller bemötandet i dess helhet. Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i direktivets bestämmelser, men den hänför sig till de effektiva rättsmedel som artikel 17.9 i direktivet förutsätter.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

Kapitel 3 i upphovsrättslagen innehåller bestämmelser om upphovsrättens övergång. En del bestämmelser är emellertid allmänna till sin natur, medan andra gäller vissa avtalsförhållanden, särskilt förlagsavtal. Bestämmelserna är dispositiva. Enligt artikel 23.1 ska medlemsstaterna säkerställa att avtalsbestämmelser som hindrar efterlevnad av bestämmelser som gäller avtalsparternas rapporteringsskyldighet, anpassning av ersättningar eller ett alternativt sätt att lösa tvister ska vara utan verkan med avseende på upphovsmän och utövande konstnärer.

Enligt direktivet gäller de rättigheter som föreskrivits i direktivet endast ursprungliga upphovsmän och utövande konstnärer och de kan inte överföras till exempel till ett företag eller en kollektiv förvaltningsorganisation för upphovsrätt. Med undantag för 29 § i upphovsrättslagen innehåller 3 kap. i upphovsrättslagen inte något motsvarande villkor, även om det är uppenbart att det faktiska syftet med bestämmelserna i 3 kap. har varit att skydda de ursprungliga upphovsmännen i egenskap av avtalsförhållandets svagare part.

Bestämmelserna i kapitel 3 i direktivet gäller i princip situationer där det är fråga om att använda ett verk mot ersättning. Denna utgångspunkt framgår av skäl 72 i direktivet. Direktivets bestämmelser ska inte tillämpas i sådana fall där den till vilken rätten har övergått inte utnyttjar verket själv, utan där det är fråga om så kallad slutanvändning. I 3 kap. i upphovsrättslagen görs det däremot uttryckligen ingen åtskillnad mellan kommersiellt utnyttjande och ”annan användning” av ett verk.

Enligt artikel 23 i ska medlemsstaterna föreskriva att artiklarna 18—22 i direktivet inte tillämpas på upphovsmän till ett datorprogram. I 3 kap. i upphovsrättslagen görs ingen åtskillnad mellan upphovsmän till datorprogram och upphovsmän till andra typer av verk. Det är emellertid vanligt att datorprogram skapas i anställningsförhållanden och enligt 40 b § i upphovsrättslagen övergår rättigheterna till dem direkt till arbetsgivaren. Därmed är det uppenbart att bestämmelserna i 3 kap. i upphovsrättslagen inte ska tillämpas på upphovsmän till datorprogram.

Artikel 18 förutsätter att det i medlemsstaternas upphovsrättslagstiftning föreskrivs om principen om lämplig och proportionell ersättning. Enligt direktivet ska upphovsmannens eller den utövande konstnärens bidrag till verket eller alstret i sin helhet och alla andra omständigheter i det enskilda fallet, till exempel praxis på marknaden eller det faktiska utnyttjandet av verket, beaktas. Enligt direktivet kan också ett engångsbelopp betraktas som proportionell ersättning, men det ska inte vara huvudregeln. Medlemsstaterna ska ha rätt att fastställa regler för när engångsbelopp får användas, med beaktande av särdragen i varje sektor. Medlemsstaterna ska vara

fria att tillämpa olika mekanismer, men de ska beakta principen om avtalsfrihet samt en lämplig balans mellan rättigheter och intressen.

Artikel 18 i direktivet kan anses förutsätta att ersättningen är rimlig från början. I artikel 20 föreskrivs det om anpassning av ersättningen om den ursprungligen överenskomna ersättningen på grund av förändrade förhållanden visar sig vara oproportionellt låg i förhållande till alla senare relevanta direkta och indirekta intäkter som härrör från utnyttjandet av verken eller framförandena.

I 29 § i upphovsrättslagen föreskrivs det om jämkning av oskäligen avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt. Om ett villkor i ett avtal om överlåtelse av upphovsrätt som ingåtts av den ursprungliga upphovsmannen är oskäligt på ett sätt som strider mot rådande god avtalssed på området eller annars oskäligt eller om en tillämpning av villkoret skulle leda till oskälighet kan villkoret jämkas eller lämnas obeaktat. Det är möjligt att med stöd av bestämmelsen beakta alla relevanta aspekter, inklusive de förhållanden som har rått då ett avtal har ingåtts. Bestämmelserna i 29 § i upphovsrättslagen kan huvudsakligen anses vara förenliga med artikel 20 i direktivet.

Upphovsrättslagen innehåller ingen tvingande bestämmelse om avtalspartens rapporterings-skyldighet gällande utnyttjande av upphovsrätt. I artikel 19 i direktivet föreskrivs det om upphovsmannens och den utövande konstnärens rätt att regelbundet, minst en gång per år, och med hänsyn till de särskilda förhållandena i varje sektor få aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av deras verk och framföranden. Upphovsmannen eller den utövande konstnären har också rätt till information från underlicenstagare. I fråga om detta har upphovsrättslagen en dispositiv bestämmelse som endast gäller förlagsavtal. I regel har rapporterings-skyldigheter grundat sig på avtal mellan parterna. I artikel 19 i direktivet ges medlemsstaterna handlingsutrymme i fråga om hur begäranden om information ska lämnas till underlicenstagare, hur den administrativa bördan som rapporteringen orsakar ska beaktas, huruvida det förutsätts att bidraget från en upphovsman eller utövande konstnär är betydande och huruvida kollektiva avtal om transparensbestämmelser kan ingås.

Upphovsrättslagen innehåller ingen förpliktande bestämmelse om att upphovsmannen ska kunna återkalla ett användningstillstånd eller en överföring av rättigheter. Upphovsrättslagens 30, 33 och 34 § innehåller dispositiva bestämmelser. Bestämmelserna gäller avtal om offentliga framföranden och förlagsavtal. Det är oklart om artikel 22 i direktivet förutsätter tvingande bestämmelser om rätten till återkallande, eftersom det i artikel 23, där det föreskrivs om bestämmelsernas tvingande natur, inte finns någon hänvisning till artikel 22. Förklaringen till att det inte finns någon hänvisning kan vara att artikel 22.5 möjliggör avvikelser från direktivets bestämmelser om rätten till återkallande genom kollektiva avtal.

Enligt artikel 22 i direktivet ska rätt till återkallande föreligga endast då rätten inte alls utnyttjas. Däremot förutsätts inte rätt till återkallande om utnyttjandet har upphört eller om rätten inte utnyttjas till fullo. Medlemsstaterna har emellertid handlingsutrymme i fråga om detta. Medlemsstaterna har också möjlighet att beakta vissa aspekter, såsom särdragen i de olika sektorerna och de olika typerna av verk och framföranden samt olika upphovsmäns och utövande konstnärers relativa insats och legitima intressen.

Medlemsstaterna kan också helt utesluta verk eller andra alster från rätten till återkallande, om flera upphovsmän eller utövande konstnärer i regel har bidragit till verket eller framförandet. Dessutom kan medlemsstaterna föreskriva om uppsägningstider och andra tidsfrister, med förutsättningen att de är rimliga. Medlemsstaterna får föreskriva att en upphovsman eller utövande konstnär ska kunna avsluta avtalets exklusiva karaktär i stället för att återkalla licensen eller

överlåtelsen av rättigheterna. Medlemsstaterna kan också, om de så önskar, föreskriva att det i stället för en rätt till återkallande med stöd lag finns en möjlighet att på ett bindande sätt avtala om rätt till återkallande genom kollektiva avtal.

3.3 Direktivet om onlinesändningar

Allmänna utgångspunkter för regleringen

I Finland är teknikneutralitet utgångspunkten för ursprunglig sändningsverksamhet och vidare-sändning. Det har ansetts att både ursprunglig sändningsverksamhet och vidare-sändning kan genomföras såväl i markbundna nät (DVB-T) och kabelnät (DVB-C). Satellitsändning (DVB-S) har haft mindre betydelse i Finland, och dess betydelse minskar ytterligare, då internetbase-rad television (iptv) har blivit möjlig. På 2000-talet blev även mobila sändningar (DVB-H) möjliga.

Vid bedömningen av om det är fråga om en ursprunglig sändning eller vidare-sändning har således den teknik som används för sändningen ingen betydelse. Vidare-sändning är inte möjlig utan en ursprunglig sändning som kan sändas vidare.

I den ursprungliga sändningsverksamheten är huvudregeln att direkta avtal ingås med rättsinnehavarna. Avtalslicenssystemet används som ett komplement till direkta avtal. I samband med vidare-sändning är direkta avtal inte möjliga, eftersom den som vidare-sänder inte kan påverka sändningens innehåll. Då vidare-sändningen dessutom sker samtidigt med den ursprungliga sändningen och förutsättningen för vidare-sändningen är att sändningen inte på något sätt ändras, är det i praktiken omöjligt att inhämta rättigheter genom separata avtal med varje rättsinnehavare.

Direktivet om onlinesändningar och satellit- och kabeldirektivet förutsätter att rättigheter för vidare-sändning kan inhämtas genom obligatorisk kollektiv licensiering. Direktivet om onlinesändningar förtydligar att det avtalslicenssystem som används i Norden kan användas också i fortsättningen. För vidare-sändning krävs tillstånd av både upphovsmännen och det sändarföretag som svarar för den ursprungliga sändningen. Sändarföretaget kan ge tillstånd genom att direkt avtala om detta med den som vidare-sänder eller med stöd av ett bemyndigande genom en kollektiv förvaltningsorganisation.

Även om utgångspunkten för den nationella regleringen är teknikneutral, är avtalspraxisen nödvändigtvis inte teknikneutral. Därmed uppstod det i ett skede på 2000-talet problem på grund av att man i avtal som gällde program knöt sändningsverksamheten till DVB-T- och DVB-C-standarderna, vilket uteslöt sändning av program som mobila sändningar (DVB-H). På grund av avtalsfriheten kan avtalspraxis således bli teknikbunden.

Skrivsättet i upphovsrättslagen har till exempel i fråga om 25 h § i inte varit neutralt i förhållande till den teknik som använts. Huvudbestämmelsen i 1 mom. är neutral men de tre övriga momenten gäller vidare-sändning via kabel eller på trådbunden väg. Nu, när EU:s regelverk till denna del har blivit helt teknikneutralt, måste detta beaktas i utformningen av de relevanta bestämmelserna i upphovsrättslagen.

Medling

Enligt direktivets 6 artikel bör medlemsstaterna erbjuda stöd i avtal gällande vidare-sändning. Enligt gällande rätt har parterna alltid möjlighet att begära stöd av en eller flera förmedlare i avtalstvister på det sätt som avses i direktivet om onlinesändningar. I 54 § i upphovsrättslagen

finns dessutom bestämmelser om ett skiljeförfarande för tvistemål där det är fråga om beviljande av tillstånd för vidareändning och villkoren för detta.

Anknutna onlinetjänster

Sändarföretagens anknutna onlinetjänster är tillgängliga på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till programmen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer (on-demand). Direktivet om onlinesändningar förutsätter att ursprungslandsprincipen ska tillämpas i syfte att göra det enklare att klarera rättigheter för tillhandahållande över gränserna av skyddade alster som ingår i anknutna onlinetjänster. Användningen anses äga rum i den EU-medlemsstat där sändarföretaget har sin huvudsakliga etableringsort.

Vidaresändning

I 25 h § i upphovsrättslagen finns allmänna bestämmelser om vidareändning av radio- och televisionsutsändningar. Enligt ordalydelsen i paragrafen gäller bestämmelserna, med undantag av huvudregeln i 1 mom., endast vidareändning via kabel. Till denna del måste bestämmelserna ses över i enlighet med direktivet.

Direktinjicering

I direktivet om onlinesändningar föreskrivs som tredje fråga om den rättsliga karaktären för en sändningsmetod som kallas för direktinjicering. I detta specialfall överför ett sändarföretag genom direktinjicering sina programbärande signaler till en signaldistributör utan att självt samtidigt sända dessa programbärande signaler direkt till allmänheten. Signaldistributören överför dessa programbärande signaler till allmänheten. Enligt artikel 8.1 i direktivet ska sändarföretaget och signaldistributören anses delta i en enda överföring till allmänheten. För denna överföring ska de inhämta tillstånd från rättsinnehavarna. Medlemsstaterna får fastställa ordningen för inhämtande av tillstånd från rättsinnehavarna.

Särskilda bestämmelser om denna metod ska tas in i lagen.

3.4 Nationella regleringsbehov som inte hör ihop med direktivet

Utvidgning av ensamrätt för utövande konstnärer som uppträder på en bildupptagning. I 45 § 3 mom. i upphovsrättslagen föreskrivs om rättigheter som gäller framföranden som tagits upp som bildupptagning. Enligt bestämmelsen får framföranden som har tagits upp som bildupptagning inte utan den utövande konstnärens samtycke överföras till en anordning genom vilken det kan återges, överföras till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer eller spridas till allmänheten.

Detta betyder att skådespelare eller andra utövande konstnärer inte har rätt att bestämma om utsändning av framföranden som upptagits på film i television eller om annan överföring som inte sker på begäran. Utövande konstnärer har inte heller rätt att bestämma om framförande av en film i biografer. Avsaknaden av ensamrätt leder till att förhandlingspositionen för skådespelare och andra utövande konstnärer är svag när det gäller ekonomiskt utnyttjande av deras framföranden.

Nuläget innebär att den rättsliga ställningen för skådespelare och andra som framför framföranden som upptagits som bildupptagningar är betydligt sämre än till exempel i Sverige, Norge och Danmark.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Inskränkningar i upphovsrätten samt bestämmelser om avtalslicens

I 2 kap. i upphovsrättslagen, som gäller inskränkningar av upphovsrätten och innehåller bestämmelser om avtalslicens, föreslås en ny inskränkning av upphovsrätten som tillåter framställning av exemplar av verk för text- och datautvinning (nedan ”datautvinning”). Inskränkningen som gäller datautvinning indelas i allmän datautvinning för vilket ändamål som helst och särskild datautvinning för vetenskaplig forskning. När det är fråga om en inskränkning av upphovsrätten för allmän datautvinning, kan upphovsmannen förhindra eller begränsa datautvinningen med avtal eller på teknisk väg. Däremot är det inte tillåtet att till exempel med avtal eller tekniska metoder förhindra eller begränsa datautvinning som görs för vetenskapliga ändamål.

Det föreslås att de bestämmelser i upphovsrättslagen som tillåter användningen av verk inom undervisningsverksamhet ska ses över så att lagen uppfyller kraven i direktivet. Bestämmelsen i 14 § 1 mom. upphovsrättslagen, som grundar sig på avtalslicens, föreslås bli ändrad så att dess tillämpningsområde utvidgas till att omfatta tillgängliggörande för allmänheten, varvid det är möjligt att avtala också om offentligt framförande av verk i undervisningsverksamhet. På användning genom fotokopiering tillämpas fortfarande avtalslicensbestämmelsen i 13 §. I den nya 14 a § föreslås en inskränkning av upphovsrätten, som möjliggör användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning i sådana fall där licenser enligt 13 § eller 14 § 1 mom. inte alls finns till buds, eller inte är lättillgängliga. Enligt den nya 14 a § ska tillåten användning också utsträckas till användning av digitala verk när det är fråga om användning vid ett tillfälle som riktar sig till en viss begränsad personkrets eller i en säker elektronisk miljö.

Även om direktivet inte förutsätter att upphovsmännen ska få ersättning för användning av ett verk i undervisning med stöd av en inskränkingsbestämmelse, föreslås det i enlighet med direktivet att upphovsmannen ska ha rätt till ersättning för användning av verk med stöd av inskränkningen i 14 a §. I enlighet med den föreslagna ändringen i 19 § i upphovsrättslagen ska ersättningen betalas genom en kollektiv förvaltningsorganisation. Genom den nya 64 c § säkerställs att verk i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom. och 14 a § kan användas för undervisningsverksamhet oavsett från vilken stat man deltar i undervisningen. Användningen av verket anses äga rum i Finland. Genom bestämmelsen tryggas undervisningsanordnarnas möjligheter att genomföra distansundervisning på det sätt som förutsätts i direktivet.

Den helhet som bildas av 16 § och 16 a—16 e § i upphovsrättslagen och som gäller användning av verk i arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer kompletteras med nya 16 g—16 j §, genom vilka direktivets bestämmelser om avtalslicens och inskränkning av upphovsrätten i fråga om utgångna verk genomförs.

De föreslagna bestämmelserna om utgångna verk utgår på det sätt som förutsätts i direktivet från att verken kan göras tillgängliga med stöd av avtalslicens. I de fall där det inte finns en representativ kollektiv förvaltningsorganisation, som kan tillhandahålla en avtalslicens, är det möjligt att tillgängliggöra verken med stöd av en inskränkning av upphovsrätten. Enligt den föreslagna 16 g § kan en kollektiv förvaltningsorganisation bevilja den behövliga licensen, om avtalslicensorganisationen är representativ när det gäller den uppsättning verk som licensen gäller.

Direktivet lämnar nationellt handlingsutrymme i kontaktytan mellan avtalslicenssystemet och inskränkningen i upphovsrätten och särskilt när det gäller förutsättningarna att tillämpa inskränkningar i upphovsrätten. Eftersom representativitetskriteriet enligt direktivet ska bedömas i förhållande till utgångna verk i kulturarvsinstitutioners samlingar, ska bedömningen av avtalslicensorganisationens representativitet göras i samband med varje avtal. Möjligheten att med stöd av 16 g § 1 mom. licensiera användningen av utgångna verk ska i fortsättningen beaktas även i samband med beslut om godkännande av en avtalslicensorganisation.

I den föreslagna 16 h § ska det föreskrivas om användning av utgångna verk med stöd av inskränkningar i upphovsrätten. Paragrafen gäller verk som aldrig har saluförts eller på något annat sätt varit kommersiellt tillgängliga, dator- och videospel i fråga om vilka det inte finns någon kollektiv förvaltningsorganisation och andra verk som hör till en sådan typ av verk i fråga om vilka det inte finns någon representativ avtalslicensorganisation. Till denna del är regleringen förknippad med beslutet om godkännande av avtalslicensorganisationen enligt ovan nämnda 16 g §. Det blir på så sätt möjligt att använda verket med stöd av en inskränkning i upphovsrätten, om det för en uppsättning verk som hör till en viss typ av verk inte finns en godkänd avtalslicensorganisation. Upphovsmannen har rätt att förbjuda användning av ett verk både med stöd av avtalslicens och med stöd av en inskränkning av upphovsrätten. Således får verket inte användas vare sig med stöd av avtalslicens eller med stöd av en inskränkning av upphovsrätten, om upphovsmannen meddelar att verket inte får överföras till allmänheten av en kulturarvsinstitution.

I den föreslagna 16 i § föreskrivs det närmare om användning av upphovsmannens förbuds rätt och i 16 j § om registrering av uppgifter om användning av utgångna verk i ett register som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet. I genomförandet av direktivet har man till denna del utgått från att kulturarvsinstitutionerna, som systemet har skapats för, i regel ska ansvara för registreringen av uppgifterna. Då det är fråga om att anteckna upphovsmannens förbud är inte bara arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer utan också avtalslicensorganisationer skyldiga att anteckna förbudet i databasen i fråga. I paragrafen bemyndigas också undervisnings- och kulturministeriet att utfärda förordning om de uppgifter som ska lämnas till det register som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och om de förfaranden som ska iakttas vid lämnandet av uppgifterna.

I helheten om användning av utgångna verk ingår också en ny 64 d §, genom vilken möjligheten till gränsöverskridande användning av verk säkerställs.

Som en ny 23 a § i upphovsrättslagen föreslås en inskränkning av upphovsrätten som tillåter användning av ett verk i enlighet med god sed i parodier, karikatyrer och pastischer. Ändringen grundar sig på skyldigheten enligt artikel 17 i direktivet att sätta i kraft vissa inskränkningar i upphovsrätten som avses i informationssamhållsdirektivet. Den föreslagna inskränkningen av rätten är tillåten i enlighet med artikel 5 i informationssamhållsdirektivet.

På det sätt som förutsatts i direktivet om onlinesändningar bekräftas regleringens teknikneutrala utgångspunkt genom att hänvisningarna till vidare sändning via kabel stryks i de bestämmelser om vidare sändning i 25 h § där en sådan specifikation finns.

Enligt förslaget ska man i Finland utnyttja den möjlighet som direktivet om onlinesändningar erbjuder att i fråga om direktinjicering enligt 50 f § föreskriva att ett sändarföretag och en signal-distributör och ett distributörsföretag kan få stöd för inhämtandet av behövliga rättigheter från en ny avtalslicensbestämmelse som föreslås ingå i 25 m §. Kollektiv förvaltning av rättigheter ska dock inte tillämpas på verk vars upphovsman har förbjudit utsändning av verket.

Till stöd för förvaltningen av såväl upphovsmännens rättigheter som förläggarnas rättigheter enligt 50 § 1 mom. föreslås i 25 n § en avtalslicensbestämmelse. Parterna kan om de så önskar använda sig av avtalslicensmekanismen när de avtalar om licenser för användning enligt 50 § 1 mom.

I 26 § i upphovsrättslagen, som innehåller allmänna bestämmelser om avtalslicens, föreslås sådana ändringar som krävs för genomförande av artikel 12 i direktivet. Till dessa räknas förtydligande av kriteriet för representativitet så att representativiteten bedöms på basis av de fullmakter som den kollektiva förvaltningsorganisationen fått av upphovsmännen och ett krav att avtalslicensorganisationen vidtar behövliga åtgärder för att informera upphovsmännen. I paragrafen föreslås dessutom ändringar vars syfte är att samordna paragrafens bestämmelser med lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt samt vissa andra ändringar av teknisk natur.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

I 3 kap. i upphovsrättslagen, som gäller upphovsrättens övergång, görs de ändringar som förutsätts i artiklarna 18—23 i direktivet. I det gällande 3 kap. ingår vissa dispositiva bestämmelser som med undantag för 29 § om jämkning av oskäligen avtalsvillkor lämnas oförändrade.

Som en ny 28 a § i upphovsrättslagen föreslås i enlighet med artikel 18 i direktivet en bestämmelse om rätten till lämplig och proportionell ersättning. Bestämmelsen lämpar sig för situationer där upphovsmannen överlåter ensamrätten eller en exklusiv rätt att utnyttja ett verk till användaren av verket.

Upphovsrättslagens 29 § motsvarar i stort sett kraven enligt artikel 20 i direktivet, eftersom det enligt paragrafen förutom när avtalet ursprungligen varit oskäligt är möjligt att jämkna avtalsvillkoret också när avtalsvillkoret senare blir oskäligt till följd av ändrade omständigheter. I paragrafen föreslås dock vissa ändringar för att säkerställa att det på ett lämpligt sätt vid bedömningen av oskälighet beaktas de omständigheter som nämns i artikel 20 och skäl 78 i direktivet. Det föreslås att det till bestämmelsens bedömningskriterier fogas en hänvisning till hur verket används och i vilken omfattning. Den gällande 29 § går längre än direktivet, eftersom också andra avtalsvillkor än sådana som gäller ersättning kan jämkas. I denna utgångspunkt föreslås inga ändringar. Lagens 29 § är på det sätt som krävs enligt direktivet begränsad till endast den ursprungliga upphovsmannen eller den utövande konstnären och det föreslås inga ändringar i denna utgångspunkt.

Det föreslås att bestämmelserna om transparenskravet i artikel 19 i direktivet genomförs genom bestämmelserna om lämnande av redovisning om utnyttjande av verk i den nya 30 a §. Den ursprungliga upphovsmannen ska ha rätt att regelbundet, minst en gång per år, få exakt information om utnyttjandet av hans eller hennes verk av den till vilken upphovsmannen har överlåtit sina rättigheter. I bestämmelserna ingår kriterier enligt vilka skyldigheten att lämna redovisning bedöms. Särdragen och förfarandena samt relevanta kollektiva avtal och bland annat den ekonomiska börda som lämnandet av redovisning medför beaktas. I paragrafen ingår särskilda bestämmelser bland annat om situationer där upphovsmannens bidrag med beaktande av verket som helhet inte är betydande och om situationer där upphovsmannens avtalspart har överlåtit rättigheterna vidare till någon annan.

Som en komplettering av direktivets bestämmelser föreslås det att det till 30 a § fogas också en bestämmelse om behandling av företagshemligheter. Enligt förslaget ska den som lämnar redovisningen specificera vilka uppgifter som är föremål för en företagshemlighet enligt lagen om företagshemligheter (595/2018). Bestämmelsen är till skydd för upphovsmannen och den utövande konstnären. Upphovsmannen eller den utövande konstnären föreslås ha rätt att bevara de

erhållna uppgifterna under hela den tid som verket utnyttjas och under en rimlig tid efter det, om detta behövs för jämkning av ersättningen.

Rätten enligt artikel 22 i direktivet att återkalla upphovsrätten då verket inte har utnyttjats genomförs genom att behövliga bestämmelser fogas till en ny 30 b §. De särskilda bestämmelserna om återkallande av rättigheter i 30, 33 och 34 § kvarstår oförändrade. Upphovsrättslagens 40 §, som gäller hävning av avtal som gäller filmverk, föreslås förbli oförändrad.

I direktivet anges ingen tid inom vilken verket ska utnyttjas. Direktivet innehåller inte heller några exakta bestämmelser om någon tidsfrist inom vilken den som mottagit överlåtelsen ska börja utnyttja verket vid äventyr att rätten annars återkallas. Enligt förslaget ska rätten till återkallande i fråga om alla andra verk än filmverk träda i kraft efter en rimlig tidsperiod från det att avtalet om överlåtelse av rättigheter ingicks. Som tidsfrist för att utnyttja verket föreslås 6 månader från det att upphovsmannen meddelat att han eller hon utövar sin rätt till återkallande.

Artikel 22 i direktivet ger medlemsstaterna betydande handlingsutrymme i detaljerna gällande genomförandet av artikeln. I sin reglering kan medlemsstaterna bland annat ta hänsyn till särdragen i de olika sektorerna och för de olika typerna av verk och framföranden, likaså till huruvida verket innehåller bidrag från fler än en upphovsman eller utövande konstnär och hur rätten att återkalla påverkar legitima intressen för verkets eller framförandets andra upphovsmän eller utövande konstnärer. Medlemsstaterna får också i vissa fall utesluta rätten till återkallande helt eller föreskriva att återkallandemekanismen kan tillämpas endast inom en viss tidsram. Enligt artikel 22.5 får medlemsstaterna också föreskriva att ”avtalsbestämmelser som innebär undantag från återkallandemekanismen kan göras gällande endast om de bygger på ett kollektivavtal”.

I samband med genomförandet av direktivet ska det tas hänsyn till att rätten till återkallelse för dem som framför musik är harmoniserad genom skyddstidsdirektivet, och således föreslås till denna del inga ändringar i rättsskyddet för utövande konstnärer som framträder på ljudupptagningar.

Det handlingsutrymme som direktivet medger föreslås bli utnyttjat i två fall. För det första när två eller flera upphovsmän har skapat ett verk tillsammans, ska de utöva sin rätt till återkallelse tillsammans. För det andra föreslås det att rätten till återkallande inte alls ska tillämpas på verk som skapas vid utförande av arbetsuppgifter som följer av ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande. Mekanismen för återkallande av rättigheter lämpar sig mycket dåligt för arbetsavtals- och tjänsteförhållanden.

Den nuvarande utgångspunkten för upphovsrättslagens bestämmelser om återkallande av överlåtelse av rättigheter, enligt vilken upphovsmannen i samband med återkallelse av rättigheter får behålla den ersättning som eventuellt redan har betalats ut, förblir oförändrad i enlighet med den uttryckliga bestämmelsen.

Upphovsrätten närstående rättigheter

Ensamrätten för en utövande konstnär enligt 5 kap. 45 § i upphovsrättslagen, som gäller upphovsrätten närstående rättigheter, utökas så att en utövande konstnär som uppträder på en bildupptagning har ensamrätt att också bestämma om filmen visas för en närvarande publik, till exempel på en biograf, och ensamrätt att bestämma om användning av bildupptagningen i sändningsverksamhet. Utövande konstnärers rättigheter i fråga om framföranden som har tagits upp på audiovisuella upptagningar är av denna omfattning redan till exempel i Sverige och Danmark. Förslaget baserar sig på en nationell bedömning av frågan.

Lagens 48 § 4 mom. ses över utifrån bestämmelserna i direktivet om onlinesändningar så att bestämmelserna om vidareändning i fortsättningen är helt neutrala i förhållande till den teknik som används för vidareändning. Dessutom ändras bestämmelserna så att ett sändarföretags individuella tillstånd fortfarande behövs i alla situationer där sändarföretaget har rätt att bestämma över användningen av sin signal.

Skyddet av närstående rättigheter för fotografer enligt 49 a § begränsas så att det inte omfattar återgivning av ett sådant bildkonstverk vars skyddstid har löpt ut. Genom bestämmelsen genomförs artikel 14 i direktivet.

I stället för skyddet för pressmeddelanden enligt 50 § i upphovsrättslagen föreslås bestämmelser om den nya närstående rättigheten för förläggare av presspublikationer. Genom bestämmelserna genomförs artikel 15 i direktivet.

Dessutom fogas det till de närstående rättigheter som föreskrivs i 5 kap. i upphovsrättslagen lämpliga hänvisningar till de bestämmelser i 2 kap. och 3 kap. i lagen, som blir tillämpliga också på dessa närstående rättigheter.

Onlinetjänster för delning av innehåll

I upphovsrättslagen föreslås ett nytt 6 a kap. om ansvaret för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll när det gäller tillgängliggörande för allmänheten av sådant material som tillhandahålls av dem som använder tjänsten. Bestämmelserna grundar sig på artikel 17 i direktivet. Syftet med bestämmelserna är att förbättra upphovsmännens och tjänsteanvändarnas ställning och att klargöra genom vilka åtgärder tjänsteleverantören befrias från ansvaret för det material som tjänsteanvändarna lagrat i tjänsten.

Den gällande lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation innehåller bestämmelser om lagringstjänsternas ansvar för material som kränker upphovsrätten. Hädanefter ska bestämmelserna i den lagen inte tillämpas på ansvaret för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll avseende material som kränker upphovsrätten, men på andra värdtjänster ska nämnda bestämmelser tillämpas även i fortsättningen. Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation förpliktar tjänsteleverantörer att förhindra åtkomst efter att innehållsproducenten har lagrat materialet i tjänsten. I 6 a kap. i upphovsrättslagen ska det enligt förslaget ingå en skyldighet att även på förhand innan materialet blir tillgängligt för allmänheten förhindra åtkomst till materialet.

Med tanke på genomförandet av artikel 17 i direktivet bör det noteras att det i direktivet inte särskilt exakt föreskrivs om processen för att göra materialet oåtkomligt, samarbetet mellan tjänsteleverantörer och upphovsmän i enlighet med direktivet eller rättsskyddet för användarna av tjänsten. Vid genomförandet av direktivets bestämmelser ska det också beaktas att det är fråga om bestämmelser som är känsliga med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Tjänsteleverantören åläggs att handla både med stöd av lag och med stöd av en underrättelse från upphovsmannen eller någon som handlar för dennes räkning. Det är den nationella lagstiftarens uppgift att genomföra artikeln så att hänsyn tas till upphovsmannens egendomsskydd, tjänsteanvändarens yttrandefrihet och näringsfriheten för onlineleverantören av delningstjänster för innehåll.

I den föreslagna 55 a § finns en definition av begreppet onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll ("tjänsteleverantör").

I enlighet med den föreslagna 55 b § preciseras det i lagen att när verk lagras i tjänsteleverantörens tjänst, överför tjänsteleverantören verken till allmänheten. Detta är en upphovsrättsligt relevant åtgärd. I paragrafen föreskrivs vidare att tjänsteleverantören ska erhålla upphovsmännens tillstånd för sådan användning av skyddade verk. Slutligen föreskrivs det i paragrafen att när tjänsteleverantören har fått upphovsmännens tillstånd, inbegriper det även tjänsteanvändarnas åtgärder när dessa lagrar verk för överföring till allmänheten.

I den föreslagna 55 c § föreskrivs att om tjänsteleverantören inte har tillstånd att använda verk, är tjänsteleverantören ansvarig för överföringen av verken till allmänheten. Tjänsteleverantören befrias från detta ansvar om den för det första har gjort vad den kunnat för att erhålla behövliga tillstånd att använda verken. Om tillstånd inte har inhämtats, kan tjänsteleverantören också befrias från ansvar, om denne har gjort vad den kunnat för att säkerställa att verk för vilka upphovsmannen har försett tjänsteleverantören med relevant och nödvändig information inte är tillgängliga. Tjänsteleverantören kan befrias från ansvar också om den efter att ha mottagit en tillräckligt välgrundad underrättelse från upphovsmannen har gjort vad den har kunnat för att utan dröjsmål omöjliggöra åtkomst till verket eller avlägsna det från sina webbplatser.

I 55 c § 2 mom. finns dessutom bestämmelser om bedömning av proportionaliteten i fråga om tjänsteleverantörens skyldigheter.

Den föreslagna 55 d § innehåller lättnader i skyldigheterna enligt 55 c § 1 mom. i fråga om små tjänsteleverantörer och tjänsteleverantörer som varit verksamma på marknaden en kort tid.

De föreslagna 55 e och 55 f § innehåller bestämmelser som syftar till att säkerställa en laglig användning av verk i tjänster, till exempel med stöd av inskränkingsbestämmelser i lag. En tjänsteanvändare får lagra verk eller delar av verk i innehåll som genererats av användare bland annat när de citeras eller i samband med parodi. Tjänsteleverantören ska i användningsvillkoren informera tjänsteanvändarna om att verk kan användas med stöd av inskränkingsbestämmelserna i denna lag. I enlighet med 55 f § ska tjänsteleverantören ha förfaranden för att säkerställa att åtgärderna enligt 55 c § 1 mom. inte förhindrar laglig överföring av verk till allmänheten. I samma paragraf finns dessutom en bestämmelse enligt vilken automatiska metoder för förhindrande får användas endast när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om sådan överföring av ett skyddat verk till allmänheten som kränker upphovsrätten.

I den föreslagna 55 g § föreskrivs det om skyldigheten för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll att ge information till upphovsmannen.

I den föreslagna 55 h § föreskrivs om tjänsteleverantörens skyldighet att införa en effektiv och snabb mekanism för klagomål och prövning som användarna av tjänsten kan tillämpa vid meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av verk som användarna har lagrat i tjänsten. Av artikel 17.9 som reglerar denna prövningsmekanism framgår att upphovsmännen vederbörligen ska motivera sin begäran om avlägsnande och att klagomål ska behandlas utan otillbörligt dröjsmål, och att beslut att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna uppladdat innehåll ska vara föremål för mänsklig granskning.

I den föreslagna 55 i § föreskrivs det om ett alternativt förfarande för att lösa en meningsskiljaktighet mellan en användare av tjänsten och en upphovsman. Förfarandet är frivilligt och rekommendationen av den sakkunnige är inte bindande för parterna.

I de föreslagna 55 j—55 m § finns det bestämmelser om parternas rätt till skäligt vederlag, rätten att föra ärende till domstol för avgörande, bestämmelsernas bindande natur i vissa avseenden och tillämpning av bestämmelserna i hela 6 a kap. på vissa närstående rättigheter.

Bestämmelser i direktivet för vilka det inte föreslås separat genomförande

Enligt artikel 13 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att parter som möter svårigheter i samband med licensieringen av rättigheter när de försöker ingå ett avtal i syfte att tillgängliggöra audiovisuella verk för allmänheten via tjänster för beställvideo kan få hjälp från ett opartiskt organ eller från medlare, som bistår vid förhandlingar mellan parterna och från fall till fall kan lägga fram förslag för dem för att ett avtal ska uppnås.

Genomförandet av direktivet kräver till denna del inte ändring av upphovsrättslagen eller någon annan lag eftersom direktivet inte innehåller något krav att inrätta en ny mekanism eller nytt medlingsorgan. Som alternativ tvistlösningsmetod kan befintliga medlingsmetoder tillämpas.

Även om medlemsstaten inte inrättar ett separat medlingsorgan, ska medlemsstaten dock underrätta kommissionen om den källa, där relevant information om tillgängliga medlare finns att hämta, om en sådan källa är tillgänglig. I Finland kan de källor som avses här närmast vara den medlingstjänst som Centralhandelskammaren tillhandahåller eller Advokatförbundets medlare.

Enligt artikel 16.1 i direktivet får medlemsstaterna föreskriva att det till förläggaren med stöd av de rättigheter som överlåtits till denne betalas en andel av den kompensation som upphovsmannen får för användning av ett verk med stöd av en inskränkning av rättigheterna. I praktiken är det fråga om kompensation för privat kopiering. I enlighet med artikel 16.2 i direktivet ska första stycket inte påverka regelsystem i medlemsstaterna som gäller rättigheter avseende offentlig utlåning av exemplar av verk. Bestämmelserna i 19 § i upphovsrättslagen utesluter förläggare från rätten till ersättning för utlåning.

Enligt artikel 21 i direktivet ska transparenskravet enligt direktivet eller avtalsanpassningsärendet kunna bli föremål för ett frivilligt förfarande för alternativ tvistlösning och organisationer som representerar upphovsmän och utövande konstnärer ska kunna inleda sådana förfaranden på särskild begäran av upphovsmannen eller den utövande konstnären. Finlands lagstiftning ställer inga hinder för att en organisation med fullmakt av upphovsmannen eller den utövande konstnären kan representera denne vid medling eller skiljeförfarande.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Kommissionens konsekvensbedömningar av direktivet

Till förslagen hänför sig kommissionens konsekvensbedömning i tre delar (SWD(2016) 301 final⁶) och ett sammandrag av bedömningen (SWD(2016) 302 final⁷).

Konsekvensbedömningar har inte gjorts till alla delar. För att direktivet ska godkännas av Europeiska unionens råd och parlamentet förutsätts det dock att regleringen kan godkännas med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Europeiska domstolens rättspraxis kommer sannolikt i sinom tid att förtydliga tillämpningen av de punkter i direktivet som lämnar utrymme för tolkning och fylla luckorna i regleringen i direktivet.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52016SC0301>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2016:0302:FIN:SV:PDF>

Konsekvensbedömning som gjorts under den nationella beredningen

På nationell nivå har det i samband med genomförandet av bestämmelserna i direktivet ordnats ett stort antal workshoppar och andra tillställningar där syftet var att komma fram till en gemensam uppfattning om syftet med bestämmelserna och om det bästa möjliga genomförandet av dem. Mer information om beredningsfasen finns på adressen <https://okm.fi/sv/projekt?tunus=OKM018:00/2019>.

Bedömningarna av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna i kapitlet om lagstiftningsordning kompletterar de bedömningar som presenteras i detta kapitel.

Genom de föreslagna bestämmelserna främjas framför allt upphovsrättens funktion i den digitala miljön och gränsöverskridande användning av verk. Såväl resultaten av remissbehandlingen som den uppfattning som framkom i samband med beredningen av propositionen visar att konsekvenserna är betydande med tanke på säkerställandet att upphovsrättssystemets funktion.

Nedan har konsekvenserna bedömts enligt målgrupp, först i fråga om den målgrupp som lagändringen har mest positiva konsekvenser för och därefter i fråga om den målgrupp som lagändringen eventuellt har negativa konsekvenser för. Centrala målgrupper är rättsinnehavare enligt upphovsrättslagen, det vill säga upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter samt producenter, förläggare, distributörer och andra användare av skyddade verk och objekt som skyddas av närstående rättigheter. Konsekvenserna av lagändringarna omfattar också undervisnings- och forskningsorganisationer samt kulturarvsinstitutioner. De föreslagna ändringarna påverkar dessutom slutanvändarna, det vill säga konsumenterna, möjligheter att få tillgång till verk och andra skyddade objekt. När det gäller den digitala miljön är den centrala målgruppen för lagändringarna storföretag, som är internationella aktörer inom plattformsekonomin.

Det är inte möjligt att exakt bedöma konsekvenserna för alla de aktörer som berörs av upphovsrättssystemet, eftersom så detaljerade forskningsdata om effekterna av upphovsrättslagstiftningen och ändringarna i den inte finns att tillgå.

Konsekvensbedömningen har gjorts med beaktande av tidigare erfarenheter av konsekvenserna av lagändringar och, i den mån sådana har funnits tillgängliga, med beaktande av antingen kommissionens konsekvensbedömning eller andra tillgängliga källor samt de omständigheter som framkommit i utlåtandena.

1. Ekonomiska konsekvenser

Upphovsrättslagstiftningen utgör grunden för intäktsmodellerna och förvärvsmöjligheterna inom de kreativa branscherna. En fungerande upphovsrättslagstiftning grundar sig på avtal om överlåtelse av rättigheter och beviljande av användningstillstånd, dvs. licensiering. Huvudregeln är att tillstånd inhämtas direkt av rättsinnehavaren genom avtal, med undantag för de situationer där det är opraktiskt att inhämta tillstånd direkt av upphovsmannen eller till och med omöjligt på grund av att antalet rättsinnehavare till det verks som ska utnyttjas är stort.

Under årtionden har det funnits kollektiva avtalslicenser med stöd av lagstiftningen, vilka i de nordiska länderna traditionellt kallas avtalslicenser. Dessa motsvarar ”kollektiva licenser med utsträckt verkan” i direktivet. I vissa fall har det införts inskränkningar av upphovsmännens ensamrätt för att samhällets intressen ska kunna tillgodoses. Upphovsrättslagens konsekvenser är inte alltid lika tydliga i dagsläget, eftersom det också har uppkommit modeller med öppen

licensiering och andra intäktsmodeller på marknaden, till exempel modeller som bygger på reklamintäkter och som inte är direkt beroende av ensamrättigheter enligt upphovsrättslagen.

Inskränkningar av upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

Införandet av tvingande inskränkningsbestämmelser som gäller vissa användningsområden baserar sig enligt kommissionens konsekvensbedömning på den rättsliga osäkerheten om vad som är tillåtet enligt befintliga inskränkningar av upphovsrätten, särskilt i fråga om digital och gränsöverskridande användning. Detta har identifierats som en utmaning inom flera av användningsområdena för verk. Därför förutsätter direktivet att inskränkningsbestämmelserna i särskilda fall som gäller den digitala miljön ska kunna tillämpas i gränsöverskridande situationer och så att man inte kan avtala om något annat.

Inskränkningarna inverkar på upphovsmännens ekonomiska ställning. Kommissionen har dock bedömt att konsekvenserna är godtagbara enligt internationella avtal och trestegstestet enligt artikel 5.5 i informationssamhällsdirektivet. Inskränkningarnas verkningar kan lindras genom att det föreskrivs om ersättning för viss användning av verk.

Inskränkningsbestämmelserna har direkta konsekvenser för rättsinnehavarna, eftersom verken efter lagens ikraftträdande får användas utan upphovsmannens tillstånd och utan ersättning för sådan användning som avses i inskränkningsbestämmelsen i fråga. En allmän utgångspunkt är att exemplar av verk som framställts utan upphovsmannens tillstånd eller exemplar av verk till vars skydd tekniska åtgärder har kringgåts inte får framställas med stöd av en inskränkning av upphovsrätten. Upphovsmannens ställning tryggas dessutom av villkoret att användaren ska ha laglig tillgång till ett verk och att det således inte är möjligt att använda verket ”offensivt”, till exempel för användning av sådana verk som finns bakom en betalvägg.

En del av inskränkningsbestämmelserna i direktivet ingick redan i informationssamhällsdirektivet 2001, och direktivet innehåller till dessa delar endast preciserande bestämmelser. Inskränkningsbestämmelsen som gäller parodier, karikatyrer och pastischer ansågs i samband med behandlingen i Europaparlamentet också omfatta så kallade mem. Någon egentlig konsekvensbedömning har inte gjorts i fråga om bestämmelsen om parodier.

Syftet med den inskränkning av upphovsrätten som gäller text- och datautvinning är att främja innovationsverksamheten i hela samhället. Upphovsrättens inskränkning till förmån för text- och datautvinning utgår från principen ”en rätt att läsa är en rätt att utvinna”. Inskränkningen främjar möjligheterna att analysera material med datatekniska medel. När upphovsrättsskyddat innehåll görs tillgängligt för allmänheten på nätet, har upphovsmännen rätt att på lämpligt sätt förbehålla sig rätten till datautvinning. Enligt skäl 18 i direktivet bör det anses lämpligt att förbehålla sig dessa rättigheter endast genom maskinläsbara metoder, inklusive metadata och villkor för en webbplats eller en tjänst. Rätten att förbehålla sig rättigheter gäller inte text- och datautvinning för vetenskaplig forskning.

Konsekvenserna är noga avgränsade också av den anledningen att annan användning, det vill säga överföring till allmänheten, av exemplar av verk som framställts inom ramen för datautvinning, i princip är förbjuden. I fråga om datautvinning i forskningssyfte får datautvinningsmaterial dock förvaras och begränsad tillgång till materialet får beviljas för verifiering av forskning.

För forskningsorganisationerna och kulturarvsinstitutionerna medför regleringen förutsebarhet och tydligare rättsliga ramar än för närvarande. Det kan inte avtalas annat om användning enligt

inskränkningen. Den inskränkning av upphovsrätten som gäller datautvinning har störst betydelse för enskilda forskare, vetenskaplig forskning och företagens forsknings- och produktutvecklingsverksamhet. Den ökar också offentliga samfunds och andra organisationers möjligheter att utnyttja data som ingår i verken.

Till följd av inskränkningen av upphovsrätten behöver tillstånd för text- och datautvinning inte längre inhämtas hos en kollektiv förvaltningsorganisation, vilket kan minska de ersättningar som organisationen samlar in med uppskattningsvis några tusen euro per år.

När det gäller modellen för användning i undervisningssyfte har medlemsstaterna handlingsutrymme att välja sättet på vilket sådan användning som avses i direktivet möjliggörs. Medlemsstaterna kan dessutom besluta om ett lämpligt vederlag eller en lämplig ersättning ska betalas till upphovsmännen för användning enligt inskränkningen. Målen enligt direktivet kan också uppnås genom avtal. I Finland har användning i undervisningssyfte traditionellt ordnats genom avtalslicenssystemet. Utbildningsstyrelsen inhämtar årligen genom avtal tillstånd för studerande inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet. I dessa avtal har man strävat efter att på bästa möjliga sätt beakta läroanstalternas behov.

När det gäller användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning har den nya inskränkningen konsekvenser för 40 000 lärare, som i sin undervisningsverksamhet ska tillämpa de licensavtal eller de inskränkningar som har ingåtts eller införts med stöd av upphovsrättslagen i sådana fall där licenser inte är lättillgängliga.

I de nya bestämmelserna beaktas läroanstalternas behov av att det skapas tydligare och mer förutsägbara rättsliga ramar särskilt för användning i den digitala miljön och för ordnandet av distansundervisning.

Situationen förbättras framför allt för de läroanstalter som måste inhämta tillstånden själva. För användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning behöver tillstånd inte inhämtas i sådana fall där det inte är lätt att få tillgång till användningstillstånd med stöd av avtalslicens. Den administrativa bördan minskar till följd av användning som grundar sig på inskränkningen, även om varje lärare fortfarande själv ska bedöma var gränsen för användning i illustrativt syfte går.

Propositionen har inte heller någon betydande inverkan på upphovsmännens legitima intressen eller ekonomiska ställning. Upphovsmännen ska i vilket fall som helst ha rätt till ersättning när ett verk används i illustrativt syfte inom undervisning med stöd av en inskränkning i upphovsrätten.

Kommissionen anser att det faktum att det finns olika metoder när det gäller framställning av exemplar för bevarandeändamål i kulturarvsinstitutioner hindrar gränsöverskridande samarbete och inrättande av gränsöverskridande bevarandenätverk på den inre marknaden, vilket leder till ineffektiv resursanvändning.

Enligt de föreslagna nya bestämmelserna kan utgångna verk i institutionernas samlingar under vissa förutsättningar göras tillgängliga för allmänheten i digital form i arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer. De huvudsakliga konsekvenserna av bestämmelserna om användning av utgångna verk gäller arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer – men även rättsinnehavare till böcker, ljudupptagningar och fotografier samt inom den audiovisuella branschen.

De ekonomiska konsekvenserna är små för upphovsmännen, eftersom verken redan har funnits på marknaden och gett rättsinnehavarna de inkomster som finns att tillgå. I de lösningar som

utgörs av avtalslicenser och inskränkingsbestämmelser ingår dock också element som skyddar upphovsmännens ekonomiska ställning, såsom tidsfrister och förbuds rätt. Systemet stöds dessutom av det register över utgångna verk som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet EUIPO.

Tidsfrister har använts sparsamt i lagförslaget, eftersom om ett verk på vissa kriterier har bedömts vara utgången ingår ett avtalslicensavtal endast om de organisationer som företräder upphovsmännen och förläggarna samtycker till det. Om det är fråga om en situation där det inte finns någon organisation som företräder rättsinnehavarna, till exempel i fråga om dataspel, får institutionen med stöd av inskränkingsbestämmelsen använda verket utan upphovsmannens tillstånd, om inte upphovsmannen har förbjudit användning av verket. I fråga om dataspel föreskrivs det om en tidsfrist på 7 år, varefter kulturarvsinstitutionen kan göra de dataspel som finns i institutionens samlingar tillgängliga för allmänheten. I fråga om verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga är tidsfristen 5 år från det att verket togs in i institutionens samling. Konsekvenserna för upphovsmän till unika konstverk, som aldrig gjort kommersiellt tillgängliga, kommer att vara minimala eftersom det föreslås att användning enligt inskränkningen kan ske först efter en tidsfrist som motsvarar upphovsmannens livstid.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

De bestämmelser som gäller en bättre ställning för upphovsmannen i avtalssituationer har sin bakgrund i den iakttagelsen att upphovsmännen i regel är i en sämre ställning än motparten när den ursprungliga upphovsmannen överlåter ensamrätt eller en exklusiv licens att använda ett verk. Upphovsmän och utövande konstnärer får inte alltid tillräcklig information av användarna om användningen av sina verk och framföranden, och i lagen ingår inte bestämmelser till stöd för fastställandet av ersättningen för användningen. Direktivet förutsätter att upphovsmannens ställning förbättras och ger medlemsstaterna endast lite handlingsutrymme endast gällande detaljer.

Enligt förslaget fogas till 3 kap., som gäller upphovsrättens övergång, skyldigheter som stärker upphovsmännens och de utövande konstnärernas ställning i sådana avtalssituationer mellan den ursprungliga upphovsmannen eller dennes egna företag och användare som gäller utnyttjande av verk. Det ska inte på giltigt sätt kunna avtalas om dessa skyldigheter till nackdel för den ursprungliga upphovsmannen. Skyldigheterna gäller för det första upphovsmannens rätt att få en redovisning om användningen av ett verk på basis av ett avtal och för det andra upphovsmannens rätt att återkalla överlåtelse av upphovsrätt i en situation där användaren inte har utnyttjat de rättigheter som överförts till denne.

Bestämmelserna kan i betydande grad antas förbättra upphovsmännens och utövande konstnärers ställning i avtalsförhållanden, eftersom den gällande lagen endast innehåller dispositiva bestämmelser. Det är omöjligt att göra en numerisk bedömning av konsekvenserna, eftersom det är fråga om ny reglering.

Regleringen har omfattande konsekvenser för hela innehållsindustrin. I typiska fall är det fråga om ett avtalsförhållande mellan en självständig näringsidkare och ett företag som utnyttjar verk, såsom förläggare, skivbolag eller filmproducenter. Enligt förslaget ska bestämmelserna inte tillämpas på datorprogram, och rätten till återkallande påverkar därför inte programindustrin.

Enligt förslaget främjar upphovsmannens rätt att återkalla överlåtelse av rättigheter ett effektivt utnyttjande av verken. Syftet med upphovsrättslagstiftningen är att främja tillgången till verk i

samhället. Att inte utnyttja rättigheterna strider således mot upphovsrättslagstiftningens samhälleliga syfte. Avsikten är inte att rättigheter ska kunna köpas för att utestänga verk från marknaden.

Rätten att återkalla överlåtelse av rättigheter i en situation där ett verk inte har getts ut har betydelse för upphovsmännens utkomst, i synnerhet när upphovsmännen får den huvudsakliga andelen av sin utkomst i form av royaltyersättningar som baserar sig på kommersiellt utnyttjande av verk. Om verket inte utnyttjas, får upphovsmannen ingen ersättning. Med tanke på upphovsmännens yttrandefrihet är det också av största vikt att verket över huvud taget ges ut. Regleringen inskränker parternas avtalsfrihet, eftersom det inte kan avtalas något annat om rätten till återkallande, utom i det fall att avtalet grundar sig på ett kollektivt avtal.

Verken utnyttjas kommersiellt i såväl små som stora företag. Även om företagets storlek i sig inte har någon betydelse med tanke på skyldigheternas innehåll, är det klart att den börda som rapporteringen orsakar små företag i allmänhet är mindre, eftersom både produktionen och åtgången kan vara mindre. Den administrativa bördan är således relativt sett på samma nivå. Där emot är det möjligt att investera i automatisering av rapporteringen i stora företag, vilket kan vara svårt för mindre företag. Små företag kan å andra sidan lägga ut vissa rapporteringsskyldigheter eller skaffa sig behövliga system. Till exempel inom skivindustrin har rapporteringen till artister redan nu automatiserats betydligt och information finns att tillgå i rätt tid. Det är möjligt att små musikproducenter kan skaffa system som stöder automatiseringen av rapporteringen från större skivbolag eller oberoende programproducenter.

Genom lagändringarna fastställs den redan befintliga praxisen även på lagnivå. Många företag inom de centrala kreativa branscherna har redan en etablerad rapporteringspraxis, i synnerhet när ersättning betalas enligt hur mycket ett verk har utnyttjats. Till den del som de företag som använder verken ännu inte har sådan praxis, kan rapporteringsinnehållet sannolikt fastställas utifrån bokföringssystemen.

Utöver de direkta ekonomiska konsekvenserna har de föreslagna ändringarna många indirekta konsekvenser för ekonomin i de företag som använder verk i sin verksamhet, vilka till sin karaktär motsvarar de allmänna indirekta konsekvenserna för företagens ekonomi. Hit hör bland annat alla former av verksamhet som hänför sig till försäljning och distribution av verk och till exempel inkomster som företag får av att skaffa tjänster och produkter till andra företag.

Det är inte möjligt att exakt bedöma regleringens konsekvenser för företagen, eftersom konsekvenserna beror på i vilken utsträckning företagen använder skyddat material. Därför hänvisas det i bestämmelserna till uppförandekoder som skapas inom olika branscher, till exempel kollektiva avtal, såsom kollektivavtal och rapporteringsmetoder.

Upphovsrätten närstående rättigheter

Enligt kommissionens konsekvensbedömning var bakgrunden till den nya närstående rättighet som gäller presspublikationer den iakttagelsen att övergången från tryckt till digital publikationsverksamhet har ökat antalet läsare av presspublikationer, men samtidigt gjort det svårare än tidigare att utnyttja och tillgodose rättigheterna till publikationerna. Förläggarna har svårt att få ersättning av nya tjänsteleverantörer som utnyttjar presspublikationer. Den nya regleringen bedöms kunna säkerställa en hållbar förlagsbransch och samtidigt slå vakt om tillgången till tillförlitliga nyheter och aktualiteter.

Enligt förslaget upphävs den gällande upphovsrättslagens bestämmelser om ett 12 timmar långt skydd för pressmeddelanden i fråga om eftertryck och i stället föreskrivs i upphovsrättslagen om en ny närstående rättighet för förläggare av presspublikationer som gäller publikationer.

De ekonomiska verksamhetsförutsättningarna för förläggare av presspublikationer har under den senaste tiden i betydande grad påverkats också av den minskade reklamförsäljningen, som för sin del har samband med den digitala omvälvningen. Den nya närstående rättigheten påverkar inte i sig utvecklingen av reklammarknaden, men den ger förläggarna möjlighet att få en andel av de reklamintäkter som tjänsten genererar. Den ensamrätt som föreslås ger förläggarna av presspublikationer en förhandlingsposition i förhållande till dem som upprätthåller nyhetsaggregatorer och mediabevakningstjänster när dessa utnyttjar de investeringar som tidnings- och tidskrifterna gör och förbättrar branschens verksamhetsförutsättningar och ställning på marknaden. Tidningar och tidskrifter drar dock ofta också nytta av den synlighet som nyhetsaggregatorer och mediabevakningstjänster ger.

Lagändringen har en direkt inverkan särskilt på förhållandena mellan förläggare av presspublikationer och företag som tillhandahåller nyhetsaggregatorer och mediabevakningstjänster, eftersom den senare är skyldig att avtala om användning av en publikation i tjänsten. Det är inte möjligt att utreda det exakta antalet förläggare av presspublikationer i Finland, eftersom lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003), till skillnad från den upphävda tryckfrihetslagen (1/1919), inte innehåller någon skyldighet att underrätta myndigheterna om en tidnings eller tidskrifts publikationsverksamhet och myndigheterna inte för något register över tidningar och tidskrifter.

Enligt förslaget ska rättsinnehavare till verk som ingår i presspublikationer eller till objekt som skyddas av närstående rättigheter ha rätt till en andel av intäkterna från tidningar och tidskrifter, vilket stärker deras ekonomiska ställning. I lagen föreslås inga bestämmelser om andelens storlek.

Däremot begränsas den närstående rättighetens eventuella negativa konsekvenser för informationsförmedlingen och yttrandefriheten av att de närstående rättigheterna inte har någon inverkan på privat och icke-kommersiell informationsförmedling, såsom medborgarnas möjligheter att förmedla nyheter på sociala medier.

Den föreslagna ensamrätten för förläggare av presspublikationer påverkar den informationsförmedling som medborgarna har tillgång till, eftersom utnyttjande av tidningar och tidskrifter online i fortsättningen förutsätter tillstånd av förläggaren. Inskränkningarna enligt direktivet, enligt vilka närstående rättigheter inte gäller användning av enstaka ord eller mycket korta utdrag medför dock att konsekvenserna blir något mindre rigida. I direktivet anges till exempel inte antalet tecken vars användning ska betraktas som tillåten. I direktivet anges inte heller något särskilt skydd för presspublikationernas rubriker. I direktivet har det inte föreskrivits om någon särskärställning för varken specialiserade söktjänster eller allmänna sökmotorer.

I förslaget ingår också en utvidgning av närstående rättigheter för skådespelare och dansare, vilken bereds på nationell grund i fråga om framföranden som har tagits upp som bildupptagningar. Syftet med förslaget är att uppnå balans mellan olika innehavare av närstående rättigheter och att Finlands lagstiftning om utövande konstnärer ska motsvara lagstiftningen i de övriga nordiska länderna.

Ensamrätten till framföranden som tagits upp på bildupptagningar utvidgas till att gälla offentligt framförande till exempel på biografier och utsändningar av framföranden i radio eller television. Förslaget har konsekvenser särskilt för skådespelarnas och dansarnas rättsliga ställning.

Utvidgningen av ensamrätten stärker utövande konstnärers förhandlingsposition när de avtalar om upptagningar av framföranden.

På en marknad som präglas av en komplicerad, digitaliserad och hård internationell konkurrens har ändringarna betydande konsekvenser för de producenter som utnyttjar framföranden i audio-visuella produktioner. Det finns inga färdiga sätt att säkerställa att den avtalsverksamhet som gäller framföranden fungerar efter reformen. Det behövs också utbildning om detta. Det är möjligt att det finns tillgång till modeller och god praxis i de andra nordiska länderna. Syftet är att förbättra rättsinnehavarnas ställning. Lagändringen får inte leda till att produktionen av bild-upptagningar eller det kommersiella utnyttjandet av dem förhindras eller försvåras på ett oskäligt sätt.

Direktivet om onlinesändningar

Bakgrunden till de lagändringar som behövs för att sätta i kraft direktivet om onlinesändningar är sändarföretagens svårigheter att få behövliga tillstånd för sådana onlinetjänster inom sin programverksamhet som innehåller anknutna onlinetjänster, när tjänsterna tillhandahålls inom EU:s område över gränserna. Tillstånd ska traditionellt inhämtas separat för varje stats territorium. Därför föreslås bestämmelser om en ursprungslandsprincip i fråga om anknutna onlinetjänster. Av detta följer att rättigheter till överföring till allmänheten av anknutna onlinetjänster kan förvärfvas för hela området i det land där sändarföretaget är etablerat. I fråga om verk som ingår i anknutna onlinetjänster ska det således avtalas om rättigheterna i ursprungslandet. Detta gör det lättare för sändarföretagen att förvärva rättigheter i fråga om de tillstånd som behövs för anknutna onlinetjänster. Underlättande inverkan av principen är dock begränsad, eftersom principen gäller nyhets- och aktualitetsprogram, men inte andra filmer än sådana filmer som televisionsbolaget självt producerar och finansierar.

Genom bestämmelserna i direktivet säkerställs det att bestämmelserna om vidaresändning är teknikeutrala. Det föreslås att bestämmelserna om avtalslicens i lagen ändras så att de är neutrala i förhållande till den teknik som används genom att uttrycket ”via kabel” stryks. Efter ändringarna är det möjligt att avtala om vidaresändning med varje slag av teknik. Genom de nya bestämmelserna säkerställs det också i enlighet med direktivet om onlinesändningar att det ursprungliga sändarföretagets tillstånd att använda skyddade programbärande signaler behövs för vidaresändning oberoende av om utsändningen har sitt ursprung i Finland eller någon annanstans.

Konsekvenserna av de ovannämnda ändringarna är positiva för sändarföretagen. Faktiska inverkningarna beror på enskilda företag och avtalsförhållanden. Även för rättsinnehavarna är kollektiv licens det enda förnuftiga sättet när det gäller att avtala om de rättigheter som behövs för vidaresändning av utsändningar. En tvingande kollektiv förvaltning gäller endast i de fall som direktivet förutsätter. I andra fall anses direkt licensiering primär.

I enlighet med direktivet om onlinesändningar föreslås i lagen även nya bestämmelser som gäller utsändning genom så kallad direktinjicering. Här är det fråga om en metod där ett sändarföretag sänder sina programbärande signaler direkt (genom direktinjicering) till en signaldistributör utan att sändarföretaget samtidigt självt sänder de programbärande signalerna i fråga direkt till allmänheten och signaldistributören sänder dessa signaler till allmänheten. En sådan kombination ska i enlighet med direktivet anses vara en och samma utsändning.

Konsekvenserna av sådan sändningsverksamhet kan inte bedömas, eftersom den hittills inte har funnits i Finland. I lagen föreslås dock också en avtalslicensbestämmelse som underlättar förvärvandet av rättigheter till sådan verksamhet för den händelse att aktörerna senare vill stödja sig på en sådan bestämmelse.

Onlinetjänster för delning av innehåll

Den allmänna målsättningen för de nya bestämmelserna om onlinetjänster för delning av innehåll är att åstadkomma en välfungerande marknadsplats för upphovsrätt och en värdekedja som betjänar alla aktörer samt att ge rätt incitament att investera i produktion och spridning av kreativt innehåll. På grund av den så kallade web2-tekniken (plattformsekonomin) har rättsinnehavarna haft begränsad möjlighet att besluta om deras innehåll och på vilka villkor, inklusive ersättningsvillkor, är tillgängligt i onlinetjänster för delning av innehåll. Alla tjänsteleverantörer har inte samtyckt till förhandlingar om användningen av innehåll som användarna laddat upp i tjänsten. Ansvar hos onlineleverantören av delningstjänster för innehåll grundar sig på att leverantören i enlighet med direktivet anses vidta upphovsrättsligt relevanta åtgärder när denne överför innehåll som användarna laddat upp i tjänsten till allmänheten.

De föreslagna bestämmelserna om tjänsteleverantörernas ansvar och skyldigheter har direkta konsekvenser inte bara för tjänsteleverantörerna utan också för upphovsrättsinnehavarna och de personer som lagrar material i tjänsten. Dessutom har regleringen indirekta konsekvenser för olika sammanslutningar som agerar på upphovsmännens vägnar och för tjänsteleverantörer som tillhandahåller tjänster för licensering eller oåtkomliggörande av innehåll.

Det är mycket svårt att exakt bedöma de faktiska konsekvenserna av de bestämmelser som nu föreslås. De viktigaste aktörer som tillhandahåller onlinetjänster för delning av innehåll i Finland är etablerade utomlands. Det finns inga uppgifter om hur många onlinetjänster för delning av innehåll det finns i Finland. Kriterierna för bedömning av huruvida det är fråga om en sådan onlinetjänst för delning av innehåll som avses i direktivet anges i definitionen i direktivet. På marknaden finns vissa mycket stora aktörer, såsom Youtube, och sedan ett stort antal mycket små mikroföretag, ofta med färre än 10 anställda, som kan uppfylla kriterierna för en onlinetjänst för delning av innehåll. Med tanke på regleringen har det i allmänhet ingen betydelse var onlineleverantören av delningstjänster för innehåll är etablerad, eftersom den finska upphovsrättslagstiftningen i princip är tillämplig när verk görs tillgängliga för allmänheten i Finland.

Tjänsteleverantörerna ansvarar för överföringen av verk till allmänheten. I enlighet med direktivet förutsätts det att tjänsteleverantörerna inhämtar tillstånd för utnyttjande av verk i tjänsten. I enlighet med direktivet och de föreslagna bestämmelserna omfattar tjänsteleverantörens tillstånd också användarens åtgärder. Om tillstånd inte har erhållits trots att tjänsteleverantören gjort vad den kan, kan tjänsteleverantören befrias från ansvar genom att i enlighet med upphovsmännens begäranden och relevant information som lämnats av dem vidta åtgärder för att göra ett specifikt material oåtkomligt eller för att avlägsna ett specifikt material i tjänsten.

Konsekvenserna av regleringen är betydande särskilt för tjänsteleverantörerna, eftersom de ansvarar för överföringen av verk till allmänheten. Ansvarsfriheten enligt artikel 14.1 i direktivet om elektronisk handel (2000/31/EG) kan inte tillämpas på åtgärder som vidtas av onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll enligt det direktiv som nu ska genomföras. Artikel 14.1 i direktiv 2000/31/EG kan dock tillämpas på verksamhet som bedrivs av andra leverantörer av innehållstjänster.

Handlingsskyldigheten för att befrias från ansvar förutsätter att tjänsteleverantören gör vad den kan för att göra innehåll oåtkomligt eller för att avlägsna innehållet i tjänsten, när upphovsrättsinnehavaren har begärt det.

Detta förutsätter ofta att tjänsteleverantören inför automatiserade system för att identifiera innehåll och göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt. Någon allmän filtreringsskyldighet har inte ålagts, eftersom den är förbjuden enligt artikel 17.8 i direktivet. Vissa stora företag, såsom Youtube, har själva utvecklat teknik och metoder i anslutning till detta, medan många andra onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll däremot stöder sig på tjänster och teknik som skaffats av utomstående aktörer.

Fullgörandet av skyldigheterna enligt direktivet medför kostnader för tjänsteleverantören. De flesta tjänsteleverantörer har redan en fungerande praxis och den teknik som används är känd sedan tidigare (bland annat Content-ID). Sådana företag behöver inte införa nya system, utan företagen får själva välja metoder för att uppnå de mål som anges i lagen. Den tillgängliga tekniken utvecklas just nu mycket snabbt och systemens effektivitet och säkerhet förbättras. Ett effektivt genomförande beror på tillgängligheten och kvaliteten på den metadata som och används för att identifiera upphovsmän och verk. Relevant information minskar tjänsteleverantörens kostnader avsevärt.

Harmoniseringen av handlingsskyldigheterna enligt direktivet minskar kostnadsbördan. För nya och små företag har det föreskrivits mindre skyldigheter för de tre första åren. Därefter kan mindre företag stödja sig på större företags investeringar och nya kommersiella tjänster som kan utnyttjas i rapporteringen och vid fullgörandet av handlingsskyldigheterna.

De konkreta skyldigheter som direktivet och samtidigt den föreslagna lagstiftningen ålägger tjänsteleverantörerna måste vara proportionerliga. I direktivet har det angetts kriterier för att fastställa att skyldigheterna iakttar proportionalitetsprincipen. Den administrativa börda som skyldigheterna medför kommer sannolikt att ligga på ungefär samma nivå för aktörer av olika storlek. Stora företag orsakas tämligen stora kostnader medan små företag orsakas mindre kostnader. Antalet begäranden om förhindrande av åtkomst och avlägsnande korrelerar med tjänsteleverantörens storlek. Man kan däremot inte helt utesluta att de ökade skyldigheter som lagstiftningen ålägger leder till att marknaden koncentreras ytterligare och tillträde till marknaden försvåras. Samtidigt är det dock också möjligt att när lagstiftningen erbjuder en tydligare rättslig ram för verksamheten på marknaden blir konkurrensen livligare.

Enligt de nya bestämmelserna är tjänsteleverantören skyldig att göra vad den kan för att få tillstånd att använda verk. Den föreslagna regleringen kan antas förbättra upphovsrättsinnehavarnas möjligheter att få inkomster från onlinetjänsterna för delning av innehåll samt stödja verkställandet av upphovsrätten och sänka de kostnader som detta medför. Tjänsteleverantören ska på egen bekostnad, efter att ha fått relevant och nödvändig information av upphovsrättsinnehavaren eller av den som handlar på dennes vägnar, göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt för allmänheten. Upphovsmannen behöver inte vända sig till domstol eller någon annan rättslig myndighet för att få sina rättigheter tillgodosedda. Med hjälp av systemen för identifiering av innehåll i tjänsten är det möjligt att ingripa i massvis intrång i upphovsrätten.

Vid bedömningen av regleringens konsekvenser för upphovsmännen bör man komma ihåg att det kan finnas mycket olika aktörer som innehar upphovsrätt. Även om en fysisk person som skapat ett verk i princip betraktas som upphovsman, gäller bestämmelserna även innehavare av närstående rättigheter, såsom utövande konstnärer, fotografer, producenter av ljud- eller bildupptagningar och framställare av databaser. Med upphovsman jämföras dessutom ofta den till vilken upphovsrätten har övergått i och med en överlåtelse av upphovsrätten. Upphovsrättsligt

skydd åtnjuter alla personer som skapat ett originalverk, oberoende av om det är fråga om yrkesfolk inom de kreativa branscherna som skapar på heltid eller mer eller mindre aktiva amatörer. I praktiken kan alla medborgare också vara upphovsmän. I konsekvensbedömningen ligger tyngdpunkten trots detta på konsekvenserna för yrkesfolk och företag inom de kreativa branscherna.

Förslaget påverkar också utvecklingen av upphovsrättsinfrastrukturen, med vilket avses regler, tekniker och institutioner som skapar en ram och förutsättningar för informationshanteringspraxis inom de kreativa branscherna. Ju relevantare den information som upphovsmännen lämnar till tjänsterna är, desto säkrare är det att de nya inkomstflöden som uppstår kan riktas rätt till rättsinnehavarna av verken, vilket förbättrar upphovsmännens ekonomiska ställning.

Onlinetjänsterna för delning av innehåll har två typer av användare, de som lagrar material i tjänsten och de som ser eller lyssnar på materialet. En sådan användare av tjänsten som avses i direktivet är en aktiv innehållsproducent, inte en konsument. I sociala medietjänster, som onlinetjänsterna för delning av innehåll räknas till, kan även självständiga kreativa individer ha en viktig roll. Även om de inte förtjänar sitt uppehålle genom kreativt arbete är tjänsterna en viktig kanal för utövande av yttrandefriheten. Man måste också fästa uppmärksamhet vid deras ställning.

En aktör som yrkesmässigt lagrar innehåll eller en producent som får betydande inkomster av reklam i anslutning till innehållet ska inte betraktas som användare av tjänsten. Dessa bör inhämta tillstånd för uppladdning av verk direkt av rättsinnehavarna.

De föreslagna bestämmelserna leder således jämfört med nuläget till att användarnas rättsskydd förbättras. Användaren ges möjlighet att lämna in klagomål till tjänsteleverantören om förhindrande av åtkomst till eller avlägsnande av innehåll som användaren har lagrat i tjänsten, först genom en mekanism för klagomål och prövning och även därefter i ett separat alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter. På så sätt behöver användaren inte bara nöja sig med upphovsmännens begäran om förhindrande av åtkomst eller avlägsnande, utan lagenligheten i användningen av ett verk bedöms alltid i sista hand av en människa.

Genom förslaget tryggas också användarens rätt att på lämpligt sätt få information om rätten att använda verk med stöd av inskränkingsbestämmelserna och om att material som lagrats i tjänsten gjorts oåtkomligt för allmänheten, inbegripet tillräckligt exakt information om skälen till att det gjorts oåtkomligt.

Det är inte till alla delar lätt att förutspå vilka konsekvenser de föreslagna bestämmelserna kommer att ha för licenseringsmarknaden och den framtida utvecklingen av piratismen. Det kan antas att betydelsen av företag som tillhandahåller tjänster som stöder samarbetet mellan onlinetjänsteleverantörer av delningstjänster för innehåll och upphovsmännen kommer att öka i fortsättningen och att marknadens struktur utvecklas till denna del.

I regleringen ingår också parternas rätt till vederlag, om begäran om förhindrande av åtkomst eller avlägsnande inte har grundat sig på upphovsrättslagen. Parterna har också alltid rätt att föra ett ärende till domstol för prövning. Om det i ett enskilt fall bedöms att ärendet har betydande ekonomiska konsekvenser, är det förnuftigast att föra det till domstol.

Dessutom kan det bedömas att upphovsmännen bättre än för närvarande kommer att få ersättning för användning av sina verk, eftersom det primära ansvaret för eventuella rättskränkningar på ett bindande sätt hör till de tjänsteleverantörer som har ekonomisk nytta av att verken finns tillgängliga i tjänsten.

Ändringarna av regleringen kan emellertid indirekt leda till att användarnas egna möjligheter att inhämta tillstånd för användning av verk försämrats. Det har bedömts att direktivet eventuellt också kommer att leda till att aktörer som tidigare har beviljat tillgängliga användningstillstånd i fortsättningen kommer att erbjuda användningstillstånd endast till tjänsteleverantörer och inte direkt till enskilda användare. Däremot gäller den situation som regleras i direktivet endast sådana användare som inte är verksamma i kommersiellt syfte och vars användning inte genererar betydande inkomster. Till exempel ska den som framgångsrikt driver en Youtube-kanal i förvärvssyfte inhämta tillstånd för användning av musiken på kanalen, även om Youtube har ett avtal med till exempel Teosto eller skivbolag, eftersom detta avtal med stöd av lagen endast ska gälla sådana icke-kommersiella användare som avses ovan.

2. Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Inskränkningar av upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

Inskränkningsbestämmelsen som gäller text- och datautvinning har inga direkta konsekvenser för den offentliga ekonomin. Text- och datautvinning kommer däremot att öka och användas också av aktörer inom den offentliga sektorn. På så sätt stöder inskränkingsbestämmelsen även en positiv utveckling av den offentliga ekonomin.

Enligt den gällande lagen är det möjligt att använda verk inom undervisningsverksamhet genom avtalslicenssystemet. Mellan den organisation som företräder upphovsmännen och användarna ingås ett avtal som för den grundläggande utbildningens och andra stadiets del finansieras med offentliga medel. För närvarande har det i statsbudgeten reserverats ett anslag på ca 15 miljoner euro för ersättningar för användning i detta syfte. Utbildningsstyrelsen har använt detta belopp till att inhämta omfattande tillstånd för användning i undervisningssyfte med tanke på behoven vid läroanstalter inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet.

Den föreslagna nya inskränkingsbestämmelsen, som kompletterar avtalslicensbestämmelserna, tillåter även användning av sådant material som behövs i illustrativt syfte inom undervisning men för vilken licenser som täcker användningsbehoven inte alls finns till buds eller inte är lättillgängliga. Anledningen till detta kan vara att det inte finns någon organisation för förvaltning av rättigheterna som företräder rättsinnehavarna till materialet i fråga.

Direktivet överlåter åt medlemsstaterna att bestämma om rättsinnehavarna ska få rimligt vederlag eller rimlig ersättning för användning av sina verk med stöd av inskränkingsbestämmelsen. I förslaget utgår man från att upphovsmannen ska ha rätt till ersättning även för sådan användning med stöd av en inskränkning. Ersättningen betalas av anslaget i statsbudgeten. Tills vidare finns det inga uppgifter om i vilken utsträckning inskränkingsbestämmelsen kommer att utnyttjas. Av denna anledning är det inte möjligt att bedöma vilka konsekvenserna sådan användning av verk som sker med stöd av denna inskränkingsbestämmelse har för den offentliga ekonomin. Bestämmelsen om rätt till ersättning föreslås träda i kraft efter en övergångsperiod. Före ikraftträdandet ska det göras en bedömning av ersättningens nivå och belopp.

Ersättningsrätten bedöms inte medföra läroanstalterna skyldighet att rapportera skilda användningstillfällen eller motsvarande skyldighet, eftersom sådana inte godkänns i direktivet. I skäl 23 i direktivet konstateras att betalning av ersättning inte bör medföra någon administrativ börda för utbildningsanstalten. I praktiken innebär detta att man i ersättningssystemet inte kan förutsätta att användningen rapporteras i detalj. Utbetalningen av ersättning ska grunda sig på en statistisk bedömning av mängden användning som sker med stöd inskränkningen, de krav som

upphovsmännen ställer och den ersättningsnivå som bildas utifrån en utredning. Enligt direktivet bör vid fastställandet av nivån på ersättningen vederbörlig hänsyn tas till bland annat medlemsstaternas utbildningsmål och den skada som rättsinnehavarna lider.

Propositionen har i övrigt inga betydande ekonomiska konsekvenser för utbildningsanordnarna, kommunerna eller staten.

Kulturarvsinstitutionerna finansieras i regel med offentliga medel. I regleringen gällande användning av utgångna verk ingår också drag som kan bedömas öka den administrativa bördan i synnerhet för arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer samt i viss mån även för de kollektiva förvaltningsorganisationerna inom upphovsrätten. Den administrativa bördan och kostnaderna för verksamheten är dock beroende av i vilken utsträckning dessa kulturarvsinstitutioner är villiga och har resurser att börja överföra utgångna verk till allmänheten. Enligt förslaget ska ovannämnda kulturarvsinrättningar i första hand se till att nödvändiga uppgifter registreras i den databas som inrättats för detta ändamål av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet.

De årliga avtalslicensförhandlingarna medför arbete för parterna i avtalslicensarrangemanget. Den ovan beskrivna administrativa bördan kan dock anses vara liten i förhållande till den nytta som arrangemanget medför. I praktiken är det administrativa arbete som medförs för kulturarvsinstitutionerna också beroende av i vilken utsträckning gränssnitten till den databas som förvaltas av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet möjliggör en automatisk överföring av uppgifter från kulturarvsinstitutionernas samlingsdatabaser.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

Upphovsmannens ställning i avtalssituationer förbättras genom upphovsmannens rätt till lämplig och proportionell ersättning för användningen av verket. Detta kan i vissa situationer medföra ett behov att höja anslagen för offentliga aktörers användning av verk, om man inte tidigare har förberett sig på den ersättning som betalas upphovsmannen. Ersättning kan också behöva betalas för icke-kommersiellt utnyttjande av ett verk. Offentliga aktörer som har fått ensamrätt eller exklusiv licens av upphovsmannen måste också förbereda sig på kostnaderna för rapporteringen om användningen av verket. Kostnaderna bedöms dock vara mycket måttliga, eftersom verk inte används i någon större utsträckning inom den offentliga ekonomin och man vid överlåtelse av rättigheter inte kommer överens om en royaltybaserad rätt till ersättning utan om en engångsersättning som bättre lämpar sig för icke-kommersiell användning.

Upphovsrätten närstående rättigheter

Den nya närstående rättigheten för förläggare av presspublikationer har inga konsekvenser för den offentliga ekonomin.

Direktivet om onlinesändningar

Bestämmelserna har inga konsekvenser för den offentliga ekonomin.

3. Konsekvenser för samhällsekonomin

Ur samhällsekonomisk synvinkel har man i Finland redan länge regelbundet utrett upphovsrättssektorernas ekonomiska utveckling utifrån den metodologi som ges ut av Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (World Intellectual Property Organization). Den sen-

aste utredningen omfattar åren 2013—2015 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160328/OKM_47_2017.pdf. Utredningen om åren 2016–2020 blir klar mot slutet av våren 2022.

Enligt utredningen utgjorde kärnområdena inom upphovsrätten 2015 cirka 4,14 procent av bruttonationalprodukten (8,67 miljarder euro), och inklusive de indirekta sektorerna 5,38 procent av bruttonationalprodukten (11,27 miljarder euro). Jämfört med år 2000 hade upphovsrättssektorerna vuxit måttligt, och av dessa hade programvarubranschen vuxit mest. Upphovsrättens kärnområdens relativa andel i storleksordning var följande: programbranschen (67,9 procent), förlagssektorn (17,1 procent), reklamområdet (5,8 procent), den visuella och grafiska branschen (2,8 procent), musiken, teatern och operan (2,3 procent), filmbranschen (2 procent), radio och television (1,7 procent), de kollektiva förvaltningsorganisationerna (0,4 procent) och fotografi-branschen (0,0 procent).

Även direkta inkomstflöden inom upphovsrätten utreddes senast år 2018 i publikationen “Direct Copyright Revenue Streams in Creative Industries in Finland”⁸. Enligt utredningen inflöt cirka 8,55 miljarder euro i direkta upphovsrättsinkomster, varav de mest betydande var programvarubranschen (5,24 miljarder, 61,5 procent), spelindustrin (2,40 miljarder, 28,1 procent), radio och television (0,19 miljarder, 2,3 procent), kostnadssektorn (0,19 miljarder, 2,2 procent) samt filmbranschen (0,18 miljarder, 2,1 procent).

Enligt utredningen ökade de direkta inkomsterna av upphovsrätten betydligt jämfört med 2012. Enligt utredningen var digitaliseringen den viktigaste orsaken till att de direkta upphovsrättsintäkterna ökade.

4. Konsekvenser för myndigheterna

Onlinetjänster för delning av innehåll

De föreslagna bestämmelserna har också konsekvenser för myndigheternas och domstolarnas verksamhet. Den mest betydande konsekvensen är inrättandet av ett förfarande för avgörande av meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av material. I anslutning till undervisnings- och kulturministeriet ska det inrättas ett förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter som bildas av sakkunniga som ger en rekommendation till avgörande om huruvida det material som lagrats i tjänsten ska göras tillgängligt för allmänheten eller hållas oåtkomligt (eller göras oåtkomligt, om det har laddats upp i tjänsten trots en begäran som upphovsmannen framfört på förhand).

Det behov av arbetskraft som förutsätts för upprätthållandet av det nya förfarandet är ett årsverke. Dessutom uppstår kostnader för arvoden till 10–20 sakkunniga som utsetts av undervisnings- och kulturministeriet. Arvodena betalas enligt antalet avgjorda fall.

Det är inte möjligt att uppskatta hur många ärenden som kan komma till behandling i förfarandet. Uppskattningarna om detta varierar från några tiotals eller hundratals till flera tusen.

Behandlingen i förfarandet ska ske skyndsamt och de steg som kan automatiseras ska vara automatiserade. Det är i princip fråga om ett förfarande som baserar sig på ett elektroniskt system.

⁸ <https://bin.yhdistysavain.fi/1596104/oDuKwclU08bfvu9Gqcbc0W13BR/33%20Direct%20copyright%20revenue%20in%20creative%20industries%20in%20Fi.pdf>

Detta förutsätter till en början investeringar i användargränssnittet och ärendehanteringssystemet. De fasta kostnaderna för förfarandet förblir rätt låga. Utmaningen är att systemet ska ha tillräcklig kapacitet att behandla också stora mängder meningsskiljaktigheter snabbt och effektivt. Kostnaderna minskar dock till följd av att behandlingen är skriftlig.

Det kan uppskattas att kostnaderna för att inrätta, inleda och upprätthålla förfarandet uppgår till ungefär 170 000 euro per år. Enligt förslaget ska denna kostnad täckas med statsmedel. När man har fått mer erfarenhet av detta förfarande bör dess verksamhet, inklusive finansieringsgrunden, utvärderas noggrannare.

Enligt förslaget ska tjänsteanvändarna, leverantörerna av onlinetjänster för delning av innehåll och upphovsmännen i vissa fall kunna föra talan i domstol för att tillgodose sina rättigheter. Behörig domstol i Finland är marknadsdomstolen, vars beslut i upphovsrättstvister kan överklagas hos högsta domstolen. Det kan anses osannolikt att antalet upphovsrättsliga ärenden skulle öka avsevärt i marknadsdomstolen när bestämmelserna i 6 a kap. i upphovsrättslagen blir tillämpliga.

Den föreslagna regleringens konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och särskilt användningen av det handlingsutrymme som artikel 17 i direktivet medger behandlas närmare nedan i avsnittet om grundlagen.

Den övriga föreslagna regleringen har inga betydande konsekvenser för myndigheterna.

5. Miljökonsekvenser och övriga samhälleliga konsekvenser

På ett allmänt plan stärker de lagändringar som görs i enlighet med direktivet digitaliseringen, som i princip har direkta positiva miljökonsekvenser. Digital tillgång till material och tjänster över gränserna minskar till exempel behovet av resor.

Den ökande datautvinningen och användningen av ny teknik kan emellertid också ha konsekvenser för miljön och klimatförändringen, eftersom datautvinningen förutsätter en mycket stor informationsbehandlingskapacitet.

Nedan redogörs närmare för förslagets övriga samhälleliga konsekvenser.

Inskränkningar av upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

De inskränkingsbestämmelser som tillåter text- och datautvinning bedöms ha positiva konsekvenser för samhället. Möjligheten till datautvinning förväntas förbättra Europas potential som forskningsområde globalt och förväntas ha positiva följder för produktiviteten inom forskningsverksamheten, som drar nytta av att lagstiftningen förtydligas.

Ändringar som motsvarar kraven i direktivet om användning av verk i undervisningsverksamhet, det vill säga den befintliga avtalslicensen och den nya inskränkingsbestämmelsen, som gäller användningen av verk i illustrativt syfte inom undervisningen, som kompletterar den, bedöms bättre än tidigare främja förverkligandet av de grundläggande kulturella rättigheterna. Den föreslagna regleringen ökar lärarnas rättssäkerhet i synnerhet till den del det är fråga om användning av verk med stöd av den nya inskränkingsbestämmelsen. Sådan användning ska i fortsättningen vara tillåten med stöd av inskränkingsbestämmelsen när användningstillstånd inte är lättillgängliga via systemet med avtalslicens eller annars genom avtal. Information om tillgängliga tillstånd som inhämtats för undervisningsverksamhet ökas framför allt från undervisningsmyndigheternas sida.

Genom bestämmelserna om utgångna verk ökas den kulturella mångfalden i Europa och underlättas åtkomsten till alla typer av verk. Det föreslagna geografiskt gränsöverskridande avtalslicensarrangemanget främjar erhållandet av licenser för kulturarvsinstitutioner och den föreslagna inskränkningen av upphovsrätten främjar användning av verk i situationer där användningstillstånd inte kan fås med stöd av avtalslicensen. De föreslagna inskränkningarna i upphovsrätten till förmån för arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer ökar upphovsrättssystemets samhälleliga godtagbarhet och kulturarvets tillgänglighet.

Den nya regleringen inverkar dock inte i någon betydande grad på upphovsmännens incitament att skapa nya verk, eftersom det är fråga om utgångna verk. Överföringen av sådana verk till allmänheten tillgodoser medborgarnas grundläggande kulturella rättigheter.

När det inte är fråga om användning av verk för kommersiella syften bedöms inskränkningen i upphovsrätten inte ha någon betydande inverkan på upphovsmännens berättigade intressen. Systemet med avtalslicens garanterar upphovsmännen en möjlighet till ersättning för användning av verk även för detta ändamål.

Eftersom bestämmelserna i huvudsak begränsar sig till utgångna verk, bedöms bestämmelserna inte ha negativa konsekvenser för den kommersiella marknaden för verken eller för upphovsmännens möjligheter att idka näring.

Direktivets bestämmelser om kollektiva licenser med utsträckt verkan stärker det nordiska systemet med avtalslicens, eftersom de möjliggör användning av verk i enlighet med licenserna och möjliggör en skälig ersättning för upphovsrättsligt betydelsefull användning av verk.

För att avtalslicenssystemets positiva konsekvenser för medborgarnas grundläggande kulturella rättigheter, kulturarvsinstitutionernas verksamhet och de ekonomiska verksamhetsförutsättningarna för aktörer inom de kreativa branscherna ska förverkligas behövs naturligtvis finansiering av offentliga medel. Mellan de kollektiva förvaltningsorganisationer som företräder upphovsmännen och kulturarvsinstitutionerna avtalas om de ersättningar som ska betalas för tillgängliggörande av verk för allmänheten. Regleringen har endast indirekta konsekvenser. Den erbjuder en rättslig ram för överföring av verk till allmänheten, om kulturarvsinstitutionerna har vilja och resurser för detta.

Indirekt inverkar den nya avtalslicensbestämmelsen och inskränkingsbestämmelsen på samhället genom att göra det möjligt att göra verk som hör till det nationella kulturarvet tillgängliga för allmänheten. Denna möjlighet stärker mångfalden inom den tillgängliga kulturen. Samtidigt är den möjlighet som direktivet ger ett uttryck för att upphovsrättssystemet kan fungera på ett balanserat och skäligt sätt när användningen inte är kommersiell och inte medför skada för upphovsmännen.

Upphovsmännens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

Genom de föreslagna bestämmelserna stärks ställningen för upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter i samhället genom att deras möjligheter att tjäna sitt uppehälle genom kreativt arbete stärks. Den faktiska ställningen för upphovsmän inom olika sektorer varierar stort beroende på om rättigheterna överläts till den som utnyttjar verket genom en engångsersättning eller om användningen sker så att en royalty som är bunden till användningsmängden betalas för användningen av verket. De föreslagna bestämmelserna ökar transparensen i förhållandet mellan upphovsmannen och användaren, och upphovsmannen ges rätt att regelbundet få aktuell och relevant information om den avtalsenliga användningen av verket. Uppgifterna kan användas till exempel för att bedöma om nivån på ersättningen behöver jämkas.

Upphovsrätten närstående rättigheter

De närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer ger dem en bättre ställning i informationssamhället i en situation där marknaden för tryckta verk håller på att försämrats och där det har uppstått nya typer av tjänsteleverantörer som försöker dra nytta av användningen av publikationerna utan att betala någon ersättning.

Skådespelare och dansare får genom en utvidgning av sina närstående rättigheter en bättre förhandlingsposition inom filmproduktionen och på filmmarknaden. Ändringen ger dem också inom filmbranschen en mer jämlik ställning i förhållande till upphovsmännen. Även samhälleligt sett förbättrar utvidgningen av rättigheterna ställningen för utövande konstnärer inom den audiovisuella branschen i en digital miljö.

Direktivet om onlinesändningar

Genom regleringen främjas utvecklandet av en teknikneutral lagstiftning. Regleringen har inga betydande miljökonsekvenser eller andra samhällseliga konsekvenser.

Onlinetjänster för delning av innehåll

Likabehandlingen av upphovsmännen bedöms bli bättre när tjänsteleverantörerna inte själva kan besluta vilka innehavare av upphovsrätt som får använda de innehållsidentifieringssystem som de tillhandahåller eller med vilka de vill förhandla om licensavtal. Detta är en betydande förändring, eftersom åtminstone en del av tjänsteleverantörerna vid tidpunkten för stiftandet av lagen endast för licensförhandlingar med de mest allra viktigaste innehavarna av upphovsrätt och tillåter användning av innehållsidentifieringsteknik endast för vissa aktörer.

Även om upphovsmännens möjligheter till ett effektivt verkställande av upphovsrätten kan anses bli bättre, kan det dock hända att upphovsmannen blir tvungen att göra investeringar för att få den relevanta och nödvändiga informationen om verk och upphovsmän i ett visst format, eftersom den ska lämnas till tjänsteleverantören i det format som tjänsteleverantören förutsätter. I vissa situationer kan särskilt en tjänsteleverantör som är etablerad någon annanstans än inom EU:s område förutsätta att upphovsmannen visar sin ensamrätt på ett sätt som tjänsteleverantören fastställer, i synnerhet om samma verk är föremål för krav från flera olika aktörer. Sådana omständigheter ska utredas innan tjänsteleverantören kan fatta beslut om att åtkomsten till verket ska omöjliggöras eller att verket ska avlägsnas. I sista hand måste sådana frågor utredas i domstol.

Vid bedömningen av konsekvenserna för upphovsmän eller innehavare av upphovsrätt är det skäl att beakta att upphovsmännen kan vara enskilda fysiska personer, yrkesutövare eller, i vissa fall, små eller medelstora företag eller till och med multinationella storföretag. Många stora bolag grundar sin upphovsrättsliga ställning på rättigheter som förvärvats av upphovsmän och andra rättsinnehavare.

De ursprungliga upphovsmännen för i allmänhet inte själva licensförhandlingar med tjänsteleverantörerna eller ber tjänsteleverantörerna att göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt. Däremot ger upphovsmännen till originalverken i allmänhet en annan aktör fullmakt att förvalta sina upphovsrättigheter eller att i övrigt övervaka sina rättigheter. Sådana aktörer är till exempel organisationer för kollektiv förvaltning av upphovsrätt eller någon annan sammanlutning, såsom Upphovsrättens informations- och övervakningscentral rf (TTVK) i Finland, som med fullmakt av de kollektiva förvaltningsorganisationerna och vissa företag övervakar upphovsrättsskyddet i kommunikationsnäten.

Alternativt kan upphovsmännen anlita kommersiella företag som har specialiserat sig på verkställande av upphovsrätten. Det finns också företag som tillhandahåller dels sina tjänster för upphovsrättsinnehavare, dels behövlig innehållsidentifieringsteknik och lösningar som underlättar anskaffningen av användningstillstånd för leverantörerna av onlinetjänster för delning av innehåll. I allmänhet kan endast stora företag själva utöva tillsyn över sina upphovsrätter eller direkt föra licensförhandlingar med dem som erbjuder onlinetjänster för delning av innehåll. En orsak till denna utveckling är bland annat att tjänsteleverantörerna inte har skapat kommunikationskanaler för enskilda upphovsmän. Anlitandet av mellanhand bedöms ge både upphovsmännen och tjänsteleverantörerna stordriftsfördelar.

Tjänsteanvändare som lagrar material i onlinetjänster för delning av innehåll kan vara fysiska personer eller privaträttsliga eller offentligrättsliga sammanslutningar eller stiftelser. Som ovan konstaterats kan användaren samtidigt också ha rollen som upphovsman eller någon annan innehavare av upphovsrätt.

För närvarande har de viktigaste tjänsteleverantörerna redan system för identifiering av innehåll och för omöjliggörande av åtkomst till innehåll. Det är sannolikt att även mindre tjänsteleverantörer tar i bruk motsvarande system. Detta torde leda till att om användarna inkluderar tredje parter upphovsrättsligt skyddade verk i material som lagras i tjänsten, ökar risken för dem att bli föremål för åtgärder som gör materialet oåtkomligt.

6. Informationsförmedling

Upphovsrättssystemets betydelse kan bedömas också med tanke på informationsförmedling och nyskapande. Upphovsrättslagstiftningens samhälleliga funktion är att främja skapande, produktion och publicering av nya verk till gagn för medborgarna. Innan internet uppstod hade innehållsindustrin, såsom förläggare och radio- och televisionsföretag, en central betydelse för informationsförmedlingen.

I och med informationssamhällsutvecklingen har möjligheterna för yrkesutövare inom kreativa branscher och andra medborgare att göra verk tillgängliga för allmänheten blivit mångsidigare. Man kan tala om en slags demokratisering av informationskanalerna, där möjligheterna att publicera verk som är tillgängliga för allmänheten har blivit mångsidigare och lättare.

Med tanke på informationsförmedlingen och skapandet av nytt är det viktigt att upphovsrättskyddet är på en lämplig nivå så att ensamrätten inte hindrar sådan användning av skyddade verk som är önskvärd eller nödvändig ur samhällets synvinkel. I upphovsrättssystemet behövs också inskränkningar i rättigheterna för att viktiga samhälleliga syften ska uppnås.

Då upphovsrättslagstiftningen tidigare närmast gällde yrkesutövare inom de kreativa branscherna och innehållsindustrin, har upphovsrättslagstiftningen idag en mer omfattande betydelse för medborgarna, företagen och andra sammanslutningar och har, såsom dataskyddet, blivit en av de lagstiftningsmässiga hörnstenarna i informationssamhället.

7. Konsekvenser för informationssamhället

Enligt artikel 28 i direktivet ska den behandling av personuppgifter som sker inom ramen för de föreslagna lagändringarna respektera de grundläggande rättigheterna, inklusive rätten till respekt för privat- och familjeliv och rätten till skydd av personuppgifter som fastställs i artiklarna 7 respektive 8 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, och måste överensstämma med direktiv 2002/58/EG och förordning (EU) 2016/679. Nedan ges en noggrannare bedömning av konsekvenserna för dataskyddet i fråga om olika frågekomplex.

Inskränkningar av upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens

Inskränkningsbestämmelserna som gäller text- och datautvinning bedöms ha långvariga positiva konsekvenser för informationssamhället, eftersom de i stor utsträckning ökar olika aktörers möjligheter att utnyttja dataanalys inom alla samhällsområden, även inom handeln.

Bestämmelserna om användning i undervisningssyfte ökar användningen av verk i den digitala miljön och främjar utvecklingen av informationssamhället. I fråga om användning i illustrativt syfte inom undervisningen har möjligheterna att använda verk harmoniserats inom hela EU, varvid det är möjligt att använda verk gränsöverskridande oberoende av om användningen uttryckligen är tillåten i en EU-medlemsstat eller inte.

Vissa kulturarvsinstitutioners möjligheter att göra sina samlingar tillgängliga för allmänheten även i digital form främjar medborgarnas möjligheter att bekanta sig med samlingarnas innehåll även när det inte är möjligt att bekanta sig med kulturarvsinstitutionernas samlingar på plats. En sådan situation kan uppstå under nedstängningar som orsakas av en pandemi eller när medborgarna vistas på annan ort eller i ett annat land än det där institutionen är belägen.

I Finland är kulturarvsinstitutionernas informationsbehandlingskompetens och digitaliseringsnivå betydande, och Finland kan genom sin praxis påverka också utvecklingen av den databas som förvaltas av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet. Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet publicerade sommaren 2021 en första version av databasen, men den är föremål för kontinuerligt utvecklingsarbete. Även finländska experter har deltagit i detta arbete. Kulturarvsinstitutionernas aktivitet när det gäller att utveckla kvaliteten på metadata påverkar också utvecklingen av upphovsrättsinfrastrukturen.

Förslaget innehåller en ny inskränkning av upphovsrätten med stöd av vilken det är möjligt att använda ett verk i en karikatyr, parodi eller pastisch, vilket främjar förverkligandet av yttrandefriheten och de grundläggande kulturella rättigheterna. Upphovsmännen är innehavare av upphovsrätten till sina verk, men de är samtidigt också medborgare som kan ha behov av att använda någon annans verk i parodisyfte.

Den inskränkning av upphovsrätten som uttryckligen nämns i detta direktiv i samband med användningen av onlinetjänster för delning av innehåll kan således bedömas ha positiva effekter på förutsättningarna för många slag av kreativ verksamhet. Förslaget har betydelse inte bara för yrkesmässiga upphovsmän inom olika kreativa branscher utan också för andra medborgare som publicerar kreativa uttryck.

Upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning i avtalssituationer

Bestämmelserna om förbättrande av upphovsmannens ställning har direkta konsekvenser för informationssamhället. En mottagare av överlåtelse av upphovsrätt är skyldig att ge upphovsmannen detaljerad information om användningen av verket. Denna rapportering kan inte göras effektivt med manuella medel, utan rapporteringsskyldigheten kommer att öka användningen av informationsteknik. I och med de nya bestämmelserna ökar öppenheten i upphovsrättssystemet och avtalsparternas förtroende för att upphovsrättssystemet fungerar ökar.

Skyldigheten att lämna redovisning om utnyttjandet av verk har konsekvenser för behandlingen av personuppgifter, såsom kontaktuppgifter och uppgifter om ersättning. För att upphovsmän och utövande konstnärer ska kunna hållas informerade med avseende på utnyttjandet av deras verk och framföranden, är behandling av personuppgifter enligt direktivet tillåten med stöd av

artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen (EU) 2016/679. Detta innebär att behandlingen av personuppgifter i en sådan situation behövs för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Bestämmelsen främjar inte bara upphovsmännens ställning utan också personernas rättsskydd vid behandlingen av uppgifter.

Upphovsrätten närstående rättigheter

Den nya närstående rättigheten för förläggare av presspublikationer ger förläggare av presspublikationer möjlighet att förhandla med informationssamhällets tjänsteleverantörer om användningen av hela presspublikationen och i ersättning få en andel av det mervärde som de nya tjänsterna skapar.

Direktivet om onlinesändningar

Regleringen har konsekvenser för utvecklingen av informationssamhället, eftersom den ökar regleringens teknikneutralitet. Efter det att bestämmelserna trätt i kraft har det ingen betydelse från vilken källa den signal som vidareändas har sitt ursprung. De tillstånd som behövs för vidareändning kan med hjälp av systemet med avtalslicens till behövliga delar skaffas centraliserat av en organisation som företräder upphovsmännen och direkt av sändarföretaget genom avtal i fråga om dess egna signaler och de rättigheter som företaget har inhämtat.

Tillämpningen av principen om ursprungsland på licensering av anknutna tjänster främjar informationsförmedlingen i informationssamhället, när det är möjligt att inhämta tillstånd centraliserat i det land där sändarföretaget är etablerat.

Onlinetjänster för delning av innehåll

De föreslagna bestämmelserna har betydande konsekvenser för informationssamhället. Det är fråga om ett område som är känsligt med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och huvudsakliga avvägningen i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna görs huvudsakligen i avsnittet om lagstiftningsordningen.

Användarna i fråga om onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll laddar upp innehåll på nätet och om det ingår upphovsrättsskyddat innehåll är tjänsteleverantören skyldig att avlägsna det. Om en rättsinnehavare begär att tjänsteleverantörerna ska avlägsna innehåll som laddats upp i tjänsten av dess användare får detta samarbete dock enligt skäl 70 i direktivet varken leda till identifiering av enskilda användare eller behandling av deras personuppgifter, utom när detta sker i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG (15) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 (16).

Bestämmelserna om onlinetjänster för delning av innehåll ökar behovet av ny teknik och nya tjänster genom vilka information om verk förmedlas till tjänsteleverantören och användningen rapporteras till rättsinnehavarna. Det kan uppskattas att de branscher som utvecklar sådan teknik och sådana tjänster kommer att växa snabbt i Europa. För närvarande verkar de viktigaste relevanta patenterna vara i amerikanska och kinesiska företags ägo, men i viss mån har också europeiska företag börjat utveckla sin egen teknik eller sina tjänster. Det kan således bedömas att relevanta marknader utvecklas snabbt.

De tekniker för identifiering av innehåll som används för närvarande baserar sig i stor utsträckning på en jämförelse av likheter mellan verken och övrigt material som laddats upp i tjänsten. Teknikerna för innehållsidentifiering identifierar olika objekt som är föremål för upphovsrättsligt skydd med olika noggrannhet. Identifieringen av en viss ljudupptagning eller en viss bildupptagning genom jämförelse av likheter är betydligt lättare än identifieringen av ett abstrakt verk, i synnerhet i situationer där exemplar av verket kan framställas i olika konstformer.

Det finns också tydliga skillnader mellan olika typer av verk i fråga om hur väl de kan identifieras. Det finns inga uppgifter om att det skulle ha utvecklats teknik som gör det möjligt att identifiera t.ex. sådana kopior av verk som ingår i sådana filer som används för 3D-utskrifter av föremål. Med tekniken är det inte heller i sig möjligt att bedöma om förutsättningarna för upphovsrättsligt skydd uppfylls, t.ex. om uttrycket har skapats av en människa och om det är ett självständigt och egenartat verk eller kanske ett modifierat verk. Tekniken kan inte heller på basis av en sådan likhetsbedömning identifiera huruvida skyddstiden för ett verk har gått ut eller inte.

Inte heller den nuvarande tekniken kan identifiera eller sluta sig till tillämpligheten av inskränkningar av upphovsrätten. Till exempel med hjälp av tekniken för innehållsidentifiering torde man inte kunna sluta sig till om villkoren för citaträtten uppfylls eller om det modifierade verket är tillåten som parodi, karikatyr eller pastisch.

Tekniken utvecklas dock mycket snabbt. Med hjälp av tekniken för innehållsidentifiering är det möjligt att från stora filmassor gallra ut inte bara identiska exemplar av filmer utan också sådana exemplar som inte är helt identiska, såsom svartvita versioner eller delar av färgfilmer som omvandlats till spegelbild. Enligt de företag som tillhandahåller innehållsidentifieringsteknologier kan man med hjälp av tekniken redan identifiera mycket korta utdrag, till och med några sekunder långa utdrag ur verk.

Vid utvecklingen av innehållsidentifieringstekniken används i allt högre grad olika former av maskininlärning med hjälp av vilka tekniken kan skolas. Små onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll kommer sannolikt att vara fullständigt beroende av de färdiga lösningar som finns tillgängliga på marknaden. Det är möjligt att tekniken i framtiden blir allt noggrannare, beroende på vilket material den skolas med, så att den kan identifiera till exempel sådana delar av materialet som återger verk vars skyddstid har gått ut eller sådana versioner där användning av verken sannolikt är tillåten med stöd av en inskränkning av upphovsrätten. Det kan anses sannolikt att regleringen indirekt leder till att tekniken för innehållsidentifiering utvecklas.

Det är också möjligt att det uppstår behov av att utveckla en mer allmän upphovsrättslig infrastruktur som är oberoende av enskilda aktörer och som gör det möjligt att bland annat identifiera upphovsmän och verk på basis av bestående, unika kännetecken. Det är därför mycket viktigt att investeringar görs i metoder genom vilka verk och deras upphovsmän och rättsinnehavare kan identifieras och att metadata gällande verk är uttömmande, aktuellt, interoperabelt, pålitligt och lätt tillgängligt. Om upphovsmannen inte kan identifieras är det inte lätt att skaffa tillstånd till verket.

Det är viktigt att investera i ett fungerande upphovsrättssystem, eftersom upphovsmännens möjligheter att tjäna sitt uppehälle genom kreativt arbete minskar också i och med att man med hjälp av artificiell intelligens kan skapa nytt innehåll som konkurrerar med upphovsmännens kreativa arbete. EU-kommissionen har behandlat upphovsrättsinfrastruktur och artificiell intelligens i sin rapport om upphovsrätt och nya tekniker som offentliggjordes i mars 2022 (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/study-copyright-and-new-technologies>).

8. Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna

Inskränkningar i upphovsrätten och avtalslicensbestämmelser

De föreslagna lagändringarna påverkar upphovsmän och personer som använder verk. När upphovsmannens ensamrättigheter begränsas, begränsas de rättsgoda som hör till egendomsskyddet av vissa, oftast yttrandefriheten eller andra kulturella skäl. Direktivet förutsätter att dessa ensamrättigheter inskränks och att de i enlighet med direktivet motsvarar det s.k. trestegstestet, genom vilket det säkerställs att inskränkningen får endast tillämpas i vissa särskilda fall som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket eller annat alster och inte oskäligt inkräktar på rättsinnehavarnas legitima intressen. Inskränkningar i den finska upphovsrättslagen har stiftats på ett sådant sätt att de är förenliga med denna princip.

Upphovsrättens närstående rättigheter

En ny närstående rättighet för förläggare av presspublikationer kommer att påverka förstärkande på förläggarnas egendomsskydd och den stärker grunden för de investeringar de har i att göra tidningspublikationer. Samtidigt begränsar den näringsfriheten för leverantörer av informationssamhällets tjänster, eftersom de på grund av den nya närstående rättigheten inte utan tillstånd kan använda tidningspublikationer utan förläggarens tillstånd. Den nya rätten har dock balanserats så att den inte gäller användning av enstaka ord eller mycket korta utdrag, vilket säkerställer informationsförmedlingen i samhället. Dessa bestämmelser har inga konsekvenser för andra grundläggande fri- och rättigheter.

Upphovsmäns och utövande konstnärers ställning i avtalssituationer

Nya bestämmelsernas gällande avtalssituationer avser att stärka upphovsmäns egendomsskydd. Upphovsmannens ställning förbättras i praktiken dock först om avtalsparterna samtycker till förhandlingar om adekvat och proportionell ersättning och går med på att ge en tillräckligt detaljerad utredning om användningen av verken. Lagförslagen syftar till att stärka denna mekanism för upphovsrätt. Syftet med upphovsrättssystemet förverkligas således bättre även när upphovsmannen har en sämre förhandlingsställning. Upphovsmannen är inte alltid i en sådan ställning, utan oftast har den ursprungliga upphovsmannen en sämre förhandlingsposition i detta hänseende.

Direktivet om onlinesändningar

De lagändringar som direktivet förutsätter gäller endast verksamhet inom affärsverksamhet. Vid vidare sändning av verk som ingår i radio- och televisionsutsändningar, licensiering av extra tjänster för sändarföretag och nya utsändningssätt är det fråga om en balans mellan upphovsmännens och sändarföretagens egendomsskydd och näringsfriheten för de företag som använder verken. Genom lagändringarna vill man göra bestämmelserna om användningstillstånd tydligare, främja de mekanismer som behövs för att tillstånd kan erhållas och därigenom underlätta användarnas ställning och minska kostnaderna för att skaffa tillstånd.

Onlinetjänster för delning av innehåll

Genom proportionalitetsbedömningen av de handlingsskyldigheter som uppstår för tjänsteleverantörer för befrielse från ansvar i enlighet med direktivet säkerställs det en balans mellan å ena sidan upphovsmannens egendomsskydd och å andra sidan tjänsteleverantörernas näringsfrihet uppnås och att tjänsteleverantörernas handlingsskyldighet förblir skälig.

För att uppfylla handlingsplikten använder tjänsteleverantörerna bl.a. automatiska spärrmedel i synnerhet när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om överföring till allmänheten av ett skyddat verk som kränker upphovsmannens rättigheter.

Tjänsteleverantörerna är dessutom skyldiga att inrätta en besvär- och rättelsemekanism som förutsätts i direktivet för att trygga tjänsteanvändarnas yttrandefrihet. Tillgången till och kostnaderna för teknik kan vara betydande särskilt med tanke på mindre tjänsteleverantörer, och därför måste dessa skyldigheter bedömas i ljuset av de ekonomiska konsekvenserna av skyldigheterna, deras proportionalitet och också de rättigheter som tryggas i grundlagen.

Detta kapitel kompletteras av kapitlet om lagstiftningsordningen i 12 kap.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Användning i undervisningssyfte

Artikel 5 i direktivet lämnar handlingsutrymme för medlemsstaterna angående om bestämmelserna i direktivet verkställs med inskränkningar av upphovsrätten eller med sådana avtalsarrangemang genom vilka utbildningens frihet kan garanteras. Enligt artikel 25 kan medlemsstaterna även föreskriva att minimikraven i direktivet överskrids inom ramen för vad som är tillåtet enligt bestämmelserna i informationssamhallsdirektivet som tillåter mer omfattande inskränkningar av upphovsrätten.

I samband med genomförandet av artikel 5 bedömdes i första hand möjligheten att den gällande lagen inte skulle ändras alls. Med det nuvarande avtalslicenssystemet kan man dock inte garantera avtalsvillkor som uppfyller minimikraven i direktivet på det sätt som förutsätts i direktivet, eftersom sådana avtal som avtalslicens förutsätter omfattas av avtalsfriheten. Omfattningen av den avtalslicens som beviljas genom ett avtal inverkar dessutom på de ersättningar som det avtalas om. Med det nuvarande systemet är det inte heller möjligt att förhindra situationer där lärare blir tvungna att sätta sig in i flera avtal och avtalslicensvillkor när de bedömer om ett visst verk får användas i undervisningen. Enligt 21 § i den gällande upphovsrättslagen är det inte möjligt att använda audiovisuellt material inom undervisning utan upphovsmannens tillstånd.

I samband med ovan nämnda regleringsalternativ bedömdes även möjligheten att bibehålla avtalslicensbestämmelsen i 14 § i upphovsrättslagen oförändrad och att genom uppmaningar försöka se till att avtal som sluts med stöd av 14 § inte medför begränsningar för den praktiska undervisningsverksamheten. Bestämmelserna i 26 § i upphovsrättslagen innehåller en möjlighet för undervisnings- och kulturministeriet att ställa villkor som allmänt styr avtalsverksamheten. Med stöd av bestämmelsen i fråga är det dock knappast möjligt att ställa villkor som avsevärt inskränker avtalsfriheten.

Som ett andra alternativ utvärderades möjligheten att införa en sådan inskränkning av upphovsrätten som uppfyller minimikraven i direktivet så att en mer omfattande användning inte längre är möjlig ens med hjälp av avtalslicenssystemet. Det är dock svårt att se någon orsak att begränsa tillämpningen av den gällande lagens bestämmelser som utfärdats för att säkerställa undervisningen.

Som ett tredje alternativ bedömdes möjligheten att i en ny 14 a §, som kompletterar avtalslicensbestämmelsen i 14 §, föreskriva om en ny inskränkning av upphovsrätten som uppfyller minimikraven i direktivet. Den föreslagna bestämmelsen gäller användning av verk i illustrativt

syfte inom undervisning och i synnerhet digital användning av verk. Både avtalslicensbestämmelsen i 14 § och den kompletterande inskränkingsbestämmelsen kan formuleras så att man med stöd av dem också kan använda audiovisuellt material inom undervisning. I förslaget har detta alternativ valts som utgångspunkt.

Enligt artikel 5.4 i direktivet får medlemsstaterna föreskriva att rättsinnehavarna ska få rimlig kompensation för användningen av sina verk. Vid beredningen ansågs det att om upphovsmännen enligt den nuvarande lagstiftningen har rätt till ersättning som en del av avtalslicenssystemet, bör denna möjlighet bibehållas även i fortsättningen.

Denna lösningsmodell garanterar i hög grad frihet i undervisningen. Den arbetsmängd som licensförhandlingarna orsakar Utbildningsstyrelsen, universiteten och andra läroanstalter samt de kollektiva förvaltningsorganisationerna minskar inte. Alternativet har konsekvenser för statsfinanserna. Omfattningen av användningen av skyddat material inverkar på de anslag som behöver reserveras i statsbudgeten.

När det gäller den nya inskränkingsbestämmelsen ansågs det med tanke på rätten till ersättning motiverat att ersättningarna även i fortsättningen ska betalas via de kollektiva förvaltningsorganisationerna. Vid det praktiska genomförandet av rätten till ersättning bör man sträva efter att använda lösningar som medför minsta möjliga administrativa börda för läroanstalterna.

Användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner

Angående genomförandet av bestämmelserna i direktivet om användningen av utgångna verk bedömdes det huruvida de kollektiva förvaltningsorganisationerna eller kulturarvsinstitutionerna är bättre lämpade att utföra bedömningen av om ett verk är utgått, det vill säga inte finns att tillgå för allmänheten via sedvanliga kommersiella kanaler. Enligt skäl 38 i direktivet ska medlemsstaterna fritt kunna fastställa hur ansvaret fördelas då det gäller genomförande av rimliga åtgärder för att fastställa om ett verk eller en uppsättning av verk har utgått.

Medlemsstaterna kan således besluta om det är kulturarvsinstitutionen eller den kollektiva förvaltningsorganisationen som ska vidta rimliga åtgärder för att utreda om ett verk eller en uppsättning verk har utgått. Eftersom de kollektiva förvaltningsorganisationerna har en naturlig anknytning till rättsinnehavarna, kan de anses kunna göra denna bedömning vid behov. Kulturarvsinstitutionerna har emellertid i egenskap av användare ett eget intresse av att utreda om ett verk är utgått. Förläggare, utgivare och parter inom handeln har sannolikt bäst kännedom om situationen, det vill säga om huruvida ett verk är utgått. Till den del det är fråga om användning av verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av en inskränkning i upphovsrätten finns det inga andra alternativ än att ålägga kulturarvsinstitutionen att göra en bedömning av om ett verk eller en uppsättning verk i kulturarvsinstitutionens samling har utgått.

Under beredningen av genomförandet av direktivet bedömdes även ansvaret för registrering av information hos EU:s immaterialrättsmyndighet. Eftersom användningen av verken i första hand ligger i kulturarvsinstitutionernas intresse och eftersom uppgifterna i varje fall huvudsakligen anknyter till de verk som finns i kulturarvsinstitutionernas samlingar, kan det anses ändamålsenligt att huvudansvaret för registrering av uppgifterna ligger hos kulturarvsinstitutionerna, det vill säga arkiven och för allmänheten öppna bibliotek och museer. Däremot ska det anses ligga i upphovsmännens intresse att en kollektiv förvaltningsorganisation vid sidan av en kulturarvsinstitution kan anmäla uppgifter till registret om en upphovsmans förbud att använda ett verk med stöd av avtalslicens.

Vid genomförandet av direktivet bedömdes också vilka aktörer som kan åberopa denna mekanism. Under remissbehandlingen framfördes en åsikt om att Rundradion bör betraktas som en sådan kulturarvsinstitution som avses i direktivet och som kan dra nytta av nämnda metoder för att tillgängliggöra utgångna verk för allmänheten. Syftet med direktivet är att främja användningen av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner, med vilka i regel inte avses radio- och televisionsföretag som Rundradion, även om det finns en hänvisning till sådana i skäl 13 i direktivet.

Upphovsmännens och utövande konstnärers ställning i avtalsförhållanden

I artikel 18.2 konstateras det att det ska stå medlemsstaterna fritt att använda olika mekanismer i genomförandet av principen om lämplig och proportionell ersättning enligt artikel 18 under förutsättning att principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen beaktas. Mekanismen för jämkning av oskäliga avtalsvillkor, som i Finland föreskrivs i 29 § i upphovsrättslagen, kan helt naturligt anses vara en sådan mekanism.

I skäl 73 konstateras det att även kollektiva avtal kan vara en möjlig mekanism, men att även andra mekanismer är tillåtna under förutsättning att de är förenliga med den unionsrätt som ska tillämpas. Representanter för upphovsmän och utövande konstnärer har önskat att kollektiva avtal ska fastställas även i genomförandet av artikel 18. När det gäller kollektiva avtal mellan kommersiella företag och privata näringsidkare, till exempel ramavtal som fastställer arvoden, kan sådana avtal ibland stå i strid med konkurrensrätten. Kollektiva avtal kan dock ha betydelse vid bedömningen av om den ersättning som avtalats vid överlåtelse av en viss ensamrätt är lämplig och proportionell.

För genomförandet av artikel 18 har det ansetts att det finns skäl att föreslå en ny bestämmelse i lagen, enligt vilken upphovsmannen har rätt till lämplig och proportionell ersättning för överföring av ensamrätt.

Bestämmelserna i 29 § i upphovsrättslagen omfattar såväl villkor som gäller ersättningar som alla andra avtalsvillkor. Lagstiftningen i Finland ger därmed ett mer täckande rättsskydd för upphovsmän och utövande konstnärer än vad direktivet förutsätter. I förslaget ingår inte bedömning av alternativet att upphovsmännens och de utövande konstnärernas ställning skulle försvagas i jämförelse med nuläget. I genomförandet av direktivet utgår man från att medlemsstaterna ska ha handlingsutrymme att införa ett rättsskydd som överskrider miniminivån för upphovsmän och utövande konstnärer så att det även är möjligt att jämka andra villkor än de villkor som gäller ersättning.

Transparenskravet i artikel 19 i direktivet kan genomföras genom att man exakt definierar vilka uppgifter som inom respektive bransch ska lämnas till upphovsmännen och hur ofta. Alternativt är det möjligt att införa en generalklausul. Det skulle vara mycket svårt och tidskrävande och det skulle förutsätta ett mycket grundligt utredningsarbete som i stor utsträckning skulle involvera olika intressentgrupper, om man inom varje bransch skulle utfärda bestämmelser som beaktar alla olika typer av verk, användningssätt och affärsmodeller samt andra relevanta ramvillkor. Dessutom blir en sådan reglering lätt väldigt detaljerad.

Genom en generalklausul kan man fastställa en princip om att upphovsmannen är berättigad till en relevant redovisning om användningen av sina verk, och samtidigt lägga grunden till en praxis som utvecklas dynamiskt och som beaktar behoven med tanke på en fungerande verksamhet och upphovsmännens intressen. Svårigheten med en reglering i form av en generalklausul är att bestämmelsernas innehåll kan vara svåra att gestalta och det kan uppstå oklarheter i de fall det inte ännu har utvecklats en god praxis på området. En reglering i form av en

generalklausul bedöms dock lämpa sig bättre för upphovsrättslagstiftningens regelverk än en detaljerad reglering.

Transparenskravet i artikel 19 ger medlemsstaterna handlingsutrymme i fråga om huruvida upphovsmän och utövande konstnärer kan begära information direkt av en underlicenstagare eller genom upphovsmannens eller den utövande konstnärens avtalspart. Förslaget utgår från att information kan begäras direkt av underlicenstagaren om inte avtalspartnern har information om underlicenstagarens användningsåtgärder. Underlicenstagaren kan välja om denne ger informationen direkt till upphovsmannen eller den utövande konstnären eller om den lämnar uppgifterna via avtalsparten. Genom att möjliggöra att informationen kan ges direkt till upphovsmännen och de utövande konstnärerna kan man säkerställa deras behov av information även då underlicenstagaren inte är beredd att ge detaljerad information via avtalsparten, till exempel för att informationen innehåller affärshemligheter. I regel får upphovsmannen information om användningen av sin avtalspart.

Artikel 22 i direktivet om upphovsmannens rätt till återkallande ger medlemsstaterna ett betydande handlingsutrymme. När rätten till återkallande regleras kan man enligt direktivet bland annat beakta särdragen inom olika branscher och olika typer av verk och framföranden, upphovsmannens eller den utövande konstnärens bidrag, den proportionerliga betydelsen av individuella bidrag och berättigade intressen för alla de upphovsmän och utövande konstnärer som påverkas av tillämpningen av rätten till återkallande på en enskild upphovsman eller utövande konstnär. Medlemsstaterna kan också helt utesluta vissa typer av verk från tillämpningsområdet, om de i allmänhet innehåller bidrag från flera upphovsmän eller utövande konstnärer. Medlemsstaterna kan också reglera att återkallandemekanismen kan användas inom en viss tidsfrist, då en sådan begränsning är motiverad med beaktande av branschens särdrag eller typen av material.

Medlemsstaterna får också handlingsutrymme att föreskriva hur lång tid för att inleda användningen den som rätten har överlåtits till ska ha, samt den tidsfrist inom vilken användningen ska inledas efter upphovsmannens eller den utövande konstnärens meddelande innan överlåtelsen av rätten återkallas. Slutligen kan medlemsstaterna reglera att avtalsbestämmelser som avviker från återkallandemekanismen endast är verkställbara om de baserar sig på ett kollektivt avtal.

I den gällande lagen ingår vissa dispositiva bestämmelser, enligt vilka en upphovsman i vissa fall kan häva ett avtal. Bestämmelserna i fråga innehåller olika långa tidsfrister för när användningen ska inledas.

I den gällande lagen föreskrivs det endast mycket begränsat om utövande konstnärers rätt till återkallande när det gäller musik. För skådespelare skulle det i varje fall vara utmanande att tillämpa rätten till återkallande i praktiken. I samband med produktion av filmverk är den största tidsåtgången vid inledandet av produktionen kopplad till den finansiering som behövs och till säkerställande av distributionen, varför den tidsfrist inom vilken användningen ska inledas inte kan vara väldigt kort. I det skede då ett filmverk börjar spelas in har den finansiering som produktionen kräver redan säkerställts. I princip betalas skådespelare också lön för arbetet. Det kan dock finnas situationer där skådespelaren har inlett förberedelserna för en viss roll, men rätten till återkallande har ingen betydelse då heller, eftersom förutsättningen för uppkomsten av rätten för en utövande konstnär, det vill säga inspelningen av framträdandet, inte har uppfyllts. Däremot är det nödvändigt att säkerställa rätten till återkallande för manusförfattare till filmverk.

I lagen föreslås bestämmelser om en allmän rätt till återkallande. Vissa av de nuvarande bestämmelserna om rätt till hävning av avtal kvarstår oförändrade i sak.

Det är tydligt att handlingsutrymme har lämnats i direktivet särskilt med tanke på just filmverk. Även verk som skapats inom ramen för arbets- och tjänsteförhållanden är förknippade med särdrag, för vilka det föreslås att man utnyttjar det handlingsutrymme som direktivet erbjuder.

Onlinetjänster för delning av innehåll

I samband med genomförandet av artikel 17 i direktivet bedömdes först frågan om den allmänna principen för regleringen. Närmare bestämt bedömdes möjligheten att föreskriva att en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll anses göra verk tillgängliga för allmänheten utan att det särskilt föreskrivs om de förutsättningar som ska gälla för att onlineleverantören av delningstjänster för innehåll ska befrias från ansvar. I praktiken skulle detta innebära att artikel 17.4 förstås så att om en tjänsteleverantör har inhämtat tillstånd att använda ett verk eller förhindrat åtkomsten till det sker inget intrång i upphovsrätten och tjänsteleverantören skulle därmed inte vara ansvarig för intrång i upphovsrätten. Ett sådant förslag innebär dock att ansvaret och ansvarsfriheten enligt artikel 17.4 inte genomförs.

I beredningen bedömdes även frågan om på vilket sätt artikel 17 kan genomföras i enlighet med grundlagen och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. En central fråga i samband med genomförandet av artikeln är under vilka förutsättningar det kan anses att det i regleringen inte fastställs någon allmän övervaknings- eller uppföljningsskyldighet. Enligt artikel 17.8 får tillämpningen av artikeln inte leda till någon allmän övervakningsskyldighet.

Frågan om en allmän övervakningsskyldighet har också nära samband med utövandet av yttrandefriheten. Detta är också en central fråga i den talan som Polen har väckt vid Europeiska unionens domstol (ärende C-401/19) som gäller huruvida artikel 17 i direktivet är förenlig med EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Av generaladvokatens förslag till avgörande i juli 2021 framgår det att Europaparlamentet, rådet och kommissionen har ansett att artikel 17 i direktivet inte innehåller någon skyldighet att införa verktyg för att identifiera eller filtrera innehåll, utan att leverantörerna av delningstjänster för innehåll har möjlighet att själva bedöma frågan.

Generaladvokaten anser dock att fastän leverantörerna av delningstjänster för innehåll inte formellt tvingas införa vissa åtgärder eller teknologier för att uppnå de mål som ställs i bestämmelserna, ålägger dock bestämmelserna i direktivet leverantörerna av delningstjänster för innehåll att i praktiken i flera situationer använda ifrågavarande verktyg för identifiering av innehåll. En sådan skyldighet framgår indirekt via förutsättningarna för ansvarsfrihet. Generaladvokaten drar även slutsatsen att det är fråga om en särskild övervakningsskyldighet. Generaladvokaten konstaterar ytterligare att EU-domstolens avgörandepraxis verkar ha ändrat då det gäller vilka skyldigheter som kan fastställas för tjänsteleverantörer. Då man tidigare verkade anse mängden kontrollerad information vara betydelsefull, har domstolen nu börjat fästa uppmärksamhet vid exaktheten i den sökta informationen.

Direktivet ålägger onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll att ta i bruk en mekanism för snabb och effektiv hantering av klagomål och prövning som är tillgänglig för användarna av deras tjänster när det gäller tvister som berör förhindrande av tillgång till eller avlägsnande av verk eller andra alster som laddats upp i deras tjänst. Enligt direktivet ska klagomål som lämnas in genom mekanismerna i fråga behandlas utan otillbörligt dröjsmål, och beslut att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna uppladdat innehåll ska vara föremål för mänsklig granskning.

I beredningen bedömdes 2019 även möjligheten att bedömningen av om ett material gör intrång i upphovsrätten i första hand ska avgöras i upphovsrättstvistenämnden. På basen av den respons som erhöles av rättsinnehavare har man i denna proposition beaktat den möjlighet som även

anges i direktivet, det vill säga ”mekanismer för klagomål och prövning”, som onlineleverantören av delningstjänster för innehåll i samarbete med rättsinnehavarna ska erbjuda, det vill säga i praktiken omprövning.

En av de punkter i artikel 17 som är svårast att genomföra är punkt 7, där det föreskrivs att de åtgärder som är avsedda för identifiering av verk och förhindrande av tillgång till dem inte får leda till att det inte går att få tillgång till verk eller andra alster som laddats upp av användare och som inte gör intrång i upphovsrätt, inklusive när användningen av ett verk är tillåten på basis av en inskränkning i upphovsrätten eller ett tillstånd av upphovsmannen. Det är fråga om en skyldighet som fastställts för medlemsstaterna att se till att ett visst mål eller slutresultat uppnås. Däremot anges det inte i direktivet hur detta mål eller slutresultat ska kunna uppnås, det vill säga vilka medel som ska tas i bruk för att de åtgärder som är avsedda för identifiering av verk och förhindrande av tillgång till dem inte ska leda till att tillgång till sådant lagligt material förhindras. För att uppnå målet i fråga bör det sannolikt förutsättas att saken beaktas i de system som onlineleverantören av delningstjänster för innehåll tar i bruk, i den mån detta är möjligt.

Med modern teknologi kan man dock inte automatiskt tolka avtalsvillkor eller bedöma tillämpningen av upphovsrättens kontextbundna inskränkningar. Alternativt kan det vara möjligt att införa bestämmelser om gränsvärden i anknytning till bedömning av likheten, på basis av vilka onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll skulle vara berättigade att anta att materialet är lagligt. Det är dock oklart på vilka grunder sådana gränsvärden skulle fastställas och vilket deras förhållande till inskränkningarna i upphovsrätten eller upphovsrättsskyddets omfattning skulle vara.

I artikel 17.9 andra stycket åläggs medlemsstaterna att säkerställa att det finns prövningsmekanismer för tvistlösning utom domstol, där tvister kan lösas opartiskt men som ändå inte får förhindra användarens möjlighet att föra tvisten till domstol för avgörande. I beredningen utvärderades följande möjliga tvistlösningsmekanismer: skiljeförfarande, medling, konsumenttvistenämnden, upphovsrättsrådet, myndighetstillsyn (”yttrandefrihetsombud”) och sakkunnigorgan (”upphovsrättstvistenämnden”).

De alternativa tvistlösningsmetoder som allmänt används i Finland för att lösa tvister mellan avtalsparter är skiljeförfarande och medling. I det aktuella fallet kan användaren av tjänsten inte bindas till skiljeförfarande, eftersom detta skulle förhindra att ärendet förs till domstol för avgörande, vilket skulle stå i strid med de skyldigheter som fastställts för medlemsstaterna i artikel 17.9.

Allmänt taget kan skiljeförfarande och medling inte på ett naturligt sätt utnyttjas i lösning av tvister utanför ett avtalsförhållande. I detta fall handlar det dessutom om tvister mellan tre parter, det vill säga upphovsmannen, användaren och onlineleverantören av delningstjänster för innehåll. I allmänhet kan man anse att användaren och upphovsmannen är de tvistande parterna, och dessa har inget inbördes avtalsförhållande. En typisk meningsskiljaktighet gäller huruvida en inskränkning i upphovsrätten är tillämplig i situationen eller huruvida det i övrigt saknas lagliga grunder för att göra materialet oåtkomligt, till exempel att skyddstiden har löpt ut eller att ett verk inte i övrigt uppfyller förutsättningarna för skydd, och meningsskiljaktigheten handlar inte nödvändigtvis om avtalstolkning. En situation kan också vara förenad med meningsskiljaktigheter om villkoren i ett upphovsrättsligt användningstillstånd mellan upphovsmannen och tjänsteleverantören eller mellan upphovsmannen och användaren av tjänsten. Av dessa orsaker har man ansett att medling och skiljeförfarande inte är lämpliga som sådana metoder för tvistlösning utom domstol som avses i direktivet.

Konsumenttvistenämnden baserar sig på ett system som harmoniserats inom EU, och med beaktande av bakgrunden till direktivet kan det antas att det skulle ha ansetts vara möjligt att inkludera tvistlösning i konsumenttvistenämndens uppgifter. Konsumenttvistenämnden bedöms ändå inte vara lämpad att lösa sådana tvister som avses här, eftersom användaren inte står i ett sådant avtalsförhållande till upphovsmannen att ärendet skulle kunna bedömas i konsumenttvistenämnden. I konsumenttvistenämnden finns inte heller sådan upphovsrättslig sakkunskap som uppgiften förutsätter.

Upphovsrättsrådet har som uppgift att uttala sig om tillämpningen av upphovsrättslagen. Upphovsrättsrådet tar däremot inte ställning till tolkningen av avtalsvillkor eller till användning som är tillåten på basis av avtalsvillkor. Upphovsrättsrådet klarar av att avgöra ca 15 fall per år och behandlingstiden för ärendena är i nuläget ca 6 månader. Av dessa orsaker är inte upphovsrättsrådet lämpat att behandla ärenden som förutsätter ett snabbt avgörande i den typ av situation som nu föreligger. Även om det är svårt att på förhand uppskatta antalet ärenden som ska behandlas, bör man ändå anta att det skulle bli väsentligt fler ärenden att behandla än en handfull per år. Upphovsrättsrådet lämpar sig inte heller som ett sådant tvistlösningsorgan som avses i direktivet på grund av sin sammansättning och sitt beslutsförfarande.

Beträffande myndighetstillsynen kan det komma på fråga att antingen påföra en ny uppgift på en befintlig myndighet eller att inrätta en ny myndighet. Myndigheten skulle kunna ha som uppgift att behandla användarnas besvär, ge råd till onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll i fråga om fullgörandet av lagstadgade skyldigheter samt att övervaka, samla in information och föra statistik om beslut och processer som gäller avlägsnande av material. Myndighetens huvudsakliga uppgift skulle vara att övervaka tillgodoseendet av användarnas rättigheter i förhållande till onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll och rättssinnehavare. En myndighet kunde också övervaka att inte material tas bort utan grund. Det kunde därmed vara fråga om ett slags ”yttrandefrihetsombud”.

I fråga om insamling av information och statistikföring bör det konstateras att om alternativet med myndighetstillsyn genomförs kan det vara möjligt att systematiskt samla in information om situationer där material gjorts oåtkomligt samt att kontrollera korrektheten i besluten om oåtkomliggörande och korrektheten i åtgärderna som onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll vidtagit i förhållande till upphovsrättsinnehavarna och användarna. Det skulle också vara möjligt att föreskriva en rätt för myndigheten att fastställa administrativa påföljder om onlineleverantören av delningstjänster för innehåll inte uppfyller de lagstadgade skyldigheterna till exempel när det gäller att lämna information.

I fråga om alternativet som gäller myndighetstillsyn kan det konstateras att det i sig skulle vara en möjlig och fungerande lösning att ge en ny uppgift till en myndighet eller att inrätta en ny myndighet för att erbjuda det rättsskydd som användarna behöver. Inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde finns det dock ingen sådan myndighet som denna uppgift skulle kunna tilldelas. Att inrätta en ny myndighet är en omfattande och tidskrävande process, och det kan visa sig vara problematiskt att hitta tillräcklig finansiering för detta. Det skulle vara fråga om en permanent myndighetsuppgift i vars finansiering det bör beaktas att de beslut som gäller användarnas besvär och klagomål om ogrundat avlägsnande ska fattas snabbt och i rätt tid. I en situation där det inte finns en tillräckligt klar uppfattning om antalet ärenden eller andra ramvillkor kan det inte anses vara en ändamålsenlig lösning, åtminstone i detta skede, att inrätta en permanent myndighet.

Inrättande av ett sakkunnigorgan så att avgöranden av tjänsteleverantörernas besvär kan fattas av personer som ingår i en sakkunnigpool och som har uppgiften som bisysselskulle skulle ge möjlighet att anpassa verksamheten enligt antalet ärenden och säkerställa en tillräckligt snabb

behandling av ärendena, ifall antalet ärenden tidvis blir betydande. Enligt bedömningen är de fasta kostnaderna för en sådan lösning mindre än de kostnader som inrättandet av en ny myndighet medför. Uppgiften skulle inte heller bli övermäktig för de personer i organet som har uppgiften som bisyssla, om de sakkunniga är tillräckligt många.

Under beredningen bedömdes också olika möjligheter att finansiera ett alternativt avgörandeförfarande. Enligt kommissionens riktlinjer ska förfaranden för tvistlösning utom domstol vara avgiftsfria för användarna. Eftersom det är fråga om tryggnad av användarnas yttrandefrihet, som vanligtvis inte är förknippat med ekonomiska intressen från deras sida, skulle uttag av en behandlingsavgift av användarna sannolikt leda till att de inte lämnar in klagomål om ogrundat avlägsnande av material. Då genomförs således inte målet med direktivet, det vill säga att systemet inte får leda till att sådant material görs oåtkomligt som inte gör intrång i upphovsrätten.

5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater

I de flesta EU-medlemsstater har arbetet med att genomföra direktiven pågått under beredningen av denna proposition, och det har inte varit möjligt att på ett heltäckande sätt samla in information om de handlingsmodeller som medlemsstaterna planerar eller använder. Våren 2022 har 14 medlemsstater helt eller delvis anmält de lagändringar som direktivet förutsätter. Av de nordiska länder som hör till Europeiska unionen har Danmark genomfört artiklarna 15 och 17 i direktivet, dock utan att mer ingående analysera bestämmelserna och utan att täppa igen luckorna i dem. Till övriga delar pågår genomförandet av direktivet fortfarande. Sverige har samma tidsplan för genomförandet av direktivet som Finland, men direktivet om onlinesändningar har redan genomförts. I följande avsnitt presenteras exempel ur gällande lagstiftning som är relevanta med tanke på denna proposition, särskilt exempel från de övriga nordiska länderna samt selektivt även andra länder.

Upphovsrättslagarna i de nordiska länderna har till stor del samma innehåll eftersom de grundar sig på en samnordisk beredning som genomfördes på 1950-talet. Senare har det i Danmark och Norge gjorts en total översyn av upphovsrättslagstiftningen, där lagens struktur har ändrats till vissa delar. Största delen av bestämmelserna är fortfarande ändå lika till sitt innehåll. Av de nordiska länderna hör Danmark, Sverige och Finland till Europeiska unionen, så de ska genomföra direktiven inom den tid som anges i direktiven. Island och Norge är däremot EES-länder för vilkas del genomförandet av direktiven förutsätter ett separat beslut om ikraftträdande i gemensamma EES-kommittén. Därför kommer direktiven att sättas i kraft först senare i dessa länder. I genomgången av de nordiska länderna i de följande avsnitten ligger huvudvikten på de bestämmelser som avviker från gällande bestämmelser i Finland, till den del de är relevanta med tanke på denna proposition.

Användning i undervisningssyfte

Även om inskränkningarna av upphovsrätten till förmån för undervisningen grundar sig på liknande utgångspunkter i de nordiska länderna har det skett förändringar i lagstiftningen och lagtolkningen som lett till att systemen i viss mån har skiljts åt. I alla nordiska länder finns en motsvarande bestämmelse som i 21 § i den finländska upphovsrättslagen, det vill säga en bestämmelse som tillåter framförande av verk i undervisning, med undantag för sceniska verk och filmverk.

I detta sammanhang är det skäl att särskilt nämna att man i samband med en totalrevidering av Norges upphovsrättslag (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-40>) år 2018 såg över och samlade ihop bestämmelserna om användning av verk i undervisningssyfte. Enligt 43 § 4 mom. i den nya norska upphovsrättslagen anses framförande eller överföring av verk (i digital

form) i sedvanlig klassundervisning äga rum inom den privata sfären. Således är det enligt norsk lag inte fråga om en upphovsrättsligt relevant åtgärd, och upphovsmannen har inte rätt till ersättning för sådan användning. Den ovannämnda bestämmelsen i norsk lag innebär att man i klassrumsundervisning också kan framföra spelfilmer utan att ersättningar ska betalas ut.

Det är inte känt hur de danska och svenska upphovsrättslagarnas bestämmelser om användning i undervisningssyfte kommer att ändras med anledning av direktivet.

Användning av utgångna verk vid kulturarvsinstitutioner

Tyskland har sedan 2014 en lagstiftning som möjliggör användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner. Tysklands lag baserar sig på representativitetspresumtionen, enligt vilken en kollektiv förvaltningsorganisation ska antas representera också sådana rättsinnehavare som inte har bemyndigat den. Arrangemanget gäller endast sådana litterära verk som getts ut före den 1 januari 1966 och som hör till kulturarvsinstitutionernas samlingar. Arrangemanget omfattar ett register som den tyska patent- och varumärkesmyndigheten för över sådana verk som inte längre omfattas av kommersiell distribution och som kulturarvsinstitutionen har fått tillstånd att använda av den kollektiva förvaltningsorganisationen VG Wort.

Även i Slovenien finns ett arrangemang som baserar sig på kollektiva avtal och som gör det möjligt att använda verk som inte längre används för kommersiell distribution vid kulturarvsinstitutioner, men också det är begränsat till litterära verk.

Arrangemangen i båda länderna baserar sig på ett samförståndsavtal (http://www.eblida.org/Experts_Groups_papers/EGIL-papers/Signed_MoU_OOC_20.09.11.pdf) om tillgängliggörande av utgångna verk vid kulturarvsinstitutioner som ingicks i samband med antagandet av direktivet om anonyma verk mellan organisationer som företräder upphovsrättsinnehavarna och organisationer som företräder kulturarvsinstitutionerna.

I båda länderna omfattar ”utgångna verk” exemplar av böcker som inte längre säljs i bokhandlar eller inte finns att få hos förläggarna. Däremot kan en bok som säljs på antikvariat eller loppmarknader anses vara utgången.

Upphovsmännens och utövande konstnärers ställning i avtalsituationer

I 57 § i den danska upphovsrättslagen finns bestämmelser om den redovisning som ska ges till upphovsmannen. Enligt paragrafen har upphovsmannen rätt att kräva en redovisning om utnyttjandet av ett verk minst en gång om året, om ersättningen baserar sig på förvärvarens omsättning, försäljningssiffror eller motsvarande (royalty). Upphovsmannen kan också kräva att en revisor granskar bokföringen. Revisorn ska bedöma om redovisningen är adekvat och upplysa upphovsmannen om eventuella missförhållanden. Till övriga delar har revisorn tystnadsplikt. Det kan inte avtalas något annat om bestämmelserna till nackdel för upphovsmannen. I 70 § i den norska upphovsrättslagen ingår motsvarande lösning. Det är inte känt hur Danmark eller Norge avser ändra paragraferna i samband med genomförandet av direktivet.

Till 69 § i den norska upphovsrättslagen har det fogats bestämmelser om upphovsmannens rätt till rimlig ersättning för överlåtelse av upphovsrätt. Enligt paragrafen ska man vid bedömningen av vad som utgör en rimlig ersättning beakta de rättigheter som överläts, rådande praxis inom branschen och förhållandena i varje enskilt fall, inklusive parternas förhandlingsstyrka och syftet med användningen. Om överlåtelsen av rättigheter gäller användning av ett verk i kommersiellt syfte, ska även överlåtelsens sannolika värde beaktas. Bedömningen ska grunda sig på de

uppgifter som finns tillgängliga i det skede då avtalet ingås. Om överlåtelsen av rätten gäller tillgängliggörande av ett verk för allmänheten genom utlåning av en film eller ljudupptagning, kan även den utveckling som skett efter det att avtalet ingåtts beaktas. Det är inte känt på vilket sätt Norge avser ändra paragrafen i samband med genomförandet av direktivet.

I de övriga nordiska länderna finns det däremot inte en motsvarande bestämmelse som den i 29 § i den finländska upphovsrättslagen om jämkning av avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt, om man inte beaktar den allmänna bestämmelsen i 36 § i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929), som grundar sig på en samnordisk beredning av avtalslagen.

I 47 § i den danska upphovsrättslagen finns bestämmelser om upphovsrättsrådet. Till skillnad från Finland ger upphovsrättsrådet i Danmark inga utlåtanden om tillämpningen av upphovsrättslagen i allmänhet, utan endast om ersättningar i vissa situationer. Det danska upphovsrättsrådet har tre ledamöter och dess ordförande är domare vid högsta domstolen. Rådet ger inga utlåtanden om avtalsförhållandena mellan enskilda upphovsmän och utövande konstnärer och dem som använder upphovsrätt i kommersiellt syfte, utan i regel ges utlåtande i samband med tvistemål som enligt 54 § i upphovsrättslagen i Finland ska avgöras genom skiljeförfarande.

Den tyska upphovsrättslagen (<https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html>) innehåller mycket detaljerade bestämmelser om överlåtelse av rättigheter, omfattande sammanlagt ca 30 paragrafer. Bestämmelserna är i regel tillämpliga också på rättigheter som överlåtits i ett arbetsavtalsförhållande.

I fråga om rätten till ersättning föreskrivs det i 32 § i den tyska upphovsrättslagen att upphovsmannen och användaren ska ingå ett avtal om ersättningen, och vid bedömningen av vad som utgör en rimlig ersättning ska praxis inom branschen och alla relevanta omständigheter beaktas. En ersättning som bestämts på basis av gemensamma ersättningsavtal ska dock i princip anses vara rimlig. Ersättningar som avtalats i ett kollektivavtal kan inte jämkas, och rätten till en rimlig ersättning utgör inget hinder för överlåtelse av en icke-exklusiv rättighet avgiftsfritt. Ett kollektivavtal är också primärt i förhållande till andra gemensamt överenskomna ersättningsavtal. Gemensamma ersättningsavtal ska enligt 36 § ingås mellan organisationer som företräder upphovsmännen och organisationer som företräder användarna eller enskilda användare, och i avtalen ska alla relevanta omständigheter inom branschen beaktas, särskilt storleken och strukturen hos de användarföretag som använder verken. I det fallet att parterna inte kan enas om ett ersättningsavtal kan tvisten föras till en skiljedomstol, om parterna har kommit överens om det. Enligt 36 c § får en part som har förbundit sig till ett gemensamt ersättningsavtal inte avvika från avtalet till nackdel för upphovsmannen.

Enligt 40 a § i den tyska upphovsrättslagen är överlåtelse av ensamrätt som utgångspunkt i kraft tio år, om rätten överlåtits mot engångsersättning. Den tid som ensamrätten är i kraft kan förlängas tidigast fem år efter det att den ursprungliga tidsfristen på tio år började löpa. Med avvikelse från detta kan ensamrätt i vissa fall som närmare anges i lag överlätas permanent. Avvikelse från det som föreskrivs i paragrafen kan göras till nackdel för upphovsmannen endast på basis av kollektivavtal eller något annat gemensamt avtal om ersättning.

I 41 § i den tyska upphovsrättslagen finns bestämmelser om återkallande av överlåtelse av upphovsrätt på grund av att verket inte har utnyttjats i enlighet med avtalet. I fråga om rätten till återkallande kan det avtalas annat till nackdel för upphovsmannen endast i ett kollektivavtal eller något annat gemensamt ersättningsavtal. Upphovsmannen kan bli ersättningsskyldig i situationer där överlåtelsen av rätten återkallas.

Närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer

Av EU:s medlemsstater har Tyskland och Spanien haft bestämmelser om rättigheter för förläggare av presspublikationer redan innan direktivet antogs. I Tyskland infördes redan år 2013 bestämmelser om närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer (Leistungsschutzrecht für Presseverleger), vars syfte var att ge förläggarna skydd mot så kallade nyhetsaggregatorer som sammanställer nyheter ur olika tidningar. Bakgrunden till detta var uppfattningen att tjänsten Google News på ett orättvist sätt utnyttjade material som producerats av förläggare av presspublikationer. Enligt lagen krävde återgivning av utdrag att förläggaren gett sitt tillstånd. Enskilda ord och korta utdrag lämnades utanför skyddet. När lagen trädde i kraft avlägsnade Google News länkar till de förläggares webbplatser som inte hade gett tillstånd till länkning.

Europeiska unionens domstol ansåg 2019 att de tyska närstående rättigheterna stred mot unionsrätten (dom den 12 september 2019, VG Media Gesellschaft zur Verwertung der Urheber- und Leistungsschutzrechte von Medienunternehmen GmbH v. Google LLC, C-299/17, EU:C:2019:716⁹). Enligt domstolen utgör bestämmelsen om kommersiella sökmotorleverantörer och kommersiella tjänstleverantörer som på motsvarande sätt redigerar innehåll en teknisk föreskrift för informationssamhällets tjänster, som borde ha överlämnats till kommissionen på förhand. Efter det har man i Tyskland föreskrivit om närstående rättigheter för tidningsförläggare utifrån artikel 15 i direktivet och i enlighet med dess ordalydelse. Ändringarna i den tyska upphovsrättslagstiftningen¹⁰ trädde i kraft den 7 juni 2021.

I Spanien infördes bestämmelser om närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer år 2015. Spaniens förfarande verkar ha grundat sig på en inskränkning av upphovsrätten i artikel 2 bis i Bernkonventionen 1971, med en sådan ändring att förläggare av presspublikationer har rätt till ersättning för användning som sker med stöd av inskränkningen. Uppenbarligen har Spanien för avsikt att genomföra artikel 15 i direktivet så att den nuvarande lösningen bevaras med den ändringen att skyddstiden förkortas till två år.

År 2021 trädde en ny lag i kraft i Australien, News Media and digital Platforms Mandatory bargaining Code¹¹, som ålägger en plattform som länkar till nyheter eller nyhetsliknande innehåll eller återger utdrag ur sådana att förhandla och betala ersättning till mediebolagen samt att informera bolagen om hur algoritmerna för att tillgängliggöra materialet fungerar. Lagen gäller förutom nyheter som publicerats i tidningar även till exempel radio- och televisionsprogram.

Om förhandlingarna inte leder till en överenskommelse ska en lämplig ersättning fastställas genom skiljeförfarande. Enligt den australienska lagen ska man vid skiljeförfarandet beakta både nyhetsmediernas kostnader för innehållsproduktionen och den nytta som de får av de tjänster som plattformen tillhandahåller och plattformens kostnader för tillhandahållandet av tjänsterna och den nytta som plattformen får av det innehåll som mediebolaget producerar. Dessutom

⁹ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217670&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1117971>

¹⁰ https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Gesetz_Anpassung-Urheberrecht-dig-Binnenmarkt.html

¹¹ https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/legislation/bills/r6652_aspas-sed/toc_pdf/20177b01.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22legislation/bills/r6652_aspas-sed/0000%22

ska det säkerställas att den ersättning som ska betalas inte medför en oskälig börda för plattformen.

Lagen innehåller dessutom bestämmelser som förbjuder plattformar från att diskriminera nyhetsmedier, när det är fråga om automatisk sökning och indexering av material på webben samt om tillgängliggörande och spridning av nyhetsmaterial. Dessutom förbjuds i lagen diskriminering av nyhetsmedier oberoende av om avtal som avses i lagen har ingåtts med dem eller inte.

Lagen baserar sig på en slags konkurrensrättslig bedömning av om det råder en betydande obalans mellan det australienska nyhetsbolaget och plattformen i fråga om parternas förhandlingspositioner. Tillämpningen av lagen baserar sig på en separat förordning som godkännts av ministern och i vilken de plattformar eller mediebolag som lagen tillämpas på specificeras. I samband med att lagen godkändes anmälde det att lagen kommer att tillämpas på Google och Facebook. Ett mediebolag kan omfattas av arrangemanget om dess årliga inkomster överstiger 150 000 AUD.

Onlinetjänster för delning av innehåll

Största delen av medlemsstaterna verkar planera genomförandet av artikel 17 i direktivet så att ordalydelsen är mycket lik ordalydelsen i artikeln. Således har de ytterligare villkor som framkommit till exempel i kommissionens anvisningar eller mål C-401/19, som är anhängigt vid Europeiska unionens domstol ((Republiken Polen vs. Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, C-401/19, EU:C:2021:613¹²), inte beaktats. En orsak till detta är antagligen att kommissionens riktlinjer och generaladvokatens förslag till avgörande kom i ett så sent skede av beredningen att de inte har kunnat beaktas. De lagstiftningsmässiga beslut som behövdes i flera stater hade redan då fattats.

I Frankrike, Malta och Italien genomförs bestämmelserna genom förordning. I Nederländerna och Belgien genomförs bestämmelserna genom lagstiftning där bestämmelserna i direktivet huvudsakligen upprepas bokstavligen. Därtill utfärdas närmare bestämmelser om tillämpningen av bestämmelserna genom förordning. Någon förordning har dock ännu inte utfärdats i någondera staten. I Danmark regleras ansvaret för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll enbart genom lag med en ordalydelse som i stor utsträckning följer direktivets ordalydelse. Det danska parlamentet antog lagen våren 2021 och den trädde i kraft den 7 juni 2021.

I Tyskland har regleringen genomförts genom en separat lag (Urheberrechts-Dienstanbieter-Gesetz¹³). I Tyskland har man genomfört skyldigheten enligt direktivet att se till att ett förfarande inte leder till att material som inte kränker upphovsrätten görs oåtkomligt genom att i lagen fastställa exakta gränsvärden för sådan återgivning av verk som ska antas vara laglig. Om gränsvärdena överskrids ska materialet göras oåtkomligt i enlighet med upphovsmannens begäran och den användare som laddat upp materialet ska i enlighet med direktivet underrättas om förhindrandet av åtkomst och också om grunderna till detta. Användaren kan då söka ändring i tjänsteleverantörens beslut att göra materialet oåtkomligt. Om användningen av ett verk ligger inom de fastställda gränsvärdena ska upphovsmannen underrättas om saken, varvid upphovs-

¹² <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=244201&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2894081>

¹³ https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/Bgbl_UrhDaG.pdf;jsessionid=3BFB258BFFF43969F220CE0432D3972B.1_cid324?_blob=publicationFile&v=2

mannen, om han eller hon anser att materialet kränker upphovsrätten, kan söka ändring i tjänsteleverantörens beslut att inte göra materialet oåtkomligt. Tjänsteleverantören ska fatta beslut i ärendet inom en vecka.

Den tyska lagen innehåller också metoder för att ingripa i ogrundade begäranden om avlägsnande. Tjänsteleverantören ska enligt lagen besluta att en upphovsman som framställer en ogrundad begäran om avlägsnande ska förbjudas att använda systemet inom en rimlig tidsperiod som tjänsteleverantören fastställer. För att förbättra användarnas rättsskydd tillåter lagen att användarnas intresseorganisation har rätt att föra talan till användarnas fördel i sådana fall där tjänsteleverantören upprepade gånger och utan grund förhindrar tillåten användning av verken. Lagen ålägger också tjänsteleverantörerna att informera om fall som gäller nekad tillgång för forskare.

6 Remissvar

Utkastet till regeringsproposition om sättande i kraft av direktiven var på remiss i tjänsten utlåtnad mellan den 27 september och 31 oktober 2021. Inom den utsatta tiden inkom sammanlagt 230 utlåtanden, när även utlåtanden som lämnats in via andra kanaler räknas med. Utlåtande lämnades av de instanser som anges i projektportalen (<https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM018:00/2019>).

I begäran om utlåtande ombads remissinstanserna svara på frågor om de centrala sakligheterna i regeringspropositionen. I begäran om utlåtande gavs möjlighet att även framföra mer allmänna synpunkter på propositionen.

Utifrån en helhetsbedömning som gjordes efter det att remissvaren hade analyserats beslutade man vid den fortsatta beredningen att helt slopa en del av förslagen till lagändringar och att överföra en del av dem till en separat regeringsproposition som bereds senare. I regeringspropositionen ströks sådana ändringsförslag som inte hänför sig till direktivet eller direktivet om onlinesändningar samt sådana ändringsförslag som direktiven i fråga inte krävde. Hit hörde andra bestämmelser om användning inom undervisning än de som direktivet förutsätter samt bestämmelser om sekundär återgivning, modernisering av förlagsavtal och rätt till parallellpublicering.

Största delen av remissinstanserna förhöll sig rätt kritiskt till de föreslagna lagändringarna. Kulturarvsinstitutionerna, frivilligorganisationerna och konsumenterna var i huvudsak nöjda med ändringsförslagen. Myndigheterna samt organisationerna inom undervisning och forskning var de nöjdaste med förslaget. Få remissinstanser var dock helt nöjda med utkastet till regeringsproposition. En betydande del av remissinstanserna förhöll sig neutrala.

Upphovsmännen och de utövande konstnärerna (inklusive de arbetstagarorganisationer som företräder dem) var de mest missnöjda med förslaget. Även innehållsindustrin (förläggare, skivbolag, av-producenter, TV- och radiobolag), förmedlarna (företag inom datakommunikation, teknologiindustrin) och arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna var missnöjda, dock inte lika missnöjda som upphovsmännen. Den största orsaken till missnöje var att propositionen inte iakttog strukturen i direktivet eller direktivet om onlineutsändningar och inte ansågs återspegla målen i dessa direktiv som för sin del hade att göra med förbättring av upphovsmännens ställning.

I fråga om inskränkningarna i upphovsrätten var remissinstanserna nöjdast med den lagändring som gäller användning av verk för datautvinning (13 b §) och förslagen till lagändringar som

gäller kulturarvsinstitutioner (16 § och därpå följande paragrafer). I fråga om dessa bestämmelser var responsen inte särskilt kritisk. De största frågorna när det gäller användningen av verk i kulturarvsinstitutioner hänförde sig för det första till tillämpningsområdet, det vill säga huruvida Rundradion ska betraktas som en kulturarvsinstitution, och för det andra till gränsdragningen mellan en inskränkning av upphovsrätten och avtalslicenssystemet i fråga om utgångna verk. En särskild utmaning ansågs vara kulturarvsorganisationernas svaga förhandlingsposition i förhållande till de kollektiva förvaltningsorganisationerna.

Däremot var remissinstanserna avsevärt mer bekymrade över de lagändringsförslag som gäller användningen av verk i undervisningssyfte (14, 18, 21, 64 c §). I utlåtandena framhävdes betydelsen av rättsäkerhet framför allt ur lärarens synvinkel. Undervisnings- och forskningssektorn, den offentliga sektorn, frivilligorganisationerna, konsumenterna och kulturarvsorganisationerna förhöll sig dock huvudsakligen positiva och föreslog till vissa delar mer långtgående inskränkningar av upphovsrätten eller utvidgande av tillämpningsområdet. Rättsinnehavarna förhöll sig kritiska till förslaget och ansåg att avtalslicenssystemet bör bevaras i dess nuvarande omfattning (14 §) och att det inte heller bör göras några ändringar i andra bestämmelser som gäller undervisning.

I fråga om den nya inskränkningen som gäller parodier ("Användning av verk i nya verk", 23 §) varierade responsen. En del rättsinnehavare motsatte sig förslaget, en del understödde det. Rättsinnehavarna ville begränsa inskränkingsbestämmelsen till att gälla endast innehåll som laddats upp i onlinetjänster för delning av innehåll. Andra än rättsinnehavarna förhöll sig i princip positiva eller neutrala. Paragrafens 2 mom. om "inkluderande av underordnad betydelse" av verk understöddes inte i utlåtandena.

I fråga om regleringen av avtalsförhållanden som gäller upphovsmännen och upphovsrätt motsatte sig remissinstanserna den modell i propositionen i vilken principen om lämplig och proportionell ersättning enligt direktivet saknades. I utlåtandena ansågs det att det bör föreskrivas uttryckligen om rätten till ersättning. Det ansågs också att det i lagen bör föreskrivas om kollektiva avtal som grundar sig på lag samt införas ett alternativt tvistlösningssystem som är avgiftsfritt för upphovsmännen. I utlåtandena uttrycktes också oro för upphovsmännens svaga förhandlingsposition i förhållande till innehållsindustrin. Innehållsindustrin och arbetsgivarna var av motsatt åsikt och ansåg att den föreslagna lösningen i princip är ett steg i rätt riktning. I utlåtandena önskade man dessutom att möjligheten till engångsersättningar, till exempel löner, ska betraktas som en skälig ersättning. I utlåtandena betonades problematiken med kollektiva avtal mellan näringsidkare ur konkurrensrättens synvinkel.

I fråga om rätten till redovisning (30 §) ansåg upphovsmännen och de utövande konstnärerna (inklusive arbetstagarorganisationerna) att förslaget inte uppfyller direktivets syfte att garantera en stark transparens, vilket förutsätts i direktivet. Enligt utlåtandena bör det till paragrafen uttryckligen fogas att en redovisning ska lämnas minst en gång om året och att det dessutom ska avtalas kollektivt om rapporteringen. I utlåtandena ansågs det också att det handlingsutrymme som direktivet ger och som gör det möjligt att beakta den administrativa börda som rapporteringen medför och att inte rapportera till sådana upphovsmän eller utövande konstnärer vars bidrag med beaktande av verket eller framförandet som helhet inte är betydande inte bör utnyttjas. Dessutom bör det föreslagna 30 § 2 mom. strykas. Enligt momentet krävs inte någon särskild redovisning om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att upphovsmannen faktiskt är medveten om utnyttjandet av verket och om de ersättningar som betalas till upphovsmännen. Dessutom bör man rapportera om utnyttjandet av ett verk oberoende av om användaren får inkomster av det eller inte. Upphovsmännen bör alltid ha möjlighet att på begäran få en redovisning för jämkning av ersättning. Enligt remissinstanserna bör det föreslagna 30 b § 4 mom. (behandling av företagshemligheter) strykas eller ändras så att de företagshemligheter

som erhållits i samband med rapporteringen kan utnyttjas eller överlåtas i större omfattning än vad som föreslagits. I denna fråga förhöll sig största delen av de övriga remissinstanserna, det vill säga innehållsindustrin, arbetsgivarna, myndigheterna (bl.a. Konkurrens- och konsumentverket), kulturarvsorganisationerna, undervisnings- och forskningsinstituten, frivilligorganisationerna och konsumenterna, neutrala eller understödde förslaget.

Innehållsindustrin och arbetsgivarna ansåg att rapporteringsskyldigheten bör begränsas väsentligt, eftersom den administrativa börda som rapporteringsskyldigheten medför för företagen inte har beaktats i tillräcklig utsträckning. Vidare bör skyddet för företagshemligheter stärkas och alla uppgifter som lämnats ut bör i princip behandlas som företagshemligheter. Möjligheten att vända sig till en underlicenstagare bör vara klart sekundär och alla upphovsmän till ett verk bör kunna begära uppgifter endast tillsammans och samtidigt. Förhållandet mellan integritetsskyddet och rapporteringsskyldigheten bör klarläggas.

I fråga om rätten till återkallande (31 §) motsatte sig upphovsmännen och de utövande konstnärerna (inklusive arbetstagarorganisationerna) de föreslagna bestämmelserna och ansåg att maximitiden på tre och ett halvt år för inledande av utnyttjandet av ett verk är alltför lång i synnerhet med tanke på författarna. För olika branscher bör det antingen föreskrivas olika tidsfrister eller användas en formulering där det talas om ”en rimlig tidsperiod” och begreppet bör kopplas till den tidsfrist som avtalats kollektivt. Upphovsmännen motsatte sig kraftigt 31 § 2 mom., där det föreskrevs om upphovsrätt i anställningsförhållanden. Enligt upphovsmännen ska rätt till återkallande föreligga också när ett verk inte utnyttjas effektivt eller det inte längre utnyttjas. Det bör avtalas närmare om rätten till återkallande i kollektiva avtal. Enligt remissvaren bör rätten till återkallande även utsträckas till utövande konstnärer som uppträder på bildupptagningar.

Innehållsindustrin och övriga arbetsgivare ansåg att rätten till återkallande endast bör gälla situationer där verken inte alls har utnyttjats. En del ansåg dock att rätten till återkallande skapar en ohållbar situation för såväl företag som andra organisationer när kedjan av överföring av rättigheter bryts, medan andra ansåg att det på andra sätt är oskäligt att det finns en rätt till återkallande. Detta ansåg till exempel museiförbundet, forskningsorganisationerna och spelbranschen. Enligt dessa remissinstanser bör rätten till återkallande begränsas betydligt jämfört med vad som föreslagits. Icke utgivna versioner av ett verk och gemensamma verk bör inte omfattas av rätten till återkallande.

I lagen bör det preciseras att sekretessen, inklusive skyddet för företagshemligheter, arbetstagarens lojalitetsplikt och motsvarande omständigheter hindrar upphovsmännen från att själv utnyttja verket. De övriga remissinstanserna (största delen av kulturarvsinstitutionerna, en del av undervisnings- och forskningsinstituten, den offentliga sektorn) förhöll sig i princip neutrala eller positiva.

I utlåtandena ansågs förslaget om parallellpublicering (38 §) vara en ny bestämmelse i lagen som inte baserade sig på direktivet. Även om en del av aktörerna inom den offentliga sektorn understödde förslaget som sådant eller förhöll sig neutralt till det, framfördes mot förslaget så betydande kritik i fråga om bestämmelsens karaktär, tillämpningsområde och andra detaljer att man beslöt att flytta bestämmelsen till en senare behandling.

I fråga om de närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer var mottagandet allmänt taget positivt. Kommentarer om strukturen har beaktats vid den fortsatta beredningen. En särskild fråga som ska avgöras är hur man förhåller sig till ”mycket korta utdrag”, det vill säga om till exempel en publikations rubrik ska kunna återges och om man ska fastställa ett minimiantal tecken som alltid är tillåtet (till exempel 200—250 tecken). Upphovsmännen och innehållsindustrin motsatte sig en reglering som tillåter användning av korta utdrag. Sveriges

utkast innehåller denna begränsning. Konsumenterna/det civila samhället, kommunikationsministeriet och förmedlarna (bland annat Google och Facebook) understödde förslaget att korta utdrag inte ska omfattas av ensamrätt. Remissinstanserna ansåg att regleringens inverkan på sökmotorerna på internet bör förtydligas eftersom de indexerar och kopierar presspublikationers webbadresser.

Upphovsmännen ansåg inte att det var en fungerande lösning att upphovsmännens ersättningsandel delades ut via avtalslicenssystemet. Upphovsmännen ansåg att upphovsmännens andel av ersättningarna bör fastställas i lag, medan innehållsindustrin motsatte sig detta. Den gällande upphovsrättslagen tillåter att artiklar i tidningar eller tidskrifter som gäller religiösa, politiska eller ekonomiska dagsfrågor tas in i andra tidningar eller tidskrifter. Det föreslogs att inskränkingsbestämmelsen ska strykas i utkastet till proposition. En del rättsinnehavare och förläggare av presspublikationer önskade dock att inskränkningen ska kvarstå.

Direktivet förutsätter inte heller bestämmelser om utveckling av ensamrätt för skådespelare. De föreslagna lagändringarna understöddes med vissa ändringar av de aktörer som företräder skådespelarna och av en del andra organisationer som företräder upphovsmännen och allmänheten. Remissinstanserna föreslog att den bestämmelse om återkallande av rättigheter som avses i 31 § i förslaget genom en hänvisningsbestämmelse ska gälla också skådespelare. Innehållsindustrin och en del av förmedlarna samt Nationalbiblioteket motsatte sig de föreslagna förbättringarna av skådespelarnas ställning.

I fråga om genomförandet av direktivet om onlinesändningar kritiserade remissinstanserna förslagen om att förtydliga formerna för sändningsverksamhet och ansåg att de ändrar den gällande lagen betydligt. Ålands landskapsregering framförde i sitt utlåtande att det ur Ålands synvinkel skulle vara mycket viktigt att hela utbudet av Sveriges televisions beställvideotjänst SVT Play (video-on-demand-tjänst), finns tillgängligt för den åländska befolkningen. Ålands befolkning är svenskspråkig. Största delen av tjänsten är för närvarande inte tillgänglig på grund av geoblockering av tjänsten. Landskapsregeringen ansåg att behovet av att säkerställa tillgången till SVT Play-tjänsten är starkt förknippat med Finlands skyldigheter att se till och garantera invånarna på Åland möjligheter att bevara sitt språk, sin kultur och sina lokala svenska traditioner. Frågan togs upp vid beredningen av denna proposition. I samband med beredningen av lagändringen om vidareändring utreddes om tillgång till tjänsten kunde ordnas genom ändringar av bestämmelserna om vidareändring i Finland och genom avtal med de finländska kollektiva förvaltningsorganisationerna för upphovsrätt. Utkastet till lösning liknade de arrangemang genom vilka sebarheten av Sveriges televisions kanaler har ordnats i Finland under olika tidsperioder.

Program i SVT Play-tjänsten kan redan nu ses på det finländska fastlandet och på Åland i fråga om Sveriges televisions egna produktioner och produktioner som bolaget äger. Man har dock inte tillgång till program från andra länder, såsom till exempel angloamerikanska filmer och serier. Situationen är densamma i fråga om tillgången till program i Yle Arenan utomlands. På grund av den svenska lagstiftningen om radio- och televisionsutsändningar kan Sveriges television inte köpa rättigheter för överföring av program utanför Sverige till medborgare i andra länder.

Under remissbehandlingen av utkastet till regeringsproposition framgick det att den planerade lösningen inte kan garantera tillgång till SVT Play-tjänsten på det finska territoriet Åland. Genom upphovsrättsliga arrangemang är det inte möjligt att ändra de territoriella begränsningarna och det är inte tekniskt möjligt att vidareända on-demand-tjänsten. För att nå en sådan lösning behövs de svenska myndigheternas och Sveriges televisions medverkan. Regeringen konstaterar att den fortsatta beredningen av frågan och skapandet av de arrangemang som behövs skjuts

upp tills efter det att denna regeringsproposition har överlämnats. Då förs de förhandlingar som behövs med de svenska parterna och bereds eventuella nödvändiga ändringar av upphovsrättslagen.

I fråga om bestämmelserna om ansvaret för onlinetjänster för delning av innehåll fick regeringens proposition betydande kritik av upphovsmännen och rättsinnehavarna. Det största motståndet berodde på att direktivets struktur inte följdes i utkastet och att det inte tydligt föreskrevs att tjänsteleverantören ansvarar för onlinedelningstjänstens uppladdningar av skyddade verk enligt direktivet. Detta är nödvändigt för att det ska uppstå en skyldighet att förhandla om rättigheter. I utkastet saknas dessutom ett förfarande som gäller ansvar och befrielse från ansvar enligt artiklarna 17.1—17.4 i direktivet.

Också den nya upphovsrättstvistnämnd som beskrivs i propositionen kritiserades framför allt av justitieministeriet och finansministeriet. I utlåtandena lyftes det fram att det är oklart om förutsättningarna enligt 124 § i grundlagen uppfylls när en uppgift som påminner om en förvaltningsuppgift anförtros någon annan än en myndighet. Justitieministeriet fäste också uppmärksamhet vid om tjänsteleverantörens rättsskydd tillgodoses i den föreslagna regleringen, om det nya arrangemanget i fråga om ansvaret för onlinetjänster för delning av innehåll är tillräckligt effektivt, om det handlingsutrymme som direktivet ger beskrivs tillräckligt tydligt och om skyddet för personuppgifter har beaktats i fråga om de förslag som lagts fram i utkastet. Även till övriga centrala delar krävdes det att regeringspropositionen ska beredas på nytt. Största delen av remissinstanserna ansåg att avvägningen av de grundläggande fri- och rättigheterna bör utvecklas ytterligare så att den blir mer balanserad

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om ändring av upphovsrättslagen

11 §. Allmänna bestämmelser. Enligt 5 mom. med stöd av detta kapitel bestämmelser om inskränkning av upphovsrätten får exemplar inte framställas av sådana exemplar av verk som framställts eller tillgängliggjorts för allmänheten i strid med 2 § eller till vars skydd utförda tekniska åtgärder kringgåts i strid med 50 a § 1 mom. Det föreslås att till den sista meningen i 5 mom. som gäller undantag från denna huvudregel fogas en hänvisning till 16 h §, där det föreskrivs om inskränkning i upphovsrätten i fråga om användning av utgångna verk i kultur- och vetenskapliga institutioner. Detta innebär att institutioner får använda verk oberoende av dess källa.

13 b §. Framställning av exemplar av verk för text- och datautvinning. Enligt det föreslagna 1 mom. får exemplar av verk framställas för att användas för text- och datautvinning. Bestämmelserna i momentet är tillämpliga på all annan datautvinning än datautvinning inom vetenskaplig forskning. Datautvinning kan i enlighet med 1 mom. utföras också i företag och i förvärvssyfte, till exempel för att utveckla ett företags verksamhet.

Med text- och datautvinning avses enligt artikel 2.2 i direktivet automatiserad analysteknik som används för att analysera text och data i digital form för att generera information, inklusive, men inte begränsat till, mönster, trender och samband.

Genom denna nya bestämmelse begränsas upphovsmannens rätt att framställa exemplar av verk.

Det kan finnas fall där framställning av exemplar inte ingår i text- och datautvinning.

Det kan också förekomma fall av text- och datautvinning där framställningen av exemplar omfattas av den obligatoriska inskränkning i fråga om tillfällig framställning som föreskrivs i artikel 5.1 i direktiv 2001/29/EG (11 a §), vilket bör fortsätta att gälla för text- och datautvinnings-teknik som inte omfattar framställning av exemplar som går utöver tillämpningsområdet för den inskränkningen. Den föreslagna nya inskränkingsbestämmelsen inverkar alltså inte på tillämpningen av 11 a § i situationer där exemplar framställs endast tillfälligt i samband med datautvinning. Det kommer inte heller i fortsättningen att vara möjligt att begränsa tillfällig framställning av exemplar genom avtal.

Enligt skäl 9 i direktivet kan text- och datautvinning också utföras med avseende på enkla fakta eller data i digital form som inte är upphovsrättsskyddade, och i dessa fall krävs inget tillstånd enligt upphovsrättslagstiftningen.

En förutsättning är laglig tillgång till verket. Enligt skäl 14 i direktivet bör lagligt tillträde förstås som att det omfattar tillgång till innehåll baserat på en policy för öppen tillgång (open access policy) eller genom avtal mellan rättsinnehavare och forskningsorganisationer eller kulturarvsinstitutioner, såsom prenumerationer, eller på annat lagenligt sätt. I fall av prenumerationer som tecknats av forskningsorganisationer eller kulturarvsinstitutioner bör till exempel de personer som är knutna till dessa och som omfattas av dessa prenumerationer anses ha laglig tillgång. Laglig tillgång bör även omfatta innehåll som är fritt tillgängligt online.

Exemplar som framställts i enlighet med 1 mom. får förvaras endast för text- och datautvinning. Det är således inte tillåtet att bevara exemplar varaktigt, utan endast under den tid som syftet med datautvinningen förutsätter. Exemplar av verk som har omvandlats till ett annat filformat får inte heller göras tillgängliga för allmänheten.

Datautvinning förutsätter ofta normalisering av de data som utvinns, det vill säga omvandling till ett format som kan analyseras med tekniska metoder. I samband med detta framställs exemplar av materialet.

Syftet med direktivet har varit att säkerställa att den inskränkning i upphovsrätten som gäller datautvinning inte har negativa konsekvenser till exempel för förläggarnas affärsmodeller när företag erbjuder licensierade och redan normaliserade databaser med vetenskapliga artiklar samt lämpliga datautvinningsverktyg. I enlighet med direktivet kan även rättsinnehavare göra förbehåll för rättigheter. Som rättsinnehavare betraktas den till vilken upphovsmannen har överlåtit sina rättigheter, till exempel verkets utgivare.

Inskränkingsbestämmelsen är inte absolut. Framställning av exemplar för datautvinning enligt 1 mom. kan hindras eller begränsas. Upphovsmannen har enligt bestämmelsen möjlighet att på behörigt sätt förbehålla sig rätten till framställning av exemplar. Detta motsvarar förutsättningen enligt artikel 4 i direktivet.

Enligt direktivet ska förbehåll för rättigheter göras uttryckligen och på behörigt sätt. I praktiken kan det vara fråga om ett villkor som ingår i beställningsvillkoren för innehållstjänsten eller ett villkor i maskinläsbar form. När det gäller innehåll som har tillgängliggjorts online bör det enligt skäl 18 i direktivet anses lämpligt att förbehålla sig dessa rättigheter endast genom maskinläsbara metoder, inklusive metadata och villkor för en webbplats eller en tjänst. Det utvecklas hela tiden ny teknik för databehandling som gör det möjligt att utnyttja identifikatorer och andra metadata som gäller verk, upphovsmän och ensamrätt vid förbehåll för rättigheter.

På det föreslagna 13 b § 1 mom. tillämpas bestämmelsen i 11 § 5 mom. i den gällande lagen, där det föreskrivs att med stöd av bestämmelserna om inskränkning av upphovsrätten får exemplar inte framställas av sådana exemplar av verk som framställts eller tillgängliggjorts för allmänheten i strid med lagen eller till vars skydd utförda tekniska åtgärder kringgått i strid med lagen. Det föreslagna 13 b § 1 mom. ska tillämpas både på verk som användaren har förvärvat genom köp eller licensiering och på verk som med upphovsmannens tillstånd har gjorts fritt tillgängliga för allmänheten i datanät.

Genom 1 mom. genomförs artikel 4 i direktivet.

I det föreslagna 13 b § 2 mom. föreskrivs det om text- och datautvinning inom vetenskaplig forskning. När det är fråga om datautvinning i vetenskapligt syfte är det inte tillåtet att förbehålla sig rättigheter.

En förutsättning är laglig tillgång till verket. Vad som avses med laglig tillgång har behandlats ovan i samband med 1 mom.

Genom bestämmelsen säkerställs det att forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner och forskarna vid dem har möjlighet att utföra text- och datautvinning i vetenskapligt syfte till exempel från vetenskapliga tidskrifter eller annat material.

Till forskningsorganisationerna hör många slags sammanslutningar vars primära mål är att bedriva vetenskaplig forskning eller bedriva sådan vid sidan av tillhandahållandet av utbildningstjänster. Även om forskningsinstitutionerna har olika juridiska former och strukturer har de i allmänhet det gemensamt att de inte är vinstdrivande eller att de samtidigt utför en uppgift av allmänt intresse som erkänns av staten. Som forskningsorganisationer betraktas däremot inte sådana organisationer där affärsföretag har ett avgörande inflytande som gör det möjligt för dessa företag att utöva ett bestämmande inflytande antingen som aktieägare eller delägare.

Kulturarvsinstitutioner är bibliotek och museer som är öppna för allmänheten oberoende av vilken typ av verk eller andra skyddade alster de innehar i sina permanenta samlingar samt arkiv och institutioner för film- eller ljudarvet. De inbegriper också bland annat nationalbibliotek och nationalarkiv, samt, när det gäller deras arkiv och offentligt tillgängliga bibliotek, utbildningsanstalter, forskningsorganisationer och allmännyttiga sändarföretag (public service).

Enligt skäl 11 i direktivet bör forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner kunna förlita sig på sina privata partner när det gäller att utföra text- och datautvinning, också med hjälp av deras tekniska verktyg.

Bestämmelsen i 2 mom. tillåter att exemplar av verk som framställts för datautvinning bevaras för verifiering av forskningsresultat, förutsatt att exemplaren av verket är tillgängliga endast för dem som har rätt till dem. Med stöd av bestämmelsen är det således tillåtet att varaktigt bevara material som utvinns. Materialet får dock inte göras tillgängligt för allmänheten, utan tillgången till materialet ska begränsas på behörigt sätt. Tillgång kan dock ges för verifiering av forskningsresultat, förutsatt att det först har säkerställts att endast de som har rätt till materialet har tillgång till det. För att säkerställa detta ska exemplar som framställts av verk bevaras på en lämplig skyddsnivå. Forskningsorganisationerna och upphovsmännen till verk bör främja uppförandekoder för hur en lämplig skyddsnivå kan tryggas på bästa sätt.

Avvikelse från vad som i 2 mom. föreskrivs om framställning av exemplar för datautvinning får inte göras genom avtal. Således är ett avtalsvillkor som begränsar framställning av exemplar för

datautvinning för vetenskapliga ändamål inte verkställbart. Likaså faller tekniska skyddsåtgärder genom vilka upphovsmannen begränsar eller förhindrar framställning av exemplar utanför det rättsligt skydd som avses i artikel 7 i direktivet.

Direktivet går dock ännu längre än så i sina krav. Enligt artikel 3.2 i direktivet ska rättsinnehavare ha rätt att vidta åtgärder för att säkerställa säkerheten och integriteten i nätverk och databaser där verk eller andra alster finns. Sådana åtgärder får dock inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.

Bestämmelsen i direktivet ska ses mot bakgrund av att förläggare av vetenskapliga presspublikationer har kunnat tillämpa förfaranden som på olika sätt har syftat till att begränsa möjligheten att utföra datautvinning, och syftet har till denna del varit att säkerställa att förläggarna i fortsättningen inte kan använda sådana åtgärder som i praktiken begränsar möjligheten till datautvinning. Förläggarna får således till exempel inte förutsätta att något visst datautvinningsprogram används, begränsa datautvinningen kvantitativt sett eller avsiktligt fördröja den. Förläggarna och forskningsinstitutet bör gemensamt främja uppförandekoder för hur förläggare kan skydda sina nät och databaser utan att detta medför svårigheter att utföra datautvinning.

Om det planerade grundmaterialet för text- och datautvinning är tekniskt skyddat i de fall som avses i 1 eller 2 mom., ska artikel 6.4 första, tredje och femte stycket i direktiv 2001/29/EG tillämpas. Detta innebär att den som utnyttjar inskränkingsbestämmelsen ska ha möjlighet att använda i enlighet med 50 c § verket oberoende av det tekniska skyddet med de åtgärder som anges i det första stycket.

Genom 13 b § 2 mom. genomförs artikel 3 i direktivet.

14 §. Användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning. Enligt paragrafen får med stöd av avtalslicens ett offentliggjort verk göras tillgängligt för allmänheten och av verket framställas exemplar för undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning på det sätt som föreskrivs i 26 §.

I Finland har användningen av verk för undervisning eller vetenskaplig forskning i regel ordnats med hjälp av en avtalslicens, som är en ”kollektiv licens med utsträckt verkan” enligt artikel 12 i direktivet. Det är också en sådan ”lämplig licens” som avses i artikel 5.2. Artikel 12 i direktivet tillåter att nationella avtalslicenser bevaras och att det föreskrivs om eventuella nya avtalslicenser. Därför har det ansetts att målen i artikel 5 i direktivet till stor del kan uppnås genom avtal om användning mellan användaren och den kollektiva förvaltningsorganisation som företräder rättsinnehavarna. Upphovsmannen kan på samma sätt som för närvarande förbjuda användning av ett verk med stöd av avtalslicens. I lagen föreslås också en ny inskränkingsbestämmelse som kompletterar de avtalslicensbestämmelser som stöder användning i undervisningssyfte.

En förutsättning för att ett system som grundar sig på avtal ska kunna användas är att det på marknaden finns lättillgängliga lämpliga licenser som omfattar sådan användning av verk som behövs i undervisningsverksamhet och som beaktar läroanstalternas behov och särdrag. Direktivet förutsätter att licenserna är lämpligt tillgängliga och synliga för läroanstalterna. Det avtalslicenssystem som gäller undervisningsverksamhet har i Finland varit i bruk i över 40 år och speciellt avtalslicensorganisationerna har kontinuerligt och systematiskt informerat om systemet. Upphovsrättsärenden som gäller undervisningsverksamhet och bland annat frågor som gäller villkoren för licenser har tagits in i lärarutbildningsinstitutionernas undervisningsplaner. Dessutom erbjuder avtalslicensorganisationerna årligen utbildning i upphovsrättsfrågor även vid läroanstalter. Läroanstalterna är således allmänt medvetna om tillgången till licenser.

För att främja licensernas tillgänglighet och synlighet, stödja lärarnas verksamhet och trygga rättssäkerheten förutsätts det att både den allmänna informationen om licenser och kännedomen om avtalslicensvillkoren ökar också i fråga om den nya inskränkingsbestämmelsen med beaktande av undervisningsverksamhetens behov och särdrag. Ett exempel på utvecklingsåtgärder kunde vara att utveckla befintliga webbplatser som stöder användning i undervisningssyfte så att undervisningens behov tillgodoses ännu bättre. Framför allt bör man sträva efter att i anslutning till undervisningsmyndigheterna skapa en tjänst som innehåller information om tillgången till aktuella licenser för undervisningsverksamhet och om de situationer där den nya inskränkingsbestämmelsen ska tillämpas.

I 1 mom. föreslås det att tillämpningsområdet för bestämmelsen om avtalslicens utvidgas till att omfatta ”tillgängliggörande av verk för allmänheten”, som är mer omfattande än tillämpningsområdet för överföring till allmänheten i den gällande paragrafen. Efter ändringen omfattar bestämmelsen alla relevanta sätt att använda upphovsrätt, inklusive offentligt framförande och offentlig visning av verk.

Enligt 21 § 1 mom. i upphovsrättslagen är offentligt framförande av verk tillåtet i samband med undervisning. Denna inskränkning av upphovsrätten gäller enligt 3 mom. dock inte sceniska verk eller filmverk. Filmverk får dock framföras offentligt i samband med forskning och filmundervisning på högskolenivå i enlighet med 16 c §. Förslaget att tillämpningsområdet för bestämmelsen om avtalslicens i 14 § 1 mom. ska utvidgas till att även omfatta offentligt framförande grundar sig på att användningen av audiovisuella verk i undervisningsverksamhet har ökat betydligt.

På samma sätt som för närvarande ska bestämmelsen inte tillämpas på utsändning i radio och television.

Bestämmelsen i 1 mom. gäller inte framställning av exemplar av verk genom fotokopiering i undervisningsverksamhet. En specialbestämmelse om fotokopiering finns i 13 §, som gäller framställning av exemplar med stöd av avtalslicens även för undervisningsverksamhet. Enligt paragrafen får exemplar av utgivna verk framställas genom fotokopiering eller liknande förfarande med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §. Med tanke på undervisningsverksamheten konstateras det för tydlighetens skull att i avtal som gäller undervisningsverksamhet jämföras utskrivning med fotokopiering. Skanning av papperskopior till digital form har däremot jämföras med framställning och användning av digitala exemplar. I fråga om undervisningsverksamhet har man i allmänhet kommit överens om dessa användningar i ett och samma avtal med utgångspunkt både i 13 § och i 14 § 1 mom.

Paragrafens 2, 3 och 4 mom. ändras inte.

14 a §. Användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning. Förslaget till en ny bestämmelse om inskränkning av upphovsrätten i 1 mom. omfattar sådana former av användning av verk som behövs för undervisningsverksamhet men för vilka licenser inte finns till buds eller som är svåra att få eller inte är lättillgängliga. Bestämmelsen möjliggör fotokopiering som behövs i undervisningsverksamhet samt annan framställning av exemplar av verk och tillgängliggörande av dem för allmänheten i illustrativt syfte inom undervisningen. Inskränkingsbestämmelsen kompletterar avtalslicensbestämmelserna i 13 § och 14 § 1 mom. Dessa avtal ska således åtminstone omfatta samma användningsändamål som tillåts med stöd av inskränkningen. Bestämmelserna gäller också distansundervisning och undervisning med hjälp av distansförbindelser samt användning av streaming i undervisningen.

De situationer där licenser inte alls finns tillgängliga omfattar både den situationen att en licens inte finns tillgänglig på grund av att organisationerna inte vill bevilja en sådan och den situationen att organisationen inte är tillräckligt representativ när det gäller den aktuella typen av verk för att kunna bevilja licens att använda verket. Avsikten är inte att genom inskränkingsbestämmelsen ändra etablerad praxis att begära licens att använda material som lärarna själva har skapat.

Om upphovsmannen i enlighet med 14 § 4 mom. har förbjudit användning av ett verk med stöd av avtalslicens, blir det aktuellt att bedöma om det användningstillstånd som förutsätts av upphovsmannen är lättillgängligt för läroanstalten. När ett befintligt tillstånd endast omfattar en del av den användning av ett verk som är tillåten enligt inskränkningen bör det enligt skäl 23 i direktivet säkerställas att användning i illustrativt syfte inom undervisning är tillåten med stöd av en inskränkingsbestämmelse. Om licenser som täcker användningsbehoven inom undervisning inte finns tillgängliga med stöd av avtalslicens, bör användning i illustrativt syfte inom undervisning vara möjlig med stöd av en inskränkingsbestämmelse.

I artikel 5.1 i direktivet förutsätts det att källan och upphovsmannens namn anges i samband med användningen, om inte detta visar sig vara omöjligt. Enligt 11 § 2 mom. i upphovsrättslagen ska upphovsmannens namn och källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver när ett exemplar av ett verk framställs eller ett verk görs tillgängligt för allmänheten med stöd av bestämmelserna i 2 kap. Verket får inte utan upphovsmannens samtycke ändras i större utsträckning än vad tillåten användning kräver.

Med stöd av inskränkningen av upphovsrätten får verk användas i samband med sådan fostran och undervisning som daghemmen och läroanstalterna ansvarar för i daghemmen och läroanstalterna samt på andra ställen, till exempel utomhus, i museer, bibliotek eller andra kulturarvsinstitutioner, och i den utsträckning som användning av verken behövs för verksamheten i fråga. Undervisningsverksamheten i Finland anses omfatta småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning, utbildning på andra stadiet och högskoleutbildning samt grundläggande konstundervisning och fritt bildningsarbete.

Som undervisningsverksamhet betraktas undervisning i olika inlärningsmiljöer och med hjälp av olika undervisningsmetoder, inklusive proven i studentexamen och förberedelserna inför dem samt i fråga om yrkesutbildning även utbildning som ordnas på en arbetsplats och som grundar sig på ett läroavtal eller utbildningsavtal.

Undervisningen och lärandet sker i fysiska och digitala skyddade inlärningsmiljöer. Undervisningen kan äga rum i daghem och läroanstalter eller på andra platser med digitala medel eller på distans i skyddade elektroniska miljöer. Skyddade elektroniska miljöer är digitala undervisnings- och inlärningsmiljöer till vilka tillträde begränsas till en begränsad krets av personer inom läroanstalten. Användning enligt bestämmelsen förutsätter inte identifieringsmetoder eller vissa slags egenskaper hos dem, utan läroanstalten kan också göra andra avgränsningar. Bestämmelsen ska inte tillämpas på elektroniska inlärningsmiljöer, kursplattformar eller undervisningsmaterial som allmänheten har fritt tillträde till.

Paragrafen föreslås omfatta framställning av exemplar av verk och tillgängliggörande av verk på vilket sätt som helst. I enlighet med artikel 5 i direktivet omfattar den nya bestämmelsen i synnerhet digital användning av verk. Verken kan användas för att stödja, berika eller komplettera inlärningsaktiviteter. Artikel 5 i direktivet tillåter användning av ett verk med stöd av inskränkningen ”uteslutande i illustrativt syfte inom undervisning”.

I enlighet med skäl 19 i direktivet är syftet att läroanstalterna ska ha full rättssäkerhet när de använder verk eller andra alster som skyddas av närstående rättigheter i digital undervisning. Detta gäller även användning av verk online. I enlighet med direktivet får verk användas i undervisningsverksamhet även så att verken är tillgängliga över gränserna i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Med användning i illustrativt syfte inom undervisning anses i allmänhet användning av delar eller utdrag av verk. Enligt vedertagen tolkning påminner användningen av verk i illustrativt syfte om citering, men möjliggör en mer omfattande användning. I fråga om verk med liten eller snäv omfattning kan även hela verket användas. Ett helt verk kan behöva användas i undervisningssyfte inom undervisning till exempel i fråga om videoprogram, såsom reklam-, upplysnings-, kort- och dokumentärfilmer och annat audiovisuellt material online. Ett sådant audiovisuellt verk är oftast en sådan enhetlig helhet att det är motiverat att man för att åskådliggöra undervisningen använder verket i sin helhet.

Enligt skäl 21 i direktivet får användning med stöd av den inskränkning av upphovsrätten som anges i paragrafen dock inte ersätta anskaffning av material eller notblad som i första hand är avsedda för utbildningsmarknaden.

Direktivet tillåter att utesluta från tillämpningsområdet notblad eller verk som är avsedda för utbildningsmarknaden. I enlighet med detta föreskrivs i den andra meningen i 1 mom. att inskränkingsbestämmelsen inte gäller notblad eller verk som är avsedda för utbildningsmarknaden.

Ur läroanstalternas synvinkel har en av de centrala frågorna när det gäller användningen av avtalslicenssystemet varit att villkoren i avtalslicensavtal ska tillämpas i läroanstalternas och lärarnas verksamhet och att det kan vara krävande för läroanstalterna att tolka dessa villkor. Hit hör också frågan i hur stor omfattning utdrag eller delar av verk får användas enligt avtalsvillkoren. Enligt direktivet får tillämpningen av inskränkningen på villkor att det finns tillgång till användningstillstånd inte ge upphov till osäkerhet om rättsläget eller administrativa bördor för läroanstalterna.

Enligt skäl 21 i direktivet får medlemsstaterna i sin lagstiftning precisera hur stor andel av ett verk som kan användas i illustrativt syfte inom undervisning. Förslaget innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse om detta. Hur stor del av ett verk som behöver användas beror på sammanhanget och användningssituationen, och ansvaret för bedömningen ligger i sista hand hos anordnarna av småbarnspedagogik och utbildningsanordnarna. Användning i illustrativt syfte inom undervisning kan förutsätta att man kan använda kortare eller längre utdrag av ett verk eller hela verket. Av betydelse är också särdragen hos den typ av verk som används.

Användning enligt denna paragraf ska vara tillåten inom en begränsad personkrets i en skyddad digital miljö. Användningen av ett verk i en skyddad elektronisk miljö begränsas i detta fall till den personkrets som omfattas av undervisningsverksamheten i fråga.

Enligt skäl 20 i direktivet bör den inskränkning av upphovsrätten som nu föreskrivs gynna alla läroanstalter som erkänns av en medlemsstat, inbegripet de som är verksamma inom grundskole- och gymnasieutbildning, yrkesutbildning och högre utbildning.

I Finland ordnas största delen av förskoleundervisningen i anslutning till småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen omfattas av lagen om grundläggande utbildning (628/1998). Förskoleundervisningens verksamhet styrs förutom av lagstiftningen också av grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014), som fastställs av Utbildningsstyrelsen. Barnet har rätt att delta i

förskoleundervisning och därtill i kompletterande småbarnspedagogik, vars verksamhet regleras i lagen om småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten styrs förutom av lagstiftningen också av grunderna för planen för småbarnspedagogik, enligt vilka småbarnspedagogiken omfattar fostran och undervisning. Fritt bildningsarbete är tillståndspliktig verksamhet och omfattar utbildning som leder till examen och utbildning som inte leder till examen. Den grundläggande konstundervisningen är konstfostran utanför skolan som i första hand är avsedd för barn och unga.

I enlighet med artikel 5.1 i direktivet kan användning av ett verk i illustrativt syfte inom undervisning tillåtas i den utsträckning detta är motiverat med hänsyn till det icke-kommersiella syfte som ska uppnås. Med stöd av den föreslagna inskränkingsbestämmelsen får ett verk användas i vilken undervisningsverksamhet som helst som inte bedrivs i förvärvssyfte.

I enlighet med skäl 21 i direktivet bör de syften som är tillåtna enligt dessa bestämmelser även anses omfatta de särskilda behoven av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Bestämmelser om tillgängliggörande av verk i tillgängligt format för personer med läsnedsättning finns i 17 b §. Bestämmelserna i paragrafen är även tillämpliga på användning av verk i undervisningsverksamhet.

I artikel 5 föreskrivs det endast om användning inom undervisning. Bestämmelserna om undervisningsverksamhet i 14 § 1 mom. i den gällande upphovsrättslagen tillåter användning av verk såväl inom undervisning som inom vetenskaplig forskning. Avsikten är att denna utgångspunkt ska kvarstå endast i fråga om användning med stöd av avtalslicens. Användning med stöd av inskränkingsbestämmelsen gäller användning i illustrativt syfte inom undervisning, och självfallet omfattas även undervisning vid högskolor eller inom forskningsverksamhet av sådan användning i undervisningssyfte som avses i direktivet. Det finns inte heller något hinder för att använda verk i illustrativt syfte inom undervisning i fråga om mer informella seminarier för påbyggnadsstuderande och andra motsvarande evenemang.

Inskränkningen av upphovsrätten i artikel 5 gäller överföring av verk till allmänheten, som inte är närvarande på den plats varifrån överföringen sker. De föreslagna bestämmelserna gäller distansundervisning och undervisning med hjälp av distansförbindelser samt användning av streamning i undervisningen.

Direktivet gäller inte offentliga framföranden där ett verk görs tillgängligt så att en närvarande publik kan se eller höra verket. Det föreslås dock att paragrafens tillämpningsområde utvidgas till att gälla också offentliga framföranden. Detta gör det möjligt att bland annat visa videofilmer som är fritt tillgängliga på webben, till exempel i streamningstjänster som Youtube, det vill säga att använda streamning av videofilmer i illustrativt syfte inom undervisning. I fråga om dessa verk finns det ingen representativ avtalslicensorganisation, och användning av dem kan därför inte tillåtas med stöd av avtalslicens enligt 14 § 1 mom.

Inget av Europeiska unionens direktiv gäller offentligt framförande av verk. När det gäller Bernkonventionen är den rättsliga grunden för att utvidga tillämpningsområdet för inskränkingsbestämmelsen till att gälla även offentligt framförande att det är fråga om en så kallad mindre inskränkning (minor exception). Detta har i allmänhet använts som grund för att tillåta användning av mindre betydelse på nationell nivå.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det att upphovsmannen har rätt till ersättning för användning enligt bestämmelsen. Enligt momentet ska staten betala ersättningen. Ersättningen betalas genom förmedling av en organisation som företräder upphovsmännen och som är skyldig att dela ut ersättningen till upphovsmännen. I 19 a § föreskrivs det om de organisationer som delar ut

ersättningar. Ersättningen får inte grunda sig på registrering av enskilda användningstillfällen, utan på en uppfattning utifrån en statistisk undersökning av hur mycket olika alster har använts. Bestämmelsen om rätt till ersättning föreslås träda i kraft efter en övergångsperiod.

I 3 mom. föreskrivs det att avvikelser från paragrafens bestämmelser om tillgängliggörande av verk för allmänheten och framställning av exemplar i illustrativt syfte inom undervisning inte får göras genom avtal. Genom bestämmelsen genomförs artikel 7.1 i direktivet.

Bestämmelserna i paragrafen tillåter att offentliggjorda verk används i illustrativt syfte inom undervisning. Avsikten är inte att bestämmelsen ska tillämpas på material som lärarna framställt för sin egen undervisning. Liksom hittills ska lärarna begära tillstånd att använda material som andra lärare utarbetat.

Enligt 12 § i upphovsrättslagen får var och en framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för sitt enskilda bruk. På detta sätt framställda exemplar får inte användas för andra ändamål. Genom den nu föreslagna paragrafen ingriper man inte i enskilt bruk. Skolelever och studerande vid läroanstalter får framställa exemplar av verk även i samband med sina studier.

Genom paragrafen genomförs bestämmelserna i artikel 5 i direktivet. Till den del paragrafen gäller digital användning av skyddat material baserar sig bestämmelserna på artikel 5 i direktivet. Till övriga delar baserar sig bestämmelserna på artikel 5.3 a i informationssamhällsdirektivet.

16 d §. *Användning av verk i arkiv, bibliotek och museer med stöd av avtalslicens.* Enligt paragrafen är det möjligt att använda verk med stöd av avtalslicens i alla arkiv samt i bibliotek och museer som är öppna för allmänheten. Det föreslås att till 1 mom. 1 och 2 punkten fogas en hänvisning till de nya 16 g och 16 h §.

Genom ändringen förtydligas det att arkiv, bibliotek och museer med stöd av avtalslicens får framställa exemplar av ett verk som finns i deras samlingar och göra det tillgängligt för allmänheten också i sådana situationer där det inte är möjligt att använda verket med stöd av bestämmelserna i 1 mom. 1 och 2 punkten. Den föreslagna nya 16 g § innehåller i enlighet med direktivet en avtalslicensbestämmelse för att möjliggöra användning av utgångna verk. Den föreslagna nya 16 h § innehåller en inskränkingsbestämmelse som gäller motsvarande användning. Bestämmelserna i 16 d § tillämpas inte på användning enligt 16 g och 16 h §.

16 g §. *Användning av utgångna verk med stöd av avtalslicens.* I de föreslagna 16 g—16 j § föreskrivs det om användning av utgångna verk vid vissa kulturarvsinstitutioner.

Enligt det föreslagna 16 g § 1 mom. får de arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet, om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § använda ett utgående verk som finns i deras egna samlingar. Ett verk får användas genom framställning av exemplar av det, spridning av exemplar av verket och överföring av verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. En institution kan således i stor utsträckning avtala om olika analoga och digitala användningssätt med stöd av avtalslicens.

Den avtalslicensorganisation som beviljar licens ska vara en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd kollektiv förvaltningsorganisation. Organisationen ska vara tillräckligt representativ när det gäller den typ av verk som licensen gäller. Genom beslutet om godkännande

ska organisationen uttryckligen vara godkänd att bevilja licenser för utgångna verk. När organisationen prövar om licens ska beviljas bedömer den de eventuella konsekvenserna av användningen med tanke på eventuell annan framtida användning av verket. Organisationen bedömer också andra eventuella konsekvenser av att licens beviljas.

Enligt 2 mom. inbegriper licensen rätt att för detta ändamål även använda exemplar av ett verk som framställts med stöd av inskränkningen av upphovsrätten enligt 16 §. I fråga om ett tillstånd som grundar sig på avtalslicens behöver det således inte förutsättas att en institution på nytt digitaliserar ett exemplar av ett verk som tidigare framställts för att trygga bevarandet av materialet, utan exemplet i fråga kan också användas för tillgängliggörande av verket för allmänheten med stöd av avtalslicens.

Enligt artikel 8.5 i direktivet anses ett verk vara utgången när det i god tro kan antas att hela verket inte är tillgängligt för allmänheten via sedvanliga kommersiella kanaler, sedan en rimlig ansträngning har gjorts för att avgöra om det är tillgängligt för allmänheten. Med hela verket avses till exempel en bok, och det ska inte bedömas om de fotografier eller andra verk som ingår i boken eventuellt på något sätt är kommersiellt tillgängliga.

I det licensieringssystem som avses i paragrafen ska verkets särdrag beaktas: ju mer sannolikt det kan antas att materialet är av kommersiellt intresse, desto försiktigare bör man förhålla sig till beviljandet av licens.

Om det material som ska licensieras till stor del består av verk i fråga om vilka den kollektiva förvaltningsorganisationen inte är tillräckligt representativ, kan organisationen inte bevilja licens.

Av skäl 38 i direktivet framgår att ett verks kommersiella tillgänglighet kan bedömas till exempel genom stickprov. En bedömning av ett enskilt verk bör krävas endast när den kan anses rimlig med tanke på tillgången till information, sannolikheten för kommersiell tillgänglighet och de förväntade transaktionskostnaderna för att utreda ärendet. Enligt skäl 38 ska det inte krävas att de åtgärder som hänför sig till bedömningen upprepas, men de bör dock omfatta att lättillgängliga belägg för att verk kommer att göras tillgängliga via sedvanliga kommersiella kanaler beaktas. Det skulle till exempel kunna vara möjligt för bokförläggare att upprätta ett öppet register som de håller uppdaterat med uppgifter om alla verk som finns kommersiellt tillgängliga via sedvanliga kommersiella kanaler och som lätt kan användas för att fastställa om en viss bok fortfarande är kommersiellt tillgänglig.

När det gäller tryckta böcker är det i praktiken fråga om huruvida böckerna finns tillgängliga i bokhandlar. När det gäller digitalt material anses det att tillgång till material i digitala tjänster avser tillgång via sedvanliga kommersiella kanaler. Kontrollen av ett verks kommersiella tillgänglighet ska i princip äga rum i den medlemsstat där kulturarvsinstitutionen är etablerad.

I vissa fall kan även kontroll över gränserna anses rimlig, till exempel när ett litterärt verk först har publicerats i en viss språkversion i en annan medlemsstat. För Finlands del kan man anse att när ett svenskspråkigt verk först har publicerats i Sverige, ska den kommersiella tillgängligheten utredas också i Sverige. På den gemensamma marknaden är det nästan lika lätt att beställa ett verk från Sverige som från Finland. I sådana situationer finns verket tillgängligt på den svenska marknaden.

I skäl 38 konstateras det dock uttryckligen att en begränsad tillgång till ett verk till exempel i andrahandsbutiker inte innebär att verket är kommersiellt tillgängligt. Enbart en teoretisk möjlighet att licens kan beviljas ska inte heller betraktas som ett bevis på att ett verk är tillgängligt

via kommersiella kanaler. Utgångspunkten är således att ett verk är kommersiellt tillgängligt på det sätt som avses i direktivet när exemplar av verket saluförs aktivt eller när verket ingår i innehållstjänster avsedda för konsumenter.

Kollektiva förvaltningsorganisationer beviljar i praktiken inte tillstånd för sådan användning av verk som strider mot upphovsmännens kommersiella intressen.

Verk som aldrig har saluförts eller på något annat sätt varit kommersiellt tillgängliga kan knappast anses vara ”utgångna verk”. Sådana verk kan enligt skäl 37 innefatta affischer, broschyrer, tidskrifter eller audiovisuella verk framställda av amatörer, men även verk som inte har getts ut. Sådana verk och alster har i allmänhet framställts för andra ändamål än användning i kommersiellt syfte. Enligt det föreslagna 3 mom. får sådana verk användas för de ändamål som avses i paragrafen, om det har förflutit fem år från det år då verket togs in i institutionens samling. De kollektiva förvaltningsorganisationerna företräder i allmänhet inte upphovsmännen till sådana verk på ett heltäckande sätt.

Genom att i bestämmelserna ställa villkoret att ett verk får användas först fem år efter det år då verket har införlivats i en institutions samling strävar man efter att säkerställa att kulturarvsinstitutionerna inte får rätt att använda ett verk som ännu inte hunnit börja användas i syfte. Samtidigt är tidsfristen tillräckligt kort för att institutionerna effektivt ska kunna utnyttja möjligheten att göra kulturarvsmaterial tillgängliga för allmänheten.

I 4 mom. föreskrivs det om upphovsmannens förbuds rätt. Upphovsmannen ska ha rätt att bestämma att ett enskilt verk, vissa verk eller upphovsmannens samtliga verk inte ska omfattas av en licens som beviljats av en kollektiv förvaltningsorganisation. Om upphovsmannen har använt sin förbuds rätt kan kulturarvsinstitutionen skaffa det tillstånd som behövs direkt av upphovsmannen. Upphovsmannen kan också genom en ensidig viljeyttring ge tillstånd att använda ett verk för ett visst eller vissa ändamål, till exempel för tillgängliggörande av kulturarvet.

I de fall där en kollektiv förvaltningsorganisation företräder en upphovsman vars verk aldrig har varit kommersiellt tillgängligt, har den kollektiva förvaltningsorganisationen rätt att på upphovsmannens vägnar meddela om användning av förbuds rätten eller rätt att bevilja arkiv, bibliotek eller museer tillstånd att använda verket.

Bestämmelser om utövande av förbuds rätten föreslås i 16 i §.

16 h §. *Användning av utgångna verk med stöd av inskränkning i vissa situationer.* I paragrafen ska det enligt förslaget föreskrivas om möjligheten att använda ett verk med stöd av inskränkning av upphovsrätten i vissa situationer när det inte är möjligt att stödja sig på avtalslicensbestämmelsen i 16 g § 1 mom.

Enligt 16 h § 1 mom., som gäller inskränkning av upphovsrätten, får arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer, om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, använda ett verk genom att framställa exemplar av det, sprida exemplar av verket och överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Det verk som används ska ingå i institutionens egen samling.

Enligt 2 mom. är 1 mom. tillämpligt om det kan antas att verket är ett utgången verk. Förutsättningarna i fråga har beskrivits ovan i samband med 16 g §.

Det förutsätts också att Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet har underrättats om de uppgifter som föreskrivs i 16 j § minst sex månader innan verket används och att även upphovsmännen har underrättats om att verket kommer att användas med stöd av en inskränkning av upphovsrätten.

I 3 mom. finns en specialbestämmelse om användning av dator- eller videospel. Ett spel får användas när sju år har förflutit från det år då spelet gavs ut. Om det emellertid är känt att ett spel som är äldre än sju år fortfarande är kommersiellt tillgängligt, får verket dock inte användas heller efter denna tidsfrist. När det gäller dator- och videospel finns det ingen kollektiv förvaltningsorganisation som på ett heltäckande sätt företräder rättsinnehavarna inom branschen.

Dator- och videospel används i kommersiellt syfte ofta endast en kort tid. Därför avlägsnas sådana verk relativt snabbt också från kommersiell distribution. Syftet med att i lagen ange den tid efter vilken dator- eller videospel får användas är att göra verksamheten vid kulturarvsinstitutioner förutsägbar.

I 4 mom. föreskrivs det om tidsfristen för sådana verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga. Av skäl 37 i direktivet framgår att regleringen ska vara tillämplig också på originalverk inom bildkonst och även då de inte har varit kommersiellt tillgängliga. Trots det som sägs ovan lämpar sig bestämmelserna om utgångna verk mycket dåligt när det gäller unika verk eller enda exemplar av ett verk. Ett typiskt exempel på unika verk är bildkonstverk som säljs i konstaffärer. I 4 mom. föreslås det således att 1 mom. inte ska tillämpas på enda exemplar av ett verk under upphovsmannens livstid. I fråga om de enda exemplaren av ett verk föreslås det att tidsfristen ska gälla så länge upphovsmannen lever. Användningen ska vara tillåten efter utgången av det år då upphovsmannen avlidit.

Enligt 5 mom. ska den inskränkning av upphovsrätten som avses i paragrafen inte tillämpas på verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar och tillgängliggörande för allmänheten. Rätt att förbjuda användning av ett verk med stöd av inskränkingsbestämmelsen är möjligt enbart i detta fall. Momentet grundar sig på artikel 8.4 i direktivet.

16 i §. Användning av förbuds rätt. I paragrafen föreskrivs det om användning av upphovsmannens förbuds rätt när utgångna verk används med stöd av avtalslicensbestämmelsen enligt 16 g § eller med stöd av inskränkingsbestämmelsen enligt 16 h §.

Enligt 1 mom. ska meddelande om förbud riktas till avtalslicensorganisationen eller det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av avtalslicensbestämmelsen.

Enligt 2 mom. ska meddelande om förbud riktas till det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av inskränkningen i upphovsrätten.

Enligt 3 mom. ska förbudet specificeras så att det eller de verk som förbudet gäller kan identifieras. Med stöd av bestämmelsen är det möjligt att meddela förbud både i fråga om ett visst verk och i fråga om upphovsmannens vidare produktion.

16 j §. Registrering av uppgifter om användning av utgångna verk. I paragrafen föreskrivs det om skyldigheten att registrera vissa uppgifter i Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register (EUIPO).

Enligt 1 mom. ska arkiv och för allmänheten öppna bibliotek eller museer som har för avsikt att använda ett verk i enlighet med 16 g § 1 mom. eller 16 h § 1 mom. ange de uppgifter som räknas

upp i momentet i Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register minst sex månader innan verket används. Till de uppgifter som ska anges i registret hör uppgifter om det verk som användningen gäller, den licens eller den inskränkning av upphovsrätten som användningen grundar sig på och upphovsmannens möjlighet att använda förbuds rätt samt uppgifter om den som beviljar licens och licenstagaren samt om de geografiska områden och användningsändamål som omfattas av licensen.

Enligt 2 mom. är avtalslicensorganisationer, arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer som tar emot ett specificerat förbud enligt 16 i § skyldiga att utan dröjsmål ange förbudet i Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register.

Enligt 3 mom. får närmare bestämmelser om de uppgifter som ska lämnas till det register som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och om de förfaranden som ska iakttas vid lämnandet av uppgifterna utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet. Sådana närmare bestämmelser kan behövas till exempel om man i ett senare skede beslutar att lämnandet av uppgifter ska koncentreras eller om det behövs närmare anvisningar om formatet för uppgifterna eller sättet att lämna uppgifter.

19 a §. Organisation som administrerar ersättningar. Det föreslås att ”för utlåning” stryks i paragrafens rubrik. Det föreslås att 1 mom. ändras så att ersättning för användning i illustrativt syfte inom undervisning som sker med stöd av inskränkningen av upphovsrätten enligt det föreslagna 14 a § 1 mom. betalas genom förmedling av en organisation som företräder upphovsmännen på samma sätt som för närvarande i fråga om utlåning enligt 19 § 4 mom. Ändringen görs så att det i paragrafen tas in en hänvisning till användning enligt 14 a § 1 mom. och så att i bestämmelsen ändras ”från allmänna bibliotek och högskolebibliotek utlånade verk” till ”verk som använts för dessa ändamål”. Ersättning för användning enligt 14 a § 1 mom. betalas till upphovsmännen och till dem till vilka en upphovsman har överlåtit sina rättigheter, och ersättning för utlåning enligt 19 § 4 mom. betalas endast till ursprungliga upphovsmän på samma sätt som hittills.

I 2 mom. föreslås en ändring av teknisk natur så att i fråga om användningen av verk vars upphovsmän den kollektiva förvaltningsorganisationen eller de kollektiva förvaltningsorganisationerna tillsammans företräder ändras formuleringen ”lånas från allmänna bibliotek och högskolebibliotek” till ”används med stöd av 14 a § 1 mom. eller 19 § 1 mom.”, till den del det är fråga om utlåning av exemplar av verk till allmänheten. Den kollektiva förvaltningsorganisation som administrerar ersättningar eller de kollektiva förvaltningsorganisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden vars verk används med stöd av den föreslagna inskränkingsbestämmelsen i 14 a § 1 mom. eller som lånas från ett allmänt bibliotek eller ett högskolebibliotek med stöd av gällande 19 § 1 mom. Terminologin i paragrafen förenhetligas med begreppen i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och i direktivet genom att ordet ”organisation” i 1 mom. ersätts med ordet ”kollektiv förvaltningsorganisation”.

Enligt förslaget utbetalas ersättning för användning inom undervisning enligt 14 § 1 mom. i enlighet med samma bestämmelser som för sådan utlåning som avses i 19 § 4 mom. i den gällande lagen. Tillåten användning enligt den föreslagna 14 a § gäller sådan användning av verk som behövs för att åskådliggöra undervisningen. Det är motiverat och i upphovsmännens intresse att ersättning för användningen delas ut genom förmedling av en kollektiv förvaltningsorganisation.

Det föreslås att 14 a § 2 mom., som gäller rätt till ersättning, ska träda i kraft efter en övergångsperiod på cirka ett år. Syftet med övergångsperioden är att ge staten tillräckligt med tid för att

kunna förbereda sig på kostnadseffekterna av rätten till ersättning. I statsbudgeten för 2022 har det inte reserverats anslag för på betalning av ersättningar.

21 §. Offentliga framföranden. I ett nytt 4 mom. föreslås en hänvisning till avtalslicens enligt 14 § 1 mom. och till en ny inskränkingsbestämmelse i 14 a §. I enlighet med dessa bestämmelser får filmverk framföras i undervisningsverksamhet. Bestämmelsen förtydligar de gällande särskilda bestämmelserna om filmverk.

23 a §. Användning av verk i parodier. Enligt det föreslagna 1 mom. får ett verk användas i enlighet med god sed i parodier, karikatyror eller pastischer. Användning av verk i parodier har i Finland ansetts tillåten under förutsättning att en fri anslutning resulterar i ett självständigt verk. Däremot har det i upphovsrättslagen inte tagits in en inskränkning enligt artikel 5.3 k i informationssamhällsdirektivet (2001/29/EG) till förmån för parodier, karikatyror och pastischer. Enligt artikel 17.7 b i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att alla användare i varje medlemsstat kan tillämpa de undantag eller inskränkningar som anges i direktivet, inbegripet användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte, när de laddar upp och tillgängliggör för allmänheten innehåll som genererats av användare på onlinetjänster för delning av innehåll.

I Europaparlamentets och kommissionens gemensamma uttalande (Statement/19/1839¹⁴), som gavs den 26 mars 2019 i samband med antagandet av direktivet, konstateras det att direktivet skyddar kreativiteten i den digitala tidsåldern och ser till att invånarna i EU får bättre tillgång till innehåll och nya garantier som syftar till att skydda yttrandefriheten på nätet. I uttalandet understryker man att yttrandefriheten är ett av Europeiska unionens kärnvärden och att direktivet ger användarna starka garantier för att de överallt i Europa ska kunna använda befintliga verk för citat, kritik, recensioner, karikatyror och parodier. I det gemensamma uttalandet konstateras vidare att det är fritt fram att använda mem och andra liknande parodiformer.

Mem är bilder, videor, GIF-bilder eller annat material på nätet som är humoristiska eller parodierande eller kommenterar aktuella fenomen. Ett mem kan vara ett utdrag ur ett befintligt verk som används fristående från sitt ursprungliga sammanhang eller omvandlas så att resultatet beskriver ett visst känslomässigt tillstånd eller en viss reaktion. Mem används vanligen som effekt i kommunikationen på samma sätt som emojis, men de kan också ha som syfte att stödja samhällsdebatten.

I Europeiska unionens domstols dom *Deckmyn* C-201/13 har domstolen konstaterat att parodi är ett unionsrättsligt begrepp som ska tolkas på ett enhetligt sätt inom unionen. De väsentliga kännetecknen för parodi är dels att det hänvisas till ett befintligt verk men avviker från det på ett märkbart sätt, dels att en parodi har ett humoristiskt eller förlöjligande inslag.

Däremot har Europeiska unionens domstol ansett att en parodi inte behöver ha en egen ursprunglig karaktär. Begreppet parodi förutsätter inte heller att den rimligen måste kunna tillskrivas någon annan än upphovsmannen till originalverket, måste avse originalverket eller måste nämna källan till det parodierade verket.

En karikatyr är en överdriven eller förenklad humoristisk bild eller skämtteckning som fäster uppmärksamhet vid en verklig eller påhittad persons egenskaper eller handlingar. En vanlig form av karikatyr är en politisk skämtteckning där upphovsmannen tar ställning till ett aktuellt ämne.

¹⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/STATEMENT_19_1839

En pastisch är en imitation av ett verk eller av upphovsmannens stil som till skillnad från en parodi inte strävar efter ett humoristiskt eller förlöjligande inslag. Pastischer är vanligast inom bildkonsten där man genom att efterlikna tidigare erkända eller berömda upphovsmäns stilar skapar något nytt genom att förändra eller kombinera tidigare verk. Typiskt för pastischer är att skillnaden mellan det ursprungliga verket och pastischen inledningsvis kan vara så gott som omärkbar men dock skönjbar. Pastischerna skiljer sig från plagiat genom att de är en tydlig bearbetning av det verk som de efterliknar och inte en kopia av det. Detta kan också framgå av signeringen av pastischen. Konstförfälskningar kan inte anses vara pastischer i enlighet med god sed och således tillåtna med stöd av lag.

När det gäller principerna för tolkning av inskränkningar i upphovsrätten har Europeiska unionens domstol konstaterat i den ovan nämnda *Deckmyn*-domen att inskränkningar i upphovsrätten ska tolkas i enlighet med deras syfte så att deras syfte uppfylls och en skälig avvägning upprätthålls mellan å ena sidan upphovsmännens och med dem jämförbara aktörers intressen och rättigheter och å andra sidan användarnas intressen och rättigheter, i detta fall yttrandefriheten. Yttrandefriheten kan dock i enskilda fall också begränsas, till exempel om ett uttryck förmedlar ett budskap som strider mot principen om förbud mot diskriminering i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Således kan exempelvis en parodi eller karikatyr som är diskriminerade på grund av kön, etniskt ursprung eller religiös övertygelse eller på något annat sätt är kränkande inte anses vara förenliga med god sed.

I den föreslagna paragrafen ställs därför överensstämmelse med god sed som villkor för användning av inskränkningen. Överensstämmelse med god sed är också ett kriterium för att citat ska vara tillåtna enligt lagen. Med överensstämmelse med god sed avses i dessa bestämmelser olika saker beroende på sammanhanget.

Genom den föreslagna paragrafen genomförs artikel 17.7 i direktivet. Den föreslagna bestämmelsen tillåts också enligt artikel 5.3 punkt k i informationssamhallsdirektivet.

25 h §. Vidaresändning av radio- och televisionsutsändningar. I den gällande 25 h § föreskrivs det om hur tillstånd för vidaresändning av radio- eller televisionsutsändningar kan fås av upphovsmännen.

Med vidaresändning avses en ursprunglig televisions- eller radioutsändning till allmänheten som genomförs av en annan part än den som gjorde den ursprungliga utsändningen.

Vid vidaresändning är det inte möjligt att inhämta tillstånd av upphovsmännen på samma sätt som för en ursprunglig utsändning. Detta beror på att en vidaresändning sker samtidigt som den ursprungliga utsändningen utan att den ursprungliga utsändningen ändras.

Därför är utgångspunkten i artikel 9 i direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel (*satellit- och kabeldirektivet*) att upphovsmännens rättigheter ska förvaltas genom obligatorisk kollektiv licensiering. På så sätt kan det säkerställas att de som vidaresänder får alla de tillstånd av upphovsmännen som behövs för vidaresändning i rätt tid och på ett centraliserat sätt. De lagstiftningslösningar om vidaresändning som antogs i de nordiska länderna 1986—1987 var förebilder när Europeiska unionen gick in för denna lösning.

Direktivet om onlinesändningar från 2019 innehåller nya bestämmelser om förvärvande av rättigheter när det gäller vidaresändning. Satellit- och kabeldirektivets tillämpningsområde omfattar endast vidaresändning via kabel av radio- och televisionsutsändningar som har sitt ursprung i en annan medlemsstat i unionen.

Ett viktigt klargörande är att enligt bestämmelserna i direktivet om onlinesändningar utsträcks tillämpningen av principerna för förvärv av motsvarande rättigheter till vidareändning med hjälp av vilken teknik som helst.

I artikel 2.2 i direktivet om onlinesändningar finns en definition av vidareändning som definierar tillämpningsområdet för bestämmelserna i detta direktiv. Enligt artikeln avses i direktivet med

”’vidareändning’: all samtidig, oförändrad och oavkortad vidareändning, annan än vidareändning via kabel enligt definitionen i direktiv 93/83/EEG, som är avsedd för mottagning av allmänheten av en ursprunglig sändning från en annan medlemsstat av radio- eller tv-program som är avsedda för mottagning av allmänheten, där sådan ursprunglig sändning sker trådbundet eller trådlöst, även via satellit men inte online, förutsatt att

a) vidareändningen genomförs av en annan part än det sändarföretag som gjorde den ursprungliga sändningen eller under vars kontroll och ansvar den ursprungliga sändningen gjordes, oavsett hur den part som genomför vidareändningen erhåller de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidareändningen, och

b) när vidareändningen sker via en internetanslutningstjänst enligt definitionen i artikel 2 andra stycket led 2 i förordning (EU) 2015/2120, att detta sker i en kontrollerad miljö.”

Enligt definitionen får en ursprunglig sändning ske med varje slag av teknik med undantag för onlinesändningar (i den engelskspråkiga direktivtexten ”online transmission”).

Ett annat viktigt förtydligande är att i enlighet med led a ska vidareändningen genomföras av en annan part än den som gjorde den ursprungliga sändningen. Detta är ett etablerat drag i det internationella systemet som det inte tidigare har funnits någon uttrycklig bestämmelse om i EU-direktiven.

En tredje betydande komplettering av definitionen av vidareändning är att vidareändningen är oberoende av det sätt på vilket den part som genomför vidareändningen får de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidareändningen. Det har inte tidigare funnits någon uttrycklig bestämmelse om detta i unionslagstiftningen, men principen har även tidigare kunnat iakttas i medlemsstaternas lagstiftning.

Ett fjärde förtydligande som är motiverad utifrån det utvidgade tillämpningsområdet för detta direktiv är enligt led b att när vidareändningen sker via en internetanslutningstjänst enligt definitionen i artikel 2 andra stycket led 2 i förordning (EU) 2015/2120 ska detta ske i en kontrollerad miljö.

Definitionen ovan i direktivet om onlinesändningar lämnar vidareändning via kabel enligt satellit- och kabeldirektivet utanför tillämpningsområdet.

I artikel 9 i direktivet om onlinesändningar ändras definitionen av vidareändning via kabel i satellit- och kabeldirektivet som följer:

”I detta direktiv avses med vidareändning via kabel en samtidig, oförändrad och oavkortad vidareändning via kabel eller mikrovågssystem till allmänheten av en ursprunglig sändning från en annan medlemsstat via tråd eller trådlöst, inbegripet via satellit, av televisions- och

radioprogram som är avsedda för mottagning av allmänheten, oavsett hur operatören av vidare-sändning via kabel erhåller de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidare-sändning.”

Den viktigaste preciseringen av definitionen är en uttrycklig bestämmelse om att det inte heller vid vidare-sändning via kabel har någon betydelse på vilket sätt den som vidare-sänder får de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidare-sändning.

Enligt definitionen i båda direktiven kan den som vidare-sänder således få signalen på trådlös väg eller direkt från sändarföretaget via länkar eller andra förbindelser samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

Det föreslås att paragrafen ändras så att den motsvarar kraven i direktivet om onlinesändningar. Den viktigaste ändringen gäller i synnerhet kravet på att regleringen ska vara neutral i förhållande till den teknik som används vid vidare-sändning.

Paragrafens 1 mom. är redan i sin nuvarande form helt neutralt i förhållande till den teknik som används. Det baserar sig på bestämmelserna om avtalslicens i 26 §, med stöd av vilka tillstånd kan i princip inhämtas för vidare-sändning med hjälp av vilken teknik som helst.

Bestämmelsen innehåller i sin nuvarande form de centrala kriterierna för definitionen av vidare-sändning, ”utan att utsändningen ändras” och ”samtidigt”. Uttrycket ”utan att utsändningen ändras” täcker också kravet i definitionen i direktiven på att en vidare-sändning också ska vara ”oavkortad”.

Huvudbestämmelsen i paragrafens 1 mom. är i sin i kraftvarande form fullständigt neutral i förhållande till tekniken som används i både ursprungliga sändningen och vidare-sändningen. Således kan originalsändningar med vilken teknik som helst vidare-sändas med vilken teknik som helst som lämpar sig för vidare-sändning. Sändningar kan ske bl.a. i det jordbundna nätet, via kabel, via satellit eller som nätsändning.

Efter det att direktivet om onlinesändningar antogs innehåller definitionerna av vidare-sändning både i detta direktiv och i satellit- och kabeldirektivet det ovannämnda nya elementet, enligt vilket vidare-sändning är oberoende av det sätt på vilket den part som genomför vidare-sändningen får de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidare-sändningen.

Det föreslås att 1 mom. ändras så att en bestämmelse om detta fogas som en sista mening i 1 mom. Bestämmelsen förtydligar tillämpningen av bestämmelserna om vidare-sändning. Enligt skäl 14 kan operatörer av vidare-sändningstjänster erhålla programbärande signaler från sändarföretag på olika sätt, till exempel genom att fånga upp de signaler som överförs av sändarföretagen eller ta emot signalerna direkt från dem genom den tekniska processen för direktinjicering.

Enligt 2 mom. tillämpas inte vad som föreskrivs i 1 mom. på vidare-sändningar via kabel av verk som ingår i utsändningar med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om deras upphovsmän har överlåtit rättigheterna till vidare-sändning via kabel av dem till det sändarföretag vars utsändning vidare-sändningen gäller.

Bestämmelsen grundar sig på artikel 10 i satellit- och kabeldirektivet, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att kollektiv förvaltning av rättigheter inte tillämpas på de rättigheter som utövas av ett sändarföretag vad avser dess egen utsändning oberoende av om de berörda rättigheterna är dess egna eller har överförts till det av andra upphovsrättsinnehavare. Samma krav finns i artikel 5.1 i direktivet om onlinesändningar. Exempel på fall där upphovsmän och

innehavare av närstående rättigheter genom avtal har överlåtit rättigheterna till sändarföretagen kan vara sändarföretagens egna produktioner. Med sändarföretagens egna rättigheter avses de rättigheter för sändarföretag som det föreskrivs om i 48 §.

Det föreslås att bestämmelsen ”via kabel” stryks på två ställen i 2 mom. Genom denna ändring blir bestämmelsen på det sätt som förutsätts i direktivet om onlinesändningar helt neutral i förhållande till den teknik som används för vidareändning.

Enligt artikel 7 i direktivet om onlinesändningar får medlemsstaterna föreskriva att bestämmelserna i kapitlet om vidareändning och i satellit- och kabeldirektivet är tillämpliga också på situationer där både den ursprungliga sändningen och vidareändningen äger rum inom deras territorium.

I enlighet med artikel 7 föreslås det att orden ”med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet”, som inverkar på bestämmelsens tillämpningsområde, stryks. Genom ändringen gäller bestämmelsen i 2 mom. sådana verk som ingår i ursprungliga utsändningar både i fråga om utsändningar från Finland och i fråga om utsändningar från andra stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och vilkas rättsinnehavare har överfört rättigheterna till vidareändning till sändarföretaget. Tillstånd till vidareändning av sådana verk beviljas av sändarföretaget.

I 3 mom. föreslås ändringar av teknisk natur. För att bestämmelsen ska vara neutral i förhållande till den teknik som används stryks hänvisningen till vidareändning via kabel. I momentet hänvisas det utöver till 1 mom. även till bestämmelserna i 2 mom. På så sätt undanröjs den eventuella oklarheten i den gällande paragrafen om vilka tillstånd som ska beviljas samtidigt.

Genom bestämmelsen i 3 mom. har man strävat efter och strävar också i fortsättningen efter att säkerställa att avtalslicensorganisationens eller avtalslicensorganisationernas samt sändarföretagets tillstånd fås samtidigt, eftersom vidareändningar inte kan sändas utan båda tillstånden. Avtalslicensorganisationerna och sändarföretagen kommer sinsemellan överens om de förfaranden som ska följas. I fråga om sändarföretagens egna rättigheter föreslås att det till 48 § 4 mom. fogas en hänvisning till tillämpningen av 25 h § 3 mom.

Enligt 25 § 4 mom. tillämpas avtalslicensbestämmelserna enligt 1 mom. på radio- eller televisionsutsändningar via kabel bara om den ursprungliga utsändningen kommer från någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Bestämmelsen utesluter användningen av avtalslicenssystemet när det är fråga om vidareändning av ursprungliga kabelutsändningar med ursprung i Finland. I övrigt har det varit möjligt att använda avtalslicensen redan nu.

Avgränsningen i momentet till enbart ursprungliga sändningar via kabel uppfyller inte heller kraven på teknikneutralitet enligt direktivet om onlinesändningar. Hänvisningen till radio- eller televisionsutsändningar via kabel ändras till en hänvisning till ursprungliga radio- eller televisionsutsändningar. På så sätt är bestämmelsen neutral i förhållande till den teknik med vilken den ursprungliga utsändningen genomförs.

Det föreslås att orden ”från någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet”, som inverkar på bestämmelsens tillämpningsområde, stryks på samma sätt som i fråga om 2 mom. På detta sätt bekräftar man att avtalslicensbestämmelsen enligt 1 mom. tillämpas på vidareändning av ursprungliga kabelsändningar samt i fråga om ursprungliga utsändningar som har sitt ursprung i andra stater.

På vidareändning tillämpas således även i fortsättningen obligatorisk kollektiv förvaltning av rättigheterna. Både satellit- och kabeldirektivet och direktivet om onlinesändningar förutsätter att rättsinnehavarna kan utöva sin rätt till vidareändning endast genom förmedling av en kollektiv förvaltningsorganisation. I Finland har den kollektiva förvaltningen av vidareändning genomförts med stöd av systemet med avtalslicens.

Den avtalslicensorganisation som beviljar licens företräder upphovsmännen och beviljar licenser för de upphovsmäns del som organisationen företräder. Enligt bestämmelserna i 26 § tillämpas avtalsvillkoren på rättigheterna också i fråga om de upphovsmän inom samma område som inte gett organisationen fullmakt att förvalta rättigheterna. Att det enligt artikel 4.1 första stycket i direktivet om onlinesändningar behövs rättsinnehavarnas tillstånd för vidareändning innebär enligt artikel 4.1 andra stycket, som gäller obligatorisk kollektiv förvaltning, också att den kollektiva förvaltningsorganisationen antingen kan meddela eller vägra tillstånd. Avtalslicensorganisationens behörighet omfattar således inte endast framställande av krav på ersättning på rättsinnehavarnas vägnar utan även rätt att tillåta eller förbjuda vidareändning. I samband med att licens beviljas kommer parterna överens om ersättningarna för användningen.

Det som sagts ovan bekräftas av Europeiska unionens domstols avgörande i målet Uradex (C169/05). I domstolens avgörande anges att ”Artikel 9.2 i rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändning via kabel ska tolkas så, att när en kollektiv organisation anses bemyndigad att förvalta rättigheterna för en innehavare av upphovsrätt eller närstående rättigheter som inte överlåtits handhavandet av sina rättigheter till en kollektiv organisation, har denna organisation befogenhet att utöva innehavarens rätt att meddela eller vägra tillstånd till en kabeloperatör att via kabel vidareända ett program, och denna organisations handhavande av nämnda innehavares rättigheter är följaktligen inte begränsat till att endast avse de finansiella aspekterna av dessa rättigheter.”

Med stöd av skäl 16 i direktivet om onlinesändningar ska den obligatoriska kollektiva förvaltningen organiseras på ett sådant sätt att rättsinnehavare som inte har överfört förvaltningen av rättigheterna till en kollektiv förvaltningsorganisation inte har möjlighet att undanta sina verk från tillämpningen av mekanismen för beviljande av tillstånd. I de bestämmelser om avtalslicens som gäller vidareändning finns inga bestämmelser om upphovsmannens förbudsmöjlighet.

I fråga om utövande av rättigheterna till vidareändning föreskrivs det i artikel 4.2 och 4.3 i direktivet om onlinesändningar om den kollektiva förvaltningsorganisationens representativitet avseende de rättsinnehavare som inte har överfört förvaltningen av rätten att bevilja och vägra tillstånd för vidareändning till den kollektiva förvaltningsorganisationen samt om bland annat likabehandling av de rättsinnehavare som organisationen företräder och de rättsinnehavare som organisationen inte företräder. Bestämmelser som uppfyller dessa krav ingår redan i den gällande avtalslicensbestämmelsen i 26 § och således motsvarar lagstiftningen till denna del artikel 4.2 och 4.3 i direktivet om onlinesändningar.

Enligt artikel 5.2 i direktivet om onlinesändningar ska medlemsstaterna också säkerställa att om sändarföretag och operatörer av vidareändningstjänster inleder förhandlingar om tillstånd till vidareändning enligt direktivet, ska dessa förhandlingar genomföras i god tro. Enligt artikel 6 i direktivet om onlinesändningar ska medlemsstaterna dessutom säkerställa att det är möjligt att begära stöd från en eller flera förmedlare som anges i artikel 11 i satellit- och kabeldirektivet om inget avtal ingås mellan den kollektiva förvaltningsorganisationen och operatören av en vidareändningstjänst eller mellan operatören av en vidareändningstjänst och sändarföretaget i

fråga om tillstånd till vidareändring av sändningar. Enligt artikel 12 i satellit- och kabeldirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att missbruk av förhandlingspositioner förhindras och att förhandlingarna förs i god tro.

Avsikten är således inte att ett sändarföretag godtyckligt och utan grundad anledning ska kunna förbjuda vidareändring av sina utsändningar. Enligt 54 § 1 mom. 5 punkten i den gällande lagen kan sändarföretagets tillstånd för vidareändring av en sändning beviljas genom skiljeförfarande, om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidareändring via kabel eller ställer oskäligen villkor för sändandet. Bestämmelsen om skiljeförfarande gäller också beviljande av tillstånd enligt 25 h § när det är fråga om upphovsmän och andra rättsinnehavare.

Bestämmelserna i 25 h § tillämpas i enlighet med hänvisningsbestämmelserna i bestämmelserna om vissa närstående rättigheter på de närstående rättigheterna i fråga.

Genom de föreslagna ändringarna genomförs artikel 4, 5 och 7 i direktivet om onlinesändningar.

25 m §. Utsändning av radio- och televisionsprogram genom direktinjicering. I enlighet med slutet av artikel 8.1 i direktivet om onlinesändningar får medlemsstaterna fastställa ordningen för inhämtande av tillstånd från rättsinnehavarna för överföring av program genom direktinjicering. Enligt artikel 8.2 får medlemsstaterna föreskriva att artiklarna 4, 5 och 6 i det direktivet i tillämpliga delar ska vara tillämpliga på innehavare av upphovsrätt och närstående rättigheter vid utövningen av rätten att meddela eller vägra tillstånd till signaldistributörer för överföring genom direktinjicering som genomförs med hjälp av en av de tekniker som avses i satellit- och kabeldirektivet eller direktivet om onlinesändningar.

I lagen föreslås en ny 25 m § om utsändning av radio- och televisionsprogram genom direktinjicering. Enligt förslaget kan rättigheter till sändning av verk genom direktinjicering enligt 50 f § förvärfvas med hjälp av avtalslicens enligt 26 §. Med stöd av bestämmelsen kan sändarföretaget och signaldistributören få tillstånd till utsändning av verk med den ovannämnda metoden.

Avtalslicensbestämmelsen tillämpas inte på verk i fråga om vilka upphovsmannen har förbjudit utsändning. Rätt att använda sådana verk ska således fås direkt av rättsinnehavarna också i fråga om överföring genom direktinjicering.

I Finland finns det för närvarande inte sändningsverksamhet som utförs genom den tekniska processen för direktinjicering. Utan stöd av avtalslicenssystemet är det inte heller möjligt att inleda sådan verksamhet i Finland.

Bestämmelsen grundar sig på den sista delen av artikel 8.1 i direktivet om onlinesändningar.

25 n §. Användning av verk som ingår i en presspublikation. I paragrafen föreslås bestämmelser om hur rättigheterna att använda verk som ingår i presspublikationer kan förvaltas kollektivt. Enligt förslaget får ett verk som ingår i en presspublikation på det sätt som avses i 50 § 1 mom. användas med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §. Enligt 50 § 8 mom. tillämpas bestämmelsen även på den rätt som en förläggare av presspublikationer har.

Det föreslås att upphovsmannen ska ha förbuds rätt till sådan användning av verk som avses i 50 § 1 mom. I 2 mom. föreskrivs det att bestämmelserna i 1 mom. inte gäller verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar eller överföring av verket. Förbuds rätten tillämpas på motsvarande sätt på den rätt förläggare av presspublikationer har, om användningen av den grundar sig på avtalslicens.

Om förläggare av presspublikationer, innehavare av upphovsrätt och närstående rättigheter eller båda grupperna av rättsinnehavare vill använda avtalslicens vid förvaltningen av sina rättigheter, ska avtalslicensorganisationen eller avtalslicensorganisationerna i enlighet med 26 § 1 mom. vara tillräckligt representativa i förhållande till de grupper av rättsinnehavare som de företräder.

I lagen föreslås inga bestämmelser om hur inkomster som uppkommer vid utövande av rätten för förläggare av presspublikationer ska delas till förläggarna och andra rättsinnehavare. Inkomsterna utgörs av de ersättningar som de leverantörer av informationssamhällets tjänster som tillhandahåller mediabevakningstjänster och motsvarande tjänster betalar till förläggarna. När förläggare av presspublikationer, upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter eventuellt ordnar förvaltningen av sina rättigheter med stöd av avtalslicens kan de också avtala om fördelningen av inkomsterna från användningen av rättigheterna.

Beviljandet av de licenser som behövs, ersättningarna för användningen och fördelningen av inkomsterna ska således avtalas mellan rättsinnehavargrupperna i enlighet med principen om avtalsfrihet. I skäl 59 i direktivet föreskrivs det att bestämmelserna i direktivet inte bör påverka avtal som ingåtts mellan utgivare av presspublikationer å ena sidan och upphovsmän och andra rättsinnehavare å andra sidan.

I 50 § 8 mom., som gäller rätten av föreläggare av presspublikationer, har det tagits in en hänvisning till 25 n §. I enlighet med detta kan avtalslicens vid behov även tillämpas på rätten av förläggaren av presspublikationer.

26 §. *Avtalslicens.* Paragrafen föreslås bli ändrad så att den är förenlig med artikel 12 i direktivet. I lagen görs också vissa tekniska och strukturella ändringar. Paragrafen ska dessutom samordnas bättre med lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om grundstrukturen för systemet med avtalslicens. I momentet ändras uttrycket ”organisation som företräder upphovsmän” till ”avtalslicensorganisation”.

Enligt förslaget föreskrivs det i 2 mom. om den rättsliga ställningen för sådana upphovsmän som inte har gett avtalslicensorganisationen fullmakt. I den gällande paragrafen finns motsvarande bestämmelser i 4 mom. Ordalydelsen i momentet enligt vilken ”en organisation som avses i 1 mom. bestämmer” om den ersättning som ska betalas för framställning av exemplar av verk eller för tillgängliggörande av verk för allmänheten förtydligas så att lydelsen är ”en i 1 mom. avsedd avtalslicensorganisations stämma bestämmer”. Enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska beslut om fördelningen av ersättningar fattas av den kollektiva förvaltningsorganisationens stämma och inte av den operativa ledningen för den kollektiva förvaltningsorganisationen.

Enligt förslaget föreskrivs det i 3 mom. om upphovsmannens rätt till direkt ersättning också när den kollektiva förvaltningsorganisationen har beslutat att ersättningarna ska användas för rättsinnehavarnas gemensamma ändamål. I den gällande paragrafen finns motsvarande bestämmelser i 5 mom. I bestämmelserna görs ändringar av teknisk natur så att de motsvarar bestämmelserna i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. I momentet preciseras också bestämmelserna om när rätten till ersättning förfaller, eftersom beräkningsformeln enligt den gällande lagen avviker från bestämmelserna i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. I 27 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt föreskrivs det att om utestående upphovsrättsersättningar inte kan fördelas till en rättsinnehavare inom tre år från utgången av den räkenskapspe-

riod då upphovsrättsersättningarna inkasserades anses ersättningarna vara upphovsrättsersättningar som inte kan fördelas, förutsatt att den kollektiva förvaltningsorganisationen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att identifiera rättsinnehavarna i enlighet med 26 §. Ersättningar som inte kan fördelas får därefter användas i enlighet med vad den kollektiva förvaltningsorganisationens stämma beslutar. De olika beräkningsgrunderna för när rätten till ersättning förfaller i de båda lagarna har lett till osäkerhet om när rätten till ersättning förfaller och när ersättningar som inte kan fördelas kan användas för andra ändamål.

Genom ändringen förtydligas förhållandet mellan upphovsrättslagen och lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och säkerställs att minimitiden enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt uppnås. Tiden för att kräva ersättning kan bli oskäligt kort beräknad enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt eftersom det i fråga om avtalslicenser mycket väl är möjligt att ersättning för användning betalas redan innan användningen av verket börjar, i synnerhet när upphovsmannen enligt lag inte har förbuds rätt. I allmänhet blir upphovsmannen medveten om användningen av ett verk först efter det att verket har använts. Enligt den föreslagna bestämmelsen förfaller således rätten till ersättning antingen inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket verket har använts eller inom tre år efter utgången av det räkenskapsår under vilket ersättningen för användningen av verket inkasserades, beroende på vilket som inträffar senast.

Enligt förslaget föreskrivs det i 4 mom. om förutsättningarna för att en avtalslicensorganisation ska kunna godkännas. I den gällande lagen föreskrivs det om saken i 2 mom. Formuleringssättet i momentet ändras så att förutsättningarna för godkännande anges i form av en förteckning.

Det föreslås att i första punkt 4 mom. föreskrivs att organisationen ska vara tillräckligt representativ med stöd av sådana fullmakter av upphovsmännen som avses i 5 § 2 mom. i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt i fråga om upphovsmän till i Finland använda verk inom ett visst område ska bedömas avseende den typ av verk och de rättigheter som avtalet gäller.

I gällande 26 § 1 mom. uttrycks kriteriet för representativitet genom förutsättningen att organisationen ska representera ett flertal upphovsmän till i Finland använda verk inom detta område. I artikel 12 i direktivet förutsätts det att bedömningen av organisationens representativitet ska grunda sig på fullmakter som upphovsmännen har gett organisationen avseende typerna av verk eller rättigheterna i fråga.

Det föreslås att bestämmelserna om bedömning av organisationens representativitet ska kvalificeras att motsvara de förutsättningar som avses i 5 § 2 mom. i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt samt artikel 12.3 i direktivet så att organisationen ska vara tillräckligt representativ med stöd av sådana fullmakter av upphovsmännen som avses i 5 § 2 mom. i lagen om kollektiv förvaltning. Dessutom skulle det kriterier kvarstå enligt vilken bedömningen av representativiteten görs i fråga om upphovsmän till i Finland använda verk inom ett visst område.

Om ministeriet inte får tillräcklig information om organisationens representativitet, är det inte möjligt att på det sätt som förutsätts i direktivet säkerställa att endast en sådan organisation som kan anses vara representativ med stöd av fullmakter av upphovsmännen och med beaktande av typerna av verk och de tillämpliga rättigheterna godkänns som avtalslicensorganisation.

Med fullmakter av upphovsmännen jämföras också sådana avtal som ingåtts med en annan kollektiv förvaltningsorganisation med stöd av vilka en kollektiv förvaltningsorganisation som ansöker om att bli avtalslicensorganisation har fått tillstånd av den andra kollektiva förvaltningsorganisationen att företräda rättsinnehavarna i organisationen.

I 4 mom. 1 punkten föreslås en förutsättning att organisationen i samband med ansökan ska lämna undervisnings- och kulturministeriet tillräckliga uppgifter för bedömning av sin representativitet.

De föreslagna 2—3 punkterna i momentet innehåller i sak de bestämmelser som redan finns i den gällande lagen.

Enligt föreslagna 5 mom. ska organisationen lägga fram en plan för hur upphovsmännen informeras om de licenser som organisationen beviljar, möjligheten att hos organisationen ansöka om ersättning för användning av verk och rätten att förbjuda användning av verk.

När det gäller informationsskyldigheten förutsätts det i artikel 12.3 led d i direktivet att upphovsmännen, innan verken används med stöd av en licens som beviljats organisationen, under en rimlig tidsperiod informeras om organisationens möjlighet att bevilja licens i enlighet med nationell lagstiftning och direktivet samt om upphovsmännens möjlighet att använda sin förbuds rätt.

I bestämmelsen i direktivet beaktas inte de situationer där man i Finland använder avtalslicenssystemet så att upphovsmännen inte har förbuds rätt. I de situationer där upphovsmännen inte har förbuds rätt kan det i praktiken inte heller ställas som villkor för godkännande av avtalslicensorganisation att åtgärder för att informera om förbuds rätt ska vidtas. Enligt lagen har upphovsmännen däremot också i dessa fall rätt till ersättning och det finns skäl att informera om ansökan av ersättning på behörigt sätt. Vilka informationsåtgärder som i varje enskilt fall kan anses lämpliga beror på den användning som avtalslicensen gäller. Enligt direktivet ska informationsåtgärderna vara effektiva utan krav på att varje rättsinnehavare ska informeras personligen.

Begreppen i momentet ändras också så att de motsvarar de termer som används i de andra momenten.

Enligt 6 mom. ska det när flera kollektiva förvaltningsorganisationer godkänns att bevilja tillstånd till en viss användning av verk vid behov i besluten om godkännande säkerställas att tillstånden beviljas samtidigt och på villkor som är förenliga med varandra. I beslutet om godkännande kan på avtalslicensorganisationen också ställas villkor som generellt styr avtalsverksamheten. I den gällande lagen ingår dessa bestämmelser i paragrafens 2 mom.

Det föreslås att 3 mom. i den gällande lagen blir ett nytt 7 mom.

Till 8 mom. momentet fogas dessutom en förtydligande bestämmelse enligt vilken avtalslicensorganisationen dessutom ska iaktta vad som i övrigt föreskrivs om kollektiva förvaltningsorganisationers verksamhet i lagen om kollektiv förvaltning av upphovs rätt.

De föreslagna tilläggen grundar sig på artikel 12.

27 §. Allmänna bestämmelser om överlåtelse. I hänvisningsbestämmelsen i 3 mom. görs de ändringar som bestämmelserna om upphovsmännens ställning i avtalssituationer i artiklarna 18—23 i direktivet förutsätter.

I 3 mom. ingår en hänvisningsbestämmelse till de paragrafer där det föreskrivs om överlåtelse av upphovs rätt i vissa fall. Enligt momentet tillämpas 30—40 och 40 b §, som innehåller bestämmelser om överlåtelse av upphovs rätt, endast om inte något annat har avtalats. I hänvis-

ningsbestämmelserna föreslås en teknisk ändring så att de nya 30 a och 30 b § inte ingår i uppräkningsavsnittet av paragrafer. Enligt 3 mom. föreskrivs det om överlåtelse av upphovsrätt i vissa fall i 30, 31—40 och 40 b §.

I fråga om de föreslagna nya 28 a och 30 a § föreskrivs det att paragraferna är tvingande bestämmelser och att avvikelser från de rättigheter som anges i dem inte får göras genom avtal.

Avvikelse från vad som föreskrivs om återkallande av överlåtelse av rättigheter i 30 b § får göras endast om avtalsvillkoren för överlåtelser grundar sig på ett kollektivt avtal. Bestämmelsen grundar sig på artikel 22.5 i direktivet.

I det föreslagna 27 § 3 mom. föreskrivs det dessutom att rättigheterna enligt 28 a, 30 a och 30 b § inte tillämpas på upphovsmän till datorprogram enligt artikel 2 i datorprogramdirektivet (2009/24/EG). Bestämmelsen grundar sig på artikel 23.2 i direktivet.

28 a §. Rätt till lämplig och proportionell ersättning. Det föreslås att det till lagen fogas en ny bestämmelse enligt vilken upphovsmannen har rätt till lämplig och proportionell ersättning när han eller hon överlåter ensamrätt eller exklusiv rätt att utnyttja ett verk.

Enligt artikel 18.1 i direktivet har upphovsmän och utövande konstnärer rätt till lämplig och proportionerlig ersättning för utnyttjande av sina verk.

Enligt skäl 72 är upphovsmän och utövande konstnärer oftast i en svagare förhandlingsposition när de licensierar eller överlåter sina rättigheter, även genom sina egna företag. Genom en uttrycklig bestämmelse stöds upphovsmännen vid förhandlingarna om ersättning och säkerställs att det i avtalssituationen görs en bedömning av ersättningens lämplighet och proportionalitet.

Av skäl 73 i direktivet framgår det att när ersättningen bestäms ska man beakta upphovsmannens bidrag till verket i sin helhet och alla andra omständigheter i det enskilda fallet, till exempel praxis på marknaden eller det faktiska utnyttjandet av verket.

I artikel 18.2 ges medlemsstaterna handlingsutrymme att använda olika mekanismer. Man ska beakta principen om avtalsfrihet och en lämplig balans mellan rättigheter och intressen. Avtalsfrihet är huvudprincipen även i fortsättningen. I avtalssituationer kan avtalsparterna också överväga kollektiva avtal med bestämmelser om nivån på ersättningarna. Sådana mekanismer för att fastställa ersättningsnivån kan inte på ett bindande sätt införas på lagnivå. Balans mellan rättigheter och intressen uppnås genom förhandlingar mellan parterna.

Ersättningarna till upphovsmannen kan vara fasta belopp och engångsbelopp eller grunda sig på användningsgraden för verket, såsom i allmänhet är fallet i fråga om så kallade royaltyavtal. Det är också möjligt att ersättningarna betalas i form av lön eller att de ingår i lönen. Ersättningarna kan också vara kombinationer av lön och ersättningar som bestäms på något annat sätt.

Direktivet utesluter inte i sig att också engångsersättningar i vissa situationer anses vara lämpliga och proportionella, men detta får enligt direktivet inte vara huvudregeln. Ersättningar som baserar sig på royaltyavtal ökar i allmänhet enligt verkets kommersiella framgång. Sådana avtal förutsätter en detaljerad redovisning i enlighet med 30 a §.

29 §. Jämkningsbestämmelse om avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt. I den gällande lagen ingår en bestämmelse som uppfyller förutsättningarna i direktivet och med stöd av vilken det är möjligt att i efterhand jämkas inte bara ersättningar utan också vilka andra avtalsvillkor som helst som gäller överlåtelse av rättigheter. Bestämmelsen kompletteras av den allmänna

bestämmelsen om jämkning av avtalsvillkor i 36 § i rättshandlingslagen. Vid bedömningen av om ett villkor är oskäligt ska avtalets innehåll i dess helhet, parternas ställning när avtalet ingicks och förhållandena därefter samt övriga omständigheter beaktas.

I 2 mom. föreslås i enlighet med artikel 20 ett omnämnande om att det vid bedömningen av om avtalsvillkoren är oskäliga ska fästas uppmärksamhet också vid verkets kommersiella värde och sättet att bestämma ersättningen samt upphovsmannens bidrag i skapandet av verket som helhet.

Eftersom direktivet tillåter nationellt handlingsutrymme föreslås en bestämmelse om att vid en helhetsbedömning ska det även beaktas hur verket används och i vilken omfattning.

Beaktandet av upphovsmannens bidrag i skapandet av ett verk som helhet gäller i allmänhet situationer där verket har flera upphovsmän. Då är det klart att verkets alla upphovsmän ska behandlas lika och att den ersättning som upphovsmännen får ska stå i rätt proportion till deras bidrag i skapandet av verket. Ibland kan det vara svårt att fastställa ett verks kommersiella värde. Fastställandet av värdet har ett nära samband med sättet att bestämma ersättning, vilket i sin tur baserar sig på hur verket används och i vilken omfattning.

Artikel 20 gäller mekanismer för jämkning av ersättningar i efterhand, det vill säga jämkning av ersättningar till följd av förändrade förhållanden. Direktivet innehåller bestämmelser om rätten till ytterligare ersättning i situationer där det inte finns något kollektivt avtal om jämkning av avtalsvillkoren. Enligt slutet av artikel 20.1 har upphovsmän och utövande konstnärer eller deras representanter rätt att göra anspråk på ytterligare, lämplig och skälig ersättning från den part med vilken de ingått ett avtal om utnyttjande av deras rättigheter, eller från dem till vilka den partens rätt har övergått, om den ursprungligen överenskomna ersättningen visar sig vara oproportionellt låg i förhållande till alla senare relevanta direkta och indirekta intäkter som härör från utnyttjandet av verken eller framförandena. Behov för lagrändring finns inte till denna del då upphovsrättslagens bestämmelse om jämkning av oskäliga avtalsvillkor tillämpas oberoende av om det finns ett kollektivt avtal om saken.

Enligt artikel 20.2 i direktivet ska bestämmelsen om jämkning inte gälla för avtal som ingåtts av enheter som definieras i artikel 3 a och b i direktiv 2014/26/EU om kollektiv förvaltning av upphovsrätt eller av andra enheter som redan omfattas av de nationella regler som genomför det direktivet. Det föreslås ingen uttrycklig bestämmelse om detta i lagen.

Genom de ändringar som föreslås i paragrafen genomförs artikel 20 i direktivet.

30 a §. Redovisning om utnyttjande av verk. Den föreslagna nya paragrafen innehåller bestämmelser om den ursprungliga upphovsmannens rätt att få en redovisning om utnyttjande av ett verk. Enligt 1 mom. har den ursprungliga upphovsmannen rätt att regelbundet, minst en gång per år, få aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av hans eller hennes verk av den till vilken upphovsmannen har överlåtit sina rättigheter eller en exklusiv licens.

Med den ursprungliga upphovsman som nämns i 1 mom. avses den som har skapat verket. Det uttryck som används i paragrafen innebär att rätten att få en redovisning inte övergår med överlåtelsen av upphovsrätten till den som mottar överlåtelsen. Enligt momentet gäller rätten att få utredning upphovsmannens avtalsparter eller förvärvare av rättigheter.

Enligt skäl 72 och 75 i direktivet behöver upphovsmännen information för att kunna bedöma det ekonomiska värdet av utnyttjandet av sina verk. Enligt direktivet ska åtgärderna säkerställa en hög transparens när det gäller typ av utnyttjande, samtliga intäkter som genererats och all ersättning som ska betalas till upphovsmannen.

Avsikten är att säkerställa att upphovsmannen får en sanningsenlig redovisning för olika typer av intäkter från utnyttjande så länge utnyttjandet pågår, även i fråga om globalt utnyttjande. Enligt direktivet uppstår det inte ett behov av information när utnyttjandet har upphört eller när upphovsmannen eller den utövande konstnären har beviljat en licens till allmänheten utan ersättning. Rätten att få en redovisning gäller alltså inte enstaka användningstillfällen där rätten att utnyttja ett verk har överlåtits genom en engångsersättning.

En redovisning ska lämnas om mottagaren av överlåtelsen har haft inkomster av utnyttjandet av verket eller om den ersättning som betalas till upphovsmannen beror på i vilken omfattning verket används. Om användaren inte har haft några inkomster av utnyttjandet av verket eller om den ersättning som betalas till upphovsmannen inte är beroende av omfattningen av verkets användning, kan redovisningen inte innehålla uppgifter som är av betydelse för upphovsmannen.

Redovisningen ska innehålla information om intäkter som genererats vid utnyttjandet av verket och om den ersättning som ska betalas till upphovsmannen när det gäller alla typer av utnyttjande. En redovisning om utnyttjandet av ett verk innefattar också uppgifter om hur mycket verket utnyttjas i fråga om alla typer av utnyttjande. Rätten att få en redovisning gäller såväl överlåtelse mot vederlag som överlåtelse utan vederlag.

I 2 mom. föreskrivs det att vid bedömningen av omfattningen av skyldigheten att lämna redovisning beaktas särdragen och förfarandena samt kollektivavtalen och eventuella andra relevanta kollektiva avtal inom varje sektor, befintliga rapporteringsmetoder, den administrativa börda som lämnandet av redovisning medför samt alla andra omständigheter som inverkar på bedömningen.

Hur redovisningen ska lämnas ska i allmänhet avtalas i detalj i avtalet om överlåtelse av upphovsrätt. Ett avtalsvillkor enligt vilket upphovsmannen avstår från sin rätt till redovisning enligt paragrafen ska dock vara ogiltigt. I vissa fall kan man i ett kollektivavtal ha kommit överens om lämnandet av redovisning på ett mer ingående sätt än i arbetsavtalet, varvid man kan stödja sig på bestämmelserna i kollektivavtalet. Utgångspunkten är att de villkor för lämnande av utredning som anges i kollektivavtal eller andra kollektiva avtal ska anses vara lämpliga. Enligt bestämmelsen ska också alla andra omständigheter som inverkar på bedömningen av saken beaktas.

Det är således fråga om en omfattande helhetsbedömning som parterna förutsätts göra för att direktivets syfte ska uppnås. Bestämmelsen har karaktären av en generalklausul som ska tillämpas i enlighet med proportionalitetsprincipen. I sista hand ska innehållet i skyldigheten grunda sig på en bedömning från fall till fall.

I 3 mom. föreskrivs det om sådana situationer där lämnandet av uppgifter skulle medföra en oskälig ekonomisk belastning. I dessa situationer får redovisningen begränsas till vad som rimligen kan förväntas. Bestämmelsen motsvarar slutet av artikel 19.3 i direktivet där det konstateras att mot bakgrund av de intäkter som utnyttjandet av verket eller framförandet genererar kan kravet begränsas till de typer av information och den informationsnivå som rimligen kan förväntas i sådana fall. Om till exempel utnyttjandet inte har genererat intäkter, räcker det med att användaren underrättar upphovsmannen om detta. Enbart den omständigheten att utnyttjandet av ett verk inte ger någon vinst vid en viss tidpunkt kan dock inte utgöra grund för att avstå från att lämna en redovisning. Den föreslagna bestämmelsen innebär för mottagaren av överlåtelsen en skyldighet att iaktta öppenhet i fråga om utnyttjandet av verket.

Enligt 4 mom. föreligger inte skyldighet enligt 1 mom. om upphovsmannens bidrag med beaktande av verket som helhet inte är betydande. Den skyldighet att iaktta öppenhet som anges i

artikel 19 i direktivet ska tillämpas endast när det är fråga om rättigheter av upphovsrättslig betydelse. Rätt att få uppgifter uppkommer dock trots detta, om upphovsmannen visar att han eller hon behöver uppgifterna för jämkning av ersättning i enlighet med 29 §. Även när en engångsersättning har betalats för utnyttjande av ett verk i ett icke-kommersiellt syfte och lämnandet av redovisning i enlighet med 3 mom. skulle medföra en oskäligen ekonomisk belastning kan en redovisning krävas, om det behövs för att framställa ett krav på jämkning.

Enligt skäl 75 i direktivet bör personuppgifter, som kontaktuppgifter och ersättningssummor, som behövs för att hålla upphovsmän och utövande konstnärer informerade med avseende på utnyttjandet av deras verk och framföranden, behandlas av personer som måste följa kravet på transparens i enlighet med artikel 6.1 c i förordning (EU) 2016/679, det vill säga behandling av personuppgifter är tillåten för att fullgöra en rättslig förpliktelse.

Enligt 5 mom. har upphovsmannen rätt att begära en redovisning av den till vilken avtalsparten har överlåtit rättigheterna, om upphovsmannens avtalspart efter överlåtelsen inte kan fullgöra sin skyldighet enligt 1 mom. att lämna en redovisning. Uppgifterna kan lämnas antingen till upphovsmannen direkt eller via upphovsmannens avtalspart. Upphovsmannen har rätt att av avtalsparten få kontaktuppgifter till mottagaren av överlåtelsen för begäran om information.

I vissa situationer kan den som lämnar redovisningen ha behov av att skydda sin företagshemlighet, och därför kan han eller hon inte förutsättas lämna mycket detaljerade uppgifter till upphovsmannens avtalspart. Därför är det viktigt att mottagaren av överlåtelsen, om denne så önskar, kan lämna uppgifterna direkt till upphovsmannen. Det är dock i allmänhet mest ändamålsenligt att upphovsmannens avtalspart ombesörjer att redovisningen lämnas till upphovsmannen. Huvudprincipen bör därför vara att redovisningen lämnas av upphovsmannens avtalspart.

Enligt 6 mom. får upphovsmannen inte obehörigen röja eller använda uppgifter om företagshemligheter som den som lämnat utredningen har specificerat som företagshemlighet. I momentet avses en företagshemlighet som definieras i 2 § 1 punkten i lagen om företagshemligheter (595/2018) och som användaren har specificerat. Upphovsmannen har rätt att bevara och använda de erhållna uppgifterna under hela den tid som verket utnyttjas och under en rimlig tid efter det, om detta behövs för jämkning av ersättningen. Genom bestämmelsen samordnas å ena sidan upphovsmannens rätt till redovisning i enlighet med upphovsmannens intressen och å andra sidan rätten till skydd för företagshemligheter för den som kommersiellt utnyttjar verket. I bestämmelsen skyddas upphovsmannens intressen genom att det förutsätts att den som lämnar redovisningen ska specificera vilka uppgifter som omfattas av företagshemligheten. All information om utnyttjande av ett verk kan inte betraktas som en företagshemlighet.

I 7 mom. föreslås en hänvisning till den gällande 35 § om bokförläggare och till förläggarens skyldigheter enligt paragrafen med avseende på upplaga och redovisning

Den föreslagna bestämmelsen ska även tillämpas på utövande konstnärers rättigheter. I 45 § 5 mom. har det tagits in en hänvisningsbestämmelse om detta.

Genom paragrafen genomförs artikel 19 i direktivet.

30 b §. Återkallande av överlåtelse av rättigheter. I den föreslagna nya paragrafen föreskrivs det om upphovsmannens rätt att återkalla överlåtelse av rättigheter när verket inte har utnyttjats.

Enligt 1 mom. får upphovsmannen återkalla överlåtelsen av rättigheter, om ett verk i fråga om vilket upphovsmannen har överfört ensamrätten eller en exklusiv licens inte har utnyttjats inom en rimlig tidsperiod från det att avtalet om överlåtelse av rättigheter ingicks. Alternativt kan

upphovsmannen besluta att överlåtelsens exklusiva karaktär upphör när rätten till återkallande uppstår föreslås bero på vad som ska anses rimligt inom varje sektor med hänsyn till dess särdrag och förfaranden. Enligt direktivet får återkallandemekanismen föreskrivas i nationell rätt på ett flexibelt sätt. Rätt till återkallande föreligger därmed när verket inte alls har utnyttjats, men även när verket har utnyttjats men senare än vad upphovsmannen hade skäl att förvänta sig på basis av praxis inom sektorn.

Enligt slutet av momentet ska ett verk utnyttjas inom en rimlig tidsperiod från det att avtalet om överlåtelse av rättigheter ingicks. Om upphovsmannen anser att en rimlig tid har förflutit och verket inte har utnyttjats, ska upphovsmannen kräva att mottagaren av överlåtelsen börjar utnyttja verket. Det föreslås att mottagaren av överlåtelsen ska ha 6 månader på sig att börja utnyttja verket. Om verket inte har utnyttjats inom denna tid har upphovsmannen rätt att återkalla överlåtelsen av rättigheterna eller besluta att överlåtelsens exklusiva karaktär upphör. Upphovsmannen har då rätt att behålla sitt arvode. Bestämmelsen om upphovsmannens rätt att behålla sitt arvode motsvarar bestämmelserna om återkallande av överlåtelse av rättigheter i vissa fall i den gällande lagen.

Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att upphovsmannens avtalspart inte kan köpa ensamrätt till ett verk i syfte att hindra att verket kommer på marknaden, vilket har en negativ inverkan såväl på upphovsmännens yttrandefrihet och möjligheter att idka sin näring som på tillgången till verken.

I 2 mom. föreskrivs det att om två eller flera upphovsmän har skapat ett verk tillsammans ska de tillsammans utöva sin rätt att återkalla överlåtelsen av upphovsrätten. Rätten till återkallande gäller både situationer där ett verk har flera upphovsmän och situationer där flera utövande konstnärer deltar i en film- eller televisionsproduktion.

Enligt 3 mom. första meningen tillämpas bestämmelserna i 1 mom. inte på verk som skapats för att uppfylla ett villkor i arbets- eller tjänsteförhållande, eftersom rätten att återkalla överlåtelsen passar dåligt ihop med arbets- och tjänsteförhållanden. Direktivet nämner inte uttryckligen sådana situationer. Direktivet ger dock nationellt handlingsutrymme att föreskriva att vissa rättsinnehavare står utanför rätten till återkallande av överlåtelse eller att utfärda närmare bestämmelser om situationer där ett verk har framställts av flera personer gemensamt. Verk som skapats i ett anställningsförhållande uppkommer ofta i samarbete mellan flera upphovsmän. Dessutom vid samordning av arbetsrätt och upphovsrätt uppstår det situationer där rätten till återkallande inte är motiverad, eftersom det skapande arbetet baserar sig på omständigheter som arbetsgivaren har bestämmande inflytande över. I en situation där det inom den kreativa branschen skulle uppstå en olik behandling av upphovsmän eller utövande konstnärer som står i anställningsförhållande och som arbetar på frilansbasis, är det möjligt att komma överens om något annat genom en kollektiv överenskommelse. Bestämmelser om detta föreslås i 4 mom.

Enligt senare delen av 3 mom. tillämpas bestämmelsen inte heller när det faktum att rättigheterna inte har utnyttjats till övervägande del beror på omständigheter som upphovsmannen rimligen kan förväntas avhjälpa. Det är då fråga om omständigheter som upphovsmannen har bestämmande inflytande över eller omständigheter som inverkar på utnyttjandet av verket eller utgör hinder för utnyttjandet.

Enligt 4 mom. får avvikelser från rätten till återkallande göras, om avtalsvillkoren grundar sig på ett kollektivt avtal. Genom bestämmelserna i momentet strävar man efter att erkänna betydelsen av kollektiva avtal också med avseende på rätten till återkallande.

I hänvisningsbestämmelsen i 5 mom. föreskrivs det att 1—4 mom. överlåtelse av rättigheter som gäller framförande eller utgivning av ett verk tillämpas även vad som föreskrivs i 30, 33 och 34 §.

Enligt den sista meningen i 5 mom. tillämpas på hävning av avtal som gäller filmverk vad som föreskrivs i 40 §. Filmverk är förknippade med många särdrag och därför finns det skäl att bibehålla bestämmelserna i gällande 40 §. Vanligen är det mycket dyrt att producera filmverk och det förutsätter utöver anskaffning av finansiering även många andra förberedelser, bland annat anställning av den personal som behövs för produktionen av filmen. Det framgår också av artikel 22 i direktivet att när det gäller återkallande av rättigheter kan olika bestämmelser tillämpas på olika typer av verk.

Genom bestämmelsen samordnas de gällande och de nya bestämmelserna om återkallande av överlåtelse av rättigheter.

Den föreslagna bestämmelsen ska även tillämpas på utövande konstnärers rättigheter. I 45 § 5 mom. har det tagits in en hänvisningsbestämmelse om detta.

Genom paragrafen genomförs artikel 22 i direktivet.

45 §. Utövande konstnär. Paragrafen föreslås bli ändrad så att utövande konstnärers rättigheter till framföranden som tagits upp på bild- och ljudupptagningar förenhetligas och slås samman till en enda bestämmelse i 2 mom. I 1 och 6 mom. föreslås inga ändringar.

Efter ändringen omfattar ensamrätten för utövande konstnärer som uppträder på en bildupptagning på motsvarande sätt som för utövande konstnärer som uppträder på en ljudupptagning även offentliga framföranden av upptagna framföranden och annan överföring till allmänheten än sådan som sker på begäran.

I fortsättningen har således alla utövande konstnärer, såsom musiker, skådespelare och dansare, samma rättigheter till upptagningar av sina framföranden. Dessa rättigheter omfattar ensamrätt att överföra upptagningen på en anordning genom vilken den kan återges samt ensamrätt att göra upptagna framföranden tillgängliga för allmänheten, offentligt framförande av upptagningen till en vid framförandet närvarande publik, överföring av upptagningen till allmänheten på trådbunden eller trådlös väg, vilket även omfattar överföring av verket på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, samt spridning av exemplar av upptagningen till allmänheten. Eftersom skyddet för ljudupptagningar och bildupptagningar då i princip är detsamma både i fråga om tid och omfattning, föreskrivs det om skyddet i en och samma bestämmelse i 2 mom.

I 4 och 5 mom. kvarstår de gällande bestämmelserna om separata skyddstider för ljud- och bildupptagningar som ges ut eller görs tillgängliga för allmänheten på annat sätt än genom spridning av exemplar av upptagningen och innan 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum. Direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (skyddstidsdirektivet), ändrat genom direktiv 2011/77/EU, förutsätter en längre skyddstid för framföranden som tagits upp på ljudupptagningar än framföranden som tagits upp på bildupptagningar. Eftersom de föreslagna ändringarna innebär att alla utövande konstnärers rättigheter motsvarar varandra kan bestämmelser om olika skyddstider för upptagningar utfärdas i ett nytt 3 mom. i stället för i nuvarande 4 och 5 mom. Nuvarande 6 och 7 mom. blir 4 och 5 mom.

För att paragrafens hänvisningsbestämmelse i det föreslagna 5 mom. ska motsvara de föreslagna ändringarna görs en teknisk ändring i bestämmelsen genom en hänvisning till 1—3 mom. Till

momentet fogas också hänvisningar till 13 b, 16 g, 16 h, 23 a, 30 a och 30 b §. Den nya 13 b § gäller användning av verk för text och datautvinning. De nya 16 g och 16 h § gäller användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av avtalslicens eller inskränkning i upphovsrätten. Den nya 23 a § gäller användning av verk i parodier, karikatyrer och pastischer i enlighet med god sed.

46 §. Producent av ljudupptagning. I 3 mom. införs en hänvisning till 13 b, 16 g, 16 h och 23 a §. Den nya 13 b § gäller användning av verk för text och datautvinning och 16 g och 16 h § gäller användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av avtalslicens eller inskränkningar i upphovsrätten. Den nya 23 a § gäller användning av verk i parodier, karikatyrer och pastischer i enlighet med god sed.

46 a §. Producent av bildupptagning. I 3 mom. införs en hänvisning till 13 b, 16 g, 16 h och 23 a §. Den nya 13 b § gäller användning av verk för text och datautvinning och 16 g och 16 h § gäller användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av avtalslicens eller inskränkningar i upphovsrätten. Den nya 23 a § gäller användning av verk i parodier, karikatyrer och pastischer i enlighet med god sed.

47 §. Användning av ljudupptagningar och av musikupptagningar med visuella element. Hänvisningen i 1 mom. till 45 § 2 och 4 mom. föreslås bli ändrad till en hänvisning till 45 § 2 och 3 mom. Det är fråga om en teknisk ändring på grund av en ändring av strukturen i 45 §.

Till 4 mom. fogas en hänvisning till den nya 23 a §. Av förarbetena till det gällande momentet framgår enligt RP 28/2004 rd att det ”med hänvisningarna till 21, 22 och 25 b § klargörs att för användning av fonogram i de i inskränkingsbestämmelserna avsedda fall inte ska uppstå en rätt till ersättning”. Genom en hänvisning till den nya 23 a § förtydligas det att en producent eller utövande konstnär inte har rätt till ersättning när ett framförande som är en parodi, karikatyr eller pastisch används vid sådant offentligt framförande, sådan ursprunglig överföring till allmänheten eller sådan vidareändring som avses i 47 §

48 §. Radio- och televisionsföretag. I paragrafen föreskrivs det om sändarföretagens rättigheter i förhållande till sina utsändningar. I 4 mom. finns en uppräkningslista av de bestämmelser i lagen som på motsvarande sätt tillämpas på sändarföretagens rättigheter.

I slutet av momentet föreskrivs det att på vidareändringar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 h § 1 mom. och 25 i § 1 mom. På utsändningar med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet tillämpas på motsvarande sätt 25 h § 3 mom.

Denna bestämmelse har kanaliserat rätten till vidareändring av inhemska sändarföretags utsändningar via kollektiv förvaltning. I fråga om utsändningar med ursprung i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har bestämmelsen inneburit att dessa sändarföretag måste inhämta tillstånd för vidareändring samtidigt med andra behövliga tillstånd. Bestämmelsens formulering har dikterats av minimikraven i satellit- och kabeldirektivet.

Enligt artikel 7 i direktivet om onlinesändningar får medlemsstaterna föreskriva att samma bestämmelser är tillämpliga på situationer där både den ursprungliga sändningen och vidareändringen äger rum inom deras territorium. Detta föreskrivs i den föreslagna 25 h §. Artikel 10 i satellit- och kabeldirektivet och artikel 5 i direktivet om onlinesändningar förutsätter att kollektiv förvaltning av rättigheter inte tillämpas på sändarföretagens rättigheter. Således bör det också i fråga om inhemska sändarföretag föreskrivas att tillstånd till vidareändring ska inhämtas skilt

av varje sändarföretag. I fråga om utsändningar med ursprung i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har detta redan säkerställts.

Det föreslås att bestämmelsen om vidareändning via kabel stryks i fråga om 25 h § 3 mom. och ersätts i hänvisningsbestämmelsen med en hänvisning till tillämpningen av 25 h § 3 mom. I enlighet med 25 h § 3 mom. ska sändarföretagets tillstånd till vidareändning av en utsändning beviljas samtidigt som tillstånd av upphovsmännen enligt avtalslicensbestämmelsen i 25 h § 1 mom.

Genom den föreslagna ändringen är bestämmelsen således neutral i förhållande till den teknik som används vid vidareändning. Vidareändning kan utföras med hjälp av vilken teknik som helst.

Hänvisningen till 25 i § 1 mom. om vidareändning via ledning (kabel) av program som omfattas av distributionsskyldigheten föreslås kvarstå i 48 § 4 mom. Direktivet förutsätter inga ändringar vare sig i 25 i § eller i hänvisningsbestämmelsen i 48 § 4 mom. om tillämpningen av den på sändarföretag.

I 54 § finns en bestämmelse om avgörande av meningsskiljaktigheter genom skiljeförfarande, om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidareändning eller ställer oskäligen villkor för sändandet.

Genom dessa ändringar genomförs artikel 5.1 i direktivet om onlinesändningar och artikel 10 i satellit- och kabeldirektivet.

49 §. Framställare av kataloger och databaser. Till 3 mom. fogas hänvisningar till 13 b, 14 a, 16 g och 16 h §. Den nya 13 b § gäller användning av verk för text och datautvinning, 14 a § gäller användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning och 16 g och 16 h § gäller användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av avtalslicens eller inskränkningar i upphovsrätten.

49 a §. Fotograf. Till 3 mom. fogas hänvisningar till 13 b, 14 a, 16 g, 16 h och 23 a §. Den nya 13 b § gäller användning av verk för text och datautvinning, 14 a § gäller användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning och 16 g och 16 h § gäller användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner med stöd av avtalslicens eller inskränkningar i upphovsrätten. Hänvisningen till 23 a § gäller användning i parodier. Hänvisningen till 27—29 § ersätts med en hänvisning till 27, 28 och 29 §. Upphovsmännen till fotografiska verk har rätt till lämplig och proportionell ersättning med stöd av 28 a §, vilken dock enligt förslaget inte ska tillämpas på sådana fotografier som avses i 49 a §.

Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. där området för skydd av närstående rättigheter för fotografier begränsas.

Det föreslås att en fotograf inte ska ha i 1 mom. avsedd rätt till ett fotografi av ett bildkonstverk, om skyddstiden för verket har löpt ut. Bestämmelserna i paragrafen är tillämpliga på fotografier där man traditionellt använt ljuskänsligt material för att skapa bilderna. Vid framställningen av fotografier används i dag huvudsakligen digital teknik. På motsvarande sätt som i fråga om fotografiska verk avses i 49 a § med fotografi även mångfaldigande av verk som kan jämföras med fotografering.

Bestämmelsen tillämpas på fotografiska verk och andra bildkonstverk. Till bildkonstverk räknas åtminstone fotografiska verk, målningar, skulpturer, grafiska verk och reliefer såsom medaljer

och mynt. Till bildkonstverk hör även verk i textiltryck, vävda konstverk och mosaikverk samt sådana glas- och keramikarbeten som kan betraktas som bildkonstverk.

Genom bestämmelsen i det nya 4 mom. genomförs artikel 14 i direktivet.

50 §. Förläggare av presspublikationer. Enligt förslaget ska den nuvarande bestämmelsen i 50 § om skydd för pressmeddelanden slopas. I stället föreskrivs det om skydd för förläggares närstående rättigheter och genom de nya bestämmelserna genomförs artikel 15 i direktivet, som syftar till att förenhetliga det rättsliga skyddet för tidningar och tidskrifter. Enligt skäl 55 i direktivet måste utgivares organisatoriska och finansiella bidrag till produktion av presspublikationer erkännas och främjas ytterligare. Det är således fråga om ett harmoniserat nytt rättsligt skydd för förläggare av presspublikationer på unionsnivå.

Enligt skäl 54 till direktivet är syftet med skyddsformen att skydda utgivare av presspublikationer mot återanvändning i tjänster för mediebevakning och nyhetsaggregatorer, där återanvändning av presspublikationer är ett viktigt inslag i affärsmodellen och en betydande inkomstkälla.

Enligt 1 mom. har förläggaren av en presspublikation uteslutande rätt att bestämma om framställning av exemplar av sin publikation eller av delar av den (utdrag) och om överföring av dem till allmänheten i förvärvssyfte på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Enligt skäl 55 är det nödvändigt att på unionsnivå skapa ett harmoniserat rättsligt skydd för presspublikationer när det gäller onlineanvändning av informationssamhällets tjänsteleverantörer.

Skyddet är avsett att gälla tjänster som uttryckligen tillhandahålls i ett datanät. Med tjänster avses enligt skäl 55 tjänster för onlineanvändning av informationssamhällets tjänsteleverantörer i enlighet med vad som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Enligt artikel 2.5 i direktivet avses med ”informationssamhällets tjänster” tjänster i den mening som avses i artikel 1.1 b i direktiv (EU) 2015/1535. Sådana tjänster är alla tjänster som tillhandahålls på distans i elektronisk form på personlig begäran av mottagaren av tjänsten och för vilka det vanligtvis betalas en ersättning.

Begreppet utgivare av presspublikationer bör enligt sista delen i ingressen 55 i det direktiv som nu ska genomföras förstås så att det innefattar tjänsteleverantörer, till exempel nyhetsutgivare eller nyhetsbyråer, när de ger ut presspublikationer i enlighet med vad som avses i detta direktiv.

Skyddet för förläggare av presspublikationer gäller såväl användning av en presspublikation i sin helhet som användning av delar av den i enlighet med 1 mom. Exemplar av material som behandlas och ställs till kundernas förfogande framställs till exempel inom mediebevakning och i nyhetsaggregatorer ofta i stor skala. Enligt Europeiska kommissionens bakgrundsutredningar för direktivet räcker detta för många användare, och de går inte till ursprungskällan för att läsa artiklarna.

Enligt 2 mom. tillämpas den rätt som föreskrivs i 1 mom. inte på 1) enskilda användares privata eller icke-kommersiella användning av presspublikationer, 2) hyperlänkar, 3) enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation.

Genom bestämmelsen i 2 mom. 1 punkten genomförs artikel 15.1 andra stycket i direktivet, enligt vilket den uteslutande rätten inte gäller för enskilda användares privata eller icke-kommersiella användning av presspublikationer. För tillämpningen av bestämmelsen i fråga saknar

det betydelse vilken webbplats eller tjänst som används för att överföra tidningar eller tidskrifter eller delar av dem till allmänheten. Bestämmelsen gäller till exempel användning på Twitter eller i en Facebook-grupp för att utöva en enskilds yttrandefrihet, liksom också annan onlineanvändning i annat än kommersiellt syfte.

Enligt 2 mom. 2 punkten tillämpas uteslutande rätt inte på hyperlänkning. Således gäller den uteslutande rätten inte tillgängliggörande av tidningar och tidskrifter för allmänheten genom hyperlänkning. Genom bestämmelsen genomförs artikel 15.1 tredje stycket i direktivet.

Däremot tillämpas bestämmelsen när man använder sökmotorer på internet som indexerar och kopierar presspublikationers webbplatser. Söktjänsterna kan vara specialiserade på mediebevakning och nyhetsaggregatorer. Till den del som allmänna sökmotorer producerar motsvarande resultat omfattas de också av bestämmelsens tillämpningsområde.

Enligt 3 punkten omfattas enstaka ord och mycket korta utdrag inte av skyddet i enlighet med artikel 15.1 fjärde stycket i direktivet. I skäl 58 i direktivet anges det att det inte är troligt att användning av enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, presspublikationer av informations-samhällets tjänsteleverantörer skulle undergräva de investeringar i produktion av innehåll som gjorts av utgivare av presspublikationer. Därför bör det fastställas att användning av enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, presspublikationer inte bör ingå i tillämpningsområdet för de rättigheter som fastställs i detta direktiv. I skäl 57 preciseras att skyddet inte får utvidgas till att gälla rena fakta som rapporteras av presspublikationen.

I lagen föreslås inga bestämmelser om vad som avses med ”ett mycket kort utdrag”, som enligt förslaget inte ska omfattas av skyddet. I lagen föreslås till exempel inte hur många tecken som får användas fritt. Saken är beroende av rättspraxis. Avsikten är inte heller att tidningsrubriker, även om de är mycket korta, kategoriskt inte ska omfattas av skyddet. Rubrikerna är viktiga och kommersiellt betydelsefulla element i presspublikationer.

Enligt 3 mom. avses med presspublikation en samling av i huvudsak litterära verk av journalistiskt slag, som inte publiceras för vetenskapliga eller akademiska ändamål. Dessutom förutsätts det att 1) presspublikationen utgör ett enskilt nummer av en periodiskt utgiven eller regelbundet uppdaterad presspublikation under en gemensam titel, 2) presspublikationen har till syfte att informera allmänheten om nyheter eller andra teman, och 3) presspublikationen har förmedlats till allmänheten i vilket medium som helst på initiativ av en förläggare och under dennes redaktionella ansvar och kontroll.

Enligt skäl 55 och 56 i direktivet inkluderar de presspublikationer som bör omfattas av skyddet till exempel dags-, vecko- eller månadstidningar av allmänt eller särskilt intresse, inbegripet abonnemangsbaserade tidskrifter, samt nyhetswebbplatser. Däremot bör skyddet inte gälla webbplatser, till exempel bloggar, som publicerar information i samband med verksamhet där ingen tjänsteleverantör, såsom en nyhetsutgivare, är initiativtagare till eller har redaktionellt ansvar respektive kontroll över verksamheten. Enligt skäl 56 bör inte heller periodiska publikationer som ges ut för vetenskapliga eller akademiska ändamål, såsom vetenskapliga tidskrifter, omfattas av skyddet.

Skyddet för förläggare av presspublikationer förutsätter inte att en publikation eller en del av den enligt en upphovsrättslig bedömning är självständig och originell, vilka utgör de nationella förutsättningarna för skydd för verk. Som presspublikationer betraktas såväl tryckta publikationer som nätpublikationer, men den uteslutande rätten gäller endast informationssamhällets tjänsteleverantörers onlineanvändning av tidningar och tidskrifter.

Skyddet omfattar inte heller framställning av exemplar av presspublikationer genom tryckning eller genom andra metoder för framställning eller spridning av sådana exemplar, men förläggare av tidningar eller tidskrifter kan även i fortsättningen förhindra sådan användning med stöd av uteslutande rätt som förvärvats av upphovsmän och andra rättsinnehavare.

Enligt 4 mom. ska förläggarens närstående rättigheter inte tillämpas på användning av ett verk eller något annat skyddat objekt som ingår i en presspublikation när upphovsmannen till verket eller en innehavare av närstående rättigheter har gett sitt tillstånd till användningen. I en situation där upphovsmannen har beviljat en förläggare av presspublikationer icke-exklusiv rätt, det vill säga licens som inte är exklusiv, att använda ett verk har upphovsmannen rätt att bevilja även andra användare tillstånd att använda verket. För att skydda dessa användare mot krav från tidnings- eller tidskriftsförläggaren är det nödvändigt att föreskriva att användning som sker med stöd av upphovsmannens tillstånd inte ska anses kränka förläggarens närstående rättigheter, även om verket också ingår i en tidning eller tidskrift som någon annan förläggare av presspublikationer gett ut eller används på något annat sätt. I de fall då upphovsmannen har gett en förläggare av presspublikationer uteslutande rätt att använda ett verk har upphovsmannen inte rätt att förfoga över verket. Bestämmelsen grundar sig på artikel 15.2 andra stycket i direktivet.

Enligt bestämmelsen tillämpas den uteslutande rätten för tidnings- och tidskriftsförläggare inte på verk eller av närstående rättigheter skyddade objekt som ingår i en presspublikation och vars skyddstid har löpt ut. Denna bestämmelse grundar sig på den sista delen av artikel 15.2 andra stycket.

I 5 mom. föreskrivs om skyddstiden för närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer. Enligt bestämmelsen gäller den rätt som föreskrivs för förläggare av presspublikationer tills två år har förflutit från utgången av det år då presspublikationen publicerades. Skyddstiden räknas således från den tidpunkt då en nyhetsartikel eller något annan artikel som ingår i en presspublikation har publicerats i publikationen.

Enligt 6 mom. påverkar skyddet för förläggare av presspublikationer inte den rätt som upphovsmannen eller en innehavare av närstående rättigheter enligt upphovsrättslagen har till ett verk som ingår i en presspublikation. Skyddsformen påverkar således inte i fråga om verk som ingår i en presspublikation det skydd som föreskrivs i upphovsrättslagen för fotografier, ljud- och bildupptagningar eller utövande konstnärers framföranden. De närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer påverkar således inte till exempel skyddstiden för självständiga och originella verk som ingår i en tidning eller tidskrift eller upphovsmannens rätt att förfoga över verket. Genom bestämmelsen genomförs artikel 15.2 första stycket i direktivet.

Enligt 7 mom. har upphovsmannen till ett verk som ingår i en presspublikation eller innehavaren av rättigheter till ett objekt som skyddas av närstående rättighet rätt till en lämplig andel av de inkomster som förläggaren får av utövandet av den rätt som avses i 1 mom. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att den ekonomiska nytta som användningen av tidningar och tidskrifter medför fördelas mellan både förläggare och upphovsmän. Om förläggaren beviljar tillstånd att använda en presspublikation utan ersättning, kommer inte heller upphovsmännen att få extra inkomster av informationssamhällets tjänsteleverantörers användning av publikationen.

Enligt 8 mom. tillämpas bestämmelserna i 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f—16 j, 17 a—17 d, 22, 23, 23 a § och 25 c § i tillämpliga delar på den rätt som avses i 1 mom. I fråga om bestämmelserna om inskränkning av upphovsrätten innebär detta att de inskränkingsbestämmelser som räknas upp i momentet även är tillämpliga på användning av skyddade objekt i fråga om förläggare av presspublikationer. Enligt skäl 57 i direktivet bör de rättigheter som tillkommer förläggare av

presspublikationer enligt detta direktiv också omfattas av samma bestämmelser om inskränkningar som ska tillämpas enligt direktiv 2001/29/EG, inbegripet den inskränkning i fråga om citat för användning i kritik eller recensioner som föreskrivs i artikel 5.3 d i det direktivet.

För att underlätta administrationen av förläggares rätt och av upphovsrätten till verk som ingår i presspublikationer och av andra skyddade objekts närstående rättigheter föreslås en ny avtalslicensbestämmelse i 25 n §. Det föreslås att i sista meningen av 8 mom. görs en hänvisning även till rätten av föreläggare av presspublikationer. Rättsinnehavarna kan, om de så önskar, använda sig av denna mekanism för beviljande av licenser. I samband med beviljandet av licenser kan det också avtalas om ersättningar för användningen.

Enligt direktivet tillämpas skyddet av presspublikationer inte på presspublikationer som har publicerats första gången före den 6 juni 2019. Bestämmelsen om detta har tagits till övergångsbestämmelserna.

50 c §. Användning av verk som skyddats med tekniska åtgärder. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det att när ett verk som skyddas med effektiva tekniska åtgärder lagligen innehåller eller är tillgängligt för användaren, får verket oavsett skyddet för de tekniska åtgärderna användas med iakttagande av vissa begränsningar. Det föreslås att 1 mom. ändras så att det ska vara möjligt att använda verket inte bara för utnyttjande av de inskränkningar i upphovsrätten som för närvarande nämns i paragrafen utan också för att utnyttja följande inskränkningar i upphovsrätten: för text och datautvinning enligt 13 b §, för användning i illustrativt syfte inom undervisning enligt 14 a § och för användning av utgångna verk i arkiv och i för allmänheten öppna bibliotek och museer enligt 16 h §.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 7 i direktivet.

50 f §. Direktinjicering. I artikel 8.1 i direktivet om onlinesändningar regleras det fall att ett sändarföretag överför sina programbärande signaler till en signaldistributör utan att självt samtidigt sända dessa programbärande signaler till allmänheten. Det är fråga om en sändningsmetod som i direktivet om onlinesändningar kallas direktinjicering och som det inte tidigare har funnits några bestämmelser om i Europeiska unionens lagstiftning.

Enligt definitionen i artikel 2.4 i direktivet om onlinesändningar avses med direktinjicering en teknisk process genom vilken ett sändarföretag överför sina programbärande signaler till en annan organisation än ett sändarföretag på ett sådant sätt att de programbärande signalerna inte är tillgängliga för allmänheten under överföringen.

I artikel 8.1 föreskrivs det att i sådana fall ska sändarföretaget och signaldistributören anses delta i en enda överföring till allmänheten. För detta krävs det enligt samma bestämmelse tillstånd från rättsinnehavarna. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att rättsinnehavarna får en skälig ersättning för användning av skyddade objekt för sådan överföring till allmänheten.

Enligt skäl 20 deltar sändarföretagen och signaldistributörerna i överföringen till allmänheten med sina respektive bidrag. De bör därför erhålla rättsinnehavarens tillstånd för sitt specifika bidrag till denna enda överföring till allmänheten. Enligt samma skäl bör dock detta deltagande av två parter i en enda överföring till allmänheten inte ge upphov till gemensamt ansvar för sändarföretaget och signaldistributören.

I skäl 20 anges också att medlemsstaterna bör ha frihet att på nationell nivå föreskriva ordningen för att erhålla tillstånd för en sådan enda överföring till allmänheten, inbegripet de relevanta betalningar som ska göras till berörda rättsinnehavare. I detta sammanhang bör sändarföretagets

och signaldistributörens respektive sätt att utnyttja av de verk och av närstående rättigheter skyddade objekt som rör denna enda överföring till allmänheten beaktas.

Signaldistributörerna ställs, liksom operatörerna av vidareändringstjänster, inför den avsevärda börda som klareringen av rättigheter utgör, med undantag för avseende de rättigheter som innehas av sändarföretagen. Därför bör medlemsstaterna enligt skäl 20 tillåtas att föreskriva att signaldistributörer ska kunna dra nytta av en mekanism för obligatorisk kollektiv förvaltning av rättigheter för sina sändningar, på samma sätt och i samma utsträckning som operatörer av vidareändringstjänster.

I slutet av skäl 20 påminns att där signaldistributörer enbart tillhandahåller sändarföretagen ”tekniska resurser”, i den mening som avses i rättspraxis från Europeiska unionens domstol, för att säkerställa att signaldistributörer mottar, eller för att förbättra mottagandet av, sändningen, bör signaldistributörerna inte anses delta i en specifik överföring till allmänheten.

I 50 f § i upphovsrättslagen föreslås en ny bestämmelse där det föreskrivs om direktinjicering och om den rättsliga bedömningen av metoden.

Genom bestämmelsen undanröjs eventuella rättsliga oklarheter om huruvida det här är fråga om två upphovsrättsligt relevanta handlingar. Eftersom sändarföretagets och distributörsföretagets handling utgör en upphovsrättsligt relevant handling, det vill säga överföring till allmänheten, måste tillstånd fås av rättsinnehavarna för båda företagens handling.

Företagen har alltså inte gemensamt ansvar för en enda överföring till allmänheten. Företagen har upphovsrättsligt ansvar gentemot upphovsmännen i fråga om sin andel av den helhet som företagen tillsammans tillgängliggör för allmänheten.

I skäl 21 i direktivet om onlinesändningar förklaras skillnaden mellan direktinjicering och vidareändring. I skälet anges att ”När sändarföretag överför sina programbärande signaler direkt till allmänheten, och därigenom genomför en ursprunglig sändning, och samtidigt även överför dessa signaler till andra företag genom den tekniska processen direktinjicering, till exempel för att säkerställa signalernas kvalitet för vidareändringar, utgör sändningarna från dessa andra företag en separat överföring till allmänheten, vid sidan av den som sändarföretaget genomför. I dessa situationer bör de bestämmelser om vidareändring som fastställs i detta direktiv och i direktiv 93/83/EEG, i dess ändrade lydelse enligt detta direktiv, gälla.”

Sändningsverksamhet som baserar sig på den tekniska processen direktinjicering finns inte för närvarande i Finland. I 2 kap. föreslås en ny bestämmelse om avtalslicens i 25 m § som syftar till är att underlätta förvärv av rättigheter för överföring genom direktinjicering.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 8.1 i direktivet om onlinesändningar.

54 §. Skiljeförfarande. I 54 § finns bestämmelser om avgörande av meningsskiljaktigheter genom skiljeförfarande i de fall som anges i bestämmelserna.

Det föreslås att 1 mom. 5 punkten ändras så att ordet ”via kabel” stryks i samband med vidareändring samt bestämmelsen om att utsändningen ska ha sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Bestämmelsen föreslås samtidigt bli förtydligad så att det är helt klart att skiljeförfarande kan gälla på samma villkor både meningsskiljaktigheter om beviljande av tillstånd av upphovsmännen och meningsskiljaktigheter om beviljande

av tillstånd av sändarföretaget. Tillstånd kan beviljas genom skiljeförfarande, om avtalslicensorganisationen eller sändarföretaget eller båda utan grundad anledning förbjuder vidareändning eller ställer oskäligen villkor för sändandet.

Det föreslås att hänvisningen till vidareändning via kabel stryks. Hänvisningen till beviljande av tillstånd med stöd av 25 h § 2 mom. föreslås bli ersatt med en hänvisning till 25 h § 1 mom., som är den grundläggande bestämmelsen om beviljande av tillstånd för vidareändning.

Genom denna ändring gäller bestämmelsen tydligt beviljande av tillstånd för vidareändning både i fråga om avtalslicensorganisationer och i fråga om sändarföretag. Bestämmelsen ska tillämpas när det är fråga om beviljande av i 26 § avsett tillstånd för samtidig och oförändrad vidareändning av radio- eller televisionsutsändning med stöd av 25 h § 1 mom. och villkoren för detta eller beviljande av tillstånd i enlighet med 48 § 1 mom. och villkoren för detta.

Den begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde enligt vilken utsändningen ska ha sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet föreslås likaså bli slopad. Bestämmelsen är således tillämplig på avgörande av meningsskiljaktigheter om vidareändning av utsändningar både i fråga om utsändningar från Finland och i fråga om utsändningar från andra stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Detta motsvarar de förslag på andra ställen i denna proposition som gäller ändring av tillämpningsområdet för bestämmelserna om vidareändning.

Det föreslås en precisering också i den sista delen av 5 punkten, som gäller beviljande av tillstånd så att skiljemännen kan bevilja tillstånd, om avtalslicensorganisationen eller sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidareändning eller ställer oskäligen villkor för sändandet.

I 4 mom. föreskrivs det om verkan av ett tillstånd som beviljas genom skiljeförfarande. Det föreslås att 4 mom. ändras så att hänvisningen till 25 h § 1 eller 2 mom. ändras till en hänvisning enbart till 25 h § 1 mom. Hänvisningen till ett tillstånd som beviljats i enlighet med 48 § 1 mom. ersätts med en hänvisning till tillstånd som beviljats med stöd av bestämmelsen och villkoren i den.

54 a §. Undervisningsverksamhet i förvärvssyfte. Det föreslås att paragrafen ändras så att det till paragrafen fogas en hänvisning till de bestämmelser om inskränkningar i upphovsrätten där rättigheter har inskränkts till förmån för undervisningsverksamhet. Dessa bestämmelser är 14 § 2 och 3 mom., 14 a § 1 mom. och 21 § 1 mom. Samtidigt föreslås det att avtalslicensbestämmelserna i 13 § och 14 § 1 mom. som är tillämpliga på undervisningsverksamhet lämnas utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Avtalslicenser som inte berörs av villkoren om icke-kommersiellt syfte enligt artikel 5.1 i direktivet kunde användas även för undervisningsverksamhet i förvärvssyfte.

55 a §. Definition. I paragrafen definieras de tjänsteleverantörer med upphovsrättsligt ansvar som omfattas av bestämmelserna i 6 a kap.

Enligt paragrafen avses med tjänsteleverantör en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll enligt definitionen i artikel 2.6 i direktivet. Enligt definitionen i direktivet avses med onlineleverantör av delningstjänster för innehåll en leverantör av en av informationssamhällets tjänster ”som har som huvudsyfte eller ett av sina huvudsyften att lagra och ge allmänheten tillgång till en stor mängd upphovsrättskyddade verk eller andra skyddade alster som laddats upp av dess användare, som leverantören ordnar och marknadsför i vinstsyfte”. I detta kapitel

används termen ”tjänsteleverantör”. Med hänvisningen i definitionen i direktivet till andra skyddade alster avses vissa objekt som omfattas av närstående rättigheter. Bestämmelser om tillämpningen av det nya 6 a kap. på objekt som omfattas av närstående rättigheter finns i 55 m § genom en hänvisning till 5 kap.

Förteckningen över kriterier i definitionen är kumulativ: vid bedömningen av om det är fråga om en tjänsteleverantör som omfattas av tillämpningsområdet för bestämmelserna i 6 a kap. ska alla kriterier uppfyllas.

Enligt skäl 62 i direktivet har en sådan tjänsteleverantör som huvudsyfte att lagra upphovsrättsskyddat innehåll och ge användarna möjlighet att ladda upp och dela en stor mängd av detta innehåll, i syfte att direkt eller indirekt generera vinst. Tjänsteleverantörerna främjar och marknadsför innehåll genom att organisera innehållet i tjänsterna i avsikt att locka en större publik och genom att inkludera riktad marknadsföring.

Enligt skäl 63 bör man vid bedömningen av tjänsteleverantörens huvudsakliga syfte att lagra och överföra till allmänheten ”en stor mängd upphovsrättsskyddat innehåll” ta hänsyn till en kombination av faktorer, till exempel tjänstens publik och antalet filer med upphovsrättsskyddat innehåll som tjänstens användare laddat upp.

Dessa tjänster spelar en viktig roll på innehållsmarknaden online genom att de konkurrerar om samma användargrupper med andra onlinetjänster för innehåll, till exempel sådana tjänster för streamning av ljudfiler och videor i vilka användarna av tjänsten inte har lagrat innehåll.

Skillnaden jämfört med innehållstjänster online, där det innehåll som erbjuds baserar sig på tjänsteleverantörens val, är att en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll inte väljer aktivt på förhand de innehåll som erbjuds i tjänsten, utan användarna av tjänsten ansvarar för valet av de innehåll som ska erbjudas i tjänsten och för lagringen av dem. Situationen är i huvudsak densamma också i fråga om både reklamfinansierade och avgiftsbelagda innehållstjänster. Även om onlinetjänster för delning av innehåll i allmänhet är avgiftsfria för användarna, utesluter direktivet inte möjligheten att en sådan tjänst kan ta ut en avgift av användarna för användning av tjänsten.

Enligt skäl 62 i direktivet kan tjänster som har något annat huvudsakligt syfte inte betraktas som onlinetjänster för delning av innehåll. Som exempel på tjänster som inte omfattas av tillämpningsområdet nämns i artikel 2.6 och skäl 62 i direktivet tjänster för elektronisk kommunikation, molntjänster för företag, molntjänster som ger konsumenterna möjlighet att ladda upp innehåll för eget bruk och näthandelsplatser. Handelsplatsernas huvudsakliga verksamhet är i allmänhet detaljhandel på nätet som inte inbegriper tillgång till upphovsrättsligt skyddat innehåll. Enligt artikel 2.6 i direktivet ska definitionen inte heller omfatta leverantörer av tjänster som plattformar för utveckling och delning av programvara med öppen källkod, fillagringsplatser för vetenskapligt och pedagogiskt material utan vinstsyfte samt onlineencyklopedier utan vinstsyfte.

De föreslagna bestämmelserna i 6 a kap. tillämpas inte heller på tjänsteleverantörer vars huvudsakliga syfte är att bedriva eller underlätta upphovsrättslig piratkopiering.

Förteckningen i direktivet över tjänster som inte omfattas av definitionen av onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll är inte uttömmande. Bedömningen av om det är fråga om en tjänsteleverantör som omfattas av tillämpningsområdet för 6 a kap. ska göras från fall till fall utifrån kriterierna i definitionen.

Onlinetjänster för delning av innehåll bör begreppsmässigt hållas åtskilda även från sådana i 25 l § i upphovsrättslagen avsedda tjänster för nätlagring av tv-program, som till sin karaktär är innehållstjänster online och inte onlinetjänster för delning av innehåll.

Med användare avses privatpersoner som lagrar innehåll i tjänsten. Innehållet kan ha producerats av användarna själva eller bestå helt eller delvis av upphovsrättsligt skyddade verk som har skapats av andra. Bestämmelserna i detta kapitel gäller särskilt innehåll som användare lagrat i en tjänst, som omfattas av rättigheter som tillkommer tredje part och som det inte har beviljats tillstånd att använda.

Den föreslagna bestämmelsen genomför artikel 2.6 i direktivet.

55 b §. Rättsliga utgångspunkter. I 1 mom. föreskrivs det i enlighet med artikel 17.1 i direktivet om de rättsliga utgångspunkter som en i 55 a § avsedd tjänsteleverantörs upphovsrättsliga ansvar grundar sig på. Artikel 17.1 första stycket i direktivet förutsätter att det i upphovsrättslagen fastställs att när verk lagras i en tjänst som tillhandahålls av en sådan tjänsteleverantör som definieras i 55 a § ska tjänsteleverantören överföra verken till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Tjänsteleverantören ger allmänheten tillgång till upphovsrättsskyddade verk som laddats upp av användarna. Bestämmelser om de rättigheter som ska tillämpas på beviljande av tillgång finns i artikel 3 i informationssamhallsdirektivet (2001/29/EG).

Genom regleringen fastställs det att de tjänsteleverantörer som avses i direktivet är skyldiga att inhämta tillstånd för sin verksamhet. I de föreslagna bestämmelserna beaktas i 55 e § användarnas möjlighet att använda verk med stöd av de föreskrivna inskränkningarna i upphovsrätten. Detta har betydelse med tanke på om användarna ska få tillstånd av rättsinnehavaren och betala ersättning till rättsinnehavaren för användningen av verket.

I enlighet med skäl 64 i direktivet utför de tjänsteleverantörer som anges i 55 a § en överföring till allmänheten eller ger allmänheten tillgång till upphovsrättsskyddade verk som användarna laddar upp. Tjänsteleverantören är således skyldig att inhämta tillstånd för användning av verk i tjänsten av berörda rättsinnehavare. De nu aktuella nya bestämmelserna är separata och påverkar inte begreppen överföring till allmänheten eller tillgängliggörande för allmänheten, som fastställts på ett annat ställe i unionsrätten, och de påverkar inte heller en eventuell tillämpning av artiklarna 3.1 och 3.2 i direktiv 2001/29/EG på andra tjänsteleverantörer som använder upphovsrättsskyddat innehåll.

Enligt 2 mom. är tjänsteleverantörerna skyldiga att inhämta de tillstånd som behövs. Om relevanta rättigheterna till det innehåll som laddats upp i tjänsten inte har erhållits, är tjänsteleverantören ansvarig för kränkningen av upphovsrätten. Tjänsteleverantören kan befrias från ansvar på särskilda villkor som närmare anges i 55 c § 1 mom. Bestämmelsen motsvarar artikel 17.1 första stycket i direktivet.

I 3 mom. föreskrivs det att när tjänsteleverantören har fått upphovsmännens tillstånd, inbegriper tillståndet även tjänsteanvändarnas åtgärder när dessa lagrar verk för överföring till allmänheten. Detta tillämpas dock inte när användaren av tjänsten agerar i förvärvssyfte eller när användarens verksamhet genererar betydande inkomster. Bestämmelsen motsvarar artikel 17.1 andra stycket i direktivet. En sådan användare av tjänsten ansvarar för sin egen verksamhet och ska själv inhämta tillstånd för verksamheten av upphovsmännen eller den organisation som förvaltar rättigheter.

Enligt artikel 17.3 och skäl 65 i direktivet ska den ansvarsbegränsning som fastställs i artikel 14.1 i direktiv 2000/31/EG inte gälla ovan avsedda överföring till eller tillgängliggörande för allmänheten. I bestämmelsen föreskrivs det om ansvarsfrihet på vissa villkor för de tjänsteleverantörer som avses i det berörda direktivet. Detta hindrar inte tillämpning av bestämmelserna om ansvarsfrihet i det direktivet på tjänsteleverantörer i situationer som inte omfattas av detta direktiv. Det bör också noteras att det inom Europeiska unionen bereds en ny rättsakt om digitala tjänster, som efter att den trätt i kraft eventuellt också påverkar 184 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. I propositionen föreslås ett tillägg om saken 184 a § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Den föreslagna bestämmelsen genomför artikel 17.1 första och andra stycket i direktivet.

55 c §. *Tjänsteleverantörens ansvar och ansvarsfrihet.* Tjänsteleverantören ansvarar enligt det föreslagna 55 c § 1 mom. för användningen av ett verk för överföring till allmänheten enligt 2 § i upphovsrättslagen, om tjänsteleverantören inte har tillstånd att använda verket för detta ändamål. Tjänsteleverantörens handlingsskyldighet gäller först och främst inhämtande av tillstånd. Tjänsteleverantören befrias inte från ansvar om leverantören inte har gjort vad denne har kunnat för att inhämta tillstånd. Tjänsteleverantören är ytterligare skyldig att vidta åtgärder i två fall. Leverantören ska göra vad den kan efter att ha mottagit en begäran av upphovsmannen om att allmänhetens åtkomst ska förhindras eller att ett verk ska avlägsnas.

Enligt bestämmelsen kan en tjänsteleverantör befrias från detta ansvar, om tjänsteleverantören i enlighet med 1 mom. 1 punkten har gjort vad den har kunnat för att få ett tillstånd som avses i 55 b § 2 mom.

I 1 mom. 2 punkten föreskrivs det om situationer där upphovsmannen på förhand vill förhindra att vissa verk laddas upp i tjänsten. Med upphovsman avses också den till vilken upphovsmannen har överlåtit sina rättigheter eller som upphovsmannen har bemyndigat att handla för dennes räkning. En sådan begäran om förhindrande ska innehålla information som är relevant och nödvändig för tjänsteleverantören. Detta innebär att tjänsteleverantören är skyldig att göra vad den kan för att i enlighet med höga branschstandarder för god yrkessed säkerställa att det verk eller de verk som begäran gäller inte blir tillgängliga för allmänheten.

Tjänsteleverantören är skyldig att vidta åtgärder för att förhindra åtkomst till ett verk när upphovsmannen har lämnat sådana uppgifter att tjänsteleverantören på förhand kan identifiera det upphovsrättsskyddade verket i tjänsten redan innan verket laddas upp i tjänsten.

Handlingsskyldighet uppkommer när upphovsmannen har gett tjänsteleverantören relevant och nödvändig information om de verk till vilka åtkomst ska förhindras. Med denna information avses sådan information med hjälp av vilken tjänsteleverantören kan göra verken otillgängliga, såsom identifieringsmaterial för verk, det vill säga en så kallad referensfil, som är verket som sådant i digital form. För identifiering av ett verk räcker det även med metadata med hjälp av vilka verket och upphovsmannen kan identifieras.

I 1 mom. 3 punkten föreskrivs det om situationer där ett verk redan är tillgängligt i tjänsten och upphovsmannen vill förhindra åtkomst till verket. Upphovsmannen ska lämna tjänsteleverantören en begäran om avlägsnande i form av en tillräckligt välgrundad underrättelse. Tjänsteleverantören ska efter att ha fått underrättelsen utan dröjsmål vidta åtgärder för att avlägsna det aktuella verket från sina webbsidor. Tjänsteleverantören ska också göra vad den kan för att motverka framtida uppladdning av verket.

En tillräckligt välgrundad underrättelse ska, liksom en begäran om förhindrande av åtkomst som görs på förhand, innehålla de uppgifter som behövs för identifiering av det verk eller de verk som begäran om avlägsnande gäller.

Såväl begäran om förhindrande av åtkomst som begäran om avlägsnande kan framställas på upphovsmannens vägnar också av den som har rätt att handla för upphovsmannens räkning. Om upphovsrätten har övergått till någon annan, kan krav i princip framställas av den till vilken upphovsrätten har övergått. Upphovsmannen har också kunnat bemyndiga någon annan, till exempel en kollektiv förvaltningsorganisation eller någon annan tjänsteleverantör som tjänar upphovsmännens intressen, att bevaka upphovsmannens rättigheter.

I skäl 66 konstateras det att de åtgärder som vidtas av tjänsteleverantörer i samarbete med rättsinnehavarna inte bör leda till att tillgång till icke-intrångsgörande innehåll hindras. Sådant innehåll är till exempel verk i fråga om vilka avtal har ingåtts mellan tjänsteleverantören eller användaren och rättsinnehavaren eller verk som får användas med stöd av en inskränkingsbestämmelse som gäller upphovsrätten eller de närstående rättigheterna.

Den identifiering av verk som förutsätts för förhindrande av åtkomst till eller avlägsnande av sådana skyddade verk som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten är ett av de viktigaste tillämpningsområdena för ny teknik. De krav som gäller identifieringen av upphovsmän och verk och de tekniska systemen för identifiering utvecklas i snabb takt. I praktiken innebär detta bland annat att feltoleransegenskaperna hos de identifieringsverktyg som tjänsteleverantörerna använder förbättras. Detta minskar antalet fall där en version av ett verk i tjänsteleverantörens tjänst avviker från identifieringsfilen på ett sätt som identifieringssystemet inte upptäcker, vilket medför att fel verk identifieras. Tjänsteleverantören ska avlägsna ett verk i tjänsten när identifieringsuppgifterna är tillräckliga med tanke på den identifieringsteknik som används och det inte råder något tvivel i fråga om identifieringen av verket. Den information som behövs för att identifiera ett verk behöver inte vara identisk med ett verk i tjänsten, det räcker med att man kan sluta sig till att det är fråga om samma verk.

I 2 mom. föreskrivs det om de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om de ovan beskrivna skyldigheterna är proportionerliga. Bakgrunden till detta är att skyldigheterna enligt artikel 17.4 i direktivet enligt punkt 5 ska vara proportionerliga och förenliga med proportionalitetsprincipen i Europeiska unionens lagstiftning.

I momentet föreskrivs det om de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om tjänsteleverantören har fullgjort sina skyldigheter enligt 1 mom. i ljuset av proportionalitetsprincipen. Vid bedömningen av proportionaliteten ska enligt artikel 17.5 led a hänsyn tas till typen av tjänst, publiken och tjänstens omfattning samt vilken typ av verk eller andra alster som har laddats upp av användarna av tjänsten och enligt led b ska tillgången till lämpliga och effektiva medel och tjänsteleverantörernas kostnad för dem beaktas. Förteckningen i direktivet är inte uttömmande. De omständigheter som nämns i direktivet räknas upp i det föreslagna 55 c § 2 mom.

Med bedömningskriterierna i 2 mom. eftersträvas i enlighet med direktivet en balans mellan å ena sidan upphovsmannens egendomsskydd och å andra sidan tjänsteleverantörernas näringsfrihet, så att tjänsteleverantörernas handlingsskyldighet förblir skälig.

Eftersom förteckningen över de omständigheter som ska beaktas inte är uttömmande, kan domstolen också beakta alla andra omständigheter som påverkar skyldigheternas proportionalitet.

Ju mer allmän en viss typ av material är i en tjänst, desto mer motiverat är det att förvänta sig att tjänsteleverantören vidtar åtgärder för att bland typen av material i fråga identifiera sådant material till vilket upphovsmannen har begärt att åtkomst förhindras eller att det avlägsnas. Det kan inte förutsättas att en tjänsteleverantör som specialiserat sig enbart på delning av fotografier skaffar system som gör det möjligt att identifiera och förhindra åtkomst till exempel ljudfiler.

Vid en bedömning av om skyldigheterna är proportionerliga kan det också anses vara av betydelse att upphovsmannen har lämnat tjänsteleverantören tillräckliga och relevanta uppgifter för att verket ska kunna identifieras när en användare av tjänsten försöker ladda upp verket i tjänsten.

Vid bedömningen ska enligt 2 mom. 2 punkten beaktas tillgången till lämpliga och effektiva medel för att omöjliggöra åtkomst till verk och tjänsteleverantörernas kostnad för dessa.

Tillgången till tekniska system för identifiering av innehåll kan variera beroende på typen av material. Exempelvis är de lösningar som möjliggör identifiering av material som kränker upphovsrätten för närvarande mer avancerade när det gäller ljudupptagningar än till exempel den teknik som används för att identifiera text som kränker upphovsrätten. Tillgången till och kostnaderna för denna teknik kan vara betydande uttryckligen ur tjänsteleverantörens synvinkel, och därför måste man bedöma proportionaliteten i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av skyldigheterna också i ljuset av de rättigheter som tryggas i grundlagen.

Omständigheter som också kan beaktas vid bedömningen av proportionaliteten kan vara till exempel praxis som eventuellt utvecklas inom en bransch, eventuella rekommendationer från Europeiska kommissionen eller uppförandekoder för en bransch samt andra aspekter som inverkar på tolkningen av vilka krav som rimligen kan ställas när det gäller tjänsteleverantörernas skyldigheter.

Paragrafen grundar sig på artiklarna 17.4 och 17.5 i direktivet.

55 d §. Tillämpning på vissa tjänsteleverantörers verksamhet. I paragrafen föreskrivs det om tillämpningen av tjänsteleverantörens skyldigheter enligt 55 c § 1 mom. 2 och 3 punkten i vissa situationer. Syftet med dessa bestämmelser är att lätta på nämnda skyldigheter för nya tjänsteleverantörer, om deras omsättning understiger det belopp som anges i paragrafen.

Enligt paragrafen är de lindrigare skyldigheterna tillämpliga, om tjänsteleverantörens tjänster har varit tillgängliga för allmänheten i mindre än tre år och har en årsomsättning på mindre än 10 miljoner euro. Detta gränsvärde beräknas i enlighet med kommissionens rekommendation 2003/361/EG. Sådana tjänsteleverantörer är inte skyldiga att på förhand förhindra åtkomst enligt 55 c § 1 mom. 2 punkten och inte heller att motverka framtida uppladdning av verk enligt slutet av 3 punkten.

Sådana nystartade företag och andra små tjänsteleverantörer ska dock fortfarande vara skyldiga att i enlighet med 55 c § 1 mom. 1 punkten göra vad de kan för att få tillstånd att använda ett verk i tjänsten och, om tillstånd inte har getts, förhindra tillgång till materialet eller avlägsna det när upphovsmannen har framställt en begäran om avlägsnande av verket i enlighet med 3 punkten.

Enligt sista meningen i paragrafen tillämpas skyldigheterna dock fullt ut, om tjänsteleverantörens tjänster har ett månatligt genomsnitt på över fem miljoner unika besökare.

Enligt skäl 67 i direktivet är avsikten att beakta det specifika fallet med nystartade företag som arbetar med användaruppladdning för utveckling av nya affärsmodeller.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 17.6 i direktivet.

55 e §. *Laglig användning av verk i tjänsten.* I paragrafen fastställs det att användning av verk är laglig i vissa situationer som nämns i direktivet.

Bestämmelsen hänför sig i synnerhet till begäran om förhindrande av åtkomst och begäran om avlägsnande av verk enligt det föreslagna 55 c § 1 mom. och till samarbetet mellan tjänsteleverantören och upphovsmannen för att begäran ska kunna uppfyllas. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa en laglig användning av verk och förtydliga användarnas ställning när de lagrar verk i tjänsten. I fråga om sådana begäranden om förhindrande av åtkomst till och avlägsnande av material som påstås vara felaktiga fortsätter processen först genom den mekanism för klagomål och prövning som tjänsteleverantören tillhandahåller och vid behov i ett alternativt förfarande och i sista hand i domstol.

Enligt den första meningen i paragrafen får samarbetet mellan tjänsteleverantören och upphovsmannen inte leda till att åtkomst omöjliggörs till sådana verk som en användare av tjänsten lagrat i tjänsten och vars användning inte kränker upphovsrätten.

Till dessa verk hör enligt paragrafen verk som används med stöd av en bestämmelse om inskränkning av rättigheterna i upphovsrättslagen. Alla tillämpliga inskränkingsbestämmelser ska kunna tillämpas.

Enligt den sista meningen i 1 mom. kan en användare av tjänsten lagra verk eller delar av verk som ingår i innehåll som genererats av användare åtminstone med stöd av 22 §, som gäller citering, och med stöd av den nya 23 a §, som gäller användning av verk i parodier, karikatyrer eller pastischer.

Annan laglig användning är sådan användning av innehåll som användaren av tjänsten själv har skapat och som inte innefattar verk som har framställts av andra samt användning av sådana verk som användaren har fått rättsinnehavarens tillstånd att använda. Tillåten användning är också användning av verk som inte omfattas av upphovsrätt eller som blivit upphovsrättsligt fria till exempel efter det att skyddstiden löpt ut.

Enligt 2 mom. ska tjänsteleverantören i sina villkor informera användarna om att de kan använda verk med stöd av bestämmelserna om inskränkning av upphovsrätten i denna lag.

Genom bestämmelsen genomförs artiklarna 17.7 och 17.9 tredje stycket i direktivet.

55 f §. *Åtgärder för att säkerställa laglig användning.* Enligt 1 mom. ska tjänsteleverantören ha förfaranden för att säkerställa att dennes åtgärder inte förhindrar laglig överföring av verk till allmänheten. Laglig användning av verk behandlas i 55 g §.

Enligt artikel 17.8 är allmän övervakningsskyldighet förbjuden. Bestämmelser om detta finns i artikel 15.1 i direktivet om elektronisk handel. Särskilda övervakningsmekanismer har dock använts och bör kunna användas. I denna bestämmelse konstateras uttryckligen endast vad som följer av förbudet mot allmän övervakning enligt den sistnämnda lagen. Detta gäller inte övervakningsskyldigheter som åläggs i särskilda fall.

Enligt 2 mom. får automatiska metoder för förhindrande användas endast när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om sådan överföring av ett skyddat verk till allmänheten som kränker upphovsmannens rättigheter. Detta är fallet när rättsinnehavarna har gett tjänsteleverantören relevant och behövlig information för att identifiera och förhindra åtkomsten till skyddade verk.

55 g §. Tjänsteleverantörens skyldighet att ge information. Paragrafen innehåller en skyldighet för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll att ge upphovsmannen tillräcklig information om hur leverantörens förfaranden fungerar med avseende på det samarbete som avses i 55 c § 1 mom. Detta gäller typen av de åtgärder som tjänsteleverantören genomför och sättet på vilket de genomförs. När avtal om beviljande av användningstillstånd ingås mellan tjänsteleverantören och upphovsmannen, ska tjänsteleverantören dessutom på upphovsmannens begäran ge information om användningen av de verk som omfattas av avtalen.

Den information som ges ska vara tillräckligt specifik för att säkerställa transparens för upphovsmannen, dock utan att tjänsteleverantörens företagshemligheter kränks. Upphovsmannen och tjänsteleverantören kan avtala bland annat om hur exakta uppgifter ska lämnas.

Genom paragrafen genomförs artikel 17.8 i direktivet.

55 h §. Mekanism för klagomål och prövning. I 1 mom. föreskrivs om tjänsteleverantörens skyldighet att erbjuda användarna av tjänsten och upphovsmannen eller den som handlar för dennes räkning effektiva och snabba metoder för att hantera meningsskiljaktigheter som gäller förhindrande av allmänhetens tillgång till material eller avlägsnande av material som användaren lagrat i tjänsten.

De metoder som tjänsteleverantören erbjuder ska möjliggöra att användaren innan eller senast i samband med att åtkomst förhindras kan ge upphovsmannen eller den som handlar för dennes räkning en utredning om de grunder enligt vilka materialet inte kränker upphovsmannens upphovsrätt. Upphovsmannen eller den som handlar för dennes räkning ska efter att ha fått användarens utredning kunna bekräfta sin begäran om att materialet ska göras oåtkomligt för allmänheten utan dröjsmål och effektivt i enlighet med 55 c § 2 mom. 3 punkten.

Enligt 2 mom. ska detta genomföras så att efter att ha fått en anmälan om avlägsnande från tjänsteleverantören ska användaren kunna ge upphovsmannen eller den som handlar för dennes räkning ett bemötande och begära rättelse. Upphovsmannen eller den som handlar för dennes räkning ska efter det tillhandahållas metoder att behandla användarens begäran om rättelse, var efter åtkomsten till materialet vid behov ska återställas i samarbete med tjänsteleverantören.

I 3 mom. föreskrivs det att om de motiveringar som upphovsmannen framfört inte är relevanta, ska det skyddade verket återbördas till tjänsten. Beslut att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna ett skyddat verk som lagrats i tjänsten och beslut att ett verk ska återbördas till tjänsten ska vara föremål för mänsklig granskning.

Genom bestämmelserna genomförs artikel 17.9 första och andra stycket i direktivet.

55 i §. Alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter. I paragrafen föreslås ett nytt alternativt förfarande för att lösa upphovsrättsliga meningsskiljaktigheter mellan användaren och upphovsmannen i syfte att få en rekommendation till avgörande efter det att den mekanism för klagomål och prövning som tjänsteleverantören ska erbjuda enligt 55 h § har använts. Där har tjänsteleverantören redan behandlat de meningsskiljaktigheter mellan tjänsteanvändaren och

upphovsmannen som gäller förhindrande av allmänhetens tillgång till material eller avlägsnande av material som användaren lagrat i tjänsten eller återställande av ett verk till tjänsten.

Enligt 1 mom. är förfarandet frivilligt och inte bindande för parterna. Förfarandet är avgiftsfritt för parterna och ett alternativ till det egentliga domstolsförfarandet samt till redan existerande alternativa tvistlösningsförfaranden som parterna kan använda sig av om de så vill. I fråga om stora onlinetjänster för delning av innehåll kan upphovsrättsliga meningsskiljaktigheter som gäller innehåll som laddats upp i tjänsterna gälla överföring av upphovsrättsskyddat material till allmänheten. Vid behandlingen av ärendet framhävs därför kravet på skyndsamt förfarande. Därför föreslås att ett helt elektroniskt summariskt förfarande används. Parterna ska hela tiden ha tillgång till andra egentliga rättsmedel som lagstiftningen erbjuder, såsom att föra ett ärende för behandling i ett skiljeförfarande, ett förlikningsförfarande eller i domstol. De rekommendationer som getts i förfarandet är inte överklagbara eller verkställbara.

Enligt 2 mom. för Undervisnings- och kulturministeriet en förteckning över tillgängliga ojäviga och opartiska upphovsrättssakkunniga som ska anlitas vid förfarandet och som har lovat att ge rekommendationer i frågor som gäller ovan nämnda meningsskiljaktigheter. Till dessa delar motsvarar förfarandet i huvudsak den modell som föreslås i Sveriges regerings utkast till proposition (Ds. 2021:30), med den skillnaden att uppgiften anförtroddes Patent- och registerverket som motsvarar Patent- och registerstyrelsen i Finland.

Undervisnings- och kulturministeriet är i egenskap av myndighet en opartisk och tillförlitlig instans som har de tekniska och funktionella förutsättningar som krävs för skötseln av uppgiften. Undervisnings- och kulturministeriet utnämner de sakkunniga för en viss tid på tre år. De sakkunniga är oberoende av Undervisnings- och kulturministeriet och agerar självständigt i egenskap av sakkunniga. Undervisnings- och kulturministeriet beslutar om grunderna och storleken för arvoden till de sakkunniga. Sakkunnigarbetet och de arvoden som betalas för det beror på vilken åtgärd det är fråga om. Uppgiften är en bisyssla i förhållande till de sakkunnigas huvudsyssla. Vid Undervisnings- och kulturministeriet är den ”moderator” som administrerar förfarandet en tjänsteman och lyder under tjänstemannalagstiftningen.

Undervisnings- och kulturministeriet tar via internet emot parternas framställningar om att ärenden enligt 1 mom. ska behandlas i ett alternativt förfarande och skickar inkomna ärenden elektroniskt till de sakkunniga.

Enligt 3 mom. ska en opartisk sakkunnig, efter att ha fått det avgörande enligt 55 h § som tjänsteleverantören fattat med stöd av upphovsrättslagen om förhindrande av tillgång till ett verk, avlägsnande av ett verk eller återställande av ett till en tjänst samt en parts, det vill säga användarens eller upphovsmannens, begäran om avgörande, fråga om någon av parterna motsätter sig användningen av medlingsförfarande. Om ingen av parterna motsätter sig det ska den sakkunnige bereda motparten tillfälle att bli hörd med anledning av begäran om behandling. Ärendet ska behandlas objektivt och snabbt. En opartisk upphovsrättssakkunnig ger en rekommendation till avgörande.

Vid behandlingen ska de allmänna principerna om skiljeförfarande och medling tillämpas. I enlighet med dem är en central princip i 4 mom. att den andra parten hörs, och principen ska iakttas alltid när det är möjligt genom att ge parterna möjlighet att framställa sina yrkanden och bemötanden med motivering. Parterna kan också komma överens om sina meningsskiljaktigheter under behandlingens gång. Den sakkunnige ska fråga om det finns möjlighet till förlikning i ärendet. Om överenskommelse inte nås, ska den sakkunnige ge sin motiverade rekommendation till avgörande som ska innehålla en kort rättslig expertbedömning av det ärende som tvisten

gäller. I rekommendationen till avgörande ska det anges om tillgången till ett verk som användaren lagrat i tjänsten ska förhindras eller om verket ska avlägsnas eller om ett verk ska återställas till tjänsten. Den sakkunnige lämnar via det elektroniska systemet en rekommendation till avgörande till Undervisnings- och kulturministeriet, användaren av tjänsten, upphovsmannen och tjänsteleverantören. Parternas skrivelser och rekommendationen till avgörande utgör handlingar som arkiveras hos Undervisnings- och kulturministeriet.

Enligt 5 mom. finansieras kostnaderna för förfarandet enligt 1 mom. med statsmedel, med undantag för parternas egna kostnader och eventuella kostnader för ombud eller biträden.

Enligt 6 mom. utfärdas vid behov närmare bestämmelser om det alternativa förfarandet och utseendet av sakkunniga som deltar i förfarandet genom förordning av statsrådet.

Tjänsteleverantörerna är inte skyldiga att delta i förfarandet enligt denna paragraf.

Genom paragrafen genomförs den sista delen av artikel 17.9 andra stycket.

55 j §. Rätt till skäligt vederlag. I paragrafen föreslås bestämmelser om å ena sidan användarens och å andra sidan tjänsteleverantörens rätt till skäligt vederlag, om det har begärts att tillgången till ett verk i en onlinetjänst för delning av innehåll ska förhindras eller att ett verk ska avlägsnas från tjänsten utan en i upphovsrättslagen angiven grund. Skyldigheten att betala vederlag är oberoende av vållande.

Bestämmelser om tjänsteanvändarens upphovsrättsliga ansvar för överföring av ett verk till allmänheten i strid med upphovsrättslagen på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer finns i 2 § 3 mom. 1 punkten upphovsrättslagen. Bestämmelser om tjänsteleverantörens upphovsrättsliga ansvar för överföring av ett verk till allmänheten i strid med upphovsrättslagen på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer finns i den föreslagna 55 c §. Bestämmelser om vederlag och ersättning som eventuellt ska betalas till upphovsmannen i dessa situationer finns i 57 § 1, 2 och 4 mom. i upphovsrättslagen.

Enligt 1 mom. har en tjänsteleverantören eller en användare av tjänsten rätt till vederlag av upphovsmannen för ogrundat omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av ett verk från tjänsten utan en i upphovsrättslagen angiven grund.

Enligt 2 mom. ska vederlaget enligt 1 och 2 mom. stå i rätt proportion till förfarandets klandervärdhet och konsekvenser.

55 k §. Rätt att föra ärende till domstol för avgörande. I paragrafen föreskrivs det om parternas rätt att föra ett ärende till domstol. Enligt förslaget kan ett ärende föras till domstol i vilket skede som helst. En orsak till domstolsbehandling kan till exempel vara ett interimistiskt förordnande som är bindande för alla parter eller ett slutligt avgörande i huvudsaken. Ett behov av prejudikat eller ett stort materiellt intresse i ärendet kan också ligga till grund för att man väljer domstolsbehandling. Behandling i domstol innebär ofta kostnader för parterna och på grund av behandlingens natur tar det tid att få ett avgörande, med undantag för interimistiska förordnanden. Därför är det i sista hand parterna som bedömer och beslutar om behandlingens vägen.

Enligt 1 mom. kan upphovsmannen föra ett ärende som gäller olovlig användning av ett skyddat verk enligt detta kapitel och skyldigheten att informera enligt 55 g § till domstol för avgörande och väcka talan mot tjänsteleverantören.

Enligt 2 mom. har användaren av tjänsten rätt att väcka talan mot upphovsmannen för att fastställa att användaren har rätt att använda ett skyddat verk med stöd av en inskränkning av upphovsrätten eller ett avtal som ingåtts med upphovsmannen. Användaren av tjänsten har också rätt att väcka talan mot tjänsteleverantören för att förplikta leverantören att göra det material som användaren lagrat i tjänsten tillgängligt för allmänheten.

Enligt 3 mom. har användaren av tjänsten och tjänsteleverantören rätt att väcka talan mot upphovsmannen för skada som orsakats av en ogrundad begäran om omöjliggörande av åtkomst till ett skyddat verk eller om avlägsnande av verket.

Genom paragrafen genomförs i fråga om domstolsbehandling hänvisningen i artikel 17.9. till att ett förfarande enligt 55 i § inte får hindra användningen andra rättsmedel som lagstiftningen erbjuder.

55 1 §. Bestämmelsernas bindande verkan. Enligt den föreslagna paragrafen får avvikelser från bestämmelserna i 6 a kap. om upphovsmannens eller tjänsteanvändarens rättigheter eller tjänsteleverantörens skyldigheter inte göras genom avtal. Ett avtalsvillkor enligt vilket användaren av tjänsten avstår från sin rätt att åberopa en inskränkning i upphovsrätten enligt denna lag är inte bindande för användaren av tjänsten.

Genom bestämmelsen genomförs kravet i artikel 17.9 att direktivet inte på något sätt ska påverka legitim användning, såsom användning inom ramen för de inskränkningar som föreskrivs i unionslagstiftningen.

55 m §. Tillämpning på vissa närstående rättigheter. Enligt den föreslagna paragrafen tillämpas vad som i 6 kap. föreskrivs om verk också på objekt som skyddas av närstående rättigheter och som avses i 45, 46, 46 a, 48 och 49 § 1 mom. 2 punkten och 49 a §.

64 §. Territoriell tillämpning av närstående rättigheter. Enligt den föreslagna 9 mom. i paragrafen tillämpas bestämmelserna i 50 § om närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer på presspublikationer vars förläggare är etablerade i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

64 b §. Överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio och television. Det föreslås att paragraferna utformas så att bestämmelserna i den gällande 64 b § tas in oförändrade i en ny 64 e § och att det i 64 b § föreskrivs om ursprungslandsprincipen, som ska tillämpas på överföring av vissa anknutna tjänster till allmänheten över geografiska gränser. Syftet med den nya bestämmelsen är att göra det lättare att tillhandahålla material i form av anknutna onlinetjänster för sändning över gränserna. Syftet med ändringen är att placera den nya paragrafen om principen om ursprungsland i fråga om anknutna onlinetjänster efter bestämmelsen om ursprungsland i fråga om satellitsändningar i 64 a §.

Genom den föreslagna bestämmelsen genomförs bestämmelserna om ursprungslandsprincipen i artikel 3 i direktivet om onlinesändningar.

I artikel 2.1 i direktivet om onlinesändningar definieras anknuten onlinetjänst. Med anknuten onlinetjänst avses ”en onlinetjänst som innebär att ett sändarföretag antingen självt tillhandahåller eller kontrollerar och ansvarar för tillhandahållandet till allmänheten av radio- eller tv-program samtidigt med sändarföretagets sändning eller under en fastställd tidsperiod efter den, samt eventuellt material i anknytning till en sådan sändning”.

Enligt skäl 8 i direktivet om onlinesändningar bör direktivets tillämpningsområde omfatta de anknutna onlinetjänster som tillhandahålls av ett sändarföretag självt och som har en tydlig och underordnad anknytning till deras sändningar. Dessa tjänster omfattar tjänster som ger tillgång till radio- och tv-program på ett strikt linjärt sätt samtidigt som utsändningen samt tjänster som inom en fastställd period efter utsändningen ger tillgång till radio- och tv-program som sändarföretaget har sänt tidigare (så kallade catch up-tjänster).

I skäl 8 anges också att de anknutna onlinetjänster som omfattas av direktivet dessutom innehåller tjänster som ger tillgång till material som berikar eller på annat sätt breddar radio- och tv-program som sänds av sändarföretaget. Det kan vara fråga om till exempel förhandsvisning, utökning, komplettering eller recension av det berörda programmets innehåll. Direktivet bör tillämpas på de anknutna onlinetjänster som sändarföretagen tillhandahåller användarna tillsammans med sändningstjänsterna. Det bör också tillämpas på de anknutna onlinetjänster som, samtidigt som de har en tydlig men underordnad koppling till sändningen, kan nås av användarna separat från sändningstjänsten utan att det föreligger ett villkor för att användarna ska få tillgång till sändningstjänsten, till exempel via en prenumeration. Detta påverkar inte sändarföretagens frihet att tillhandahålla sådana anknutna onlinetjänster avgiftsfritt eller mot betalning.

I slutet av skäl 8 anges det att tillhandahållande av tillgång till individuella verk som ingår i ett radio- eller tv-program eller till verk utan anknytning till något program som sänds av sändarföretaget, såsom tjänster som ger tillgång till enskilda musikaliska eller audiovisuella verk, musikalbum eller videor, exempelvis beställvideotjänster, bör däremot inte omfattas av tillämpningsområdet för de tjänster som omfattas av direktivet.

I 1 mom. föreskrivs det att överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio- och televisionsutsändningar ska anses ske uteslutande i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet där sändarföretaget är etablerat. Detta tillämpas både på överföring av anknutna tjänster till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer och på sådan framställning av exemplar av verk och objekt som omfattas av närstående rättigheter som behövs för att tjänsten ska kunna tillhandahållas, fås och användas.

Bestämmelsen föreslås gälla radioprogram och sådana televisionsprogram som antingen är nyhets- eller aktualitetsprogram eller televisionsprogram som sändarföretaget själv producerar och finansierar.

Nyhets- eller aktualitetsprogram definieras inte närmare i direktivet om onlinesändningar. Europeiska unionens domstol har i samband med informationssamhållsdirektivet (2001/29/EG) tolkat en aktuell händelse så att den avser ”en händelse, som, vid den tidpunkt då det rapporteras om den, är av informationsintresse för allmänheten” (Europeiska unionens domstols dom av den 29 juli 2019 i mål C 516/17, Spiegel Online, punkt 67). Ett nyhetsprogram kan således betraktas som ett program som behandlar, rapporterar eller analyserar en eller flera aktuella händelser. Med aktualitetsprogram avses på motsvarande sätt ett program som fokuserar på en aktuell händelse och som också omfattar annat innehåll än innehållet i ett nyhetsprogram.

Med televisionsprogram som ett sändarföretag självt producerar och finansierar avses enligt direktivet om onlinesändningar produktioner som sändarföretaget utför genom användning av dess egna resurser. Enligt skäl 10 i direktivet omfattas också sändarföretagets egna produktioner av bestämmelsens tillämpningsområde när finansieringen kommer från offentliga medel. Ursprungslandsprincipen tillämpas däremot inte i enlighet med direktivet på samproduktioner eller på produktioner som sändarföretaget beställt av producenter som är oberoende av sändarföretaget.

Ursprungslandsprincipen bör endast tillämpas på förhållandet mellan rättsinnehavare eller aktörer som företräder rättsinnehavare, såsom kollektiva förvaltningsorganisationer, och sändarföretag, och endast för syftena tillhandahållande av, tillgång till eller användning av en anknuten onlinetjänst.

Med stöd av bestämmelsen om principen om ursprungsland anses upphovsrättsligt relevant verksamhet i samband med tillhandahållande av ett sändarföretags anknutna tjänster till allmänheten äga rum endast i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet där sändarföretaget huvudsakligen är etablerat.

Således ska ett sändarföretag inhämta alla de tillstånd som behövs för att tillhandahålla anknutna tjänster till allmänheten inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet endast i staten i fråga, om sändarföretaget vill tillhandahålla sina anknutna tjänster över gränserna. Bestämmelsen gäller tillgängliggörande av verk för allmänheten i en anknuten onlinetjänst som erbjuds av sändarföretaget eller under dess kontroll och ansvar.

I skäl 12 i direktivet om onlinesändningar anges det att ”eftersom tillhandahållandet av, tillgången till eller användningen av en anknuten onlinetjänst enligt detta direktiv anses inträffa enbart i den medlemsstat där sändarföretaget har sin huvudsakliga etableringsort, även om den anknutna onlinetjänsten i själva verket kan tillhandahållas över gränserna till andra medlemsstater, är det nödvändigt att säkerställa att parterna vid fastställandet av den summa som ska betalas för de berörda rättigheterna beaktar den anknutna onlinetjänstens alla aspekter, såsom tjänstens egenskaper, däribland hur länge de inkluderade programmen är tillgängliga online, publik – både publiken i den medlemsstat där sändarföretaget har sin huvudsakliga etableringsort och i andra medlemsstater där den anknutna onlinetjänsten kan nå och användas – och de språkversioner som erbjuds. Det bör ändå fortfarande vara möjligt att använda specifika metoder för beräkning av den summa som ska betalas för de rättigheter som omfattas av ursprungslandsprincipen, såsom metoder som bygger på sändarföretagets intäkter från onlinetjänsten, som används i synnerhet av radiobolagen.”

I 2 mom. lämnas utsändningar av televisionsprogram som innehåller idrottsevenemang och verk som ingår i dem utanför tillämpningsområdet. Principen om ursprungsland ska dock tillämpas på nyhets- och aktualitetsprogram som innehåller utdrag ur idrottsevenemang. Att idrottsevenemang inte omfattas av ursprungslandsprincipen beror på att försäljningen av TV-rättigheter till idrottsevenemang har stor ekonomisk betydelse för arrangörerna, även om arrangörer av idrottsevenemang i princip inte har ensamrätt enligt upphovsrättslagen. Bestämmelsen påverkar inte tillämpningen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden.

Genom 1 och 2 mom. genomförs artikel 3.1 i direktivet om onlinesändningar.

Enligt 3 mom. kan territoriellt utnyttjande av rättigheter begränsas genom avtal trots 1 mom., om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning. Enligt artikel 3.3 påverkar principen om ursprungsland i punkt 1 inte avtalsfriheten för rättsinnehavare och sändarföretag att avtala om begränsning av utövandet av rättigheterna, förutsatt att unionsrätten iakttas.

Det är fråga om en förtydligande bestämmelse, eftersom det annars är möjligt att tolka att det enligt 1 mom. inte är möjligt att avtala om territoriella begränsningar.

Enligt skäl 11 i direktivet bör ursprungslandsprincipen varken leda till en skyldighet för sändarföretag att överföra eller göra sina program tillgängliga för allmänheten i sina anknutna online-tjänster eller tillhandahålla sådana anknutna onlinetjänster i en annan medlemsstat än den medlemsstat där de har sitt huvudsakliga säte.

Genom 3 mom. genomförs artikel 3.3 i direktivet om onlinesändningar.

64 c §. Territoriell tillämpning av bestämmelserna om användning i undervisningssyfte. Det föreslås att en ny 64 c § fogas till upphovsrättslagen. I paragrafen föreskrivs om de geografiskt gränsöverskridande konsekvenserna av avtalslicens för fotokopiering enligt 13 § och för användning av verk inom undervisning och forskning enligt 14 § 1 mom. och av inskränkningen i upphovsrätten enligt 14 a § samt om iakttagandet av principen i den stat där läroanstalten är etablerad.

Användning av ett verk i undervisningsverksamhet i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom. och 14 a § så att verket har gjorts tillgängligt för användning i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, anses äga rum i Finland och på sådan användning tillämpas de nämnda bestämmelserna.

Genom bestämmelsen stärks läroanstalternas möjlighet att tillämpa avtalslicenser och inskränkningen enligt 14 a § 1 mom. när de erbjuder distansundervisning så att det är möjligt att delta i undervisningen från en annan stat även över de geografiska gränserna.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 5.3.

64 d §. Territoriell tillämpning av bestämmelserna om användning av utgångna verk. I 1 mom. föreskrivs det att med stöd av licens som beviljats finländska arkiv och för allmänheten öppna bibliotek eller museer i enlighet med 16 g § 1 mom. tillåts användning av utgångna verk i kulturarvsinstitutioner i vilken stat som helst som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Användning av verken i kulturarvsinstitutioner i en annan sådan stat föreslås vara tillåten i enlighet med avtalslicensvillkoren. I licensen kan det också avtalas om de geografiska gränserna för användningen av verken, och användningen kan vara tillåten i en, flera eller alla stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

I 2 mom. föreskrivs det om gränsöverskridande användning med stöd av inskränkningsbestämmelsen enligt 16 h §. Bestämmelsen är i enlighet med artikel 9.2 i direktivet en slags bestämmelse om ursprungsland. I fråga om arkiv, för allmänheten öppna bibliotek eller museer som är etablerade i Finland anses användning av verken äga rum uteslutande i Finland.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 9 i direktivet.

64 e §. Utgångna verk som har sitt ursprung i stater utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I paragrafen begränsas tillämpningen av avtalslicens enligt 16 g § och inskränkningen av upphovsrätten enligt 16 h § när det är fråga om ett utgången verk och det sedan en rimlig ansträngning har gjorts finns belägg för att verket har sitt ursprung i ett land utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

De nämnda bestämmelserna tillämpas enligt 1 punkten inte på filmverk vars producent har sitt huvudsakliga verksamhetsställe eller sin vanliga vistelseort i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, enligt 2 punkten inte på andra verk än filmverk som första gången har givits ut i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller, om de inte har givits ut, första gången har utsänts i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, och

enligt 3 punkten inte på verk som skapats av medborgare i stater utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och i fråga om vilka det genom en rimlig ansträngning inte har kunnat fastställas i vilket land verken första gången har givits ut eller utsänts.

Av hänsyn till principen om internationell hövlighet tillämpas bestämmelserna om utgångna verk i enlighet med skäl 39 i direktivet inte på sådana verk som räknas upp i bestämmelsen och som har en koppling till en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområde.

Genom momentet genomförs artikel 8.7 i direktivet.

64 f §. *Tillämpning av bestämmelserna om tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning.* Paragrafen motsvarar till sitt innehåll gällande 64 b §. Paragrafen innehåller bestämmelserna i den gällande 64 b § om den territoriella tillämpningen av bestämmelserna om tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning. Det är fråga om en teknisk ändring, och bestämmelserna i 64 b § överförs som sådana till en ny 64 f §.

7.2 Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

184 a §. *Ansvarsfrihet vid vissa tjänster för lagring av information.* Till lagen fogas en ny paragraf enligt vilket 55 a—55 m § i upphovsrättslagen ska tillämpas på ansvaret för en i 55 a § i upphovsrättslagen avsedd onlineleverantör av delningstjänster för innehåll avseende material som lagrats i tjänsten och som kränker upphovsrätten.

Enligt skäl 65 i direktivet ska den ansvarsfrihet som föreskrivs i artikel 14.1 i direktivet om elektronisk handel (2000/31/EG) (hosting-tjänster) inte tillämpas på ansvar som följer av bestämmelserna i detta direktiv. Detta hindrar inte tillämpning av bestämmelserna om ansvarsfrihet i det direktivet på tjänsteleverantörer i situationer som inte omfattas av detta direktiv.

I 22 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation ingår bestämmelser om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster. I 184 § och de därpå följande paragraferna föreskrivs det om tillhandahållande av lagringstjänster och särskilt om spärning av material som gör intrång i upphovsrätten i lagringstjänster (189 § och 191—193 §). Bestämmelserna i dessa paragrafer ska även i fortsättningen tillämpas på lagringstjänster som inte är sådana onlinetjänster för delning av innehåll som avses i den nya 55 a § i upphovsrättslagen.

Tjänsteleverantörens ansvar uppkommer i enlighet med 55 b § genom att verk som användaren har lagrat i tjänsten anses överföras till allmänheten av tjänsteleverantören. På material som användaren lagrat i tjänsten tillämpas de nämnda bestämmelserna i upphovsrättslagen. På dessa tjänsteleverantörers ansvar för annat olagligt material än sådant som gör intrång i upphovsrätten tillämpas även i fortsättningen bestämmelserna om lagringstjänster i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Det bör också noteras att det inom Europeiska unionen bereds en ny rättsakt om digitala tjänster, som efter att den trätt i kraft eventuellt också påverkar i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I den föreslagna 55 i § ingår ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om ett alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter. Närmare bestämmelser om processen för det alternativa förfarandet och om utseende av sakkunniga får vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 Ikraftträdande

Direktivet om upphovsrätt på den digitala inre marknaden och direktivet om onlinesändningar borde ha genomförts senast den 7 juni 2021. Kommissionen inledde den 23 juli 2021 ett överträdelseförfarande för Finlands del genom att lämna in en formell underrättelse.

Den formella underrättelsen är den första fasen i ett överträdelseförfarande enligt artikel 258 i FEUF. Om kommissionen är missnöjd med Finlands svar, kan den ge Finland det motiverade yttrande som avses i bestämmelsen i fråga och, om den efter svaret på det motiverade yttrandet finner det befogat, föra ärendet till EU-domstolen för behandling.

Avsikten är att de föreslagna lagarna ska träda i kraft den 1 januari 2023.

Tillämpningen av 55 a—55 m § i det föreslagna 6 a kap. i upphovsrättslagen (Onlinetjänster för delning av innehåll) förutsätter att ett alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter enligt 55 i § har införts.

Den föreslagna 50 § ska inte tillämpas på tidningar eller tidskrifter som har publicerats före den 6 juni 2019. Bestämmelsen grundar sig på artikel 15 i direktivet.

Enligt förslaget ska på åtgärder som vidtagits, rättigheter som förvärvats och avtal som ingåtts före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Bestämmelsen grundar sig på artikel 26.2 i direktivet.

10 Verkställighet och uppföljning

Verkställighet och uppföljning av direktiv

Enligt artikel 12 i direktivet om upphovsrätt på den digitala inre marknaden skulle kommissionen senast den 10 april 2021 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om användningen i medlemsstaterna av de nationella licensieringssystem som baserar sig på kollektiv licensiering med utsträckt verkan. Kommissionen överlämnade rapporten den 19 november 2021 (SWD (2021) 337 final). Medlemsstaterna åläggs i enlighet med artikel 12.5 i direktivet en permanent skyldighet att underrätta kommissionen om tillämpningsområdet för de nationella bestämmelserna, syftena för och typerna av de licenser som med stöd av bestämmelserna i fråga kan införas, kontaktuppgifterna till de organisationer som beviljar licenser samt hur man kan få information om licensieringen och rättsinnehavarnas möjlighet att utöva sin förbuds rätt. Kommissionen offentliggör dessa uppgifter.

Enligt artikel 13 i direktivet ska medlemsstaterna senast den 7 juni 2021 underrätta kommissionen om det opartiska organ eller de medlare som avses i artikeln och som bistår parterna och ger råd i fråga om licensieringen eller information om den källa, där informationen i fråga finns att hämta.

Enligt artikel 17.10 i direktivet utfärdar kommissionen riktlinjer för tillämpning av artikeln särskilt vad gäller det samarbete mellan de rättsinnehavare och onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll som avses i artikeln. I fråga om sin juridiska karaktär är kommissionens riktlinjer en rekommendation som inte binder medlemsstaterna. Kommissionen utfärdade riktlinjerna den 4 juni 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0288>. Tidsfristen för det nationella genomförandet av direktivet och direktivet om onlinesändningar var den 7 juni 2021.

Polen har väckt talan mot Europaparlamentet och rådet i Europeiska unionens domstol angående om artikel 17.4 är förenlig med Europeiska unionens stadga (ärende C-401/19). Generaladvokaten lade fram sitt förslag till avgörande den 15 juli 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A62019CC0401>.

Enligt artikel 24 i direktivet ska genomförandet av direktivet i medlemsstaterna samt konsekvenserna för den inre marknadens funktion granskas av den kontaktkommitté som inrättats med stöd av informationssamhållsdirektivet.

Enligt artikel 26 i direktivet ska direktivet tillämpas på alla verk och andra alster som skyddas av nationell lagstiftning om upphovsrätt som är i kraft den 7 juni 2021 eller senare. Enligt samma artikel ska direktivet tillämpas utan att det påverkar åtgärder som har vidtagits och rättigheter som har förvärvats före den 7 juni 2021.

Enligt övergångsbestämmelsen i artikel 27 i direktivet ska avtal om licensiering eller överlåtelse av upphovsmäns och utövande konstnärers rättigheter omfattas av det transparenskrav som fastställs i artikel 19 från och med den 7 juni 2022.

Enligt artikel 30 i direktivet ska kommissionen tidigast den 7 juni 2026 genomföra en översyn av direktivet och lägga fram en rapport om de viktigaste resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Kommissionen ska senast den 7 juni 2024 bedöma följderna av det särskilda ansvarssystem som anges i artikel 17 som är tillämpligt på onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll som har en årsomsättning på mindre än 10 miljoner euro och vars tjänster har varit tillgängliga för allmänheten i unionen i mindre än tre år. Medlemsstaterna åläggs i direktivet en skyldighet att ge kommissionen den information den behöver för översyn.

Enligt artikel 10 i direktivet om sändning och vidareändring av tv- och radioprogram ska kommissionen tidigast den 7 juni 2025 genomföra en översyn av detta direktiv och lägga fram en rapport om de huvudsakliga resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Medlemsstaterna åläggs i direktivet en skyldighet att ge kommissionen den information den behöver för översyn.

Enligt artikel 11 i direktivet om onlinesändningar ska avtal om utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter av relevans för överföring till allmänheten av verk eller andra skyddade alster, trådbundet eller trådlöst, och tillgängliggörande för allmänheten av verk eller andra skyddade alster, trådbundet eller trådlöst, på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, som inträffar vid tillhandahållandet av en anknuten onlinetjänst samt för mångfaldigande som krävs för tillhandahållande av, tillgång till eller användning av en sådan anknuten onlinetjänst vilka är i kraft den 7 juni 2021 omfattas av artikel 3 från och med den 7 juni 2023 om de löper ut efter det datumet.

Uppföljning av föreslagna lagändringar

Uppföljningen av de föreslagna lagändringarna ska genomföras i samband med kommissionens översyn som presenteras ovan och huvudsakligen inom ramen för arbetet i den kontaktkommitté som inrättats enligt informationssamhållsdirektivet.

Dessutom följs upphovsrättssystemets funktion regelbundet upp på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet vid kulturpolitiska forskningscentret (Cupore) i enlighet med metodologin för utvärdering av upphovsrättssystemet. Metodologin presenteras i följande publikation:

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/framework_verkkoversio_final.pdf. Till metodologi-handboken hör även en så kallad verktygslåda för tillämpning av metodologin, https://www.cupore.fi/images/tiedostot/questionnaires_verkkoversio_final.pdf.

11 Förhållande till budgetpropositionen

Det alternativa förfarandet för att lösa meningsskiljaktigheter beräknas medföra en kostnad på ca 170 000 euro per år som ska betalas ur statsbudgeten. Den finansiering som behövs personalkostnader för 2023 täcks med medel ur undervisnings- och kulturministeriets omkostnader.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Då upphovsrättslagstiftningen reglerar förhållandet mellan upphovsrättsinnehavaren och andra personer är det viktigt att alla grundläggande rättigheter som är av betydelse för regleringen beaktas på ett balanserat sätt. Regleringen får till exempel inte leda till en oskälig begränsning av rättigheterna varken för upphovsrättsinnehavare eller för användare av verk. Balansen mellan de grundläggande fri- och rättigheterna bör beaktas också vid tolkningen och tillämpningen av upphovsrättslagstiftningen. (GrUU 7/2005 rd, s. 2)

De viktigaste frågorna i anslutning till avvägningen av de grundläggande fri- och rättigheterna gäller inskränkingsbestämmelserna i 2 kap. och de föreslagna bestämmelserna i 6 a kap. om onlinetjänster för delning av innehåll och om tjänsteleverantörens ansvar för sådant intrångsgörande material som användaren av tjänsten lagrat i tjänsten.

Lagstiftningshelheten förutsätter en noggrann avvägning mellan upphovsmannens äganderätt, tjänsteleverantörens näringsfrihet och användarens yttrandefrihet.

Förslagets huvudsakliga syfte är att genomföra bestämmelserna i direktivet om den digitala inre marknaden. Det bör noteras att man vid beredningen av direktivet redan har bedömt de aspekter som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheterna. I skäl 84 i direktivet konstateras det att ”Detta direktiv står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns särskilt i stadgan. Detta direktiv bör således tolkas och tillämpas i överensstämmelse med dessa rättigheter och principer.”

Inledning

Upphovsrätten är en äganderätt i immateriell egendom, som åtnjuter skydd enligt grundlagen. De ekonomiska rättigheter som ingår i upphovsrätten omfattas av egendomsskyddet i 15 § i grundlagen. (GrUU 309/1993 rd, s. 66, GrUU 1/1995 rd, s. 1). Enligt grundlagsutskottet gäller detta i synnerhet de ekonomiska rättigheter som ingår i upphovsrätten (GrUU 28/2004 rd, s. 4/I), såsom rätten att bestämma över kommersiell eller annan ekonomiskt betydelsefull användning av verket. Upphovsmannens moraliska rättigheter har dessutom beröringspunkter med de grundläggande fri- och rättigheterna, till exempel skyddet för vars och ens heder i 10 § och rätten till fri vilja och självbestämmanderätt i 7 § i grundlagen (GrUU 28/2004 rd, s. 4/I).

Upphovsrättslagstiftningen reglerar i väsentlig grad förhållandet mellan upphovsrättsinnehavaren och andra personer. I en konstellation som denna är det enligt grundlagsutskottet viktigt att alla i regleringshänseende viktiga grundläggande rättigheter blir beaktade i lagstiftningen på ett balanserat sätt. Bestämmelserna får exempelvis inte oskäligt begränsa vare sig rättighetshavarens eller användarens rättigheter (GrUU 7/2005 rd, s. 2). Också när upphovsrättslagstiftningen tolkas och tillämpas gäller det att se till att balansen mellan de grundläggande rättigheterna bibehålls. Reglering som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna bör också grunda sig

på objektivet iakttagbara kriterier för att regleringen ska kunna anses godtagbar med avseende på kraven på exakthet och noggrann avgränsning (GrUU 15/2006 rd).

Egendomsskydd

Enligt 15 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att till det egendomsskydd som tryggas i momentet hör förutom makt att använda sin egendom på önskat sätt (besittningsrätt) även makt att bestämma över den (dispositionsrätt) till exempel genom försäljning av den (se t.ex. GrUU 49/2005 rd, s. 2/I—II).

Såsom det konstateras i regeringens proposition om en revidering av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd), omfattar egendomsskyddet utöver egentlig äganderätt också immateriella rättigheter med förmögenhetsvärde, såsom upphovsrätt, patenträtt och varumärkesrätt.

Trots egendomsskyddet kan man således genom lag ålägga en skyldighet att godta begränsningar i användningen av egendom för att skydda andra grundläggande fri- och rättigheter.

Även Finlands internationella förbindelser och EU-lagstiftningen inverkar på förutsättningarna för att inskränka upphovsmannens ensamrätt. Internationella avtal på upphovsrättens område samt informationssamhällsdirektivet ställer vissa specialvillkor för inskränkning av upphovsrätten. Enligt artikel 9.2 i Bernkonventionen om skydd för litterära och konstnärliga verk kan medlemsstaterna i sin lagstiftning tillåta mångfaldigande av verk i särskilda fall, förutsatt att detta inte strider mot normal användning av verket och inte oskäligt inkräktar på upphovsmannens lagliga intressen. Detta så kallade trestegstestet ingår också i Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten WIPO:s fördrag om upphovsrätt (FördrS 17/2010) och har också skrivits in i artikel 5.5 i informationssamhällsdirektivet samt i andra konventioner om upphovsrätt som WIPO administrerar.

Upphovsrätten syftar till att skapa jämlika konkurrensförhållanden på innehållsmarknaden. Syftet med upphovsrätten är inte att förhindra eller begränsa informationsgången. Trestegstestet har anknytning till de grundläggande principerna för upphovsrätt. I ingressen till WIPO-fördraget konstateras att syftet med den nya konventionen är att upprätthålla en balans mellan upphovsmän och allmänintresset, särskilt i syfte att säkerställa undervisning, forskning och informationsförmedling, såsom framgår av Bernkonventionen. I artikel 10 i WIPO-fördraget har trestegstestet skrivits om och i den tolkningsanvisning som gäller detta (agreed statement) konstateras det att avtalsparterna kan utvidga de inskränkningar av upphovsrätten i den digitala miljön som ingår i de nationella lagarna eller skapa nya inskränkningar av upphovsrätten som lämpar sig för den digitala miljön.

Bakom de inskränkningar av upphovsrätten som föreskrivs i 2 kap. upphovsrättslagen ligger vanligen en annan grundläggande rättighet, och genom inskränkningarna eftersträvas balans med tanke på tillgodoseendet av de olika grundläggande fri- och rättigheterna. I upphovsrättslagen föreslås vissa inskränkningar i upphovsrätten som tillåter 1) användning av ett verk för text- och datautvinning, inklusive datautvinning inom vetenskaplig forskning, 2) användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning, 3) användning av utgångna verk i arkiv och för allmänheten öppna bibliotek och museer i vissa fall, och 4) användning av ett verk i karikatyrer, parodier och pastischer. De föreslagna inskränkningarna av upphovsrätten har ett nära samband med tryggheten av de grundläggande fri- och rättigheter som är skyddade i grundlagen, såsom kulturella rättigheter och yttrandefrihet. Till den del det är fråga om datautvinning för annat än vetenskaplig forskning är det också fråga om tryggheten av fri konkurrens och av friheten att idka näring i en situation där ett verk utnyttjas endast indirekt, det vill säga ett exemplar av

verket framställs enbart för analys av information med tekniska metoder och verket görs inte tillgängligt för allmänheten. Framställning av exemplar som behövs för analys av ett verk eller av information som ingår i ett verk kan inte anses ha någon betydande inverkan på upphovsmannens egendomsskydd, när det på detta sätt framställda exemplaret inte görs tillgängligt för allmänheten.

I fråga om den föreslagna 14 a § (användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning) föreslås det att upphovsmannen ska ha rätt till ersättning, vilket bidrar till att trygga upphovsmannens ekonomiska intressen och lindrar de konsekvenser inskränkningen i upphovsrätten har för egendomsskyddet.

Det föreslås att 26 § om avtalslicenssystemet kompletteras med bestämmelser som bidrar till att stärka upphovsmännens egendomsskydd. Enligt förslaget ska representativiteten för den kollektiva förvaltningsorganisationen bedömas utifrån organisationens fullmakter. Avsikten med den föreslagna ändringen är att utesluta möjligheten att enbart medlemskap kan leda till slutsatsen att organisationen har rätt att bestämma om upphovsmannens egendom. Denna principiella utgångspunkt har redan tidigare tryggats i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, så till denna del är det närmast fråga om en förtydligande ändring. Avtalslicensorganisationen åläggs också en skyldighet att informera upphovsmännen, i synnerhet dem som inte har gett avtalslicensorganisationen fullmakt att förvalta sin upphovsrätt, om en avsikt att bevilja licens, upphovsmannens möjlighet att söka ersättning för användningen av ett verk och upphovsmannens rätt att förbjuda användningen av ett verk. Genom dessa åtgärder stärks upphovsmännens möjligheter att i praktiken bestämma över sina verk och att ta del av de inkomster som utnyttjandet av verken genererar.

Enligt förslaget fogas till 3 kap. i upphovsrättslagen bestämmelser som tryggar de ursprungliga upphovsmännens ställning i avtalsförhållandet. Betydelsefulla med tanke på egendomsskyddet är i synnerhet de föreslagna bestämmelserna i 30 a §, som tryggar upphovsmannens rätt att få relevant information om utnyttjande av sina verk, samt bestämmelserna i 30 b §, som tryggar upphovsmannens rätt att återkalla överlåtelse av ensamrätt eller en exklusiv licens, om verket inte har utnyttjats. Eftersom bestämmelserna är tvingande på ett sådant sätt att man inte kan komma överens om dem till nackdel för upphovsmannen, är det fråga om att inskränka avtalsfriheten.

Avtalsfriheten tryggas inte som sådan uttryckligen i grundlagen.

Regleringen av avtalsrätten hör i princip till området för vanlig lagstiftning (GrUU 26/2008 rd, s. 2/II, GrUU 3/1982 rd, s. 2/II)). Avtalsfriheten skyddas dock i viss mån genom generalklausulen om egendomsskydd i 15 § 1 mom. i grundlagen (RP 309/1993 rd, s. 62, GrUU 15/2004 rd, s. 4/II, GrUU 33/1998 rd, s. 1/I).

Avtalsfriheten kan därmed begränsas, om begränsningarna uppfyller de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. De föreslagna 30 a och 30 b § i upphovsrättslagen gäller avtalsförhållandet mellan den ursprungliga upphovsmannen och den utövande konstnären och det företag som utnyttjar verket eller det upptagna framförandet kommersiellt, det vill säga användaren. I detta avtalsförhållande kan upphovsmannen eller den utövande konstnären anses vara en svagare avtalspart. Bestämmelserna har däremot inga konsekvenser för sådana företag och andra juridiska eller fysiska personer som inte utnyttjar verk kommersiellt, även om de begår en gärning som enligt upphovsrättslagen omfattas av upphovsrätten. I praktiken gäller bestämmelserna yrkesmässig användning av verk, det vill säga innehållsindustrin, såsom förläggare, skivbolag, filmproducenter eller sändarföretag. Bestämmelserna kan således också anses vara förenliga med proportionalitetsprincipen.

Den föreslagna 30 a § ålägger användarna att ge upphovsmännen en redovisning om utnyttjande av verk. Dessa bestämmelser har ingen direkt inverkan på den förmögenhetsrättsliga ställningen mellan parterna, men tillgången till redovisning främjar upphovsmännens möjligheter att få relevant information om utnyttjande av sina verk och inverkar på upphovsmännens möjlighet att bedöma om de har fått lämplig ersättning för utnyttjande av verken. Lämnandet av en redovisning medför dock en administrativ börda för användaren, vilket har indirekta konsekvenser för användarens förmögenhetsrättsliga ställning som förvärvare av rättigheter.

Den föreslagna 30 b §, som gäller upphovsmannens rätt att återkalla överlåtelse av rättigheter, har däremot en direkt inverkan på avtalsparternas förmögenhetsrättsliga ställning. Bestämmelsen gäller sådana situationer där upphovsmannen har överlåtit sin upphovsrätt eller en exklusiv licens till den användare som ansvarar för utnyttjandet av verket, men användaren inte har gjort verket tillgängligt för allmänheten i enlighet med avtalet. Om användaren för egen del inte har fullgjort sina avtalsförpliktelser är det fråga om avtalsbrott på basis av vilket upphovsmannen då kan ha rätt att häva avtalet redan enligt allmänna avtalsrättsliga principer.

Den nya paragrafen ger upphovsmannen möjlighet att återkalla en överlåtelse av rättigheter i en situation där verket inte har använts inom en rimlig tidsperiod efter det att upphovsmannen har meddelat om detta. Det är i och för sig skäl att beakta att upphovsmannens rätt till återkallande enligt förslaget inte är bunden till vad som överenskommits om upphovsrättsersättningar. Upphovsmannen ska ha rätt att återkalla överlåtelse av rättigheter oberoende av om det har avtalats om royaltybaserad ersättning, engångsersättning eller överlåtelse av rätt utan ersättning, om verket inte har utnyttjats inom skälig tid.

Ur användarens synvinkel innebär återkallande av överlåtelse av rättigheter att egendomen, det vill säga upphovsmannens ekonomiska rättigheter, återgår till upphovsmannen. Med tanke på användarens förmögenhetsrättsliga ställning är det dock av betydelse att ett återkallande av rättigheter inte är omedelbart, utan att överlåtelser av upphovsrätten förblir i kraft om användaren börjar utnyttja verket inom ramen för den föreskrivna tidsfristen. I en situation där användaren inte har börjat utnyttja verket inom den rimliga tidsperiod som anges i lagen och utnyttjandet inte heller har inletts inom denna tidsfrist efter det att upphovsmannen har meddelat om sin avsikt att utnyttja sin rätt till återkallande, kan man utgå från att tillgångarnas värde sannolikt är mycket obetydligt för användaren eftersom åtgärder för att utnyttja dem inte ens har inletts.

De föreslagna bestämmelserna om rätten till återkallande kan anses ha godtagbara grunder eftersom syftet med bestämmelserna är att den svagare parten i avtalsförhållanden skyddas, att verk utnyttjas effektivt och att tillgången till verk säkerställs i enlighet med allmänhetens intresse. Syftet med bestämmelserna är dessutom att trygga upphovsmannens möjligheter att idka näring. Bestämmelserna kan också anses vara förenliga med proportionalitetsprincipen, eftersom bestämmelserna framför allt gäller kommersiellt utnyttjande av verk och deras inverkan begränsas till situationer där det på grund av användarens passivitet finns risk för att förmögenhetsrätten inte alls utnyttjas. Den föreslagna rätten till återkallande tryggar också upphovsmannens konstnärliga yttrandefrihet i vissa situationer.

Förslaget om att utvidga ensamrätten till att omfatta skydd för framföranden som tagits upp på bildupptagningar stärker den rättsliga ställningen och egendomsskyddet för skådespelare och andra utövande konstnärer som uppträder på bildupptagningar. Behovet av att i större utsträckning än för närvarande inhämta tillstånd att använda upptagna framföranden inverkar framför allt på filmproducenternas förmögenhetsrättsliga ställning, eftersom rättigheterna i fortsättningen ska förvärfvas av de utövande konstnärerna även i fråga om nya rättigheter.

Upphovsrätten är en tidsmässigt begränsad förmögenhetsrätt. Efter det att skyddstiden har gått ut kan ett verk användas fritt och det är således inte längre möjligt att begränsa konkurrensen med hjälp av upphovsrätt efter det att skyddstiden har gått ut. Upphovsrätten har även i övrigt en betydande inverkan på förutsättningarna för kommunikation. I förslaget ingår bestämmelser som inskränker fotografens ensamrätt så att fotografier av sådana verk som åtnjuter upphovsrättsligt skydd men vars skyddstid har gått ut inte längre omfattas av skyddet. Syftet med förslaget är att säkerställa att upphovsrättsskyddet inte kan förlängas indirekt med stöd av närstående rättigheter. Bestämmelserna inverkar på omfattningen av fotografens ensamrätt och därmed på skyddet av fotografens egendom. Bestämmelsernas inverkan är dock relativt begränsad, och den inverkar inte på principerna om det förmögenhetsrättsliga skyddet för fotografer.

Genom de föreslagna bestämmelserna om närstående rättigheter för förläggare av presspublikationer införs ett nytt egendomsskydd i upphovsrättslagen. Dessa bestämmelser påverkar inte upphovsmannens eller någon annan berörd innehavares rättigheter. Upphovsmannen till ett verk som ingår i en presspublikation eller innehavaren av något annat skyddat objekt ska ha rätt till en lämplig andel av den ersättning som förläggaren får, vilket är ägnat att stärka upphovsmannens och andra rättsinnehavares förmögenhetsrättsliga ställning. De närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer bedöms ha en ringa inverkan på fysiska personers förmögenhetsrättsliga ställning eller yttrandefrihet, eftersom dessa inte heller i fortsättningen åläggs att inhämta tillstånd av förläggarna att använda innehåll i presspublikationer till exempel i sociala medier. Däremot inverkar de närstående rättigheterna för förläggare av presspublikationer på nyhetsaggregators och mediebevakningstjänsters ekonomiska ställning, eftersom de i fortsättningen inte kan använda presspublikationer i dessa tjänster utan förläggarnas tillstånd.

Genom de föreslagna bestämmelser om onlinetjänster för delning av innehåll som gäller tjänsteleverantörernas skyldighet att inhämta tillstånd för de verk som lagras i en sådan tjänst stärks upphovsmännens rätt att bestämma över användningen av sina verk i tjänsten och att hävda sina rättigheter. Upphovsmännen kan kräva att tjänsteleverantören inhämtar tillstånd för användning av sina verk och i sista hand ställa tjänsteleverantören till svars för otillåten användning av verken, om tjänsteleverantören inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt 55 c §, det vill säga har vidtagit lämpliga och proportionella åtgärder för att få tillstånd att använda ett verk eller för att göra ett sådant verk oåtkomligt som utan tillstånd har lagrats i tjänsten i syfte att tillgängliggöra det för allmänheten, eller har avlägsnat ett verk som redan finns i tjänsten på begäran av upphovsmannen.

Möjligheten att förhindra åtkomst, även på förhand, till material som kränker upphovsmannens upphovsrätt förbättrar avsevärt upphovsmannens egendomsskydd. Upphovsmannen, eller den som handlar på upphovsmannens vägnar, har samtidigt en betydande makt i förhållande till användarna, som strävar efter att lagra material i tjänsten i syfte att göra det tillgängligt för allmänheten. Det är naturligast att bedöma förhållandet i fråga, i synnerhet användarnas ställning, med tanke på yttrandefriheten och även med beaktande av de frågor som gäller utövning av offentlig makt och rättsskydd. Med tanke på egendomsskyddet bör det dock konstateras att för att upphovsrätten ska kunna skyddas kan upphovsmannen eller den som handlar på dennes vägnar dock inte anses ha rätt att kräva att sådant material som inte kränker upphovsrätten avlägsnas. Detta har också samband med förbudet mot missbruk av rättigheter i 54 § i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Näringsfrihet

Näringsfriheten enligt 18 § i grundlagen ger var och en rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Eftersom näringsfrihet är en grundlags-skyddad grundläggande rättighet, ska bestämmelser om begränsning av näringsverksamhet,

såsom tillståndsplikt, utfärdas genom en lag som ska uppfylla de allmänna villkoren för en lag som begränsar en grundläggande fri- eller rättighet. RP 194/2001 rd, s. 10) Bestämmelserna om ansvarsfrihet för lagringstjänsterna i lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (den nuvarande lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation) har i grundlagsutskottets utlåtandepraxis ansetts vara av betydelse med tanke på näringsfriheten. (GrUU 60/2001 rd, s. 2) Dessutom baserar sig den näringsverksamhet som utövas av dem som utnyttjar upphovsrättsligt skyddat material på anskaffning av de rättigheter som behövs för användningen av materialet. (RP 28/2004 rd, s. 143)

Näringsfriheten tryggas också i artikel 16 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Europeiska unionens domstol har i sin rättspraxis konstaterat att näringsfriheten innefattar rätten för ett företag att fritt kunna bestämma om de ekonomiska, tekniska och finansiella resurser som företaget har till sitt förfogande, inom ramen för det ansvar som företaget har för sina egna åtgärder. (dom den 27 mars 2014, UPC Telekabel Wien GmbH mot Constantin Film Verleih GmbH och WEGA Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12, EU:C:2014:192, punkt 49¹⁵). Näringsfriheten omfattar också bland annat avtalsfrihet. (dom den 18 juli 2013, C - 426/11 mark Alemo-Herron m.fl. mot Parkwood Leisure Ltd., EU:C:2013:521, punkt 32¹⁶)

Enligt förslaget är onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll (nedan ”tjänsteleverantör”) skyldiga att inhämta tillstånd av upphovsrättsinnehavarna för överföring till allmänheten av verk som laddas upp i tjänsten. Bestämmelserna påverkar inte upphovsrättsinnehavarnas näringsfrihet, eftersom de inte är skyldiga att bevilja tillstånd för användning av verk. Bestämmelserna ålägger däremot tjänsteleverantörerna att inhämta tillstånd av rättsinnehavarna. Om tillstånd inte har fåtts, ska det bedömas om tjänsteleverantören har gjort vad den kan för att inhämta tillståndet. Genom vissa åtgärder kan tjänsteleverantören befrias från ansvar, dock inte med stöd av de bestämmelser om ansvarsfrihet som gäller lagringstjänster.

Europeiska unionens domstol har ansett att näringsfriheten begränsas genom ett föreläggande av en nationell domstol som förbjuder en internetleverantör att ge sina kunder tillträde till webbplatser där skyddat material har laddats upp utan rättsinnehavarnas tillstånd. Bestämmelsen begränsar den fria användningen av tjänsteleverantörens tillgängliga resurser, eftersom den ålägger tjänsteleverantören en skyldighet att vidta åtgärder som kan medföra stora kostnader för tjänsteleverantören eller som kan ha en betydande inverkan på organiseringen av tjänsteleverantörens funktioner eller som kan kräva svåra och komplexa tekniska lösningar. (dom den 27 mars 2014, UPC Telekabel Wien GmbH mot Constantin Film Verleih GmbH och WEGA Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12, EU:C:2014:192, punkt 50¹⁷).

Europeiska unionens domstol har också ansett att ett föreläggande av en nationell domstol att införa ett förebyggande system för filtrering för all information som förmedlas via en tjänst i syfte att förhindra intrång i immateriella rättigheter avsevärt ingriper i näringsfriheten för leve-

¹⁵ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9021079>

¹⁶ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139749&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=70684>

¹⁷ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9021079>

rantören av internetanslutning, eftersom den ålägger tjänsteleverantören att införa ett komplicerat, dyrt och permanent datatekniskt system enbart på dennes bekostnad. (dom den 24 november 2011, *Scarlet Extended SA mot Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, EU:C:2011:771, punkterna 46—48¹⁸)

Enligt Europeiska unionens domstol ingriper domstolens avgörande i det ovannämnda målet *UPC Telekabel* (C-314/12) dock inte i det centrala innehållet i näringsfriheten för internetleverantörer. Föreläggandet gav tjänsteleverantören rätt att välja de åtgärder som bäst motsvarade de tillgängliga resurserna och kapaciteten och som var förenliga med andra skyldigheter och utmaningar som tjänsteleverantören måste klara av vid utövandet av sin verksamhet. Dessutom kunde tjänsteleverantören befrias från sitt ansvar genom att visa att den vidtagit alla rimliga åtgärder. (dom den 27 mars 2014, *UPC Telekabel Wien GmbH mot Constantin Film Verleih GmbH och WEGA Filmproduktionsgesellschaft GmbH*, C-314/12, EU:C:2014:192, punkterna 51—53¹⁹).

I propositionen föreskrivs det om de förutsättningar under vilka en tjänsteleverantör kan befrias från ansvar för sådant intrångsgörande material som användaren lagrat i tjänsten. Dessa bestämmelser om tjänsteleverantörens ansvarsfrihet kan enligt grundlagsutskottets praxis anses vara betydelsefulla med tanke på näringsfriheten.

Enligt EU-domstolens praxis är det av betydelse om bestämmelserna begränsar den fria användningen av de resurser som tjänsteleverantören har till sitt förfogande och, om så är fallet, på vilka grunder. För att man inte ska ingripa i det centrala innehållet i näringsfriheten, ska bestämmelserna ge tjänsteleverantörerna tillräckligt med frihet att välja åtgärder genom vilka de fullgör de skyldigheter som föreläggandet berör. Å andra sidan ska bestämmelserna om ansvarsfrihet i enlighet med de nationella förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna vara godtagbara, exakta, noggrant avgränsade och proportionella. När de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas ska man också se till att rättsskyddsarrangemangen är tillräckliga, att skyldigheterna i fråga om de mänskliga rättigheterna iakttas och att begränsningarna inte ingriper i kärnområdet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Enligt förslaget förutsätter tjänsteleverantörens ansvarsfrihet vid överföring till allmänheten av exemplar av ett upphovsrättsskyddat verk att leverantören har vidtagit lämpliga åtgärder för att få det tillstånd som behövs av upphovsmannen eller på begäran av upphovsmannen vidtagit lämpliga åtgärder för att identifiera material som gör intrång i upphovsrätten och för att förhindra tillgång till materialet i tjänsten. Tjänsteleverantörerna förpliktas i anslutning till detta att lämna information och att förhindra tillgång till material som kränker upphovsrätten. De åtgärder som krävs för att fullgöra de skyldigheter som åläggs i lagen kan medföra betydande kostnader för tjänsteleverantörerna, och därför begränsas näringsfriheten delvis genom bestämmelserna. Genom bestämmelserna får tjänsteleverantören dock välja de åtgärder som bäst motsvarar de resurser och den kapacitet som tjänsteleverantören har till sitt förfogande och som är förenliga med andra skyldigheter och utmaningar som tjänsteleverantören ska ansvara för i sin verksamhet. I den föreslagna lagen tas det till exempel inte ställning till med vilka tekniska lösningar tjänsteleverantörerna kan fullgöra sina skyldigheter. Således kan det anses att bestämmelserna inte ingriper i det centrala innehållet i tjänsteleverantörernas näringsfrihet.

¹⁸ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=695006>

¹⁹ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9021079>

Eftersom de skyldigheter som gäller tjänsteleverantörer delvis begränsar användningen av tjänsteleverantörens tillgängliga resurser, ska de föreslagna bestämmelserna vara förenliga med förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Näringsfriheten förutsätter dessutom att tjänsteleverantörerna kan lita på att de befrias från ansvar utan att i oskälig grad använda resurser för att uppfylla de krav som ställs på ansvarsfrihet. För att trygga detta preciseras i lagen för det första förutsättningarna för ansvarsfrihet för tjänsteleverantörerna genom uttryckliga bestämmelser om omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av åtgärdernas proportionalitet.

Genom den handlingsskyldighet som åläggs tjänsteleverantören i lagen strävar man efter att skydda upphovsmännens immateriella rättigheter, som åtnjuter egendomsskydd enligt grundlagen. Tillgodoseendet av upphovsmännens egendomsskydd är en godtagbar grund för att begränsa en annan grundläggande fri- och rättighet. Begränsningen ska dock vara nödvändig för att detta mål ska nås och stå i rätt proportion till det mål som eftersträvas. Kommunikationen via nätplattformar sker vanligtvis snabbt och på många olika sätt, vilket gör det möjligt att snabbt göra en stor mängd nätinnehåll tillgängligt för allmänheten. Detta gör det möjligt att snabbt sprida material som kränker upphovsrätten till allmänheten, vilket kan vara särskilt skadligt för rättsinnehavarna.

I onlinetjänster för delning av innehåll laddas däremot också upp lagligt upphovsrättsskyddat material, till exempel med stöd av tillstånd eller en inskränkning av upphovsrätten enligt upphovsrättslagen, och material som inte omfattas av upphovsrätt. För att yttrandefriheten för användare som lagrar material för tillgängliggörande för allmänheten och upphovsmännens egendom ska vara lika skyddade, är det nödvändigt att ålägga tjänsteleverantörerna skyldigheter som styr dem att använda resurser till exempel för att identifiera och avlägsna innehåll som lagrats i onlinetjänster för delning av innehåll. På detta sätt kan man dels förhindra åtkomst till material som kränker upphovsrätten, dels trygga åtkomsten till lagligt material.

Yttrandefrihet

Enligt 12 § i grundlagen har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag.

Den nämnda paragrafen i grundlagen innehåller bland annat en generalklausul om yttrandefrihet, en bestämmelse om rättigheter som hör till yttrandefriheten och ett förbud mot att på förhand hindra utövandet av dessa rättigheter. Dessutom innehåller den ett krav på att utövandet av yttrandefriheten ska regleras genom lag.

Det centrala syftet med yttrandefriheten är att garantera den fria opinionsbildning som utgör en förutsättning för ett demokratiskt samhälle, öppen offentlig debatt, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (GrUU 16/2013 rd, s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2). Yttrandefriheten har traditionellt framför allt betraktats som en grundläggande politisk rättighet (RP 309/1993 rd, s. 60, GrUU 16/2013 rd s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2, GrUU 19/1998 rd, s. 5). Trots grundtanken begränsar sig yttrandefriheten inte enbart till politiska uttryck, utan också andra uttrycksformer omfattas av yttrandefriheten. Det grundlagsenliga skyddet för yttrandefriheten omfattar information, åsikter och andra meddelanden oberoende av innehållet (RP 309/1993 rd, s. 60).

Yttrandefriheten är inte bunden till någon särskild kommunikationsform, till exempel det tryckta ordet, utan yttrandefriheten tryggas oberoende av vilken metod som används för att uttrycka eller offentliggöra ett budskap (RP 309/1993 rd, s. 60). Yttrandefriheten uppfattas i

grundlagen extensivt och medieneutralt (GrUU 9/2004 rd, s. 3, GrUU 60/2001 rd, s. 2). Yttrandefriheten ger allmänt skydd för olika former av skapande verksamhet och självuttryck (RP 309/1993 rd, s. 60).

Yttrandefriheten har i grundlagen ansetts vara mycket omfattande på samma sätt som i de internationella människorättskonventionerna. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Med spridning avses all slags publicering, spridning och förmedling av meddelanden. De dimensioner av yttrandefriheten som framgår av bestämmelsen ska i allmänhet inte tolkas för snävt. Sålunda ger bestämmelsen om yttrandefrihet till exempel skydd mot det allmännas ingrepp i pressens redaktionella arbete redan innan meddelandet egentligen uttrycks och publiceras (RP 309/1993 rd, s. 61).

I grundlagen tryggas yttrandefriheten "utan att någon i förväg hindrar detta". Bestämmelsen förbjuder både traditionell förhandsgranskning av meddelanden och andra ingrepp i yttrandefriheten som innebär hinder i förväg (RP 49/2018 rd, s. 131, GrUU 40/2017, s. 2). Exempel på detta är att kräva tillstånd som villkor för att få publicera ett tryckalster (RP 309/1993 rd, s. 61) eller att föreskriva att utövandet av yttrandefriheten är anmälningspliktigt (GrUU 14/2000 rd, s. 3).

I grundlagen bevaras möjligheten att i efterhand övervaka utövandet av yttrandefriheten med hjälp av straff- och skadeståndslagstiftningen. Yttrandefrihetens ställning som en grundläggande rättighet begränsar dock möjligheterna att ingripa i dess användning i efterhand. I begränsningarna ingår också allmänna krav på att regleringen ska vara godtagbar samt exakt och noga avgränsad samt att åtgärder från det allmännas sida ska vara förenliga med kravet på proportionalitet när intrång i utövandet av yttrandefriheten görs (GrUU 19/2008 rd, s. 4, GrUB 14/2002 rd, s. 4, GrUU 60/2001 rd, s. 2—3). Exempelvis långtgående och allmänt hållen kriminalisering kan vara problematisk för bestämmelsen om yttrandefrihet (RP 309/1993 rd, s. 61, GrUU 16/2013 rd s. 2, GrUU 13/2004 rd, s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2—4, GrUU 37/1998 rd, s. 3, GrUU 23/1997 rd, s. 3—5).

Reglering som begränsar yttrandefriheten ska ha en godtagbar grund och regleringen ska vara exakt och noggrant avgränsad (GrUU 28/2008 rd, s. 3, GrUU 67/2002 rd, s. 4 och GrUU 41/2000 rd). Särskilt den snabba och omfattande kommunikationen i datanät kan dock föra fram nya aspekter som är betydelsefulla med tanke på utövandet av yttrandefriheten. (GrUU 60/2001 rd, s. 2.)

För att kravet på exakthet och noggrann avgränsning ska uppfyllas förutsatte grundlagsutskottet till exempel i samband med lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (den nuvarande lagen om tillhandahållande av digitala tjänster) att det i motiveringen preciseras att innehållet i eller förmedlingen av den information som är föremål för spärrningsbestämmelsen är lagstridig (GrUU 60/2001 rd, s. 2). Enligt grundlagsutskottet kan ett föreläggande om avspärrning eller om avbrytande enligt upphovsrättslagen i fråga om material som kränker upphovsrätten inte meddelas till exempel enbart på basis av kändans ensidiga och subjektiva uppfattning om saken. Därför bör man i samband med skälighetsbedömningen också fästa uppmärksamhet vid att de grunder som kändan anfört till stöd för sitt yrkande är korrekta. Föreläggandet om avbrytande får inte ingripa i åtgärder för att göra ett material tillgängligt för allmänheten i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att skydda upphovsrätten (GrUU 15/2006 rd, s. 2). När det gäller kravet på att inskränkningen ska vara godtagbar är en godtagbar grund för inskränkning av yttrandefriheten strävan att skydda upphovsrätten framför allt av den anledningen att upphovsrätten är tryggad i grundlagen genom bestämmelserna om egendoms- skydd i 15 § (GrUU 60/2001 rd, s. 3).

I regeringens proposition med förslag till lag om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster konstateras det att ”när en tjänsteleverantör på eget initiativ med stöd av 15 § 1 mom. 2 punkten (184 § i den gällande lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation) gör information oåtkomlig ingriper han i innehållsproducentens yttrandefrihet. Tjänsteleverantören ska härvid anses sköta en offentlig förvaltningsuppgift och utöva offentlig makt i den mening som bestäms i 124 § i grundlagen. Det gäller därför att sörja för tillräckliga garantier för innehållsproducentens rättsskydd.” (RP 194/2001 rd, s. 43).

Enligt förslaget är tjänsteleverantören skyldig att på upphovsmannens begäran göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt. Tillgången till material kan förhindras på förhand eller i efterhand, när ett verk redan har gjorts tillgängligt för allmänheten i tjänsten.

Enligt artikel 17.7 får samarbetet mellan tjänsteleverantörer och rättsinnehavare inte leda till att det inte går att få tillgång till verk eller andra alster som laddats upp av användare och som inte gör intrång i upphovsrätt och närstående rättigheter, inbegripet när sådana verk eller andra alster omfattas av ett undantag eller en inskränkning. Användarna av tjänsten har rätt att framföra sina åsikter till exempel genom att göra videor som innehåller skyddat material. Användningen av verk ska grunda sig på lagstadgade inskränkningar eller på tillstånd av verkets rättsinnehavare. Man kan inte åberopa yttrandefriheten för att använda ett verk som sådan och ladda upp det för tillgängliggörande för allmänheten i till exempel ett musikstycke, en musikvideo, ett avsnitt i en tv-serie eller i en film.

Enligt artikel 17.8 får tillämpningen av direktivet inte leda till någon allmän övervakningsskyldighet. Bestämmelsen upprepar i förenklad form förbudet i artikel 15 i direktivet om elektronisk handel, enligt vilket medlemsstaterna inte får ålägga tjänsteleverantörerna en allmän skyldighet att övervaka den information som de överför eller lagrar, och inte heller någon allmän skyldighet att aktivt efterforska fakta eller omständigheter som kan tyda på olaglig verksamhet. En central fråga är när det är fråga om en allmän övervakningsskyldighet. Europeiska unionens domstol har ansett att artikel 15.1 i direktivet om elektronisk handel ska tolkas så att den inte utgör ett hinder för att en domstol i en medlemsstat i enskilda fall kan ålägga tjänsteleverantören att avlägsna uppgifter som konstaterats vara olagliga, oberoende av om uppgifterna har lagrats av samma eller olika personer. Dessutom kan domstolen ålägga tjänsteleverantören att avlägsna eller förhindra åtkomst till uppgifter som en viss användare laddat upp och vars innehåll motsvarar uppgifter som tidigare konstaterats vara olagliga, förutsatt att meddelandet i fråga till väsentliga delar är oförändrat i förhållande till det innehåll som konstaterats vara olagligt och förutsatt att det inte krävs någon självständig bedömning av tjänsteleverantören för att konstatera att uppgifterna är olagliga (dom 3.10.2019, Eva Glawischnig-Piesczek vs Facebook Ltd, C-18/18, EU:C:2019:821²⁰).

I fråga om genomförandet av artikel 17 i direktivet är det således av central betydelse vad som avses med en allmän övervakningsskyldighet, och vilka villkor som ska uppfyllas för att man ska kunna tala om en sådan allmän övervakningsskyldighet som är förbjuden enligt EU-rätten. EU-domstolen har å sin sida i mål C-360/10 (dom 16.2.2016, Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) vs. Netlog NV, C-360/10, EU:C:2012:85²¹) ansett det vara oförenligt med EU-rätten att det ges ett föreläggande som i praktiken skulle innebära att en tjänsteleverantör är tvungen att införa ett filtreringssystem för

²⁰ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218621&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=702714>

²¹ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119512&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2894081>

att urskilja de filer uppladdade av användarna som kan innehålla verk som de aktuella immaterialrättsinnehavarna gör anspråk på att ha rättigheter till, och med hjälp av vilket det skulle fastställas vilka filer som olagligen lagras och ställs till allmänhetens förfogande. Därefter skulle den göra de filer som den klassificerat som olagliga oåtkomliga. I fallet har det således ansetts vara fråga om en förbjuden förhandstillsyn att leverantören av lagringstjänster aktivt förutsätts övervaka nästan alla lagrade uppgifter och alla användare av tjänsten i fråga. Avgörandet motsvarar EU-domstolens avgörande i mål C-70/10 (dom 24.11.2011, Scarlet Extended SA mot Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), C-70/10, EU:C:2011:771²²).

Vid Europeiska unionens domstol behandlas för närvarande frågan om huruvida artikel 17 i direktivet, och i synnerhet punkt 4, där det föreskrivs om tjänsteleverantörens skyldighet att på förhand förhindra åtkomst till material som enligt upphovsmannen kränker upphovsrätten, innebär en sådan övervakningsskyldighet som är förbjuden enligt direktivet och strider mot yttrandefriheten enligt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Polen har krävt att artikel 17 i direktivet ska upphävas till den del den strider mot EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (mål C-401/19). Europeiska unionens domstol blir således tvungen att ta ställning till om det i artikel 17 i direktivet är fråga om övervakningsskyldighet och om den till sin form är allmän eller särskild.

Generaladvokatens förslag till avgörande i mål C-401/19 lämnades den 15 juli 2021 (Republiken Polen mot Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, C-401/19, EU:C:2021:613²³).

I mål C-18/18 ansåg Europeiska unionens domstol att ett föreläggande av en medlemsstats domstol är en ”särskild” övervakningsskyldighet, då den handlade om att leta efter och förhindra ”exakta” uppgifter som kränkte hedern, eftersom det inte krävdes att tjänsteleverantören skulle göra en ”självständig bedömning” av lagligheten av de filtrerade uppgifterna och eftersom den däremot kunde använda ”automatiserade tekniker och sökmeter”.

I artikel 17.4 i direktivet åläggs onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll en särskild övervakningsskyldighet.

De nuvarande systemen för identifiering av och förhindrande av åtkomst till innehåll klarar inte av att tolka i vilket sammanhang ett verk används, vilket ofta är väsentligt med tanke på tillämpningen av en inskränkning av upphovsrätten. Direktivet förutsätter att automatiska system för identifiering av innehåll införs, vilket ökar risken för att tillgång även till material som inte kränker upphovsrätten förhindras. Därför föreslås det att automatiska system får användas endast när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om sådan överföring av ett skyddat verk till allmänheten som kränker upphovsmannens rättigheter. Om det i en onlinetjänst för delning av innehåll även finns en stor mängd innehåll som genererats av användare och innehållet huvudsakligen består av annat än ett skyddat verk, ska den särskilda identifieringsåtgärden vara sådan att den inriktas på att förhindra sådant upphovsrättsskyddat material som kan identifieras med hjälp av systemet och som motsvarar de referensfiler som upphovsmannen har lämnat.

²² <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=695006>

²³ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=244201&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2894081>

De åtgärder som ska vidtas för att identifiera ett verk och förhindra åtkomsten till material som kränker upphovsrätten kan regleras genom att man fastställer hur känsligt ett innehållsfilter ska vara. Vid bedömningen av vilka metoder som ska användas för att identifiera innehåll och göra det oåtkomligt och av om de står i rätt proportion till sitt syfte bör man således beakta, utöver bland annat kostnader och andra omständigheter, även befintliga metoder för att identifiera material som gör intrång i upphovsrätten och material som inte gör intrång i upphovsrätten.

Enligt förslaget ska vid bedömningen av proportionaliteten i fråga om de åtgärder som vidtas för att identifiera innehåll och göra material som gör intrång i upphovsrätten oåtkomligt även beaktas i vilken utsträckning det genom åtgärderna går att identifiera material som gör intrång i upphovsrätten utifrån den information som lämnats till tjänsteleverantören samt innehållsproducentens rätt att använda verket på ett sätt som inte gör intrång i upphovsrätten.

Utgångspunkten för propositionen är att lagstiftningen ska skapa en rättvis balans mellan egen- domsskyddet och yttrandefriheten. I onlinetjänster för delning av innehåll bedrivs i stor skala verksamhet som gör intrång i upphovsrätten och som på grund av den snabba och omfattande kommunikationen på nätet kan medföra betydande olägenhet för upphovsmännen. Därför bör onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll kunna åläggas att göra vad de kan för att få de tillstånd som behövs för verksamheten och, om tillstånd inte har beviljats, göra vad de kan för att göra material som kränker upphovsrätten oåtkomligt för allmänheten.

Samtidigt är det dock nödvändigt att ge tillräckliga garantier för att åtgärderna inte inverkar negativt på användarnas grundlagsskyddade yttrandefrihet, inklusive vetenskapens och kons- tens frihet, eller hindrar allmänhetens åtkomst till material som inte är lagstridigt.

Dessutom föreslås i lagen bestämmelser om effektiva rättsmedel som är avgiftsfria för använ- darna i situationer där material som användaren har lagrat i tjänsten har avlägsnats eller gjorts oåtkomligt. På grund av webbkommunikationens höga tempo bör rättsmedlen vara snabba och effektiva för att användarnas yttrandefrihet och möjlighet att delta i den offentliga debatten fak- tiskt ska kunna tryggas. Till dessa rättsmedel hör rätten att få information av tjänsteleverantören när tillgången till material som användaren har lagrat i tjänsten har förhindrats. Dessutom före- slås det att det föreskrivs om ett frivilligt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter där en oberoende sakkunnig bedömer bägge parter argument i ett ärende.

I artikel 17.7 i direktivet ingår också en bestämmelse som direkt tryggar användarens yttrande- frihet. Enligt punkten ska medlemsstaterna se till att användarna i varje medlemsstat kan åbe- ropa vissa inskränkningar av upphovsrätten som införts på grund av sociala och kulturella in- tressen och som gäller användning av verk i citat, kritik och recensioner samt användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte. Detta grundar sig på artikel 17.9 i direktivet där det kon- stateras att ”medlemsstaterna ska särskilt säkerställa att användarna har tillgång till domstol eller en annan relevant rättslig myndighet för att hävda sin rätt att utnyttja ett undantag från eller en inskränkning i upphovsrätten eller närstående rättigheter.”

Skyldigheterna enligt direktivet inverkar på handlingsfriheten för onlineleverantörer av del- ningstjänster för innehåll. Tjänsteleverantörerna ska också i sina allmänna användningsvillkor informera användarna om att de kan använda verken inom ramen för inskränkningarna i upp- hovsrättslagen.

För att genomföra den ovannämnda skyldigheten enligt artikel 17.9 har det i propositionen tagits in en bestämmelse i 55 k § 2 mom. som ger användaren möjlighet att väcka talan mot upphovs- mannen för att fastställa att användaren har rätt att använda ett verk med stöd av en inskränkning

av upphovsrätten enligt upphovsrättslagen eller ett avtal som ingåtts med upphovsmannen. Användaren har också rätt att väcka talan mot onlineleverantören av delningstjänster för innehåll för att förplikta leverantören att göra det material som användaren lagrat i tjänsten tillgängligt för allmänheten.

Det upphovsrättsliga ansvaret för onlineleverantören av delningstjänster för innehåll förutsätter en bedömning av i vilken mån det är förenligt med tjänsteleverantörens näringsfrihet. Bestämningen förpliktar ingen att tillhandahålla sådana onlinetjänster för delning av innehåll som avses i direktivet. En onlinetjänst för delning av innehåll är till sin karaktär en tjänst i sociala medier till vilken vem som helst kan ansluta sig som användare och lagra material i tjänsten. Skyldigheten att tillgängliggöra material som användaren lagrat i tjänsten och som tjänsteleverantören har nekat tillgång till med återopande av en inskränkning av upphovsrätten kan inte anses orimligt inverka på näringsfriheten för onlineleverantören av delningstjänster för innehåll. Propositionen, som utgår från skyldigheterna enligt direktivet, skapar en rättvis balans mellan yttrandefriheten och näringsfriheten.

I motiveringen ovan anges det varför en begränsning av yttrandefriheten i samband med genomförandet av artikel 17 i direktivet bör anses uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsning av en grundläggande fri- och rättighet, det vill säga den har en godtagbar grund och är noggrant avgränsad, exakt och förenlig med proportionalitetsprincipen.

Kulturella rättigheter

Enligt 16 § 3 mom. i grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet skapar förutsättningar för kulturens utveckling.

Enligt 16 § i grundlagen ska vetenskapens inriktning i första hand bestämmas genom vetenskapskritik från det vetenskapliga samfundet självt. Även inom konstens område ska råda frihet för uttryck och metoder, vilket för sin del främjar den samhälleliga diskussionen och gör den mångsidigare. (RP 309/1993 rd, s. 69). Förslaget innehåller nya inskränkningar av upphovsrätten som har betydelse inte bara för utövandet av yttrandefriheten utan också för tryggheten av vetenskapens och konstens frihet. Den föreslagna 13 b § tillåter framställning av exemplar för text- och datautvinning och möjliggör också förvaring och användning av exemplar som framställts för datautvinning i syfte att verifiera vetenskapliga resultat. Den föreslagna 23 a § tillåter användning av verk i parodier, karikatyrer och pastischer. Syftet med den förstnämnda inskränkningen av upphovsrätten är att säkerställa att upphovsrätten inte hämmar möjligheterna att analysera material med tekniska metoder. Det görs dock inga ingrepp i kärnan i upphovsmannens förmögenhetsrätt, eftersom exemplar som framställts på detta sätt inte får göras fritt tillgängliga för allmänheten. Det är således fråga om ett noggrant avgränsat ingripande i upphovsmannens äganderätt som är förenligt med proportionalitetsprincipen. Den föreslagna 23 a § har ett nära samband med utövandet av den konstnärliga friheten och yttrandefriheten. Syftet med upphovsrätten är inte att förhindra konstnärligt eller samhälleligt uttryck. Av denna anledning föreslås det att upphovsmannens ensamrätt begränsas på det sätt som direktivet tillåter. De nämnda bestämmelserna har ovan bedömts ur äganderättsperspektiv.

Regleringen av ansvaret för onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll är också förknippad med frågor som gäller utövandet av de grundläggande kulturella rättigheterna, i synnerhet frågor som hänför sig till vetenskapens och konstens frihet, till den del de åtgärder som krävs av onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll medför en risk för att material som använ-

dare av tjänsten har rättigheterna till görs oåtkomligt för allmänheten eller för att en lovlig användning av verken i sådant material försvåras. Frågan har behandlats närmare ovan ur yttrandefrihetsaspekt.

Rättsskydd

De föreslagna bestämmelserna om ansvaret hos onlineleverantören av delningstjänster för innehåll för material som användarna lagrat i tjänsten är av betydelse också med tanke på upphovsmännens och användarnas rättsskydd. De föreslagna bestämmelserna stärker i betydande grad upphovsmännens rättigheter, eftersom upphovsmannen får möjlighet att utan domstolsförfarande eller något annat förfarande genom en rättslig myndighet kräva att onlineleverantören av delningstjänster för innehåll vidtar åtgärder för att säkerställa att material som gör intrång i upphovsrätten görs oåtkomligt för allmänheten före eller efter att materialet publiceras i tjänsten. Detta gör i praktiken verkställandet av upphovsrätten effektivare ur upphovsrättsinnehavarens synvinkel. Förfarandet har betydelse med tanke på rättsskyddet och tillgången till tillräckliga rättsmedel för användarna av tjänsten.

Av denna anledning förutsätter artikel 17 i direktivet att också användarnas rättsskydd stärks. Användarna bör ha rätt att veta om material har gjorts oåtkomligt för allmänheten och om grunderna för det samt rätt till information om de rättsmedel som står till buds.

Enligt direktivet ska användarnas rättsmedel innefatta en möjlighet att lämna in klagomål till tjänsteleverantören om avlägsnande av material, det vill säga om förhindrande av åtkomst. Det är således fråga om behandling av besvär och begäran om omprövning.

I direktivet förutsätts det dessutom att användarna ska kunna föra ett beslut att förhindra åtkomst för behandling i en ”prövningsmekanism för tvistlösning utom domstol” som ”ska möjliggöra opartisk tvistlösning” och ”inte förvägra användaren dennes rättsliga skydd enligt nationell lagstiftning”, utan att detta påverkar användarnas rätt att få tillgång till effektiva rättsmedel.

Befintliga mekanismer för att lösa tvister mellan avtalsparter, såsom medling eller skiljeförfarande, är inte tillräckliga med tanke på kraven i direktivet, eftersom de inte möjliggör tvistlösning som gäller förhållandet till tredje part. De lämpar sig inte heller för lösning av meningskiljaktigheter om lagtolkning.

Om staten endast ger möjlighet till sådana tvistlösningsförfaranden, förvägras användarna i praktiken möjligheten att åberopa de inskränkningar i upphovsrätten som föreskrivs i upphovsrättslagen. De ovannämnda skyldigheterna enligt direktivet medför också att ett villkor genom vilket en användare av tjänsten avstår från sin rätt att åberopa en inskränkning av upphovsrätten enligt upphovsrättslagen inte binder användaren. Enligt förslaget ska förfarandet för tvistlösning fungera som en rättsskyddsmekanism utanför domstol.

Direktivet förutsätter att en rekommendation till avgörande ska ges snabbt. Vid förfarandet ska en sakkunnig som utsetts av undervisnings- och kulturministeriet bedöma om upphovsrätten har kränkts eller om någon inskränkingsbestämmelse i lagen är tillämplig eller om användningen är tillåten på någon annan grund.

Förfarandet tjänar båda parter. Även upphovsmannen kan föra ett ärende för avgörande i förfarandet, om verket inte har gjorts oåtkomligt trots upphovsmannens begäran. Tjänsteleverantören kan delta eller låta bli att delta i förfarandet. För att kunna ge en rekommendation ska den sak-

kunnige granska parternas argument och utifrån dem meddela ett avgörande, som inte är bindande. Rekommendationen till avgörande offentliggörs inte och kan således inte påverka rättspraxis på förhand.

I samtliga fall kan upphovsmannen och även användaren fortfarande vända sig till domstol och yrka på ett föreläggande av domstolen med stöd av vilket tjänsteleverantören åläggs att förhindra åtkomst till materialet.

Det finns skäl att föra oklara fall till domstol för avgörande, och det förfarande för snabb lösning av meningsskiljaktigheter som avses i artikel 17.2 i direktivet ska inte kunna tillämpas på dem.

Möjligheten att få vederlag försätter användaren i en jämbördig ställning med upphovsmannen. Eftersom upphovsmannen enligt den gällande lagen har rätt till vederlag till exempel för olovlig utgivning av ett verk, ska användaren enligt förslaget ha motsvarande rätt till vederlag på grund av att åtkomst till material som användaren i utgivningssyfte har lagrat i onlinetjänsten för delning av innehåll hindras utan en i upphovsrättslagen angiven grund. Om användarna inte har rätt till vederlag, blir deras faktiska rättsskydd litet.

Bestämmelsen i 21 § i grundlagen hindrar inte att det genom lag föreskrivs om smärre undantag från de rättigheter som tryggas där, under förutsättning att undantagen inte ändrar den aktuella rättssäkerhetsgarantins ställning som huvudregel eller äventyrar individens rättssäkerhet i enskilda fall (RP 309/1993 rd, s. 78/II, GrUU 29/2020 rd, s. 2, GrUU 16/2019 rd, s. 3, GrUU 68/2014 rd, s. 3/I).

I det aktuella fallet kan allmänhetens tillgång till material som användaren lagrat i tjänsten förhindras utan medverkan av en rättslig myndighet. Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att bli hörd. I direktivet förutsätts det inte att användaren ska höras innan allmänhetens tillgång till material som användaren lagrat i tjänsten förhindras. För att trygga rätten till hörande enligt 21 § i grundlagen har det i förslaget tagits in ett krav på att tjänsteleverantören som en del av en mekanism för klagomål och prövning ska ge användaren möjlighet att, innan åtkomst förhindras eller senast i samband med det, lämna upphovsmannen eller den som handlar på upphovsmannens vägnar en utredning om grunderna för att materialet inte kränker upphovsmannens upphovsrätt. På motsvarande sätt ska parten enligt förslaget ges tillfälle att bli hörd som en del av förfarandet för att lösa meningsskiljaktigheter. Då användarens rättsskydd stärks i enlighet med vad som anförts ovan, bör det anses att de smärre undantagen från rättigheterna enligt 21 § i grundlagen är proportionerliga.

Skydd av personuppgifter

Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbara.

Vid användning av skyddade verk är det enligt upphovsrättslagen ofta nödvändigt att uppge upphovsmannens namn på det sätt som god sed kräver. Skyldigheten gäller alla som använder verk. Det är nödvändigt att använda personuppgifter för att identifiera upphovsmannen bland annat för att tillgodose rätten till ersättning enligt 14 a § och förbudsrätten enligt 16 i §. I detta sammanhang är det skäl att påpeka att när ett verk ges ut med upphovsmannens samtycke, innebär det samtidigt att upphovsmannen har gett sitt samtycke till att namnet används i samband med verket för att upphovsrätten ska kunna tillgodoses och skyddas.

Enligt artikel 28 i direktivet ska behandling av personuppgifter inom ramen för direktivet genomföras i enlighet med direktiv 2002/58/EG och förordning (EU) 2016/679.

Enligt sista meningen i skäl 75 i direktivet bör de personuppgifter, som kontaktuppgifter och ersättningssbelopp, som behövs för att hålla upphovsmän och utövande konstnärer informerade med avseende på utnyttjandet av deras verk och framföranden, behandlas av personer som måste följa kravet på transparens i enlighet med artikel 6.1 c i förordning (EU) 2016/679.

I artikel 17.9 andra stycket konstateras det bland annat att direktivet inte ska leda till identifiering av enskilda användare eller behandling av deras personuppgifter, utom i enlighet med 2002/58/EG och förordning (EU) 2016/679.

Dataskyddslagen (1050/2018) preciserar och kompletterar dataskyddsförordningen och dess nationella tillämpning. I dataskyddslagen föreskrivs bland annat om kommunikationens konfidentialitet och integritetsskydd, behandling av meddelanden och identifieringsuppgifter, informationssäkerhet, styrning och övervakning, tvångsmedel och straff. Dataskyddsförordningen ska tillämpas även i andra situationer där personuppgifter behandlas i samband med användningen av verk och hanteringen av upphovsrätten.

Utövning av offentlig makt

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag och endast om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter.

I lagen föreslås nya bestämmelser om ansvar och befrielse från ansvar i fråga om onlinetjänster för delning av innehåll. Utgångspunkten och grunderna för bestämmelserna avviker från det gällande förfarandet för anmälan och avlägsnande enligt lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. En tjänsteleverantör enligt den lagen vet och får inte veta vilket innehåll användarna lagrar i tjänsten. De tjänsteleverantörer som avses i förslaget däremot lagrar, främjar och marknadsför aktivt innehåll i förvärvssyfte, vilket innebär att de ansvarar för denna upphovsrättsligt relevanta verksamhet.

Det kan således konstateras att det vid förhindrande av åtkomst till eller avlägsnande av material på upphovsmannens begäran är fråga om utövning av offentlig makt, som dock har en godtagbar grund eftersom syftet är att trygga upphovsmannens egendomsskydd. Enligt 124 § i grundlagen är det tillåtet att anförtro andra än myndigheter offentlig makt endast genom lag eller med stöd av lag och endast om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna. I detta fall kan det konstateras att verkställighet av upphovsrätten genom domstolsförfarande i praktiken inte är ett tillräckligt effektivt och snabbt sätt att verkställa upphovsrätten.

Ovan i avsnittet om rättsskydd redogörs närmare för de bestämmelser i propositionen som syftar till att effektivt garantera användarnas rättsskydd.

Betydelsefullt med tanke på utövningen av offentlig makt är också frågan om den mekanism för klagomål och prövning som en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll tillhandahåller innebär utövning av offentlig makt, ifall dessa åtgärder de facto påverkar användarnas yttrandefrihet, det vill säga hindrar att allmänheten får tillgång till material som användaren lagrat i onlinetjänsten för delning av innehåll.

De nya bestämmelserna om ansvar och befrielse från ansvar förutsätter att tjänsteleverantören utifrån de grunder som upphovsmannen och användaren lagt fram tar ställning till om innehållet ska göras oåtkomligt eller avlägsnas. Det är fråga om en upphovsrättsligt viktig bedömning som tjänsteleverantören måste göra för att befrias från ansvar.

I propositionen ingår ett frivilligt och alternativt förfarande för att lösa upphovsrättsliga meningsskiljaktigheter mellan användaren och upphovsmannen i syfte att få en rekommendation till avgörande efter det att tjänsteleverantörens mekanism för klagomål och prövning har använts. En opartisk sakkunnig ger en rekommendation om att ett skyddat verk ska återställas, göras oåtkomligt eller avlägsnas. De rekommendationer till avgörande som ges i förfarandet för att lösa meningsskiljaktigheter är inte direkt verkställbara, och de är inte bindande för parterna eller domstolarna. Det är fråga om ett förfarande som är avsett att trygga både användarens och upphovsmannens rättsskydd.

Att ge rekommendationer kan inte anses vara en sådan betydande offentlig förvaltningsuppgift som endast kan anförtros en myndighet. Det är alltså fråga om uppgifter som kan anförtros andra än myndigheter, förutsatt att det föreskrivs om dem genom lag eller förordning.

Eftersom de rekommendationer till avgörande som en enskild sakkunnig har gett i förfarandet inte är rättsligt bindande eller verkställbara på det sätt som beskrivs ovan, är det i förfarandet inte fråga om utövande av jurisdiktion eller av någon annan betydande offentlig makt.

Konsumenttvistenämndens avgöranden är till sin karaktär rekommendationer, liksom också de rekommendationer som ges i det förfarande som nu föreslås. Grundlagsutskottet har tagit ställning till rekommendationernas karaktär när det gäller utövning av offentlig makt och ansett att med beaktande av konsumenttvistenämndens ställning som en alternativ instans för avgöranden i tvister och beslutens karaktär av rekommendationer, vilket inte hindrar parterna från att föra samma ärende till domstol medan ärendet behandlas i konsumenttvistenämnden eller efter behandlingen, kan nämnda – i sig ringa – undantag enligt grundlagsutskottets uppfattning inte anses problematiska med tanke på 21 § i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i upphovsrättslagen (404/1961) 11 § 5 mom., 14 § 1 mom., 16 d § 1 mom., 19 a §, 21 § 3 mom., 25 h §, 26 §, 27 § 3 mom., 29 § 2 mom., 45 §, 46 § 3 mom., 46 a § 3 mom., 47 § 1 och 4 mom., 48 § 4 mom., 49 § 3 mom., 49 a § 3 mom., 50 §, 50 c § 1 mom., 54 § 1 mom. 5 punkten och 54 § 4 mom., 54 a §, 64 § 9 mom. och 64 b §,

av dem 11 § 5 mom., 14 § 1 mom., 16 d § 1 mom., 21 § 3 mom., 47 § 1 och 4 mom., 54 § 1 mom. 5 punkten och 54 § 4 mom. sådana de lyder i lag 821/2005, 19 a § sådan den lyder i lag 972/2016, 25 h § sådan den lyder i lagarna 446/1995, 821/2005 och 607/2015, 26 §, 29 § 2 mom. och 46 a § 3 mom. sådana de lyder i lag 607/2015, 27 § 3 mom. sådant det lyder i lag 418/1993, 50 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 607/2015, 45 § sådan den lyder i lagarna 821/2005, 763/2013, 607/2015 och 849/2018, 46 § 3 mom., 48 § 4 mom., 49 § 3 mom., 49 a § 3 mom. och 50 c § 1 mom. sådana de lyder i lag 849/2018, 54 a § sådan den lyder i lagarna 897/1980 och 607/2015, 64 § 9 mom. sådant det lyder i lag 446/1995 samt 64 b § sådan den lyder i lagarna 821/2005 och 607/2015, samt

fogas till lagen nya 13 b, 14 a, 16 g—16 j, 23 a, 25 m, 25 n, 28 a, 30 a, 30 b och 50 f §, till 49 a §, sådan den lyder i lagarna 446/1995, 821/2005, 607/2015 och 849/2018, ett nytt 4 mom. samt till lagen ett nytt 6 a kap. och nya 64 c—64 f § som följer:

11 §

Allmänna bestämmelser

Med stöd av detta kapitel:s bestämmelser om inskränkning av upphovsrätten får exemplar inte framställas av sådana exemplar av verk som framställts eller tillgängliggjorts för allmänheten i strid med 2 § eller till vars skydd utförda tekniska åtgärder kringgåts i strid med 50 a § 1 mom. Bestämmelserna i detta moment gäller dock inte användning av verk med stöd av 11 a, 16, 16 a—16 c, 16 h eller 22 § eller 25 d § 2 eller 5 mom.

13 b §

Framställning av exemplar av verk för text- och datautvinning

Den som har laglig tillgång till ett verk får framställa exemplar av det för att användas för text- och datautvinning och bevara exemplaren endast för ändamålet i fråga, om inte upphovsmannen på behörigt sätt har förbehållit sig denna rätt.

Forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner som har laglig tillgång till ett verk får framställa exemplar av det för text- och datautvinning inom vetenskaplig forskning och bevara dem för att senare verifiera forskningen, förutsatt att exemplaren är tillgängliga endast för dem som har rätt till dem. Avvikelse från bestämmelserna ovan i detta moment får inte göras genom avtal.

14 §

Användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning

Med stöd av avtalslicens får ett offentliggjort verk göras tillgängligt för allmänheten och av verket framställas exemplar för undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning på annat sätt än genom utsändning i radio eller television på det sätt som föreskrivs i 26 §. Bestämmelserna i detta moment gäller inte framställning av exemplar av verk genom fotokopiering eller liknande förfarande.

14 a §

Användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning

Om sådana i 13 eller 14 § 1 mom. avsedda avtalslicenser eller andra användningstillstånd som omfattar användning av verk som behövs i undervisningsverksamhet inte alls finns till buds, eller inte är lättillgängliga, får i undervisningsverksamhet ett offentliggjort verk göras tillgängligt för allmänheten och av verket framställas exemplar i illustrativt syfte inom undervisningen, förutsatt att användningen av verket äger rum vid ett tillfälle som riktar sig till en viss begränsad personkrets eller i en säker elektronisk miljö. Bestämmelserna i detta moment gäller inte notblad eller verk som är avsedda för utbildningsmarknaden.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för användning enligt detta moment. Ersättningen ska betalas på det sätt som föreskrivs i 19 a §.

Avvikelse från bestämmelserna i denna paragraf om tillgängliggörande av verk för allmänheten och framställning av exemplar får inte göras genom avtal.

16 d §

Användning av verk i arkiv, bibliotek och museer med stöd av avtalslicens

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §

1) framställa exemplar av verk i deras samlingar i andra än i 16, 16 a—16 c, 16 g och 16 h § avsedda fall,

2) överföra verk i deras samlingar till allmänheten i andra än i 16 a—16 c, 16 g och 16 h § avsedda fall.

16 g §

Användning av utgångna verk med stöd av avtalslicens

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får, om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § använda ett utgången verk som finns i deras egna samlingar genom att framställa exemplar av det, sprida exemplar av verket och överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Med stöd av den licens som avses i 1 mom. får även exemplar av verk som framställts med stöd av 16 § användas för i 1 mom. avsedda ändamål.

På verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga tillämpas 1 mom. endast om det har förflutit fem år från det år då verket togs in i samlingen vid en inrättning som avses i det momentet.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar och tillgängliggörande för allmänheten.

16 h §

Användning av utgångna verk med stöd av inskränkningar av upphovsrätten i vissa situationer

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får, om en licens enligt 16 g § 1 mom. inte finns tillgänglig och om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, använda ett utgången verk som finns i deras egna samlingar genom att framställa exemplar av verket, sprida exemplar av det och överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Förutsättningen för användning enligt 1 mom. är att det kan antas att verket är ett utgången verk. Användning förutsätter dessutom att förfarandet enligt 16 j § har följts och att det innan användningen sker har vidtagits eventuella ytterligare åtgärder för att öka upphovsmännens medvetenhet om användning som sker med stöd av en inskränkning av upphovsrätten.

Dator- eller videospel får i enlighet med bestämmelserna i 1 mom. användas när sju år har förflutit från det år då spelet gavs ut.

På verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga tillämpas 1 mom. endast om det har förflutit fem år från det år då verket togs in i inrättningens samling. Om det bara finns ett enda exemplar av ett verk tillämpas 1 mom. först efter det år då upphovsmannen dog.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte om upphovsmannen har förbjudit framställning av exemplar och tillgängliggörande för allmänheten.

16 i §

Användning av förbuds rätt

Upphovsmannen ska informera avtalslicensorganisationen eller det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av 16 g § 1 mom. om ett i 4 mom. i den paragrafen avsett förbud.

Upphovsmannen ska informera det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av 16 h § 1 mom. om ett i 5 mom. i den paragrafen avsett förbud.

Förbudet ska specificeras så att det eller de verk som förbudet gäller kan identifieras.

16 j §

Registrering av uppgifter om användning av utgångna verk

Ett arkiv samt ett för allmänheten öppet bibliotek eller museum som anges genom förordning av statsrådet som har för avsikt att i enlighet med 16 g § 1 mom. eller 16 h § 1 mom. använda ett utgången verk ska minst sex månader innan verket används på nämnda sätt till Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register anmäla

- 1) uppgifter om det verk som användningen gäller,
- 2) den licens eller den inskränkning i upphovsrätten som nyttjanderätten grundar sig på,
- 3) möjligheten att använda förbuds rätt i enlighet med 16 g § 4 mom. eller 16 h § 5 mom., och

4) uppgifter om den som beviljar licens och licenstagaren samt om de geografiska områden och användningsändamål som omfattas av licensen.

En avtalslicensorganisation eller en i 1 mom. avsedd inrättning som tar emot ett specificerat förbud enligt 16 i § är skyldig att utan dröjsmål meddela förbudet i Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register.

Närmare bestämmelser om de uppgifter som ska anmälas till det register som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och om de förfaranden som ska iakttas vid anmälandet av uppgifterna får utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

19 a §

Organisation som administrerar ersättningar

Ersättning till upphovsmannen, eller till den till vilken upphovsmannen överfört sina rättigheter, för användning av ett verk i illustrativt syfte inom undervisning enligt 14 a § 1 mom. och ersättning till den ursprungliga upphovsmannen för utlåning enligt 19 § 4 mom. betalas genom förmedling av en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd kollektiv förvaltningsorganisation som företräder upphovsmän till verk som använts för dessa ändamål. Om representativitet inte kan uppnås för upphovsmännen på något annat sätt, kan flera organisationer godkännas för uppgiften i fråga.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan en i 1 mom. avsedd organisation för viss tid, högst fem år åt gången. Varje organisation som godkänns ska vara solvent och ha beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser. Organisationen ska årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en utredning om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande. Organisationen eller organisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden vars verk används i enlighet med 14 a § 1 mom. eller med stöd av 19 § 1 mom. till den del det är fråga om utlåning av exemplar av verk till allmänheten. Beslutet om godkännande kan även förenas med villkor som allmänt styr organisationens praktiska verksamhet.

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska även om det överklagas iakttagas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om organisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpna.

21 §

Offentliga framföranden

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. gäller inte sceniska verk eller filmverk. Bestämmelser om offentligt framförande av filmverk i samband med forskning och filmundervisning på högskolenivå finns i 16 c §. På offentligt framförande av filmverk i samband med undervisningsverksamhet tillämpas även bestämmelserna i 14 § 1 mom. och 14 a §.

23 a §

Användning av verk i parodier

Ett verk som har offentliggjorts får i enlighet med god sed användas i parodier, karikatyrer och pastischer.

25 h §

Vidaresändning av radio- och televisionsutsändningar

Verk som ingår i en radio- eller televisionsutsändning får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § utan att utsändningen ändras vidaresändas för att tas emot av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen. Vidaresändningen är oberoende av det sätt på vilket den part som genomför vidaresändningen erhåller de programbärande signalerna från sändarföretaget för vidaresändningen.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på vidaresändningar av verk som ingår i utsändningar, om deras upphovsmän har överlåtit rättigheterna till vidaresändning av dem till det sändarföretag vars utsändning vidaresändningen gäller.

Tillstånd som gäller vidaresändning enligt 1 mom. och vidaresändning av verk som avses i 2 mom. ska beviljas samtidigt.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas på ursprungliga radio- eller televisionsutsändningar oberoende av vilken stat utsändningen har sitt ursprung i.

25 m §

Utsändning av radio- och televisionsprogram genom direktinjicering

Ett sändarföretag och en signaldistributör får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § sända ut ett verk med en i 50 f § avsedd metod för direktinjicering. Bestämmelserna i denna paragraf gäller dock inte om upphovsmannen har förbjudit utsändning av verket.

25 n §

Användning verk som ingår i en presspublikation

Ett verk som ingår en presspublikation får på det sätt som avses i 50 § 1 mom. användas med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar eller överföring av verket.

26 §

Avtalslicens

Bestämmelserna om avtalslicens i denna lag tillämpas på avtal som ingåtts mellan användaren och en sådan avtalslicensorganisation som undervisnings- och kulturministeriet har godkänt i enlighet med bestämmelserna i 4 mom. i denna paragraf. Den godkända avtalslicensorganisationen anses i fråga om detta avtal ha rätt att företräda också andra upphovsmän inom samma område. En licenstagare som med stöd av nämnda avtal fått en utvidgad kollektiv licens får i enlighet med licensvillkoren använda alla verk av upphovsmän inom detta område.

Det som en i 1 mom. avsedd avtalslicensorganisations stämma bestämmer om fördelningen av den ersättning som de upphovsmän som organisationen direkt företräder ska betalas för framställning av exemplar av ett verk eller för tillgängliggörande av ett verk för allmänheten eller om nyttjande av sådan ersättning för ändamål som är gemensamma för upphovsmännen tillämpas också på andra i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område, vilka avtalslicensorganisationen inte direkt företräder.

Om ett i 2 mom. avsett beslut av avtalslicensorganisationen om de allmänna principer som ska iakttagas vid fördelningen av ersättningar inte ger de upphovsmän som organisationen direkt

företräder rätt till individuell ersättning, har i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område som inte direkt företräds av avtalslicensorganisationen ändå rätt att kräva sådan ersättning. Ersättningen betalas av den avtalslicensorganisation som avses i 1 mom. Rätten till individuell ersättning förfaller, om inte yrkande på sådan ersättning bevisligen har framställts senast inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket exemplar av verket har framställts eller gjorts tillgängliga för allmänheten, eller inom tre år efter utgången av det räkenskapsår under vilket ersättningen för användningen av verket inkasserades, beroende på vilken av dessa tidpunkter som infaller senare.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan en i 4 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt (1494/2016) avsedd kollektiv förvaltningsorganisation som avtalslicensorganisation för viss tid, högst fem år åt gången. För att godkännas ska organisationen uppfylla följande villkor:

1) organisationen ska med stöd av sådana fullmakter av upphovsmännen som avses i 5 § 2 mom. i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt vara tillräckligt representativ i fråga om upphovsmännen till i Finland använda verk inom ett visst område avseende den typ av verk och de rättigheter som avtalet gäller; organisationen ska i samband med ansökan lämna undervisnings- och kulturministeriet tillräckliga uppgifter för att representativiteten ska kunna bedömas,

2) organisationen ska ha ekonomisk och funktionell beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser,

3) organisationen eller, om upphovsmännens representativitet i fråga om en viss typ av verk bara kan uppnås genom att flera kollektiva förvaltningsorganisationer godkänns som avtalslicensorganisationer, avtalslicensorganisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden, som har rättigheter till de verk som används med stöd av en avtalslicensbestämmelse.

En godkänd organisation ska lägga fram en plan för hur upphovsmännen ska informeras om de licenser som organisationen beviljar, om möjligheten att hos organisationen ansöka om ersättning för användning av verk och om rätten att förbjuda användning av verk samt årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en rapport om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande.

När flera kollektiva förvaltningsorganisationer godkänns att bevilja tillstånd till en viss användning av verk ska det vid behov i besluten om godkännande säkerställas att tillstånden beviljas samtidigt och på villkor som är förenliga med varandra. I beslutet om godkännande kan på avtalslicensorganisationen ställas villkor som generellt styr avtalsverksamheten.

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska iakttas även om det överklagas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om avtalslicensorganisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpna.

Avtalslicensorganisationen ska dessutom iakttä vad som i övrigt föreskrivs om kollektiva förvaltningsorganisationers verksamhet i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

27 §

Allmänna bestämmelser om överlåtelse

Bestämmelser om överlåtelse av upphovsrätt i vissa fall finns i 30, 31—40 samt 40 b §. Dessa bestämmelser ska dock tillämpas endast om inte något annat har avtalats. Avvikelse från rättigheterna enligt 28 a och 30 a § får inte göras genom avtal. Avvikelse från bestämmelserna i 30 b § får göras endast om avtalsvillkoren grundar sig på ett kollektivt avtal. De tvingande bestämmelser som nämns i detta moment tillämpas inte på upphovsmän till datorprogram.

28 a §

Rätt till lämplig och proportionell ersättning

Om en upphovsman överlåter ensamrätten eller beviljar exklusiv rätt att utnyttja ett verk, har han eller hon rätt till lämplig och proportionell ersättning för utnyttjandet.

29 §

Jämkning av oskäligen avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt

Vid bedömningen av oskäligheten ska avtalets innehåll i dess helhet, parternas ställning, hur verket används och i vilken omfattning, verkets kommersiella värde och sättet att bestämma ersättningen samt upphovsmannens bidrag i skapandet av verket som helhet beaktas. Vid bedömningen av oskäligheten ska även förhållandena då avtalet ingicks och därefter samt andra omständigheter beaktas.

30 a §

Redovisning om utnyttjande av verk

Den ursprungliga upphovsmannen har rätt att regelbundet och minst en gång per år av den till vilken upphovsmannen har överlåtit sin upphovsrätt eller en exklusiv licens till sitt verk få aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av verket. En redovisning ska lämnas om mottagaren av överlåtelsen har haft inkomster av utnyttjandet av verket eller om den ersättning som betalas till upphovsmannen beror på i vilken omfattning verket används. Redovisningen ska innehålla information om utnyttjandet av verket, intäkter som genererats vid utnyttjandet och den ersättning som ska betalas till upphovsmannen när det gäller alla typer av utnyttjande.

Vid bedömningen av omfattningen av skyldigheten att lämna redovisning beaktas särdragen och förfarandena samt kollektivavtalen och eventuella andra relevanta kollektiva avtal inom varje sektor, befintliga rapporteringsmetoder, den administrativa börda som lämnandet av redovisning medför samt alla andra omständigheter som inverkar på bedömningen.

Om lämnandet av redovisning i enlighet med 1 mom. skulle medföra en oskäligen ekonomisk belastning, med hänsyn till de intäkter som avtalsparten fått av utnyttjandet av verket, får redovisningen begränsas till vad som rimligen kan förväntas.

Skyldighet enligt 1 mom. att lämna redovisning föreligger inte, om upphovsmannens bidrag i skapandet med beaktande av verket som helhet inte är betydande, förutom om upphovsmannen visar att han eller hon behöver uppgifterna för jämkning av ersättningen med stöd av 29 §.

Om upphovsmannens avtalspart har överlåtit rättigheterna vidare till någon annan och därför inte kan fullgöra sin skyldighet att lämna redovisning enligt 1 mom., har upphovsmannen rätt att begära en redovisning av den till vilken rättigheterna överlåtits. Denne kan lämna redovisningen till upphovsmannen direkt eller via upphovsmannens avtalspart. Upphovsmannen har rätt att av avtalsparten för begäran om uppgifter få kontaktuppgifter till den som rättigheterna överlåtits till.

Upphovsmannen får inte obehörigen röja eller använda sådana uppgifter som anges i lagen om företagshemligheter (595/2018) och som den som lämnat redovisningen har specificerat som företagshemlighet. Upphovsmannen har rätt att bevara de erhållna uppgifterna och använda

dem under hela den tid som verket utnyttjas och under en rimlig tid efter det, om bevarandet och användningen behövs för jämkning av ersättningen.

I 35 § finns det bestämmelser om en förläggares skyldigheter med avseende på upplaga och redovisning inom förlagsbranschen.

30 b §

Återkallande av överlåtelse av rättigheter

Om ett verk, i fråga om vilket upphovsmannen har överfört ensamrätten eller en exklusiv licens, med hänsyn till särdragen och förfarandena inom varje sektor inte har utnyttjas inom en rimlig tidsperiod från det att avtalet om överlåtelse av rättigheter ingicks, och verket trots upphovsmannens yrkande inte har utnyttjas inom sex månader från det att yrkandet framställdes, har upphovsmannen rätt att återkalla överlåtelsen av rättigheter eller besluta att överlåtelsens exklusiva karaktär upphör. Upphovsmannen har rätt att behålla sitt arvode.

Om två eller flera upphovsmän har skapat ett verk tillsammans, ska de utöva sina rättigheter enligt 1 mom. tillsammans.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på verk som skapats vid utförande av uppgifter som följer av ett arbetsförhållande eller ett tjänsteförhållande. Bestämmelserna i det momentet tillämpas inte heller om det faktum att verket inte har utnyttjats till övervägande del beror på omständigheter som upphovsmannen rimligen kan förväntas avhjälpa.

Avvikelse från bestämmelserna i 1 mom. får göras endast om villkoren för avtalet om överlåtelse av rättigheter grundar sig på ett kollektivt avtal.

Trots 1—4 mom. ska på hävning av överlåtelse av rätt som gäller framförande eller utgivning av ett verk tillämpas vad som föreskrivs i 30, 33 och 34 §. På hävning av avtal som gäller filmverk tillämpas vad som föreskrivs i 40 §.

45 §

Utövande konstnär

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre får inte utan den utövande konstnärens samtycke

- 1) tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges,
- 2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande enligt 1 mom. som har tagits upp på en anordning som avses i 46 eller 46 a § får inte utan den utövande konstnärens samtycke förrän 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum

- 1) överförs till en anordning genom vilken det kan återges,
- 2) framföras offentligt för en vid framförandet närvarande publik,
- 3) överförs till allmänheten på trådbunden eller trådlös väg, vilket även omfattar överföring på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,
- 4) spridas till allmänheten.

Om ett upptaget framförande ges ut eller lagligen görs tillgängligt för allmänheten på annat sätt än genom spridning av exemplar av upptagningen och innan 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum, gäller det i 2 mom. föreskrivna skyddet i fråga om ljudupptagningar tills 70 år har förflutit och i fråga om bildupptagningar tills 50 år har förflutit från det år då det upptagna framförandet första gången gavs ut eller gjordes tillgängligt för allmänheten på det nämnda sättet.

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett framförande på film omfattar rätt att sprida det upptagna framförandet till allmänheten genom uthyrning, om inte något annat har avtalats.

På förfarande som enligt 1—3 mom. kräver den utövande konstnärens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 3, 6—9, 11 och 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 17 § 2 och 4 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22, 23 a och 25 b—25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 h, 25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 28 a, 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b, 41 och 42 §.

46 §

Producent av ljudupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h och 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

46 a §

Producent av bildupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2 och 3 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

47 §

Användning av ljudupptagningar och av musikupptagningar med visuella element

Trots 45 § 2 och 3 mom. och 46 § 1 och 2 mom. får ett i 45 § avsett framförande som tagits upp på en anordning som avses i 46 § och en anordning enligt 46 § som utgetts i kommersiellt syfte och varav exemplar har spritts eller som överförs till allmänheten användas

- 1) direkt eller indirekt vid ett offentligt framförande,
- 2) vid ursprunglig överföring till allmänheten på annat sätt än så att enskilda kan få tillgång till det upptagna framförandet eller materialet från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,
- 3) för samtidig och oförändrad vidaresändning av en radio- eller televisionsutsändning som är avsedd att mottas av allmänheten.

I de fall som avses i 1—3 mom. ska på motsvarande sätt tillämpas 21, 22, 23 a och 25 b §, 27 § 1 och 2 mom. och 29 § samt i fråga om utövande konstnärers rätt även 11 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §.

48 §

Radio- och televisionsföretag

På fall som avses i 1 och 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt 2 § 2 och 3 mom., 6—8 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h och 17 a §, 17 b § 1—4 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1 mom., 21, 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 h § 3 mom., 26 §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §. På vidaresändningar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 i § 1 mom.

49 §

Framställare av kataloger och databaser

På arbeten som avses i 1 mom. tillämpas 2 § 2—4 mom., 7—9 §, 11 § 2—5 mom., 12 § 1, 2 och 4 mom., 13, 13 a och 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h, 17, 17 a—17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 23, 25 b—25 d och 25 f—25 i §, 25 j § 4 och 5 mom. samt 25 l, 26, 27 och 28 §. Om ett sådant arbete eller en del av det är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

49 a §

Fotograf

På fotografier som avses i denna paragraf tillämpas 2 § 2—4 mom., 3 § 1 och 2 mom., 7—9, 11 och 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13, 13 a och 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 17 § 1 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c, 17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 20, 22, 23 a och 25 §, 25 a § 1 och 2 mom. samt 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a, 26 b, 27—29, 39, 40, 40 c, 41 och 42 §. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller inte fotografier av bildkonstverk vars skyddstid har löpt ut.

50 §

Förläggare av presspublikation

Förläggaren av en presspublikation har uteslutande rätt att förfoga över sin publikation genom att framställa exemplar av den och överföra den till allmänheten i förvärvssyfte på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till den från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Den rätt som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte på

1) enskilda användares privata användning av presspublikationer eller användning som inte är kommersiell,

2) hyperlänkar,

3) enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation.

Med presspublikation avses i 1 mom. en samling av i huvudsak litterära verk av journalistiskt slag som inte publiceras för vetenskapliga eller akademiska ändamål och som

1) utgör ett enskilt nummer av en presspublikation som utges periodisk eller uppdateras regelbundet under samma titel,

2) har till syfte att informera allmänheten om nyheter eller andra teman, och

3) har förmedlats till allmänheten i ett valbart medium på initiativ av en förläggare och under dennes redaktionella ansvar och kontroll.

När ett verk ingår i en presspublikation med stöd av en licens som inte är exklusiv, kan rätten enligt 1 mom. inte åberopas för att förbjuda att verket används av en användare med tillstånd. Rätten enligt 1 mom. kan inte heller åberopas för att förbjuda användningen av verk vars skyddstid har löpt ut.

Den rätt som föreskrivs i 1 mom. gäller tills två år har förflutit från utgången av det år då presspublikationen publicerades.

Vad som föreskrivs i denna paragraf påverkar inte den rätt som upphovsmannen enligt denna lag har till ett verk som ingår i en presspublikation.

Upphovsmannen till ett verk som ingår i en presspublikation har rätt till en lämplig andel av de inkomster som förläggaren får för utövande av den rätt som avses i 1 mom.

Bestämmelserna i 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f—16 j, 17 a—17 d, 22, 23, 23 a och 25 c § tillämpas på den rätt som avses i 1 mom. Vad som i 25 n § föreskrivs om avtalslicens tillämpas på den rätt som en förläggare av presspublikationer har enligt 1 mom.

50 c §

Användning av verk som skyddats med tekniska åtgärder

Den som lagligen innehar eller har tillgång till ett med effektiva tekniska åtgärder skyddat verk och som med stöd av 13 b §, 14 § 3 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 c, 16 g, 16 h, 17 eller 17 a—17 d §, 25 d § 2 mom. eller 25 f § 2 mom. har rätt att använda verket ska ha möjlighet att använda verket till den del det behövs för utnyttjandet av den inskränkning av upphovsrätten som föreskrivs i den bestämmelsen.

50 f §

Direktinjicering

När ett sändarföretag genom direktinjicering överför sina programbärande signaler till en signaldistributör utan att självt samtidigt sända dessa programbärande signaler direkt till allmänheten, och signaldistributören överför dessa programbärande signaler till allmänheten, ska sändarföretaget och signaldistributören anses delta i överföringen till allmänheten av skyddade verk och av objekt som är skyddade enligt 45, 46, 46 a och 49 a § och som ingår i en och samma utsändning.

54 §

Skiljeförfarande

Vid meningsskiljaktighet avgörs saken genom skiljeförfarande när det är frågan om

5) beviljande av i 26 § avsett tillstånd för samtidig och oförändrad vidareutsändning av radio- eller televisionsutsändning i enlighet med 25 h § 1 mom. samt villkoren för detta eller om beviljande av tillstånd med stöd av 48 § 1 mom. samt villkoren för detta; tillstånd kan beviljas om avtalslicensorganisationen eller sändarföretaget eller bägge utan grundad anledning förbjuder vidareutsändning eller ställer oskäligen villkor för sändandet,

Tillstånd med stöd av denna paragraf har samma verkan som beviljande av i 26 § avsett tillstånd i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom., 25 h § 1 mom. eller 48 § 1 mom.

54 a §

Undervisningsverksamhet i förvärvssyfte

Vad som i 14 § 2 och 3 mom., 14 a § 1 mom. och 21 § 1 mom. föreskrivs om undervisning och undervisningsverksamhet, tillämpas inte på undervisning eller undervisningsverksamhet som utövas i förvärvssyfte.

6 a kap

Onlinetjänster för delning av innehåll

55 a §

Definition

Med tjänsteleverantör avses i detta kapitel en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll som tillhandahåller en av informationssamhällets tjänster som har som huvudsyfte eller ett av sina huvudsyften att lagra och ge allmänheten tillgång till en stor mängd skyddade verk som lagrats i tjänsten av dess användare, och som tjänsteleverantören ordnar och marknadsför i vinstsyfte.

55 b §

Rättsliga utgångspunkter

Om verk lagras i en tjänsteleverantörs tjänst, överför tjänsteleverantören dem till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Tjänsteleverantören ska erhålla upphovsmännens tillstånd för användning enligt 1 mom. Om tillstånd inte har erhållits eller beviljats, tillämpas 55 c § 1 mom.

Om tjänsteleverantören har erhållit upphovsmännens tillstånd, inbegriper tillståndet även tjänsteanvändarnas åtgärder när dessa lagrar verk för överföring till allmänheten. Bestämmelserna i detta moment tillämpas dock inte när användaren av tjänsten agerar i förvärvssyfte eller när användarens verksamhet ger honom eller henne betydande inkomster.

55 c §

Tjänsteleverantörens ansvar och ansvarsfrihet

Om tjänsteleverantören inte har upphovsmännens tillstånd att använda verk, är tjänsteleverantören ansvarig för överföring av skyddade verk till allmänheten. Tjänsteleverantören befrias från detta ansvar om leverantören kan visa att den

- 1) har gjort vad den har kunnat för att erhålla ett tillstånd,
- 2) i enlighet med höga branschstandarder för god yrkessed har gjort vad den har kunnat för att säkerställa att verk för vilka upphovsmannen har försett tjänsteleverantören med relevant och nödvändig information inte är tillgängliga för allmänheten, och

3) efter att ha mottagit en tillräckligt välgrundad underrättelse från upphovsmannen har agerat utan dröjsmål för att omöjliggöra åtkomst till det verk som underrättelsen gäller eller avlägsna det från sina webbplatser, och har gjort vad den har kunnat i enlighet med 2 punkten för att motverka framtida lagring av verket i tjänsten.

Vid bedömningen av om tjänsteleverantören har agerat på det sätt som avses i 1 mom., ska enligt proportionalitetsprincipen beaktas åtminstone

1) typen av tjänst som tjänsteleverantören tillhandahåller, dess publik och omfattning samt vilken typ av verk som har lagrats i tjänsten av användarna, och

2) tillgången till lämpliga och effektiva medel för att omöjliggöra åtkomst till verk och tjänsteleverantörens kostnad för dessa.

Om en tjänsteleverantören omöjliggör åtkomst till ett verk i enlighet med 1 mom. 2 punkten eller avlägsnar verket i enlighet med 3 punkten, ska tjänsteleverantören utan dröjsmål underrätta tjänsteanvändaren om detta.

55 d §

Tillämpning på vissa tjänsteleverantörers verksamhet

Vad som föreskrivs om tjänsteleverantörens skyldigheter i 55 c § 1 mom. 2 punkten och beträffande framtida lagring av verk i 3 punkten i det momentet, tillämpas inte om tjänsteleverantörens tjänster har varit tillgängliga för allmänheten i mindre än tre år och tjänsteleverantören har en årsomsättning på mindre än 10 miljoner euro. Om tjänsteleverantörens tjänster har ett månatligt genomsnitt på över fem miljoner unika besökare, tillämpas dock också 55 c § 1 mom. 2 och 3 punkten i sin helhet.

55 e §

Laglig användning av verk i tjänsten

Sådan verksamhet som utövas av tjänsteleverantören och upphovsmannen och som avses i 55 c § 1 mom. får inte leda till att åtkomsten omöjliggörs till sådana skyddade verk som en användare av tjänsten lagrat i tjänsten och vars användning inte kränker upphovsrätten. Till dessa hör skyddade verk som används med stöd av en bestämmelse i denna lag om inskränkning av upphovsrätten. En användare av tjänsten får således lagra verk eller delar av verk som ingår i innehåll som genererats av användare för överföring till allmänheten i tjänsten även när verket citeras med stöd av 22 § eller när verket används i samband med parodi med stöd av 23 a §.

Tjänsteleverantören ska i sina villkor informera tjänsteanvändarna om att de kan använda verk med stöd av bestämmelserna om inskränkning av upphovsrätten i denna lag.

55 f §

Åtgärder för att säkerställa laglig användning

Tjänsteleverantören ska ha förfaranden för att säkerställa att dennes åtgärder enligt 55 c § 1 mom. inte förhindrar laglig överföring av verk till allmänheten.

Automatiska metoder för förhindrande får användas endast när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om sådan överföring av ett skyddat verk till allmänheten som kränker upphovsmannens rättigheter.

55 g §

Tjänsteleverantörens skyldighet att ge information

Tjänsteleverantören ska på begäran av upphovsmannen förse denne med adekvat information om förfarandena med avseende på den verksamhet som avses i 55 c § 1 mom. och om hur dessa förfaranden fungerar. När avtal om beviljande av användningstillstånd har ingåtts mellan tjänsteleverantören och upphovsmannen, ska tjänsteleverantören på upphovsmannens begäran ge denne information om användningen av verk som omfattas av avtalen.

55 h §

Mekanism för klagomål och prövning

Tjänsteleverantörer ska införa en effektiv och snabb mekanism för klagomål och prövning som användarna av tjänsten kan tillämpa vid meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av verk som användarna har lagrat i tjänsten.

När en användare av tjänsten med hjälp av den mekanism som avses i 1 mom. har lämnat in klagomål hos tjänsteleverantören över att åtkomst till ett skyddat verk har omöjliggjorts i enlighet med 55 c § 1 mom. 2 punkten eller över att verket avlägsnats i enlighet med 3 punkten i det momentet, ska upphovsmannen ges möjlighet att bli hörd och på behörigt sätt motivera sin ståndpunkt med anledning av användarens klagomål. En användares klagomål ska behandlas utan otillbörligt dröjsmål, och ett beslut om att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna ett skyddat verk som lagrats i tjänsten ska vara föremål för mänsklig granskning.

Om de motiveringar som upphovsmannen framfört inte är relevanta, ska det skyddade verket återbördas till tjänsten. Ett beslut om att verket inte ska återbördas till tjänsten ska vara föremål för mänsklig granskning.

55 i §

Alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter

Användaren av tjänsten och upphovsmannen har efter ett avgörande enligt 55 h § tillgång till ett alternativt förfarande för att i enskilda fall få en rekommendation till avgörande i fråga om meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av verk som användaren har lagrat i tjänsten eller återbördande av verk till tjänsten. Förfarandet är avgiftsfritt och frivilligt för parterna och de rekommendationer som ges i förfarandet är inte bindande för parterna.

Undervisnings- och kulturministeriet utövar tillsyn över att förfarandet fungerar och för en förteckning över tillgängliga ojäviga och opartiska upphovsrättssakkunniga som anlitas för förfarandet. Undervisnings- och kulturministeriet utnämner de sakkunniga för en viss tid på tre år åt gången. Undervisnings- och kulturministeriet tar emot fall som avses i 1 mom. för behandling och delar ut dem för avgörande till de sakkunniga som finns i förteckningen med hjälp av ett elektroniskt system.

Efter att ha fått en parts begäran om översyn av det avgörande som tjänsteleverantören har fattat i enlighet med 55 h § och motiveringarna till begäran ska den sakkunnige bereda motparten tillfälle att bli hörd. Den sakkunnige ska behandla ärendet opartiskt och skyndsamt.

Om parterna inte kommer överens om saken, ska den sakkunnige ge sin bedömning och rekommendation till avgörande om huruvida åtkomsten till ett verk som användaren lagrat i tjänsten ska omöjliggöras, verket avlägsnas eller verket återbördas till tjänsten. Den sakkunnige ska via det elektroniska systemet lämna en rekommendation till avgörande till undervisnings- och kulturministeriet, tjänsteanvändaren, upphovsmannen och tjänsteleverantören.

Kostnaderna för förfarandet enligt denna paragraf finansieras med statsmedel, med undantag för parternas egna kostnader för deltagande i förfarandet. Undervisnings- och kulturministeriet beslutar om grunderna för och beloppet av arvoden till de sakkunniga.

Närmare bestämmelser om det alternativa förfarandet och om utnämmandet av sakkunniga som deltar i förfarandet utfärdas genom förordning av statsrådet.

55 j §

Rätt till skäligt vederlag

Tjänsteleverantören och användaren av tjänsten har rätt till skäligt vederlag av upphovsmannen för ogrundat omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av ett verk från tjänsten utan en i denna lag angiven grund.

Det skäliga vederlag som avses i denna paragraf ska stå i rätt proportion till förfarandets klandervärldhet och konsekvenser.

55 k §

Rätt att föra ärende till domstol för avgörande

Upphovsmannen har rätt att föra ett ärende som gäller olovlig användning av ett skyddat verk enligt detta kapitel och skyldigheten att informera enligt 55 g § till domstol för avgörande och väcka talan mot tjänsteleverantören.

Användaren av tjänsten har rätt att väcka talan mot upphovsmannen för att fastställa att användaren har rätt att använda ett skyddat verk med stöd av en inskränkning av upphovsrätten enligt denna lag eller ett avtal som ingåtts med upphovsmannen. Användaren av tjänsten har dessutom rätt att väcka talan mot tjänsteleverantören för att förplikta denne att göra det material som användaren lagrat i tjänsten tillgängligt för allmänheten.

Användaren av tjänsten och tjänsteleverantören har rätt att väcka talan mot upphovsmannen för skada som orsakats av en ogrundad begäran om omöjliggörande av åtkomst till ett skyddat verk eller om avlägsnande av verket.

55 l §

Bestämmelsernas bindande natur

Avvikelse från bestämmelserna ovan i detta kapitel om upphovsmannens och tjänsteanvändarens rättigheter eller tjänsteleverantörens skyldigheter får inte göras genom avtal. Ett avtalsvillkor enligt vilket användaren av tjänsten avstår från sin rätt att åberopa en inskränkning i upphovsrätten enligt denna lag är inte bindande för användaren av tjänsten.

55 m §

Tillämpning på vissa närstående rättigheter

Vad som i detta kapitel föreskrivs om verk tillämpas också på objekt som skyddas av närstående rättigheter och som avses i 45, 46, 46 a och 48 §, 49 § 1 mom. 2 punkten och 49 a §.

64 §

Territoriell tillämpning av närstående rättigheter

Bestämmelserna i 50 § tillämpas på presspublikationer vars förläggare är etablerade i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

64 b §

Överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio och television

Överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio- och televisionsprogram på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, och framställning av behövliga exemplar av verk eller objekt som omfattas av närstående rättigheter och som ingår i de anknutna tjänsterna, anses ske uteslutande i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet där sändarföretaget är etablerat, om det är fråga om radioprogram eller televisionsprogram som är nyhets- eller aktualitetsprogram eller program som sändarföretaget själv har producerat och finansierat.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på televisionsprogram som innehåller idrottsevenemang eller på verk som ingår i dem.

Om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning utgör bestämmelserna i 1 mom. inget hinder för ingåendet av sådana avtal som begränsar territoriellt utnyttjande av rättigheter.

64 c §

Territoriell tillämpning av bestämmelserna om användning i undervisningssyfte

Användning av ett verk i undervisningsverksamhet i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom. och 14 a § så att verket har gjorts tillgängligt för användning i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, anses äga rum i Finland och på sådan användning tillämpas de nämnda bestämmelserna.

64 d §

Territoriell tillämpning av bestämmelserna om användning av utgångna verk

Vad som i 16 g § föreskrivs om licens som enligt nämnda paragraf beviljats för användning av utgångna verk i sådana inrättningar i Finland som avses i den paragrafen, tillämpas på användning i kulturarvsinstitutioner enligt samma villkor också i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

En i 16 h § avsedd i Finland etablerad inrättnings användning av utgångna verk enligt den nämnda paragrafen anses äga rum i Finland.

64 e §

Utgångna verk som har sitt ursprung i stater utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Bestämmelserna i 16 g och 16 h § tillämpas inte på utgångna verk, om det sedan en rimlig ansträngning har gjorts finns belägg för att det är fråga om

1) filmverk vars producent har sitt huvudsakliga verksamhetsställe eller sin vanliga vistelseort i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2) andra verk än filmverk som första gången har givits ut i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller, om de inte har givits ut, första gången har utsänts i radio eller television i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

3) ett verk som skapats av en medborgare i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och i fråga om vilket en stat enligt 1 eller 2 punkten inte har kunnat fastställas genom en rimlig ansträngning.

64 f §

Tillämpning av bestämmelserna om tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning

Förbuden i 50 a, 50 b och 50 d § tillämpas på sådana förfaranden i Finland som avses i de nämnda paragraferna.

Bestämmelserna i 50 c § tillämpas på användning av verk i Finland.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 50 § tillämpas inte på presspublikationer som har publicerats före den 6 juni 2019.

På åtgärder som vidtagits, rättigheter som förvärvats och avtal som ingåtts före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) en ny 184 a § som följer:

184 a §

Ansvarsfrihet i fråga om vissa tjänster för lagring av information

På ansvaret för en i 55 a § i upphovsrättslagen (404/1961) avsedd onlineleverantör av delningstjänster för innehåll avseende sådant material som lagrats i tjänsten och som kränker upphovsrätten tillämpas 55 a—55 m § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 13 april 2022

Statsminister

Sanna Marin

Forsknings- och kulturminister Antti Kurvinen

1.

Lag

om ändring av upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i upphovsrättslagen (404/1961) 11 § 5 mom., 14 § 1 mom., 16 d § 1 mom., 19 a §, 21 § 3 mom., 25 h §, 26 §, 27 § 3 mom., 29 § 2 mom., 45 §, 46 § 3 mom., 46 a § 3 mom., 47 § 1 och 4 mom., 48 § 4 mom., 49 § 3 mom., 49 a § 3 mom., 50 §, 50 c § 1 mom., 54 § 1 mom. 5 punkten och 54 § 4 mom., 54 a §, 64 § 9 mom. och 64 b §,

av dem 11 § 5 mom., 14 § 1 mom. 16 d § 1 mom., 21 § 3 mom., 47 § 1 och 4 mom., 54 § 1 mom. 5 punkten och 54 § 4 mom. sådana de lyder i lag 821/2005, 19 a § sådan den lyder i lag 972/2016, 25 h § sådan den lyder i lagarna 446/1995, 821/2005 och 607/2015, 26 §, 29 § 2 mom. och 46 a § 3 mom. sådana de lyder i lag 607/2015, 27 § 3 mom. sådant det lyder i lag 418/1993, 50 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 607/2015, 45 § sådan den lyder i lagarna 821/2005, 763/2013, 607/2015 och 849/2018, 46 § 3 mom., 48 § 4 mom., 49 § 3 mom., 49 a § 3 mom. och 50 c § 1 mom. sådana de lyder i lag 849/2018, 54 a § sådan den lyder i lagarna 897/1980 och 607/2015, 64 § 9 mom. sådant det lyder i lag 446/1995 samt 64 b § sådan den lyder i lagarna 821/2005 och 607/2015, samt

fogas till lagen nya 13 b, 14 a, 16 g—16 j, 23 a, 25 m, 25 n, 28 a, 30 a, 30 b och 50 f §, till 49 a §, sådan den lyder i lagarna 446/1995, 821/2005, 607/2015 och 849/2018, ett nytt 4 mom. samt till lagen ett nytt 6 a kap. och nya 64 c—64 f §:

Gällande lydelse

11 §

Allmänna bestämmelser

Med stöd av detta kapitel:s bestämmelser om inskränkning av upphovsrätten får exemplar inte framställas av sådana exemplar av verk som framställts eller tillgängliggjorts för allmänheten i strid med 2 § eller till vars skydd utförda tekniska åtgärder kringgått i strid med 50 a § 1 mom. Bestämmelserna i detta moment gäller dock inte användning av verk med stöd av 11 a, 16, 16 a—16 c eller 22 § eller 25 d § 2 eller 5 mom.

Föreslagen lydelse

11 §

Allmänna bestämmelser

Med stöd av detta kapitel:s bestämmelser om inskränkning av upphovsrätten får exemplar inte framställas av sådana exemplar av verk som framställts eller tillgängliggjorts för allmänheten i strid med 2 § eller till vars skydd utförda tekniska åtgärder kringgått i strid med 50 a § 1 mom. Bestämmelserna i detta moment gäller dock inte användning av verk med stöd av 11 a, 16, 16 a—16 c, 16 h eller 22 § eller 25 d § 2 eller 5 mom.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

13 b §

Framställning av exemplar av verk för text- och datautvinning

Den som har laglig tillgång till ett verk får framställa exemplar av det för att användas för text- och datautvinning och bevara exemplaren endast för ändamålet i fråga, om inte upphovsmannen på behörigt sätt har förbehållit sig denna rätt.

Forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner som har laglig tillgång till ett verk får framställa exemplar av det för text- och datautvinning inom vetenskaplig forskning och bevara dem för att senare verifiera forskningen, förutsatt att exemplaren är tillgängliga endast för dem som har rätt till dem. Avvikelse från bestämmelserna ovan i detta moment får inte göras genom avtal.

14 §

Användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning

Exemplar av offentliggjorda verk får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § framställas för användning i undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning och användas i detta syfte för överföring till allmänheten på annat sätt än genom utsändning i radio eller television. Bestämmelserna i detta moment gäller inte framställning av exemplar av verk genom fotokopiering eller liknande förfarande.

14 §

Användning av verk inom undervisning och vetenskaplig forskning

Med stöd av avtalslicens får ett offentliggjort verk göras tillgängligt för allmänheten och av verket framställas exemplar för undervisningsverksamhet eller vetenskaplig forskning på annat sätt än genom utsändning i radio eller television på det sätt som föreskrivs i 26 §. Bestämmelserna i detta moment gäller inte framställning av exemplar av verk genom fotokopiering eller liknande förfarande.

14 a §

Användning av verk i illustrativt syfte inom undervisning

Om sådana i 13 eller 14 § 1 mom. avsedda avtalslicenser eller andra användningstillstånd som omfattar användning av verk som behövs i undervisningsverksamhet inte alls finns till buds, eller inte är lättillgängliga, får i undervisningsverksamhet ett offentliggjort verk göras tillgängligt för allmänheten och av

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

verket framställas exemplar i illustrativt syfte inom undervisningen, förutsatt att användningen av verket äger rum vid ett tillfälle som riktar sig till en viss begränsad personkrets eller i en säker elektronisk miljö. Bestämmelserna i detta moment gäller inte notblad eller verk som är avsedda för utbildningsmarknaden.

Upphovsmannen har rätt till ersättning för användning enligt detta moment. Ersättningen ska betalas på det sätt som föreskrivs i 19 a §.

Avvikelse från bestämmelserna i denna paragraf om tillgängliggörande av verk för allmänheten och framställning av exemplar får inte göras genom avtal.

16 d §

Användning av verk i arkiv, bibliotek och museer med stöd av avtalslicens

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §

1) framställa exemplar av verk i deras samlingar i andra än i 16 och 16 a—16 c § avsedda fall,

2) överföra verk i deras samlingar till allmänheten i andra än i 16 a—16 c § avsedda fall.

16 d §

Användning av verk i arkiv, bibliotek och museer med stöd av avtalslicens

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §

1) framställa exemplar av verk i deras samlingar i andra än i 16, 16 a—16 c, 16 g och 16 h § avsedda fall,

2) överföra verk i deras samlingar till allmänheten i andra än i 16 a—16 c, 16 g och 16 h § avsedda fall.

16 g §

Användning av utgångna verk med stöd av avtalslicens

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får, om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § använda ett utgången verk som finns i deras egna samlingar genom att framställa exemplar av det, sprida exemplar av verket och överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Med stöd av den licens som avses i 1 mom. får även exemplar av verk som framställts med stöd av 16 § användas för i 1 mom. avsedda ändamål.

På verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga tillämpas 1 mom. endast om det har förflutit fem år från det år då verket togs in i samlingen vid en inrättning som avses i det momentet.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar och tillgängliggörande för allmänheten.

16 h §

Användning av utgångna verk med stöd av inskränkningar av upphovsrätten i vissa situationer

De arkiv samt för allmänheten öppna bibliotek och museer som anges genom förordning av statsrådet får, om en licens enligt 16 g § 1 mom. inte finns tillgänglig och om syftet inte är att få direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, använda ett utgången verk som finns i deras egna samlingar genom att framställa exemplar av verket, sprida exemplar av det och överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Förutsättningen för användning enligt 1 mom. är att det kan antas att verket är ett utgången verk. Användning förutsätter dessutom att förfarandet enligt 16 j § har följts och att det innan användningen sker har vidtagits eventuella ytterligare åtgärder för att öka upphovsmännens medvetenhet om användning som sker med stöd av en inskränkning av upphovsrätten.

Dator- eller videospel får i enlighet med bestämmelserna i 1 mom. användas när sju år har förflutit från det år då spelet gavs ut.

På verk som aldrig har varit kommersiellt tillgängliga tillämpas 1 mom. endast om det har förflutit fem år från det år då verket togs in i inrättningens samling. Om det bara finns

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ett enda exemplar av ett verk tillämpas 1 mom. först efter det år då upphovsmannen dog.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte om upphovsmannen har förbjudit framställning av exemplar och tillgängliggörande för allmänheten.

16 i §

Användning av förbuds rätt

Upphovsmannen ska informera avtalslicensorganisationen eller det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av 16 g § 1 mom. om ett i 4 mom. i den paragrafen avsett förbud.

Upphovsmannen ska informera det arkiv eller det för allmänheten öppna bibliotek eller museum som använder verket med stöd av 16 h § 1 mom. om ett i 5 mom. i den paragrafen avsett förbud.

Förbudet ska specificeras så att det eller de verk som förbudet gäller kan identifieras.

16 j §

Registrering av uppgifter om användning av utgångna verk

Ett arkiv samt ett för allmänheten öppet bibliotek eller museum som anges genom förordning av statsrådet som har för avsikt att i enlighet med 16 g § 1 mom. eller 16 h § 1 mom. använda ett utgången verk ska minst sex månader innan verket används på nämnda sätt till Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register anmäla

1) uppgifter om det verk som användningen gäller,

2) den licens eller den inskränkning i upphovsrätten som nyttjanderätten grundar sig på,

3) möjligheten att använda förbuds rätt i enlighet med 16 g § 4 mom. eller 16 h § 5 mom., och

4) uppgifter om den som beviljar licens och licenstagaren samt om de geografiska områden och användningsändamål som omfattas av licensen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

En avtalslicensorganisation eller en i 1 mom. avsedd inrättning som tar emot ett specificerat förbud enligt 16 i § är skyldig att utan dröjsmål meddela förbudet i Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets register.

Närmare bestämmelser om de uppgifter som ska anmälas till det register som förs av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och om de förfaranden som ska iakttas vid anmälandet av uppgifterna får utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

19 a §

19 a §

Organisation som administrerar ersättningar för utlåning

Organisation som administrerar ersättningar

Ersättning för utlåning enligt 19 § 4 mom. betalas genom förmedling av en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd organisation som företräder ett flertal upphovsmän till från allmänna bibliotek och högskolebibliotek utlånade verk. Om representativitet inte kan uppnås för upphovsmännen på något annat sätt, kan flera organisationer godkännas för uppgiften i fråga.

Ersättning till upphovsmannen, eller till den till vilken upphovsmannen överfört sina rättigheter, för användning av ett verk i illustrativt syfte inom undervisning enligt 14 a § 1 mom. och ersättning till den ursprungliga upphovsmannen för utlåning enligt 19 § 4 mom. betalas genom förmedling av en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd kollektiv förvaltningsorganisation som företräder upphovsmän till verk som använts för dessa ändamål. Om representativitet inte kan uppnås för upphovsmännen på något annat sätt, kan flera organisationer godkännas för uppgiften i fråga.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan en eller flera organisationer för viss tid, högst fem år. Varje organisation som godkänns ska vara solvent och ha beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser. Organisationen ska årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en utredning om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande. Organisationen eller organisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden vars verk lånas från allmänna bibliotek och högskolebibliotek. Beslutet om godkännande kan även förenas med villkor som allmänt styr organisationens praktiska verksamhet.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan *en i 1 mom. avsedd organisation* för viss tid, högst fem år *åt gången*. Varje organisation som godkänns ska vara solvent och ha beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser. Organisationen ska årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en utredning om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande. Organisationen eller organisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden vars verk *används i enlighet med 14 a § 1 mom. eller med stöd av 19 § 1 mom. till den del det är fråga om utlåning av exemplar av verk till allmän-*

Gällande lydelse

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska även om det överklagas iakttas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om organisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpda.

21 §

Offentliga framföranden

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. gäller inte sceniska verk eller filmverk. Bestämmelser om offentligt framförande av filmverk i samband med forskning och filmundervisning på högskolenivå finns i 16 c §.

25 h §

Vidaresändning av radio- och televisionsutsändningar

Verk som ingår i en radio- eller televisionsutsändning får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § utan att utsändningen ändras vidaresändas för att tas emot av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

Föreslagen lydelse

heten. Beslutet om godkännande kan även för- enas med villkor som allmänt styr organisat- ionens praktiska verksamhet.

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska även om det överklagas iakttas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om organisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organi- sationen inte lett till att bristerna i verksam- heten blivit avhjälpda.

21 §

Offentliga framföranden

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. gäller inte sceniska verk eller filmverk. Bestämmelser om offentligt framförande av filmverk i sam- band med forskning och filmundervisning på högskolenivå finns i 16 c §. *På offentligt fram- förande av filmverk i samband med undervis- ningsverksamhet tillämpas även bestämmel- serna i 14 § 1 mom. och 14 a §.*

23 a §

Användning av verk i parodier

Ett verk som har offentliggjorts får i enlig- het med god sed användas i parodier, karika- tyrer och pastischer.

25 h §

Vidaresändning av radio- och televisionsut- sändningar

Verk som ingår i en radio- eller televisions- utsändning får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § utan att utsändningen änd- ras vidaresändas för att tas emot av allmän- heten samtidigt som den ursprungliga utsänd- ningen. *Vidaresändningen är oberoende av det sätt på vilket den part som genomför vida- resändningen erhåller de programbärande*

Gällande lydelse

Vad 1 mom. stadgar tillämpas inte på vidare-sändningar *via kabel* av verk som ingår i ut-sändningar *med ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsom-rådet*, om deras upphovsmän har överlåtit rät-tigheterna till vidare-sändning *via kabel* av dem till det sändarföretag vars utsändning vi-daresändningen gäller.

Tillstånd som gäller vidare-sändning *via ka-bel* av verk som ingår i en sändning som avses i 2 mom. skall beviljas samtidigt.

Vad 1 mom. stadgar tillämpas på radio- eller televisionsutsändningar *via kabel bara om ut-sändningen kommer från någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsom-rådet*.

26 §

Avtalslicens

Bestämmelserna om avtalslicens i denna lag tillämpas på *sådana* avtal om användning av ett verk som skapats av upphovsmän inom ett

Föreslagen lydelse

signalerna från sändarföretaget för vidare-sändningen.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på vidare-sändningar av verk som ingår i utsänd-ningar, om deras upphovsmän har överlåtit rättigheterna till vidare-sändning av dem till det sändarföretag vars utsändning vidare-sändningen gäller.

Tillstånd som gäller vidare-sändning *enligt 1 mom. och vidare-sändning* av verk som avses i 2 mom. ska beviljas samtidigt.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas på ur-sprungliga radio- eller televisionsutsänd-ningar oberoende av vilken stat utsändningen har sitt ursprung i.

25 m §

Utsändning av radio- och televisionspro-gram genom direktinjicering

Ett sändarföretag och en signaldistributör får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § sända ut ett verk med en i 50 f § avsedd metod för direktinjicering. Bestämmelserna i denna paragraf gäller dock inte om upphovs-mannen har förbjudit utsändning av verket.

25 n §

Användning verk som ingår i en presspubli-kation

Ett verk som ingår en presspublikation får på det sätt som avses i 50 § 1 mom. användas med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 §.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte verk vars upphovsman har förbjudit framställning av exemplar eller överföring av verket.

26 §

Avtalslicens

Bestämmelserna om avtalslicens i denna lag tillämpas på avtal som ingåtts mellan använ-daren och en sådan avtalslicensorganisation

Gällande lydelse

visst område, som har ingåtts mellan användaren och en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Finland använda verk inom detta område. Den godkända organisationen anses i fråga om detta avtal ha rätt att företräda också andra upphovsmän inom samma område. En licenstagare som med stöd av nämnda avtal fått en utvidgad kollektiv licens får i enlighet med licensvillkoren använda alla verk av upphovsmän inom detta område.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan en organisation för viss tid, högst fem år. Den organisation som godkänns ska ha ekonomisk och funktionell beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser. Organisationen ska årligen lämna undervisnings- och kultur-

Föreslagen lydelse

som undervisnings- och kulturministeriet har godkänt i enlighet med bestämmelserna i 4 mom. i denna paragraf. Den godkända *avtalslicensorganisationen* anses i fråga om detta avtal ha rätt att företräda också andra upphovsmän inom samma område. En licenstagare som med stöd av nämnda avtal fått en utvidgad kollektiv licens får i enlighet med licensvillkoren använda alla verk av upphovsmän inom detta område.

Det som en i 1 mom. avsedd *avtalslicensorganisations stämma* bestämmer om fördelningen av den ersättning som de upphovsmän som organisationen direkt företräder ska betalas för framställning av exemplar av ett verk eller för tillgängliggörande av ett verk för allmänheten eller om nyttjande av sådan ersättning för ändamål som är gemensamma för upphovsmännen tillämpas också på andra i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område, vilka *avtalslicensorganisationen* inte direkt företräder.

Om ett i 2 mom. avsett beslut av avtalslicensorganisationen om de allmänna principer som ska iakttas vid fördelningen av ersättningar inte ger de upphovsmän som organisationen direkt företräder rätt till individuell ersättning, har i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område som inte direkt företräds av *avtalslicensorganisationen* ändå rätt att kräva sådan ersättning. Ersättningen betalas av den *avtalslicensorganisation* som avses i 1 mom. Rätten till individuell ersättning förfaller, om inte yrkande på sådan ersättning bevisligen har framställts senast inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket exemplar av verket har framställts eller *gjorts tillgängliga för allmänheten, eller inom tre år efter utgången av det räkenskapsår under vilket ersättningen för användningen av verket inkasserades, beroende på vilken av dessa tidpunkter som infaller senare.*

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan *en i 4 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt (1494/2016) avsedd kollektiv förvaltningsorganisation* som *avtalslicensorganisation* för viss tid, högst fem år *åt gången*. För att godkännas ska *organisationen* uppfylla följande villkor:

Gällande lydelse

ministeriet en rapport om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande. Organisationen eller, om upphovsmännens representativitet i fråga om ett visst slag av verk bara kan uppnås genom att flera organisationer godkänns, organisationerna ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden, som har rättigheter till de verk som används med stöd av en avtalslicensbestämmelse. När flera organisationer godkänns att bevilja tillstånd till en viss användning av verk ska det vid behov i beslutet om godkännande säkerställas att tillstånden beviljas samtidigt och på villkor som är förenliga med varandra. I beslutet om godkännande kan på organisationen också ställas villkor som generellt styr avtalsverksamheten.

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska iakttas även om det överklagas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om organisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör

Föreslagen lydelse

1) *organisationen ska med stöd av sådana fullmakter av upphovsmännen som avses i 5 § 2 mom. i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt vara tillräckligt representativ i fråga om upphovsmännen till i Finland använda verk inom ett visst område avseende den typ av verk och de rättigheter som avtalet gäller; organisationen ska i samband med ansökan lämna undervisnings- och kulturministeriet tillräckliga uppgifter för att representativiteten ska kunna bedömas,*

2) *organisationen ska ha ekonomisk och funktionell beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser,*

3) *organisationen eller, om upphovsmännens representativitet i fråga om en viss typ av verk bara kan uppnås genom att flera kollektiva förvaltningsorganisationer godkänns som avtalslicensorganisationer, avtalslicensorganisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden, som har rättigheter till de verk som används med stöd av en avtalslicensbestämmelse.*

En godkänd organisation ska lägga fram en plan för hur upphovsmännen ska informeras om de licenser som organisationen beviljar, om möjligheten att hos organisationen ansöka om ersättning för användning av verk och om rätten att förbjuda användning av verk samt årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en rapport om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande.

När flera kollektiva förvaltningsorganisationer godkänns att bevilja tillstånd till en viss användning av verk ska det vid behov i beslutet om godkännande säkerställas att tillstånden beviljas samtidigt och på villkor som är förenliga med varandra. I beslutet om godkännande kan på avtalslicensorganisationen ställas villkor som generellt styr avtalsverksamheten.

Undervisnings- och kulturministeriets beslut ska iakttas även om det överklagas till dess ärendet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Godkännandet kan återkallas om avtalslicensorganisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i

Gällande lydelse

sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpna.

Det som en organisation som avses i 1 mom. bestämmer om fördelningen av den ersättning som upphovsmännen som direkt företräds av organisationen ska betalas för framställning av exemplar av ett verk eller för överföring eller utsändning av verk eller om nyttjande av sådan ersättning för ändamål som är gemensamma för upphovsmännen tillämpas också på andra i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område, vilka organisationen inte direkt företräder.

Om organisationens i 4 mom. avsedda bestämmelser inte ger de upphovsmän som organisationen direkt företräder rätt till individuell ersättning, har i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område som inte direkt företräds av organisationen ändå rätt att kräva sådan ersättning. Ersättningen betalas av den organisation som avses i 1 mom. Rätten till individuell ersättning förfaller, om inte yrkande på sådan ersättning bevisligen har framställts inom tre år efter utgången av det kalenderår under vilket framställningen av exemplaren av verket eller överföringen eller utsändningen av verket har skett.

27 §

Allmänna bestämmelser om överlåtelse

Om överlåtelse av upphovsrätt i vissa fall stadgas i 30—40 och i 40 b §. Dessa stadganden skall dock tillämpas endast om inte något annat har avtalats.

Föreslagen lydelse

beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpna.

Avtalslicensorganisationen ska dessutom iaktta vad som i övrigt föreskrivs om kollektiva förvaltningsorganisationers verksamhet i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

27 §

Allmänna bestämmelser om överlåtelse

Bestämmelser om överlåtelse av upphovsrätt i vissa fall finns i 30, 31—40 samt 40 b §. Dessa bestämmelser ska dock tillämpas endast om inte något annat har avtalats. *Avvikelse från rättigheterna enligt 28 a och 30 a § får inte göras genom avtal. Avvikelse från bestämmelserna i 30 b § får göras endast om av-*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

talsvillkoren grundar sig på ett kollektivt avtal. De tvingande bestämmelser som nämns i detta moment tillämpas inte på upphovsmän till datorprogram.

28 a §

Rätt till lämplig och proportionell ersättning

Om en upphovsman överlåter ensamrätten eller beviljar exklusiv rätt att utnyttja ett verk, har han eller hon rätt till lämplig och proportionell ersättning för utnyttjandet.

29 §

Jämkning av oskäliga avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt

Vid bedömningen av oskäligheten ska avtalets innehåll i dess helhet, parternas ställning, förhållandena då avtalet ingicks och därefter samt andra omständigheter beaktas.

29 §

Jämkning av oskäliga avtalsvillkor som gäller överlåtelse av upphovsrätt

Vid bedömningen av oskäligheten ska avtalets innehåll i dess helhet, parternas ställning, hur verket används och i vilken omfattning, verkets kommersiella värde och sättet att bestämma ersättningen samt upphovsmannens bidrag i skapandet av verket som helhet beaktas. Vid bedömningen av oskäligheten ska även förhållandena då avtalet ingicks och därefter samt andra omständigheter beaktas.

30 a §

Redovisning om utnyttjande av verk

Den ursprungliga upphovsmannen har rätt att regelbundet och minst en gång per år av den till vilken upphovsmannen har överlåtit sin upphovsrätt eller en exklusiv licens till sitt verk få aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av verket. En redovisning ska lämnas om mottagaren av överlåtelsen har haft inkomster av utnyttjandet av verket eller om den ersättning som betalas till upphovsmannen beror på i vilken omfattning verket används. Redovisningen ska innehålla

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

information om utnyttjandet av verket, intäkter som genererats vid utnyttjandet och den ersättning som ska betalas till upphovsmannen när det gäller alla typer av utnyttjande.

Vid bedömningen av omfattningen av skyldigheten att lämna redovisning beaktas särdragen och förfarandena samt kollektivavtalen och eventuella andra relevanta kollektiva avtal inom varje sektor, befintliga rapporteringsmetoder, den administrativa börda som lämnandet av redovisning medför samt alla andra omständigheter som inverkar på bedömningen.

Om lämnandet av redovisning i enlighet med 1 mom. skulle medföra en oskälig ekonomisk belastning, med hänsyn till de intäkter som avtalsparten fått av utnyttjandet av verket, får redovisningen begränsas till vad som rimligen kan förväntas.

Skyldighet enligt 1 mom. att lämna redovisning föreligger inte, om upphovsmannens bidrag i skapandet med beaktande av verket som helhet inte är betydande, förutom om upphovsmannen visar att han eller hon behöver uppgifterna för jämkning av ersättningen med stöd av 29 §.

Om upphovsmannens avtalspart har överlåtit rättigheterna vidare till någon annan och därför inte kan fullgöra sin skyldighet att lämna redovisning enligt 1 mom., har upphovsmannen rätt att begära en redovisning av den till vilken rättigheterna överlåtits. Denne kan lämna redovisningen till upphovsmannen direkt eller via upphovsmannens avtalspart. Upphovsmannen har rätt att av avtalsparten för begäran om uppgifter få kontaktuppgifter till den som rättigheterna överlåtits till.

Upphovsmannen får inte obehörigen röja eller använda sådana uppgifter som anges i lagen om företagshemligheter (595/2018) och som den som lämnat redovisningen har specificerat som företagshemlighet. Upphovsmannen har rätt att bevara de erhållna uppgifterna och använda dem under hela den tid som verket utnyttjas och under en rimlig tid efter det, om bevarandet och användningen behövs för jämkning av ersättningen.

I 35 § finns det bestämmelser om en förläggares skyldigheter med avseende på upplaga och redovisning inom förlagsbranschen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

30 b §

Återkallande av överlåtelse av rättigheter

Om ett verk, i fråga om vilket upphovsmannen har överfört ensamrätten eller en exklusiv licens, med hänsyn till särdragen och förfarandena inom varje sektor inte har utnyttjats inom en rimlig tidsperiod från det att avtalet om överlåtelse av rättigheter ingicks, och verket trots upphovsmannens yrkande inte har utnyttjats inom sex månader från det att yrkandet framställdes, har upphovsmannen rätt att återkalla överlåtelsen av rättigheter eller besluta att överlåtelsens exklusiva karaktär upphör. Upphovsmannen har rätt att behålla sitt arvode.

Om två eller flera upphovsmän har skapat ett verk tillsammans, ska de utöva sina rättigheter enligt 1 mom. tillsammans.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på verk som skapats vid utförande av uppgifter som följer av ett arbetsförhållande eller ett tjänsteförhållande. Bestämmelserna i det momentet tillämpas inte heller om det faktum att verket inte har utnyttjats till övervägande del beror på omständigheter som upphovsmannen rimligen kan förväntas avhjälpa.

Avvikelse från bestämmelserna i 1 mom. får göras endast om villkoren för avtalet om överlåtelse av rättigheter grundar sig på ett kollektivt avtal.

Trots 1—4 mom. ska på hävning av överlåtelse av rätt som gäller framförande eller utgivning av ett verk tillämpas vad som föreskrivs i 30, 33 och 34 §. På hävning av avtal som gäller filmverk tillämpas vad som föreskrivs i 40 §.

45 §

Utövande konstnär

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre får inte utan den utövande konstnärens samtycke

1) tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges,

45 §

Utövande konstnär

Ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre får inte utan den utövande konstnärens samtycke

1) tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges,

Gällande lydelse

2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande enligt 1 mom. som har tagits upp på en anordning som avses i 46 § får inte utan den utövande konstnärens samtycke förrän 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum

1) överförs till en anordning genom vilken det kan återges,

2) framförs offentligt för en vid framförandet närvarande publik,

3) överförs till allmänheten på trådbunden eller trådlös väg, vilket även omfattar överföring på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

4) spridas till allmänheten.

Ett framförande enligt 1 mom. som har tagits upp på en anordning som avses i 46 a § får inte utan den utövande konstnärens samtycke förrän 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum

1) överförs till en anordning genom vilken det kan återges,

2) överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

3) spridas till allmänheten.

Om ett i 2 mom. avsett upptaget framförande ges ut eller lagligen görs tillgängligt för allmänheten på annat sätt än genom spridning av exemplar av upptagningen innan 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum, gäller det i nämnda moment föreskrivna skyddet till utgången av det sjuttionde året efter det år då det upptagna framförandet första gången gavs ut eller gjordes tillgängligt för allmänheten på det nämnda sättet.

Om ett i 3 mom. avsett upptaget framförande ges ut eller lagligen görs tillgängligt för allmänheten på annat sätt än genom spridning av exemplar av upptagningen innan 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum, gäller det i nämnda moment föreskrivna skyddet till utgången av det femtionde året efter det år då det upptagna framförandet första gången gavs ut eller gjordes tillgängligt för allmänheten på det nämnda sättet.

Föreslagen lydelse

2) göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring.

Ett framförande enligt 1 mom. som har tagits upp på en anordning som avses i 46 *eller 46 a* § får inte utan den utövande konstnärens samtycke förrän 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum

1) överförs till en anordning genom vilken det kan återges,

2) framförs offentligt för en vid framförandet närvarande publik,

3) överförs till allmänheten på trådbunden eller trådlös väg, vilket även omfattar överföring på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

4) spridas till allmänheten.

Om ett upptaget framförande ges ut eller lagligen görs tillgängligt för allmänheten på annat sätt än genom spridning av exemplar av upptagningen och innan 50 år har förflutit från det år då framförandet ägde rum, gäller det i 2 mom. *föreskrivna skyddet i fråga om ljudupptagningar tills 70 år har förflutit och i fråga om bildupptagningar tills 50 år har förflutit* från det år då det upptagna framförandet första gången gavs ut eller gjordes tillgängligt för allmänheten på det nämnda sättet.

Gällande lydelse

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett framförande på film omfattar rätt att sprida det upptagna framförandet till allmänheten genom uthyrning, om inte något annat har avtalats.

På förfarande som enligt 1—5 mom. kräver den utövande konstnärens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 3, 6—9, 11 och 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16 och 16 a—16 e §, 17 § 2 och 4 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22 och 25 b—25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 h, 25 i, 25 l, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 29, 29 a, 41 och 42 §.

46 §

Producent av ljudupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16, 16 a—16 e och 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §

46 a §

Producent av bildupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2 och 3 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16 och 16 a—16 e §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

Föreslagen lydelse

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett framförande på film omfattar rätt att sprida det upptagna framförandet till allmänheten genom uthyrning, om inte något annat har avtalats.

På förfarande som enligt 1—3 mom. kräver den utövande konstnärens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 3, 6—9, 11 och 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 17 § 2 och 4 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22, 23 a och 25 b—25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 h, 25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 28, 28 a, 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b, 41 och 42 §.

46 §

Producent av ljudupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2—4 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h och 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 21, 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

46 a §

Producent av bildupptagning

På förfarande som enligt 1 och 2 mom. kräver producentens samtycke tillämpas 2 § 2 och 3 mom., 6—9 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1—3 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 g § 1 och 3 mom., 25 l, 25 n, 26, 26 a och 26 b §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §.

Gällande lydelse

47 §

Användning av ljudupptagningar och av musikupptagningar med visuella element

Utan hinder av 45 § 2 och 4 mom. och 46 § 1 och 2 mom. får ett i 45 § avsett framförande som tagits upp på en anordning som avses i 46 § och en anordning enligt 46 § som utgetts i kommersiellt syfte och varav exemplar har spritts eller som överförts till allmänheten användas

1) direkt eller indirekt vid ett offentligt framförande,

2) vid ursprunglig överföring till allmänheten på annat sätt än så att enskilda kan få tillgång till det upptagna framförandet eller materialet från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

3) för samtidig och oförändrad vidareändning av en radio- eller televisionsutsändning som är avsedd att mottas av allmänheten.

I de fall som avses i 1—3 mom. skall på motsvarande sätt tillämpas 21, 22 och 25 b §, 27 § 1 och 2 mom. och 29 § samt i fråga om utövande konstnärers rätt även 11 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §.

48 §

Radio- och televisionsföretag

På fall som avses i 1 och 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt 2 § 2 och 3 mom., 6—8 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13 a § 2 mom., 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16, 16 a—16 e och 17 a §, 17 b § 1—4 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1 mom., 21, 22, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 26 §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §. På vidareändningar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 h § 1 mom. och 25 i § 1 mom., utom när utsändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, varvid i stället för nämnda bestämmelser på motsvarande sätt ska tillämpas 25 h § 3 mom.

Föreslagen lydelse

47 §

Användning av ljudupptagningar och av musikupptagningar med visuella element

Trots 45 § 2 och 3 mom. och 46 § 1 och 2 mom. får ett i 45 § avsett framförande som tagits upp på en anordning som avses i 46 § och en anordning enligt 46 § som utgetts i kommersiellt syfte och varav exemplar har spritts eller som överförts till allmänheten användas

1) direkt eller indirekt vid ett offentligt framförande,

2) vid ursprunglig överföring till allmänheten på annat sätt än så att enskilda kan få tillgång till det upptagna framförandet eller materialet från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

3) för samtidig och oförändrad vidareändning av en radio- eller televisionsutsändning som är avsedd att mottas av allmänheten.

I de fall som avses i 1—3 mom. ska på motsvarande sätt tillämpas 21, 22, 23 a och 25 b §, 27 § 1 och 2 mom. och 29 § samt i fråga om utövande konstnärers rätt även 11 § 2 mom. samt 28, 41 och 42 §.

48 §

Radio- och televisionsföretag

På fall som avses i 1 och 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt 2 § 2 och 3 mom., 6—8 §, 11 § 2—5 mom., 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13 a § 2 mom., 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h och 17 a §, 17 b § 1—4 mom., 17 c och 17 d §, 19 § 1 mom., 21, 22, 23 a, 25 b och 25 d §, 25 f § 2 och 3 mom., 25 h § 3 mom., 26 §, 27 § 1 och 2 mom. samt 29 §. På vidareändningar via kabel tillämpas dessutom på motsvarande sätt 25 i § 1 mom.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

49 §

Framställare av kataloger och databaser

På arbeten som avses i 1 mom. tillämpas 2 § 2—4 mom., 7—9 §, 11 § 2—5 mom., 12 § 1, 2 och 4 mom., 13 och 13 a §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16, 16 a—16 e, 17, 17 a—17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 25 b—25 d och 25 f—25 i §, 25 j § 4 och 5 mom. samt 25 l, 26 och 27—29 §. Om ett sådant arbete eller en del av det är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

49 §

Framställare av kataloger och databaser

På arbeten som avses i 1 mom. tillämpas 2 § 2—4 mom., 7—9 §, 11 § 2—5 mom., 12 § 1, 2 och 4 mom., 13, 13 a och 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h, 17, 17 a—17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 22, 23, 25 b—25 d och 25 f—25 i §, 25 j § 4 och 5 mom. samt 25 l, 26, 27 och 28 §. Om ett sådant arbete eller en del av det är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

49 a §

Fotograf

På fotografier som avses i denna paragraf tillämpas 2 § 2—4 mom., 3 § 1 och 2 mom., 7—9, 11 och 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13 och 13 a §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 15, 16 och 16 a—16 e §, 17 § 1 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c, 17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 20, 22 och 25 §, 25 a § 1 och 2 mom. samt 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 25 l, 26, 26 a, 26 b, 27—29, 39, 40, 40 c, 41 och 42 §. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

49 a §

Fotograf

På fotografier som avses i denna paragraf tillämpas 2 § 2—4 mom., 3 § 1 och 2 mom., 7—9, 11 och 11 a §, 12 § 1 och 2 mom., 13, 13 a och 13 b §, 14 § 1, 3 och 4 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g och 16 h §, 17 § 1 mom., 17 a §, 17 b § 1—5 mom., 17 c, 17 d och 18 §, 19 § 1, 2 och 5 mom., 20, 22, 23 a och 25 §, 25 a § 1 och 2 mom. samt 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a, 26 b, 27—29, 39, 40, 40 c, 41 och 42 §. Om ett fotografi är föremål för upphovsrätt, får denna rätt göras gällande.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller inte fotografier av bildkonstverk vars skyddstid har löpt ut.

50 §

Pressmeddelanden

Pressmeddelande, som enligt avtal tillhandahålles av utländsk nyhetsbyrå eller korrespondent i utlandet, må ej utan mottagarens

50 §

Förläggare av presspublikation

Förläggaren av en presspublikation har uteslutande rätt att förfoga över sin publikation genom att framställa exemplar av den och

Gällande lydelse

tillstånd göras tillgängligt för allmänheten genom press eller radio innan tolv timmar förflutit efter offentliggörandet i Finland.

Föreslagen lydelse

överföra den till allmänheten i förvärvssyfte på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till den från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Den rätt som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte på

1) enskilda användares privata användning av presspublikationer eller användning som inte är kommersiell,

2) hyperlänkar,

3) enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation.

Med presspublikation avses i 1 mom. en samling av i huvudsak litterära verk av journalistiskt slag som inte publiceras för vetenskapliga eller akademiska ändamål och som

1) utgör ett enskilt nummer av en presspublikation som utges periodisk eller uppdateras regelbundet under samma titel,

2) har till syfte att informera allmänheten om nyheter eller andra teman, och

3) har förmedlats till allmänheten i ett valbart medium på initiativ av en förläggare och under dennes redaktionella ansvar och kontroll.

När ett verk ingår i en presspublikation med stöd av en licens som inte är exklusiv, kan rätten enligt 1 mom. inte åberopas för att förbjuda att verket används av en användare med tillstånd. Rätten enligt 1 mom. kan inte heller åberopas för att förbjuda användningen av verk vars skyddstid har löpt ut.

Den rätt som föreskrivs i 1 mom. gäller tills två år har förflutit från utgången av det år då presspublikationen publicerades.

Vad som föreskrivs i denna paragraf påverkar inte den rätt som upphovsmannen enligt denna lag har till ett verk som ingår i en presspublikation.

Upphovsmannen till ett verk som ingår i en presspublikation har rätt till en lämplig andel av de inkomster som förläggaren får för utövande av den rätt som avses i 1 mom.

Bestämmelserna i 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f—16 j, 17 a—17 d, 22, 23, 23 a och 25 c § tillämpas på den rätt som avses i 1 mom. Vad som i 25 n § föreskrivs om avtalslicens tillämpas på den rätt som en förläggare av presspublikationer har enligt 1 mom.

Gällande lydelse

50 c §

Användning av verk som skyddats med tekniska åtgärder

Den som lagligen innehar eller har tillgång till ett med effektiva tekniska åtgärder skyddat verk och som med stöd av 14 § 3 mom., 15, 16, 16 a—16 c, 17 eller 17 a—17 d §, 25 d § 2 mom. eller 25 f § 2 mom. har rätt att använda verket ska ha möjlighet att använda verket till den del det är behövt för utnyttjandet av den inskränkning av upphovsrätten som föreskrivs i den bestämmelsen.

Föreslagen lydelse

50 c §

Användning av verk som skyddats med tekniska åtgärder

Den som lagligen innehar eller har tillgång till ett med effektiva tekniska åtgärder skyddat verk och som med stöd av 13 b §, 14 § 3 mom., 14 a, 15, 16, 16 a—16 c, 16 g, 16 h, 17 eller 17 a—17 d §, 25 d § 2 mom. eller 25 f § 2 mom. har rätt att använda verket ska ha möjlighet att använda verket till den del det behövs för utnyttjandet av den inskränkning av upphovsrätten som föreskrivs i den bestämmelsen.

50 f §

Direktinjicering

När ett sändarföretag genom direktinjicering överför sina programbärande signaler till en signaldistributör utan att självt samtidigt sända dessa programbärande signaler direkt till allmänheten, och signaldistributören överför dessa programbärande signaler till allmänheten, ska sändarföretaget och signaldistributören anses delta i överföringen till allmänheten av skyddade verk och av objekt som är skyddade enligt 45, 46, 46 a och 49 a § och som ingår i en och samma utsändning.

54 §

Skiljeförfarande

Vid meningsskiljaktigheter avgörs saken genom skiljeförfarande när det är fråga om

5) beviljande av i 26 § avsett tillstånd för samtidig och oförändrad vidareändning via kabel av radio- eller televisionsutsändning med stöd av 25 h § 2 mom. eller 48 § 1 mom. och villkoren för detta, om utsändningen har sitt ursprung i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet; tillstånd kan beviljas, om sändarföretaget utan grundad anledning förbjuder vidareändning

54 §

Skiljeförfarande

Vid meningsskiljaktighet avgörs saken genom skiljeförfarande när det är frågan om

5) beviljande av i 26 § avsett tillstånd för samtidig och oförändrad vidareändning av radio- eller televisionsutsändning i enlighet med 25 h § 1 mom. samt villkoren för detta eller om beviljande av tillstånd med stöd av 48 § 1 mom. samt villkoren för detta; tillstånd kan beviljas om avtalslicensorganisationen eller sändarföretaget eller bägge utan grundad

Gällande lydelse

via kabel eller ställer oskäligen villkor för sändandet,

Tillstånd med stöd av denna paragraf har samma verkan som beviljande av i 26 § avsett tillstånd i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom., 25 h § 1 eller 2 mom. eller 48 § 1 mom.

54 a §

Undervisning i förvärvssyfte

Vad i denna lag är stadgat om undervisningsverksamhet tillämpas inte på undervisningsverksamhet som utövas i förvärvssyfte.

Föreslagen lydelse

anledning förbjuder vidare sändning eller ställer oskäligen villkor för sändandet,

Tillstånd med stöd av denna paragraf har samma verkan som beviljande av i 26 § avsett tillstånd i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom., 25 h § 1 mom. eller 48 § 1 mom.

54 a §

Undervisningsverksamhet i förvärvssyfte

Vad som i 14 § 2 och 3 mom., 14 a § 1 mom. och 21 § 1 mom. föreskrivs om undervisning och undervisningsverksamhet, tillämpas inte på *undervisning eller* undervisningsverksamhet som utövas i förvärvssyfte.

6 a kap

Onlinetjänster för delning av innehåll

55 a §

Definition

Med tjänsteleverantör avses i detta kapitel en onlineleverantör av delningstjänster för innehåll som tillhandahåller en av informationssamhällets tjänster som har som huvudsyfte eller ett av sina huvudsyften att lagra och ge allmänheten tillgång till en stor mängd skyddade verk som lagrats i tjänsten av dess användare, och som tjänsteleverantören ordnar och marknadsför i vinstsyfte.

55 b §

Rättsliga utgångspunkter

Om verk lagras i en tjänsteleverantörs tjänst, överför tjänsteleverantören dem till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Tjänsteleverantören ska erhålla upphovsmännens tillstånd för användning enligt 1 mom. Om tillstånd inte har erhållits eller beviljats, tillämpas 55 c § 1 mom.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om tjänsteleverantören har erhållit upphovsmännens tillstånd, inbegriper tillståndet även tjänsteanvändarnas åtgärder när dessa lagrar verk för överföring till allmänheten. Bestämmelserna i detta moment tillämpas dock inte när användaren av tjänsten agerar i förvärvssyfte eller när användarens verksamhet ger honom eller henne betydande inkomster.

55 c §

Tjänsteleverantörens ansvar och ansvarsfrihet

Om tjänsteleverantören inte har upphovsmännens tillstånd att använda verk, är tjänsteleverantören ansvarig för överföring av skyddade verk till allmänheten. Tjänsteleverantören befrias från detta ansvar om leverantören kan visa att den

1) har gjort vad den har kunnat för att erhålla ett tillstånd,

2) i enlighet med höga branschstandarder för god yrkessed har gjort vad den har kunnat för att säkerställa att verk för vilka upphovsmannen har försett tjänsteleverantören med relevant och nödvändig information inte är tillgängliga för allmänheten, och

3) efter att ha mottagit en tillräckligt välgrundad underrättelse från upphovsmannen har agerat utan dröjsmål för att omöjliggöra åtkomst till det verk som underrättelsen gäller eller avlägsna det från sina webbplatser, och har gjort vad den har kunnat i enlighet med 2 punkten för att motverka framtida lagring av verket i tjänsten.

Vid bedömningen av om tjänsteleverantören har agerat på det sätt som avses i 1 mom., ska enligt proportionalitetsprincipen beaktas åtminstone

1) typen av tjänst som tjänsteleverantören tillhandahåller, dess publik och omfattning samt vilken typ av verk som har lagrats i tjänsten av användarna, och

2) tillgången till lämpliga och effektiva medel för att omöjliggöra åtkomst till verk och tjänsteleverantörens kostnad för dessa.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om en tjänsteleverantören omöjliggör åtkomst till ett verk i enlighet med 1 mom. 2 punkten eller avlägsnar verket i enlighet med 3 punkten, ska tjänsteleverantören utan dröjsmål underrätta tjänsteanvändaren om detta.

55 d §

Tillämpning på vissa tjänsteleverantörers verksamhet

Vad som föreskrivs om tjänsteleverantörens skyldigheter i 55 c § 1 mom. 2 punkten och beträffande framtida lagring av verk i 3 punkten i det momentet, tillämpas inte om tjänsteleverantörens tjänster har varit tillgängliga för allmänheten i mindre än tre år och tjänsteleverantören har en årsomsättning på mindre än 10 miljoner euro. Om tjänsteleverantörens tjänster har ett månatligt genomsnitt på över fem miljoner unika besökare, tillämpas dock också 55 c § 1 mom. 2 och 3 punkten i sin helhet.

55 e §

Laglig användning av verk i tjänsten

Sådan verksamhet som utövas av tjänsteleverantören och upphovsmannen och som avses i 55 c § 1 mom. får inte leda till att åtkomsten omöjliggörs till sådana skyddade verk som en användare av tjänsten lagrat i tjänsten och vars användning inte kränker upphovsrätten. Till dessa hör skyddade verk som används med stöd av en bestämmelse i denna lag om inskränkning av upphovsrätten. En användare av tjänsten får således lagra verk eller delar av verk som ingår i innehåll som genererats av användare för överföring till allmänheten i tjänsten även när verket citeras med stöd av 22 § eller när verket används i samband med parodi med stöd av 23 a §.

Tjänsteleverantören ska i sina villkor informera tjänsteanvändarna om att de kan använda verk med stöd av bestämmelserna om inskränkning av upphovsrätten i denna lag.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

55 f §

Åtgärder för att säkerställa laglig användning

Tjänsteleverantören ska ha förfaranden för att säkerställa att dennes åtgärder enligt 55 c § 1 mom. inte förhindrar laglig överföring av verk till allmänheten.

Automatiska metoder för förhindrande får användas endast när det med stor sannolikhet kan antas att det är fråga om sådan överföring av ett skyddat verk till allmänheten som kränker upphovsmannens rättigheter.

55 g §

Tjänsteleverantörens skyldighet att ge information

Tjänsteleverantören ska på begäran av upphovsmannen förse denne med adekvat information om förfarandena med avseende på den verksamhet som avses i 55 c § 1 mom. och om hur dessa förfaranden fungerar. När avtal om beviljande av användningstillstånd har ingåtts mellan tjänsteleverantören och upphovsmannen, ska tjänsteleverantören på upphovsmannens begäran ge denne information om användningen av verk som omfattas av avtalen.

55 h §

Mekanism för klagomål och prövning

Tjänsteleverantörer ska införa en effektiv och snabb mekanism för klagomål och prövning som användarna av tjänsten kan tillämpa vid meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av verk som användarna har lagrat i tjänsten.

När en användare av tjänsten med hjälp av den mekanism som avses i 1 mom. har lämnat in klagomål hos tjänsteleverantören över att åtkomst till ett skyddat verk har omöjliggjorts i enlighet med 55 c § 1 mom. 2 punkten eller över att verket avlägsnats i enlighet med 3 punkten i det momentet, ska upphovsmannen ges möjlighet att bli hörd och på behörigt sätt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

motivera sin ståndpunkt med anledning av användarens klagomål. En användares klagomål ska behandlas utan otillbörligt dröjsmål, och ett beslut om att omöjliggöra åtkomst till eller avlägsna ett skyddat verk som lagrats i tjänsten ska vara föremål för mänsklig granskning.

Om de motiveringar som upphovsmannen framfört inte är relevanta, ska det skyddade verket återbördas till tjänsten. Ett beslut om att verket inte ska återbördas till tjänsten ska vara föremål för mänsklig granskning.

55 i §

Alternativt förfarande för att lösa meningsskiljaktigheter

Användaren av tjänsten och upphovsmannen har efter ett avgörande enligt 55 h § tillgång till ett alternativt förfarande för att i enskilda fall få en rekommendation till avgörande i fråga om meningsskiljaktigheter som gäller omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av verk som användaren har lagrat i tjänsten eller återbördande av verk till tjänsten. Förfarandet är avgiftsfritt och frivilligt för parterna och de rekommendationer som ges i förfarandet är inte bindande för parterna.

Undervisnings- och kulturministeriet utövar tillsyn över att förfarandet fungerar och för en förteckning över tillgängliga ojäviga och opartiska upphovsrättssakkunniga som anlitas för förfarandet. Undervisnings- och kulturministeriet utnämner de sakkunniga för en viss tid på tre år åt gången. Undervisnings- och kulturministeriet tar emot fall som avses i 1 mom. för behandling och delar ut dem för avgörande till de sakkunniga som finns i förteckningen med hjälp av ett elektroniskt system.

Efter att ha fått en parts begäran om översyn av det avgörande som tjänsteleverantören har fattat i enlighet med 55 h § och motiveringarna till begäran ska den sakkunnige bereda motparten tillfälle att bli hörd. Den sakkunnige ska behandla ärendet opartiskt och skyndsamt.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om parterna inte kommer överens om saken, ska den sakkunnige ge sin bedömning och rekommendation till avgörande om huruvida åtkomsten till ett verk som användaren lagrat i tjänsten ska omöjliggöras, verket avlägsnas eller verket återbördas till tjänsten. Den sakkunnige ska via det elektroniska systemet lämna en rekommendation till avgörande till undervisnings- och kulturministeriet, tjänsteanvändaren, upphovsmannen och tjänsteleverantören.

Kostnaderna för förfarandet enligt denna paragraf finansieras med statsmedel, med undantag för parternas egna kostnader för deltagande i förfarandet. Undervisnings- och kulturministeriet beslutar om grunderna för och beloppet av arvoden till de sakkunniga.

Närmare bestämmelser om det alternativa förfarandet och om utnämmandet av sakkunniga som deltar i förfarandet utfärdas genom förordning av statsrådet.

55 j §

Rätt till skäligt vederlag

Tjänsteleverantören och användaren av tjänsten har rätt till skäligt vederlag av upphovsmannen för ogrundat omöjliggörande av åtkomst till eller avlägsnande av ett verk från tjänsten utan en i denna lag angiven grund.

Det skäliga vederlag som avses i denna paragraf ska stå i rätt proportion till förfarandets klandervärdhet och konsekvenser.

55 k §

Rätt att föra ärende till domstol för avgörande

Upphovsmannen har rätt att föra ett ärende som gäller olovlig användning av ett skyddat verk enligt detta kapitel och skyldigheten att informera enligt 55 g § till domstol för avgörande och väcka talan mot tjänsteleverantören.

Användaren av tjänsten har rätt att väcka talan mot upphovsmannen för att fastställa att användaren har rätt att använda ett skyddat

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

verk med stöd av en inskränkning av upphovsrätten enligt denna lag eller ett avtal som ingåtts med upphovsmannen. Användaren av tjänsten har dessutom rätt att väcka talan mot tjänsteleverantören för att förplikta denne att göra det material som användaren lagrat i tjänsten tillgängligt för allmänheten.

Användaren av tjänsten och tjänsteleverantören har rätt att väcka talan mot upphovsmannen för skada som orsakats av en ogrundad begäran om omöjliggörande av åtkomst till ett skyddat verk eller om avlägsnande av verket.

55 l §

Bestämmelsernas bindande natur

Avvikelse från bestämmelserna ovan i detta kapitel om upphovsmannens och tjänsteanvändarens rättigheter eller tjänsteleverantörens skyldigheter får inte göras genom avtal. Ett avtalsvillkor enligt vilket användaren av tjänsten avstår från sin rätt att åberopa en inskränkning i upphovsrätten enligt denna lag är inte bindande för användaren av tjänsten.

55 m §

Tillämpning på vissa närstående rättigheter

Vad som i detta kapitel föreskrivs om verk tillämpas också på objekt som skyddas av närstående rättigheter och som avses i 45, 46, 46 a och 48 §, 49 § 1 mom. 2 punkten och 49 a §.

64 §

Territoriell tillämpning av närstående rättigheter

64 §

Territoriell tillämpning av närstående rättigheter

Vad 50 § stadgar tillämpas på pressmeddelanden som har mottagits i Finland.

Bestämmelserna i 50 § tillämpas på presspublikationer vars förläggare är etablerade i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Gällande lydelse

64 b §

Tillämpning av bestämmelserna om tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning

Förbuden i 50 a, 50 b och 50 d § tillämpas på ovan i nämnda paragrafer avsett förfarande i Finland.

Bestämmelserna i 50 c § tillämpas på användning av verk i Finland.

Föreslagen lydelse

64 b §

Överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio och television

Överföring till allmänheten av gränsöverskridande tjänster som är anknutna till radio- och televisionsprogram på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, och framställning av behövliga exemplar av verk eller objekt som omfattas av närstående rättigheter och som ingår i de anknutna tjänsterna, anses ske uteslutande i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet där sändarföretaget är etablerat, om det är fråga om radioprogram eller televisionsprogram som är nyhets- eller aktualitetsprogram eller program som sändarföretaget själv har producerat och finansierat.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på televisionsprogram som innehåller idrottsevenemang eller på verk som ingår i dem.

Om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning utgör bestämmelserna i 1 mom. inget hinder för ingåendet av sådana avtal som begränsar territoriellt utnyttjande av rättigheter.

64 c §

Territoriell tillämpning av bestämmelserna om användning i undervisningssyfte

Användning av ett verk i undervisningsverksamhet i enlighet med 13 §, 14 § 1 mom. och 14 a § så att verket har gjorts tillgängligt för användning i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, anses äga rum i Finland och på sådan användning tillämpas de nämnda bestämmelserna.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

64 d §

***Territoriell tillämpning av bestämmelserna
om användning av utgångna verk***

Vad som i 16 g § föreskrivs om licens som enligt nämnda paragraf beviljats för användning av utgångna verk i sådana inrättningar i Finland som avses i den paragrafen, tillämpas på användning i kulturarvsinstitutioner enligt samma villkor också i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

En i 16 h § avsedd i Finland etablerad inrättnings användning av utgångna verk enligt den nämnda paragrafen anses äga rum i Finland.

64 e §

Utgångna verk som har sitt ursprung i stater utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Bestämmelserna i 16 g och 16 h § tillämpas inte på utgångna verk, om det sedan en rimlig ansträngning har gjorts finns belägg för att det är fråga om

1) filmverk vars producent har sitt huvudsakliga verksamhetsställe eller sin vanliga vistelseort i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2) andra verk än filmverk som första gången har givits ut i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller, om de inte har givits ut, första gången har utsänts i radio eller television i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

3) ett verk som skapats av en medborgare i en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och i fråga om vilket en stat enligt 1 eller 2 punkten inte har kunnat fastställa genom en rimlig ansträngning.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

64 f §

Tillämpning av bestämmelserna om tekniska åtgärder och elektronisk information om rättighetsförvaltning

Förbuden i 50 a, 50 b och 50 d § tillämpas på sådana förfaranden i Finland som avses i de nämnda paragraferna.

Bestämmelserna i 50 c § tillämpas på användning av verk i Finland.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 50 § tillämpas inte på presspublikationer som har publicerats före den 6 juni 2019.

På åtgärder som vidtagits, rättigheter som förvärvats och avtal som ingåtts före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av om tjänster inom elektronisk kommunikation

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) en ny 184 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

184 a §

Ansvarsfrihet i fråga om vissa tjänster för lagring av information

På ansvaret för en i 55 a § i upphovsrättslagen (404/1961) avsedd onlineleverantör av delningstjänster för innehåll avseende sådant material som lagrats i tjänsten och som kränker upphovsrätten tillämpas 55 a—55 m § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .